

ΤΣΕΓΚΑΕ Α. ΑΓΚΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΑΙΘΙΟΠΙΑΣ ΤΟΥ 19^{ου} ΚΑΙ 20^{ου} ΑΙΩΝΟΣ

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΑ

Ἐγκριθεῖσα ὑπὸ τῆς Παντείου Ἀνωτάτης Σχολῆς
Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν

ΑΘΗΝΑΙ 1970

Ἀφιεροῦται
εἰς τοὺς Διδασκάλους μου
καὶ τοὺς Γονεῖς μου

TSEGAYE A. AGA

**SOCIAL AND POLITICAL STRUCTURE
OF ETHIOPIA FROM 19TH TO 20TH CENTURY**

ATHENS 1970

ΤΣΕΓΚΑΕ Α. ΑΓΚΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΑΙΘΙΟΠΙΑΣ ΤΟΥ 19^{ου} ΚΑΙ 20^{ου} ΑΙΩΝΟΣ

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΑ

Έγκριθείσα υπό της Παντείου Ἀνωτάτης Σχολῆς
Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν

ΑΘΗΝΑΙ 1970

Ἡ ἐγκρισις διδακτορικῆς διατριβῆς ὑπὸ τῆς Παντείου Ἀνωτάτης Σχολῆς
Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν δὲν ὑποδηλοῖ ἀποδοχὴν τῶν γνωμῶν τοῦ συγγραφέως.
(Ἄρθρ. 202 τοῦ Ν. 5343/1931)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ ἡμετέρα χεὶρας ἐργασία ὑπὸ τὸν τίτλον «Κοινωνικο - πολιτικὴ Διάρθρωσις τῆς Αἰθιοπίας τοῦ 19ου αἰῶνος» εἶναι θέμα τὸ ὁποῖον δὲν ἔτυχε μέχρι στιγμῆς ὀλοκληρωμένης ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης. Ἡ χρῆσις τῶν πηγῶν ἦτο δύσκολος, αἱ δὲ συστηματικαὶ μελέται περὶ τῆς Κοινωνικο - πολιτικῆς δομῆς καὶ ἡ ἀξιολόγησις τούτων ἀπαιτεῖ ἄοκνον προσπάθειαν. Ταῦτα δὲ πιστεύομεν, ὅτι θὰ συμβάλουν σημαντικῶς εἰς τὴν διαφώτισιν τοῦ Πνευματικοῦ καὶ Πολιτικοῦ κόσμου, ἰδίως δὲ εἰς τὴν μελέτην τῆς Ἐπιστήμης τῆς Κοινωνιολογίας.

Ἡ ὅλη ἐργασία διαιρεῖται εἰς τρία μέρη.

Εἰς τὸ πρῶτον μέρος (Εἰσαγωγή καὶ Κεφάλαιον Πρῶτον) παρέχεται σύντομος καὶ συστηματικὴ ἐπισκόπησις τῆς Ἱστορίας τῆς Αἰθιοπίας, ἀπὸ τὰς ἀρχαῖς τῆς ἐν αὐτῇ ἐγκαταστάσεως Σημιτικῶν φυλῶν, καὶ ἐξέλιξις αὐτῶν μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Ἐκτίθεται ἐπίσης ἡ Ἀρχαῖκή Κοινωνία τῆς ὁμαδικῆς φυλῆς ἐν Αἰθιοπία.

Εἰς τὸ δεύτερον μέρος (Κεφάλαιον Δεύτερον) ἐξιστορεῖται ἡ Κοινωνικὴ καὶ ἡ Πολιτικὴ κατάστασις τῆς χώρας, μὲ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἰσχύει ἔτι καὶ νῦν ἡ ἐπιβολὴ τῆς παραδόσεως ἐπὶ τῶν μαζῶν καὶ ἡ δέσμευσις τούτων μέχρι σήμερον.

Τὸ τρίτον καὶ τελευταῖον μέρος (ἀπὸ τοῦ Τρίτου Κεφαλαίου καὶ ἐξῆς) περιλαμβάνει τὴν προσπάθειαν τῆς χειραφετήσεως ἀπὸ τὸν δεσμὸν τῆς Μοναρχίας, διὰ τῆς συγχρόνου Παιδείας ὡς καὶ διὰ τῶν Φοιτητικῶν καὶ Ἐργατικῶν κινήσεων.

Ἡ φύσις τῆς ἐργασίας ἐπέβαλε τὴν διαπραγματεύσασιν αὐτὴν μὲ βάσιν τὴν ἄμεσον ὑφ' ἡμῶν ἀντίληψιν τῶν συμβαινόντων καὶ ὡς περιστατικῶν, ἀτινα κατοχυρώνουν τὴν θεωρίαν ὡς στοιχεῖα τῆς πραγματικότητος ἄνευ τῆς ὁποίας ἡ ἐργασία θὰ ἦτο ἐλλιπής, οὐχ ἥττον ὅμως δὲν ἠδιαφορήσαμεν καὶ πρὸς τὰς Εὐρωπαϊκὰς καὶ Αἰθιοπικὰς πηγὰς. Δέον νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα, ὅτι ἡ παρουσίασις τῆς ἐργασίας μας ταύτης εἶχε ν' ἀντιμετωπίσῃ ὠρισμένης δυσχερείας, προκυπτούσας ἐκ τῆς μακρᾶς ἱστορικῆς πορείας, ἣν διήρυσεν ἡ Αἰθιοπία, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ δυσχέρεια εὐρέσεως τῶν βιβλιογραφικῶν σημειώσεων ὑπῆρξεν κοπιώδης. Δι' ὃ θέλομεν νὰ πιστεύωμεν ὅτι ἡ παροῦσα μελέτη δύνα-

ται νὰ εἶναι συμβολὴ πρὸς τὴν περαιτέρω προετοιμασίαν ὅλων τῶν προϋποθέσεων τῆς Κοινωνιολογικῆς καὶ Πολιτικῆς ἐρεῦνης τῆς Αἰθιοπίας.

Πολυτιμότεοι ἄρωγοὶ παρέστησαν οἱ Σεβαστοὶ μοι Καθηγηταὶ κ.κ. Ἀκαδημαῖκός Γ. Π. Κασιμάτης καὶ Δ. Γρ. Τσάκωνας, οἱ ὁποῖοι μετὰ ἐν-γενοῦς προθυμίας καὶ ἐνδιαφέροντος μὲν χειραγώγησαν εἰς τὰς παρουσιασθεί-σας δυσκολίας κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τῆς παρούσης μελέτης.

Εὐχαριστῶ ἐπίσης τὸν Φιλόλογον καὶ Καθηγητὴν κ. Ἀθ. Ἀναγνωστό-πουλον, διὰ τὴν τόσῃν βοήθειαν αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐκπόνησιν τῆς παρούσης δια-τριβῆς, τὸν κ. Ἀ. Κ. Παπαντωνίου, *Secretary of Synodical C.M.T. on ICA of the Orthodox Church of Greece* καὶ τὸν κ. Δ. Τσοπανέλλην.

Εὐχαριστῶ θερμῶς τὴν Καν Φετλεονέρκ καθὼς καὶ τὴν Δαν Φελσέτα Μουλουνγκέτα διὰ τὴν βοήθειαν αὐτῶν εἰς τὰς παρουσιασθείσας δυσκολίας πρὸς εὗρεσιν πηγῶν καὶ ταξιινόμησιν τῆς παρούσης μελέτης. Εὐχαριστῶ ἐπί-σης ὅλους ἐκείνους τοὺς ἐπιστήμονας ἐκ τῶν ἐργασιῶν τῶν ὁποίων ἠρύσθην πληροφορίας διὰ τὴν περάτωσιν τῆς ἀνὰ χεῖρας διατριβῆς μου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ

Ὁ ἔξω τῆς Αἰθιοπικῆς Αὐτοκρατορίας κόσμος εἶναι γεγονός, ὅτι ἀναγνωρίζει ὡς Αἰθίοπας τοὺς ἀνήκοντας εἰς μερικὰς ἐκ τῶν πολλῶν νομαδικῶν φυλῶν καὶ μάλιστα τῶν *Danakil*, τῶν *Somali*, τῶν *Galla*, τῶν *Tigre* καὶ τῶν *Amhara*. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας παραδόσεις τὰς ἐπικρατούσας εἰς τὴν Αἰθιοπικὴν Αὐτοκρατορίαν, αἱ ὁποῖαι, συνεπικουρούσης καὶ τῆς ἱστορίας, δμιλοῦν περὶ τοῦ κατὰ γενικὸν κανόνα ἰδίου τρόπου ζωῆς τῶν πλείστων Αἰθίοπων.

Βεβαίως εἰς τὸ πόνημά μου τοῦτο δὲν ἀποσκοπῶ εἰς τὴν περιγραφὴν ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς τῆς Αἰθιοπικῆς πατροπαραδότου κοινωνικῆς ζωῆς, ἀλλὰ εἰς τὸ νὰ τονίσω κατὰ ποῖον τρόπον οἱ Αἰθίοπες ἠδυνήθησαν νὰ δημιουργήσουν τρόπον ζωῆς πλαισιούμενον εἰς τὰς ἐθνικὰς αὐτῶν δοξασίας.

Ὁ ἐπιθυμῶν νὰ ἐρευνήσῃ τὰς κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς σχέσεις τῆς σημερινῆς Αἰθιοπίας, ἐὰν δὲν ἀναχθῇ μεθοδικῶς εἰς τὸ ἀπώτατον παρελθὸν αὐτῆς, ἐκεῖ δηλαδὴ ὅπου ἄρχεται κυριαρχοῦσα ἡ φυλὴ τῶν *Amhara*, ἀσφαλῶς θὰ καταλήξῃ εἰς ἐπισφαλῆ συμπεράσματα· διότι τόσον ἀπὸ πολιτικῆς ὅσον καὶ ἀπὸ πνευματικῆς ἀπόψεως ἐξετάζων τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ἔρευνάν του θὰ συναντᾷ τὴν φυλὴν τῶν *Amhara* νὰ κυριαρχῇ καὶ νὰ κατευθύνῃ. Θὰ διαπιστώσῃ ὅτι ἡ διαιώνισις τῆς μοναρχίας εἰς τοὺς *Amhara* κυρίως ὀφείλεται, ὅτι τὰ ὕψιστα πολιτικὰ ἀξιώματα αὐτοὶ τὰ διακατέχουν, ὡς καὶ ὅτι αὐτοὶ διὰ τῶν ἀποίκων των, διὰ τῶν εἰς τὰς ἐπαρχίας ἀποστελλομένων πολιτικῶν ὑπαλλήλων, τῶν στρατιωτικῶν καὶ ἰδίως διὰ τῆς ἰδρύσεως σχολείων καὶ τῆς ἐπανδρώσεως αὐτῶν διὰ διδασκάλων φορέων τῶν πολιτικῶν, τῶν πνευματικῶν καὶ τῶν θρησκευτικῶν ἀτιλήψεων καὶ πεποιθήσεων τῶν Ἀμχαριτῶν συνετέλεσαν, ὥστε τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα νὰ μεταδοθοῦν καθ' ὅλην τὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ τὸ σπουδαῖον ν' ἀντικατασταθοῦν δι' Ἀμχαρικῶν ὀνομασιῶν εἰς πολλὰ μέρη τῆς χώρας τὰ τοπωνύμια τῶν ἰθαγενῶν¹. Ἐπὶ τούτοις ἄξιον εἶναι νὰ τονισθῇ ἐνταῦθα καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἡ Αἰθιοπικὴ Αὐτοκρατορία ἐδέχθη ὡς ἀναπόφευκτον τὴν ἐπήρειαν τῶν διαφορῶν Εὐρωπαίων², οἵτινες ὡς ἄποικοι,

κατὰ καιρούς, ἔζησαν καὶ ἐδημιούργησαν ἐν αὐτῇ τρόπον ζωῆς, ὅστις ὁμῶς ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς ζωῆς τῶν Αἰθιοπῶν εἰς ἡσσονα βαθμὸν ἐκείνου τῶν ἄλλων Ἀφρικανικῶν φυλῶν. Καὶ εἰς τοῦτο, θὰ πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν, συνετέλεσαν, σημαντικῶς οἱ Amhara, ἐπειδὴ οἱ Amhara ἤσκησαν βαθεῖαν καὶ ἀποτελεσματικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς καθ' ὅλον ἐξελέγξως τοῦ ζῆν ἐν Αἰθιοπία, ὥστε καὶ σήμερον ἀκόμη νὰ ἀποδίδωμεν τὸν συντηρητικὸν τρόπον τῆς πολιτικῆς ζωῆς εἰς τὴν ἐπίδρασιν ἐκείνην τὴν ἐπιβάλλουσαν σχεδὸν τὴν ἀδιαφορίαν τῶν Αἰθιοπῶν διὰ ζητήματα ἀπέχοντα τῶν παραδόσεων των. Εἰς τὴν προσπάθειάν του ὁ ἐρευνητὴς οὐδαμοῦ τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου θὰ ἀνεύρῃ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ προσπάθειαν πρὸς μιαικὴν διεκδίκησιν δικαιωμάτων ἢ ἐκπλήρωσιν πολιτικῶν ὑποσχέσεων καὶ τοῦτο διότι ἡ Αἰθιοπία ὡς ἀπηλλαγμένη τῆς μεταπολεμικῆς ἐκείνης ἀγωνιώδους πάλης δι' ἀνεξαρτησίαν κατὰ τῶν ἀποικιοκρατῶν³ καὶ μετέχουσα θεωρητικῶς μόνον τοῦ Β' παγκοσμίου πολέμου ἀπὸ τοῦ 1942 εὐρέθη κατὰ τὴν εἰρήνην πρόθυμος, θὰ ἔλεγέ τις, νὰ δημιουργήσῃ καὶ νὰ ἀποδεχθῇ κινήσεις αἱ ὁποῖαι ἤθελον ἀπομακρύνει τοὺς κατοίκους τῶν παλαιῶν παραδόσεων, ὡς συνέβη καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ συμβαίῃ εἰς ἄλλας θέσεις τῆς ὑδρογείου. Ἡ Ἰταλικὴ κατοχή, ἡ καλλίτερον ἢ ὑπὸ τοὺς Ἰταλοὺς δουλεία τῶν Αἰθιοπῶν πολλὰ ἐδίδαξεν αὐτοὺς, ὥστε νὰ ἐπιζητοῦν τὴν μεταβολὴν τοῦ πατροπαράδοτου τρόπου ζωῆς. Εἰς τὰς ὡς ἄνω ἀντιλήψεις καὶ πεποιθήσεις ἡμῶν ἐνισχύει πάντα καλῆς πίστεως ἐρευνητὴν καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Αἰθιοπικὸς λαὸς εἶναι καὶ ἐπὶ πολὺν θὰ παραμείνῃ ἀγροτικός⁴. Ὁ Αἰθίοψ εἶναι ὄχι μόνον στερεῶς προσδεδεμένος εἰς τὸ πάτριον ἔδαφος, ἀλλὰ καὶ δι' ἀπροσδιόριστον ἔτι χρόνον θὰ παραμείνῃ δι' αὐτὸν ἡ πατρὶς γῆ ἢ μόνη πηγὴ τῆς εὐτυχοῦς διαβιώσεως, ὡς ταύτην οὗτος ἐννοεῖ. Διὰ τοῦτο πᾶσαι αἱ καταβαλλόμεναι ὑποδείξεις καὶ προσπάθειαι, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐδυνάμυνται, τῶν ἐπιθυμούντων νὰ κινήσουν τοὺς ἀγρότας, ὥστε οὗτοι νὰ ἀξήσουν ἔτι περισσότερον τὸν ἐκ τῆς γῆς πλοῦτον, ἐὰν δὲν πλαισιωθοῦν εἰς τὸν ἀπόλυτον ρεαλισμόν, εἶναι ἐκ τῶν προτέρων καταδικασμένοι, ἐπειδὴ θὰ προκαλέσουν ἢ τὴν ὀπισθοδρόμην ἢ τὴν ἀποτελμάτωσιν.

Οἱ ἀποτελοῦντες σήμερον τὴν Αἰθιοπικὴν κοινωνίαν ἀνήκουν θρησκευτικῶς ἢ εἰς τὸν Χριστιανισμόν ἢ τὸν Μωαμεθανισμόν ἢ εἶναι Εἰδωλολάτραι. Ἐπειδὴ αἱ δύο πρῶται θρησκείαι εἶναι μονοθεϊστικαί, παραδεχόμεθα ὅτι ἡ Αἰθιοπικὴ κοινωνία εἰς τὸν τομέα τοῦτον βαίνει ἀνερχομένη τὰς κλίμακας τοῦ πολιτισμοῦ, ἐὰν, βεβαίως, τὸ ἐν τῶν τριῶν σκελῶν τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ἡ ἠθικὴ βελτίωσις τοῦ ἀτόμου παραλλήλως πρὸς τὴν πνευματικὴν καὶ τὴν ὀλικὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁμῶς, παρὰ τὸ ἀδιάστατον τοῦ ἰσχυρισμοῦ μας, καὶ ὡς εἰδωλολάτραι οἱ Αἰθίοπες — καὶ τοῦτο εἶναι λίαν χαρακτηριστικόν — ἀνέπτυξαν πολιτισμόν, ὡς μαρτυροῦν αἱ ἔρευναι σπουδαίων ἀρχαιολόγων καὶ ἱστορικῶν εἰς τὴν παλαιὰν πρωτεύουσάν τῆς Αἰθιοπίας Aksum,⁵ ὡς τοῦ Κοσμά τοῦ Ἰνδικοπλεύστου, τοῦ Ρουφίνου καὶ τοῦ Σωζομένου. Τὰ

ανακαλυφθέντα ὑπ' αὐτῶν ἀρχαῖα μνημεῖα ἀποδεικνύουν τὴν ὑπαρξιν προχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ ἐν Αἰθιοπία, ὡς μαρτυρεῖ ἐπιγραφή ἀναγομένη εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ εἰδωολόατρον Αὐτοκράτορος *Aizana* ἀναγράφουσα: «Τῇ βοηθείᾳ τοῦ Κυρίου τοῦ Οὐρανοῦ, ὅστις ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς εἶναι ἰσχυρότατος παντός, ὅπερ ὑπάρχει⁶». Ἐκ τῶν ἀνακαλυφθέντων δὲ βυζαντινῶν νομισμάτων καὶ ἐκ τῶν ὀβελίσκων⁷ ἀποδεικνύεται ἡ ἐπαφὴ τῶν Αἰθιοπίων πρὸς ἄλλους λαούς, ἐκ τῶν ὁποίων ἔλαβον πλείστα καὶ διετήρησαν πολλὰ εἴτε Ἑλληνικὰ εἴτε Ρωμαϊκὰ, εἴτε καὶ Ἀραβικὰ. Ταῦτα πάντα ἂν δὲν ἀποτελοῦν σταθμὸν εἰς τὴν πολιτιστικὴν ἐξέλιξιν τῆς Αἰθιοπίας, ὅμως εἶναι ἀδιάσειστοι ἀποδείξεις περὶ τῆς, ἔστω στοιχειώδους, πολιτιστικῆς ἀνόδου εἰς ἄλλοτε ἄλλας ἐποχάς.

Ὡς συνέβη εἰς ἄλλους λαούς κατακτηθέντας ὑπ' ἄλλων νὰ διατηρήσουν ἀδρὰ τὰ σημεῖα τῆς πολιτιστικῆς ἢ μὴ αὐτῶν ἐπιδράσεως, οὕτω καὶ εἰς τοὺς Αἰθιοπίας, τοῦλάχιστον εἰς ἐν τμήμα τοῦ λαοῦ μας διετηρήθη ἐν τινι μέτρῳ ἡ ἐπίδρασις τῶν κατακτητῶν Χαμιτῶν, ἰδιαίτερος δὲ τῶν Σημιτῶν.

Οἱ Σημιταὶ εἰσβαλόντες εἰς τὴν χώραν τῶν *Kush* ἢ Αἰθιοπίας κατὰ τὴν 2αν π.Χ. χιλιετηρίδα ἐγκατεστάθησαν ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ ὄροπεδίου τῶν *Eritrea*, *Shoa*, *Tigre*, *Gonder*. Καὶ ἂν ἀκόμη παραδεχθῶμεν τὴν ἐκδοχὴν, ὅτι οἱ Σημιταὶ ὡς ὀλιγάριθμοι δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπιδράσουν⁸ ἀποτελεσματικῶς ἐπὶ τοῦ γηγενοῦς στοιχείου, τὸ ὁποῖον καὶ πολυπληθέστερον ἦτο καὶ σθεναρὰν ἀντίστασιν προέβαλον οἱ γνωστοὶ διὰ τοῦ ὀνόματος *Kush*.

Τὴν ὑπαρξιν τῶν Κουσιτῶν⁹ ὅμως ἀνατρέπει ὁ σημιτικὸς χαρακτὴρ τῶν ὁμιλουμένων γλωσσῶν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς διεισδύσεως. Βεβαίως ἡ ἐπίδρασις τῶν Σημιτῶν ὑπῆρξε βραδεῖα, βραδεῖα τόσον, ὅσον καὶ ἀσφαλῆς, διὰ τοῦτο οἱ Χαμιταὶ ὡς πρῶτοι κατακτεταὶ τῶν *Kush*, εἰ σημερινοὶ δηλ. *Galla*, *Somalí*, καὶ *Danakil* ὑπερηφανεύονται ἔτι καὶ νῦν ὅτι ἡ ἀντίστασις των εἰς τὴν σημιτικὴν ἐπίδρασιν ὀφείλεται εἰς τὴν ἀρκούντως ἀξιοσημεῖωτον πνευματικὴν των καλλιέργειαν¹⁰.

Τὸ ἀληθές περὶ τοῦτο εἶναι τὸ ἐξῆς: Πολὺν πρὸ τῶν Σημιτῶν εἶχον εἰσβάλει εἰς τὴν Αἰθιοπίαν οἱ πολεμοχαρεῖς Χαμιταὶ. Οὗτοι, ἐγκατασταθέντες εἰς τὰς πεδιάδας τῆς κεντρικῆς Αἰθιοπίας καὶ ἐπεκτείναντες πολεμικῶ τῷ τρόπῳ τὰς κατακτήσεις των, κατώρθωσαν νὰ ἐπιβληθοῦν ἐπὶ τοῦ γηγενοῦς στοιχείου. Ἐκ τῆς ἐπιμειξίας Χαμιτῶν καὶ γηγενῶν, δηλ. τῶν *Koush*, προῆλθεν ἡ ἀφομοίωσις καὶ ἡ ἐν γένει ἀνάπτυξις, διότι παρὰ τὴν πολεμικὴν ἱκανότητα τῶν Χαμιτῶν, εἶναι γνωστὸν ὅτι οὗτοι εἶχον ἀναπτύξει καὶ πολιτισμόν¹¹. Οὕτω προηγουμένως πῶς εὔρον τοὺς γηγενεῖς οἱ κατακτεταὶ Σημιταὶ καὶ διὰ τοῦτο τὸ γηγενὲς στοιχεῖον ἀντεστάθη μὴ δεχθὲν, τὸ κατ' ἀρχὴν, τὴν ἐπήρειαν καὶ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ νέου κατακτητοῦ¹².

Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Χαμιταὶ ἡσχολοῦντο περισσότερον μὲ τὰ πολεμικὰ καὶ ὀλιγώτερον μὲ ἔργα πολιτιστικά, διὰ τοῦτο οἱ ἐκ τῆς Ὑμενῆς τῆς Ἀραβίας

ἐπιδραμόντες Σημίται κατάρθωσαν νὰ ἐπιβληθοῦν βραδέως, ὡς ἐλέχθη, ἀλλ' ἀσφαλῶς, ἐπὶ τῶν *Kush* καὶ *Χαμιτῶν*. Αὐτοὶ οἱ Σημίται οἱ ἐγκατασταθέντες καὶ ἀφομοιωθέντες μετὰ τῶν *Χαμιτῶν* εἶναι οἱ πρόγονοι τῶν σημερινῶν *Amhara*¹³.

Ἡ πραγματικότητα ὅμως θὰ φέρῃ ἔτι καὶ σήμερον εἰς δύσκολον θέσιν τὸν ἐρευνῶντα τὰ τῆς κοινωνικῆς συστάσεως τοῦ λαοῦ τῆς Αἰθιοπίας, ἀφοῦ ἔχει νὰ συναντήσῃ ἐν τῇ χώρᾳ ζώσας πλείστας φυλὰς¹⁴ ἐχούσας ἰδίαν ἐκάστη διάλεκτον, τρόπον ζωῆς, ἔθιμα, θρησκείαν, χρῶμα. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον θὰ διακαιολογήσῃ τὸν ὄρον *Habesh*¹⁵ (ἐτερογενὲς μείγμα) ὄρον Ἀραβικόν, ἐξ οὗ προέρχεται ὁ ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων σχηματισθεὶς ὡς Ἀβησσυνία. Τοῦτο ὅμως θὰ τὸν βοηθήσῃ ἢ ἀντιληφθῇ διὰ ποῖον κυρίως λόγον οἱ λαοὶ τῆς Αἰθιοπικῆς Ἀυτοκρατορίας εἶναι δυνατόν νὰ διαιρεθοῦν εἰς τὰς ἐξῆς τέσσαρας Ὀμάδας *Φυλῶν*, ἧτοι *Amhara - Tigre, Galla, Danakils - Somali* καὶ *Shankilla*.

I) *Amhara - Tigre*: Ἡ ὁμὰς αὕτη κατέστη ἐν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου ἡ κυβερνώσα· ἡ δὲ γλῶσσα ἡ χρησιμοποιοιμένη ὑπὸ τῆς ὁμάδος ταύτης, παρὰ τὴν διαφορὰν τῆς περὶ τὴν ἐξέλιξιν ὡς πρὸς τοὺς *Amhara*, εἶναι ἡ ἐπίσημος γλῶσσα τῆς χώρας¹⁶. Ἐνεκα τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας τῶν διεκριθῆσαν διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ὡς διαφέροντες τῶν ἄλλων ἀφρικανικῶν λαῶν καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ αἷτιον τῆς παραδόξου ἱστορίας των¹⁷. Ἡ δίδυμος αὕτη ὁμὰς φυλῶν ὁμοῦ μετ' ἀπογόνων *Χαμιτῶν* καὶ *Σημιτῶν* ἰδρυσεν τὸ βασίλειον τῆς Αἰθιοπίας.

II) *Galla*: Αὕτη¹⁸ εἶναι ἡ δευτέρα κατὰ σειρὰν μεγάλη ὁμὰς μετὰ τοὺς *Amhara*. Οἱ εἰς τὰς φυλὰς τῆς ὁμάδος ταύτης ἀνήκοντες εἶναι γεωργοὶ καὶ ποιμένες. Ἀπὸ πλευρᾶς καταγωγῆς καὶ γλώσσης οἱ *Galla* εἶναι εὐκρινῶς διάφοροι τῶν προαναφερθέντων, διότι κατὰ τὸ ἀπώτατον παρελθὸν ὁ πόλεμος καὶ ἡ εἰρήνη, ἡ προστασία τῆς ζωῆς κατὰ τῶν διαφόρων ἐχθρῶν ἐγγχωρίων καὶ ξένων ὡς καὶ ἡ διατήρησις αὐτῆς συνέσφιγγεν τοὺς *Galla* καὶ *Amhara* ἀποτελεσθεΐσης ἐνότητος περιλαμβανούσης ἅπαντας τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὰς ὀρεινὰς περιοχάς, οἱ ὁποῖοι εἶναι περισσότερον ποιμένες καὶ ὀλιγώτερον γεωργοὶ. Θὰ ἦτο δὲ πράγματι δύσκολον σήμερον νὰ δυνηθῇ τις νὰ διαχαράξῃ οἰανδήποτε ὠρισμένην γραμμὴν πολιτικὴν ἢ γεωγραφικὴν πρὸς διαχωρισμὸν τῶν *Galla*¹⁹ ἀπὸ τοὺς *Amhara*. Ὀφείλομεν νὰ μὴ ἀγνοήσωμεν εἰς τὴν σειρὰν τῶν Ὀμάδων - Φυλῶν καὶ τὴν κατὰ κάποιον ὀρισμὸν Ὑπο - ομάδα τῶν *Guragues*.²⁰ Οὗτοι ζοῦν μεμονωμένως εἰς μικρὰς συνοριακὰς περιοχὰς τῆς ἐπαρχίας *Gimma*.

III) *Danakils - Somali*. Ἡ τρίτη αὕτη κατὰ σειρὰν ὁμὰς — φυλῶν περιλαμβάνει τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὴν ἀνατολικὴν περιοχὴν *Danakils*, καθὼς καὶ τῆς νοτιοανατολικῆς περιοχῆς *Somali*. Ἡ ὁμὰς φυλῶν αὕτη

ἀποτελείται ἀπὸ νομαδικὰς φυλάς. Οἱ εἰς τὴν ὁμάδα ταύτην ἀνήκοντες εἶναι νομιμόφρονες πρὸς τὸν ἄμεσον Ἀρχηγόν των, ὅστις εἶναι καὶ ὁ ὑπεύθυνος πρὸς τὴν Κεντρικὴν Κυβέρνησιν. Οἱ *Somalis* διαίρουσιν εἰς πολλὰς διαφόρους φυλάς²¹. Ἀμφότεραι αἱ ὁμάδες *Danakils* καὶ *Somalis* ὁμοιάζουν στενῶς πρὸς ἀλλήλας. Ἀμφότεραι εἶναι κατ' ἐξοχὴν Μωαμεθανοὶ καὶ Εἰδωλολάτραι καὶ Χαμιτικῆς καταγωγῆς.

IV) *Shan killa s*. Οὗτοι οἱ ἀποτελοῦντες καὶ τὴν τετάρτην ὁμάδα φυλῶν φέρουν ἄδρὰ τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν κατοικούντων εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀφρικὴν²². Ζοῦν εἰς τὰς Σουδανικὰς ὑπηρείας εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τῆς Αὐτοκρατορίας. Εἶναι κυρίως εἰδωλολάτραι, πλὴν φυλῶν τινων, αἵτινες ἔχουν ἀσπασθῇ τὸν Μωαμεθανισμόν. Εἶναι ὁμὰς περιλαμβανουσα ἀναριθμήτους φυλάς, ὁμιλούσας διαφορετικὰς καὶ ὀλίγον γνωστὰς διαλέκτους.

Αἱ τέσσαρες αὗται μεγάλαι Ὀμάδες - Φυλῶν ἀποτελοῦν τὸ ποικίλον ἔμφυχον ἕλικόν, ἐξ οὗ ἀπαρτίζεται ἡ Αἰθιοπικὴ Αὐτοκρατορία. Αἱ ὁμάδες αὗται ἐν τῷ συνόλῳ των δὲν ὀνομάσθησαν ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἀστόχως «*Habash*»²³ δηλ. ἑτερογενὲς μείγμα, διότι οὗτοι πρῶτοι ἦλθον εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸ γηγενὲς στοιχεῖον καὶ μετὰ τὴν ἀφομοίωσιν Χαμιτῶν καὶ Σημιτῶν. Οἱ Αἰθίοπες ὅμως, παρὰ πᾶσαν ἀντίθετον ἐκδοχὴν, οὐδέποτε ἠνέχθησαν ἢ παρεδέχθησαν τὴν προσωποποιήσαν ταύτην προσηγορίαν δὲ γὰρ εἶναι γνωστοὶ ὅχι ὡς Ἀβησσυνοὶ ἀλλ' ὡς Αἰθίοπες. Διότι ἡ λέξις Αἰθίοψ — (Αἰθιοπία) ὡς προερχομένη ἐκ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς λέξεως «αἶθω» σημαίνει ἡλιοκαῆ, καὶ κατ' ἐπέκτασιν τὴν γῆν ἣν κατακαίει ὁ ἥλιος, καὶ διὰ τοῦτο περισσότερον ἂν μὴ ἀπολύτως ἀρμόζει ἡ ὀνομασίᾳ αὕτη εἰς τοὺς «*Habash*»²⁴.

Ἡ αἰθιοπικὴ ἱστορικὴ παράδοσις δέχεται τὰς ἀρχαιοτέρας μαρτυρίας διὰ τοὺς ὄρους Αἰθίοψ — Αἰθιοπία. Παραδέχεται δηλ. ὅτι ὁ ὄρος *Habash* προέρχεται ἐκ τῆς ὀνομασίας τῆς Νοτίου Ἀραβικῆς φυλῆς *Habash*, *Habashat*, *Habashi*, ἣτις φυλὴ μετηνάστευσεν εἰς τὴν Αἰθιοπίαν περὶ τὸν 7ον π.Χ. αἰῶνα. Καὶ ἡ βασίλισσα τοῦ Σαβᾶ ἦτο ἐκ τοῦ Νότου ὡς ἀναφέρεται εἰς τὰ χωρία τῆς Βίβλου.

Ἀνατρέχοντες εἰς τὰς ἀρχαίας ἑλληνικὰς πηγὰς δεόν γὰρ σημειώσωμεν ὅτι ὁ Ὅμηρος ἀναφέρει τοὺς Αἰθίοπας καὶ περὶ αὐτῶν λέγει. «Ἄλλ' ὁ μὲν (Ποσειδῶν) Αἰθίοπας μετεκίαθε τηλόθ' ἐόντας, Αἰθίοπας τοὶ διχθὰ δεδαίαται, ἔσχατοι ἀνδρῶν, οἱ μὲν δυσσόμενον Ὑπερίονος, οἱ δ' ἀνίοντος»²⁵. Ὁ Ἡρόδοτος ὡσαύτως ἀναφέρει ὅτι «οἰκέουσι δὲ τὰ ἀπὸ Ἑλεφαντίνης ἄνω Αἰθίοπες ἤδη καὶ τῆς νήσου τὸ ἥμισυ, τὸ δὲ ἥμισυ Αἰγυπτίοις» καὶ «εἴτα ἤξεις εἰς πόλιν μεγάλην τῇ ὀνομᾷ ἐστι Μερόη», λέγεται δὲ ὅτι ἡ πόλις αὕτη εἶναι μητρόπολις τῶν ἄλλων Αἰθιοπίων²⁶.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΑΡΧΙΚΗ ΜΟΡΦΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Α. Ἡ εὐρυτέρα διαίρεσις τῆς φυλῆς. Πατριὰ (γενιά).

Ἐκάστη τῶν ἀναφερθεισῶν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν Ὑμᾶδων - Φυλῶν ἔχει καὶ τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς καταγωγὴν, τὴν Clan¹. Εἶναι δὲ αὕτη ἡ Πατριὰ (τὸ μεγάλο σόι) ἐκ τῆς ὁποίας κατάγονται αἱ φυλαί, τὴν ὁποίαν ἀναγνωρίζουν καὶ δὲν ἀρνοῦνται. Γεγονὸς εἶναι, ὅτι ἡ Clan αὕτη δύναται νὰ ἔχῃ τὴν πρώτην αὐτῆς ἀρχὴν καὶ ἐμφάνισιν εἰς περιοχὰς ἔξω τῆς Αἰθιοπίας ἄλλοῦ ποῦ τῆς Ἀφρικῆς². Ἐκεῖ θὰ ἀναζητήσωμεν τοὺς ἀρχικοὺς προγόνους, ἐκ τῶν ὁποίων μικραὶ ὁμάδες διὰ τῆς ἐπιμειξίας τῶν μελῶν των ἀνιόνμεναι ἐν τῇ πορείᾳ τοῦ χρόνου ἀπετέλεσαν τὰς φυλάς καὶ τὰς Ὑμάδας Φυλῶν³. Σήμερον αἱ ἀναγνωριζόμεναι πατριαὶ παραμένουσι σταθερῶς ἀμετάβλητοι, διότι δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἀπορρόφησις ἄλλων φυλῶν μελῶν ἄλλης clan. Ὅθεν ἡ πατριὰ δὲν διασπᾶται, οὐδὲ τὰ μέλη αὐτῆς μεταβάλλουν χαρακτῆρα· εἶναι δῆλον ὅτι στατική ἡ μορφή καὶ σταθερὰ παραμένει. Ἡ Αἰθιοπικὴ πατριὰ ἔχει ἐκεῖνον τὸν χαρακτῆρα καὶ ἐκείνην τὴν μορφήν ἀναλόγως τῆς γεωγραφικῆς θέσεως, ἥτις ὥθησε καὶ ἐβοήθησεν αὐτήν, ἵνα σχηματισθῇ. Καὶ ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας ὁ χαρακτῆρ καὶ ἡ μορφή αὕτη ἐξακολουθεῖ ὑπάρχουσα. Κατὰ τὸ παρελθὸν ἦτο δυνατόν τὰ ἐδαφικὰ ὅρια νὰ ἐπεκτείνωνται ἢ νὰ μειῶνται ἀναλόγως τῆς ἐπιτυχοῦς ἢ μὴ πολεμικῆς ἀποπείρας πρὸς κατάληψιν ἐδαφῶν. Σήμερον τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, διότι, ὡς ἔχουσι σήμερον τὰ ἐν Αἰθιοπίᾳ, οἱ πόλεμοι μεταξὺ τῶν φυλῶν οὔτε εὐκόλοι εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Χώρας ἀπολύτως ἀπαγορεύονται⁴.

Ἐνταῦθα τίθεται τὸ ἐρώτημα: Οὕτως ἐχόντων τῶν ἀφορώντων εἰς τὰς πατριας καὶ τὰς φυλάς, πῶς ἐξηγεῖται ἡ ὑπαρξίς φυλῶν περιλαμβανουσῶν ὀλίγας ἢ ὀλιγωτέρας ἄλλων πατριας. Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο δυνάμεθα νὰ δώσωμεν τὴν ἐξῆς ἀπάντησιν, διασαφίζουσαν καθ' ἡμᾶς πλήρως τὴν δημιουργουμένην ἀπορίαν. Ἀναγόμενοι εἰς τὴν ἀπωτάτην περίοδον τῆς Αἰθιοπικῆς

ιστορίας και έρευνώντες τὰ ἐν αὐτῇ, θὰ διαπιστώσωμεν τὴν ἱστορικὴν ὑπαρξιν ἰσχυρῶν πολεμικῶν ἡγητόρων⁵, οἵτινες καὶ διὰ τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν συνθηκῶν πρὸς μικροτέρας ομάδας, ὅταν ἡ δύναμις τὸ ἐπέβαλλεν, ἢ ἡ ἀπειλή, ὁ κίνδυνος τὸ ἀπῆτει, κατῴρωσαν νὰ συνενώσουν πρὸς τὰς μεγάλας φυλάς ἄλλας μικροτέρας, ὀλιγανθρωποτέρας. Οὕτω συνέβη καὶ μὲ τοὺς Galla οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν σύνολον πατριῶν⁶. Ἐπίσης ἡ μελέτη τῶν μύθων καὶ τῶν παραδόσεων τῆς ἢ τῶν πατριῶν ἀποκαλύπτει πλήρως ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὀνομάζω σ υ μ π λ η ρ ω μ α τ ι κ ῆ ν γ ε ν ε α λ ο γ ί α ν ἢ γενεαλογίαν ἐξ υἱοθετημένων τρόπον τινὰ μικρῶν ομάδων καὶ καλυπτομένων ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς μιᾶς ἐκείνης, τῆς μεγάλης⁷.

Σήμερον ἡ φυλὴ ἐκείνη ἢ ὁποία εἶναι μεγαλύτερα καὶ πολιτικῶς σημαντικώτερα ἐν Αἰθιοπία εἶναι ἢ τῶν Galla, ἥτις ἔχει ἀποτελεσθῇ συμφώνως πρὸς ἱστορικὰ καὶ παραδοσιακὰ ἐκ πολλῶν, ἂν μὴ πλείστων, μικροτέρων ομάδων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Amhara, οἵτινες ὑστεροῦν εἰς τὴν τοιαύτην, ὡς ἄνω, σύνθεσιν τῶν πατριῶν. Ἀναγκαῖον εἶναι νὰ καταστῇ φανερόν, ὅτι μία φυλὴ μικρότερα κατὰ πλῆθος ἀνθρώπων ἀπὸ τὴν πατριὰν δὲν δύναται νὰ θεωρῇται πατριὰ οὔτε νὰ ὀνομάζεται clan. Ἀναφέρω τοῦτο ἐνδεικτικῶς, διότι, ὡς ἔχουν διαπιστώσει οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὰς φυλάς καὶ πατριάς τῆς Αἰθιοπίας, σύγχυσις ἔχει δημιουργηθῇ περὶ τοῦ τί δύναται νὰ ὀνομασθῇ πατριὰ ἢ ὑποπατριὰ, ἕνεκα τῆς θέσεως πατριῶν τινων εἰς τὰς πολιτικὰς καὶ τελετουργικὰς ὑποθέσεις καὶ ἐκδηλώσεις τῆς φυλῆς. Οὕτω ὑπὸ τινων συγγραφέων μερικαὶ πατριαὶ ἔχουν ἀποκληθῇ φυλαί, ἐνῶ αἱ γενεαλογίαι λέγονται πατριαὶ ἢ ὑποφυλαὶ ἢ ἀκόμη καὶ φυλαί. Πρὸς ἀποφυγὴν περαιτέρω συγχύσεως ὀρίζω ὅτι ἡ Αἰθιοπικὴ πατριὰ εἶναι σειρὰ γενεαλογιῶν ἔχουσῶν τὴν ἀρχὴν ἐκτὸς τῶν συνόρων τῆς χώρας καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εὐρεθοῦν ἔχνη γενεαλογικῶν σχέσεων παρὰ τὴν ἀρχικὴν ἐκδοχὴν, ὅτι ἡ πατριὰ ἔχει ἓνα καὶ μοναδικὸν ἰδρυτὴν πρόγονον, τὴν clan⁸.

Δυνάμεθα νὰ παραστήσωμεν ὡς κέντρον τοῦ γενεαλογικοῦ κύκλου τὴν φυλὴν καὶ περὶ αὐτὴν περιστρεφόμενας τὰς πατριάς, ἐλκομένης καὶ ἐλκούσας καὶ δεχομένης εἰς τὸν γενεαλογικὸν κύκλον ἰσχυρῶς τὸ αἶσθημα τῆς νομίμου συνδέσεως πρὸς τὴν φυλὴν. Τὸ σκοτεινὸν σημεῖον ἐν τούτοις εἶναι τοῦτο, ὅτι εἰς τὰς φυλάς δὲν ὑπάρχουν οἱ ἥρωες ἐκεῖνοι πρόγονοι, οἱ ὅποιοι δι' ἡρωϊκῶν πράξεων ἢ πνευματικῶν ἐπιτεύξεων ἀναδειχθέντες, ἔθεσαν καὶ τὰ πρῶτα θεμέλια τῆς φυλῆς. Αἱ ὀνομασίαι τῶν ἀρχηγῶν φυλῶν δὲν φαίνεται νὰ ἔχουν τὴν προέλευσίν των ἐξ ἱστορικῶν παρὰ μόνον μυθολογικῶν προγόνων, διότι δὲν ὑπῆρξαν πρόγονοι ὀνομαζόμενοι Oromo, Galla, Omo, Muher, Wollo καὶ τὰ τοιαῦτα⁹, οὐδὲ οἱ Αἰθίοπες παρέχουν ἱστορικὴν ἢ ἄλλην τινὰ ἐρμηνείαν διασαφίζουσιν τὴν ἐνσωμάτωσιν τῶν πατριῶν εἰς τὰς φυλάς. Αἱ πατριαὶ ὅμως ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν τοὺς ἰδρυτὰς προγόνους αὐτῶν, περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλοῦν καὶ διὰ τοὺς ὁποίους ὑπερφηφάνονται. Διὰ τοὺς ὡς ἄνω ἔκτε-

θέντας λόγους δὲν δυνάμεθα ν' ἀνεύρωμεν οὔτε εἰς τοὺς μύθους σύνδεσμον μεταξὺ φυλῶν καὶ τῶν πατριῶν στηριζόμενον ἐπὶ τῶν προγονικῶν ἡρώων. Πλεῖστοι Αἰθιοπες ἀνατρέχουν εἰς τὴν ἐπικοινωνίαν τῶν λαῶν, ὅταν πιεζόμενοι ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἀδυνατοῦν ν' ἀποφανθοῦν περὶ τῆς ἱστορικῆς συγχωρεύσεως τῶν φυλῶν. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὸ ἀληθὲς εἶναι, ὅτι ἡ φυλὴ εἶναι ἑδαφικὴ καὶ πολιτικὴ μονὰς στηριζομένη ἐπὶ αὐτονόμων πατριῶν. Αἱ πατρίαι αὗται κάποτε πιθανῶς νὰ ὑπῆρξαν μικραὶ καὶ γλωσσικῶς συγγενεῖς¹⁰. Οἱ Ἀρχηγοὶ δ' αὐτῶν ἐξηναγκάζοντο, ἕνεκα τῶν κοινῶν ἐχθρικῶν ἀπειλῶν, αἱ ὁποῖαι πάντοτε ὑπάρχουν, νὰ ἔρχωνται εἰς συνεννοήσεις καὶ ἐπικοινωνίαν μεταξὺ τῶν πρὸς ἀπὸκρισιν τοῦ κοινοῦ κινδύνου. Ἐκ τούτου ὁρμώμενοι δυνάμεθα νὰ ὑποστηρίξωμεν ὅτι ἀνεδείχθησαν ὡς ἀρχηγοὶ ἰσχυραὶ φυσιογνωμίαι αἱ ὁποῖαι καὶ κατῴρθωσαν νὰ συνενώσουν τὰς μικρὰς φυλάς, ὥστε νὰ ἀποτελεσθῶν φυλαὶ μεγαλύτεραι, πολυανθρωπότεραι.

Φυλαὶ βασιζόμεναι ἐπὶ πατριῶν εἶναι αἱ μεγαλύτεραι μονάδες, αἵτινες ἔχουν πολιτικὴν σημασίαν. Ἀλλὰ ἡ φυλὴ ἔχει σπουδαιότητα μόνον ἕνεκα τῆς ποικίλης αὐτῆς δραστηριότητος, πολιτικῆς ἢ διοικητικῆς, τῶν ἑδαφικῶς συγγενῶν τῆς πατριῶν.

Ἐν συνόψει ὑπάρχουν τρία (3) σημεῖα σοβαρὰ τονίζοντα ἀξιολόγως τὴν προέλευσιν καὶ σύνδεσιν τῶν πατριῶν:

Π ρ ὠ τ ο ν : Ἡ κατὰ παρατεταμένον χρόνον ἀνάπτυξις, μετακίνησις καὶ διάστασις τῶν πληθυσμῶν παρήλλαξε τὴν γενεαλογικὴν δομὴν καὶ σύνθεσιν τῶν πατριῶν.

Δ ε ὑ τ ε ρ ο ν : Ἡ ἰσχυρὰ πολιτικὴ ἐπίδρασις μερικῶν πατριῶν ἐπὶ ἄλλων μικροτέρων καὶ ἀδυνατωτέρων συνετέλεσεν εἰς τὴν σύμπτυξιν καὶ τὸν σχηματισμὸν μεγαλυτέρων φυλῶν ἐντὸς τῆς πατρίδος. Εἰς τοῦτο κατ' ἐξοχὴν συνετέλεσεν ἡ ὑπαρξίς ἡρωικῶν προσώπων καὶ τὰ κατορθώματα αὐτῶν.

Τ ρ ί τ ο ν : Ἡ διὰ τῆς διασπορᾶς τῶν Αἰθιοπικῶν πατριῶν ἀνάπτυξις, ὀφειλομένη εἰς βιολογικοὺς καὶ κοινωνικοὺς παράγοντας, συνετέλεσεν εἰς τὴν κατὰ σημαντικὸν βαθμὸν ἀνάπτυξιν τῆς ἑδαφικῆς ἐπεκτάσεως καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν κοινωνικῶν ἐξελίξεων.

Εἰς ἐκάστην φυλὴν ὑπάρχει ὠρισμένη τις σχέσις μεταξὺ τῆς πολιτικῆς δομῆς καὶ τοῦ συστήματος πατριῶν. Ὑπάρχει ἐπίσης εἰς ἐκάστην φυλὴν μία πατρίδα ἢ γενεαλογία πατρίδος, ἥτις κατέχει κυρίαρχον θέσιν ἐπὶ τῶν ἄλλων πατριῶν εἰς τὰς πολιτικὰς καὶ τελετουργικὰς ὑποθέσεις καὶ ἐκδηλώσεις. Ἐν τοῖς ἐπομένοις θὰ ἐξετασθῇ τίς ἡ σημασία τούτων. Εἶδομεν ἄνωτέρω ὅτι μία τῶν καταστάσεων τῶν προσδιορίζουσῶν τὰ χαρακτηριστικὰ μιᾶς πατρίδος ὀρίζεται ἐκ τῶν πολιτικῶν καὶ ἱστορικῶν συμβάντων τῆς πατρίδος, τόσον ἐν τῇ μυθολογίᾳ ταύτης ἀναφερομένων, ὅσον καὶ ἐν τῇ ἱστορικῇ ταύτης ἐξελί-

ξει. Μία πατριὰ δηλ. εἶναι τόσον σημαντικὴ ὅσον ἐξέχουσα εἶναι ἡ συγγενική, ἡ κοινωνική καὶ ἡ πολιτικὴ θέσις τοῦ ἡγέτου αὐτῆς πρὸς τὰς ἄλλας πατριάς καὶ τοὺς ἡγέτας αὐτῶν. Οὕτω, ἐὰν ἡ ἡγετική γενεαλογία φυλῶν π.χ. τῆς Α λαμβάνῃ κυρίαρχον θέσιν εἰς τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις τῆς φυλῆς ἐν τῷ συνόλῳ τῆς, εἰς τὴν φάσιν ταύτης τῆς ζωῆς τῆς φυλῆς ἡ πατριὰ Α ἔχει μίαν κυρίαρχον θέσιν ἐπὶ τῶν συγγενικῶν πατριῶν B — C — D. Ἐγείσθαι γινόμεναι ἀποδεκταὶ ὑπὸ τῆς πατριάς Α νομιμοποιοῦνται ὑπὸ τῶν πατριῶν B — C — D. Τὸ κύρος ὅμως τοῦ ἡγέτου τῆς Α πατριάς ἐπὶ τῶν ἡγετῶν τῶν B — C — D πατριῶν εἶναι γενικῶς περιορισμένον καὶ σπανίως ἐξέρχεται τῶν πολιτικῶν ὁρίων τῆς περιφερείας του. Ἔτι δὲ πρέπει οἱ ἡγέται τῆς πατριάς Α νὰ βασιζονται ἐπὶ τῆς πλήρους ἐκτελέσεως τῶν σοβαρῶν πολιτικῶν ἀποφάσεων τῶν ἀφορωσῶν εἰς τὴν φυλὴν ὡς σύνολον. Ὁ ὅρος «θέσις», ὡς ἔχω τοῦτον χρησιμοποίησει, διὰ νὰ ὀρίσω τὴν κυριαρχοῦσαν κατάστασιν εἰς ὑποταγμένας πατριάς ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις, ἀποδίδεται καλλίτερον διὰ τοῦ ὅρου «προσόντα». Ἡ θέσις εἰς τὰς μεταξὺ πατριῶν σχέσεις ἐκδηλοῦται κατὰ κύριον λόγον εἰς ζητήματα καὶ ὑποθέσεις ἀφορώσας εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς πατριάς, ὅπως π.χ. εἰς τὰς συγκεντρώσεις τῶν ἡγετῶν τῆς πατριάς. Ὁ ὅρος «θέσις» εἶναι κατάλληλος καὶ χρησιμοποιεῖται ἐφαρμοζόμενος εἰς τὰς σχέσεις ἄλλων μελῶν τῆς πατριάς. Οἱ Αἰθίοπες δὲν θὰ ἀντετίθεντο ἰσχυρῶς εἰς τὴν κατάταξιν τῶν ἀνθρώπων κοινωνικῶς εἰς ὑψηλότερας ἢ κατωτέρας κατηγορίας βάσει τῆς θέσεως, τῶν προσόντων αὐτῶν, ἀπλῶς καὶ μόνον διότι εἶναι μέλη μιᾶς ἰδιαίτερας πατριάς. Μέλη μιᾶς κυριωτέρας πατριάς ἔχουν τὸ δικαίωμα τῆς πολιτογραφησεώς των εἰς τὴν πατριὰν αὐτὴν καὶ τὴν σημαντικὴν τοποθέτησίν των ἔξω τῆς ἐδαφικῆς περιοχῆς τῆς πατριάς ταύτης, ἐὰν οἱ ἡγέται των ἔχουν τοιαύτας θέσεις. Ὅπως δὲποτε οἱ Αἰθίοπες κάμνουν καὶ ἄλλας διακρίσεις μεταξὺ σημαίνοντων καὶ συνήθων ἀνθρώπων. Βασιλεῖς, πολεμικοὶ ἡγέται (πολέμαρχοι), γνωστοὶ ὡς «ἀρχηγοὶ» (ὀπλαρχηγοὶ ἢ καπεταναῖοι) «Tormerí»¹¹ καὶ μεγαλογαιοκτῆμονες κάτοχοι ἐκτεταμένων γαιῶν, οἱ καλούμενοι Moja¹² ἢ Εὐγενεῖς, ἔχουν σημαίνουσας θέσεις.

Ἄνδρες σημαντικῶν θέσεων προσθέτουν γόητρον εἰς τὴν γενεαλογίαν των, ὡς καὶ εἰς τὴν πατριὰν καὶ τὴν φυλὴν καὶ μετὰ θάνατον πιθανῶς ἀποθανατίζονται εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὰ ᾄσματα¹³. Ὁ Εὐγενὴς συνήθως ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀκόμη καὶ ἔξω τῆς γῆς τῆς φυλῆς του ἐκ τῶν καταλλήλως ἐπεξεργασμένων κοσμημάτων τῆς σαγῆς τοῦ ἱππου ἢ τοῦ ἡμιόνου του, ἐκ τοῦ πλῆθους τῶν πεζοπόρων ἀκολουθῶν του, «νεαρῶν», «παίδων», ἢ ἔξ ἄλλων εὐκόλως διακρινομένων σημείων τῆς θέσεώς του ὡς π.χ. ἐκ τῆς ράβδου του μὲ λαβὴν ἐξ ἐλεφαντοστοῦ, τῆς ἐνδυμασίας του καὶ ἐκ τοῦ διώκτου τῶν μυιῶν (μυγοδιώκτην). Οἱ γηραιότεροι ὑποκλίνονται μὲ σεβασμὸν πρὸ αὐτοῦ, οἱ δὲ νέοι ἀσπάζονται τὸν πόδα του¹⁴. Ὁ Moja, ὁ Εὐγενής, γίνεται δεκτὸς εἰς οἰανδήποτε κατοικίαν ἐντὸς τοῦ ἰδικοῦ του ἢ καὶ ξένου χωρίου ἄνευ προη-

γούμενης προειδοποιήσεως περί τῆς ἀφίξεώς του. Δὲν δύναται ὁμῶς εἰς τὸ χωρίον, τὸ ὁποῖον ἐπισκέπτεται λόγῳ τῆς προνομιακῆς θέσεώς του, νὰ ἀναμειχθῇ εἰς τὰ πολιτικὰ τῆς κοινότητος ζητήματα, ἐπειδὴ εἶναι ξένος¹⁵. Δύναται ὁμῶς, τηρῶν τὰ προσχήματα, νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν προσωπικὴν του ἐπιβολήν, ἵνα καταλλήλῳ τῷ τρόπῳ ἐπηρεάσῃ πολιτικὰς ἀποφάσεις ὑπὲρ τῶν εὐνοουμένων του ἀνθρώπων ἢ ὑπὲρ ἀνθρώπων τῆς αὐτῆς πρὸς αὐτὸν γενεαλογίας· οὕτω δὲ πράττων καὶ ἐπιτυχάνων προσθέτει γόητρον εἰς τὴν εὐρυτέραν γενεαλογικὴν ὁμάδα.

Μεταγενεστέρως οἱ Αἰθίοπες εἶχον «ἀριστοκρατικὴν» πατριὰν προσδίδουσιν εἰς τὰ μέλη τῆς θέσεις εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἐδαφικὴν περιοχὴν τῆς πατριᾶς ἢ ἀλλαχοῦ. Αἱ μορφαὶ θεσμῶν τῆς πατριᾶς ἀντισταθμίζουσιν τὴν ἐξασφάλισιν κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ἰσορροπίας μεταξύ τῶν ἐγγυτέρων καὶ ἀπωτέρων γενεαλογικῶς συγγενικῶν τομέων, ἵνα διατηρῇται τὸ σύστημα τῆς πατριᾶς¹⁶.

Οἱ θρησκευτικοὶ λειτουργοὶ εἶναι οἱ μεσάζοντες μεταξύ ἀνθρώπου καὶ ὑπερφυσικοῦ κόσμου καὶ εἶναι κεχωρισμένοι ἐκ τοῦ πλαισίου «θέσεων» διὰ τοῦ ὁποῖου οἱ συνήθεις ἄνθρωποι ταξινομοῦνται¹⁷. Ὅσον ἀφορᾷ τοὐλάχιστον εἰς τοὺς Αἰθίοπας, εἷς πολιτικὸς ἡγέτης ἔχει ἀνωτέραν τοποθέτησιν, δυνάμει τοῦ εἰδικοῦ ἀξιώματός του, ἥτις τοῦ ἐπιτρέπει τὴν ἀσκήσιν ἰσχύος ἐφ' ὅλων τῶν ἄλλων. Ἀκόμη καὶ εἰς πλούσιος Αἰθίοψ δύναται εὐκόλως νὰ καταπατήσῃ διὰ τῶν χρημάτων του τὸ δίκαιον ἐνὸς ἀτόμου, ὅταν τὸ ἄτομον τοῦτο ὑπόκειται εἰς αὐτόν, ἐργαζόμενον εἰς τὰ κτήματά του. Ἄλλο ἀξιοπαρατήρητον καὶ ἐξέχον χαρακτηριστικὸν τῶν σχέσεων φυλῆς καὶ πατριᾶς εἶναι, ὅτι ἐκάστη φυλὴ, ἂν καὶ ἐνσωματωμένη εἰς τὴν πατριάν, δύναται ἐντὸς τοῦ χώρου τούτου νὰ ἐκτελῇ καὶ πολεμικὰς ἐνεργείας πρὸς ἄλλην φυλὴν τῆς αὐτῆς πατριᾶς ἢ ὅλαι αἱ φυλαὶ αἱ ἐνσωματωμέναι εἰς τὴν πατριάν νὰ κινῶνται ἀπὸ κοινοῦ πρὸς ἄλλας πατριὰς ἢ πρὸς φυλὴν ἄλλης πατριᾶς¹⁸. Ἐν κατακλειδί ἀναφέρομεν ὅτι ὅλαι αἱ φυλαὶ τῆς Αἰθιοπίας δύνανται νὰ ἐνωθῶν εἰς ἄμυναν ἐναντίον κοινοῦ ἐχθροῦ.

Β. Ἐδαφο - οριακὴ ὀργάνωσις. Τὸ Χωρίον.

Τὸ χωρίον εἶναι ἡ μικροτέρα πολιτικὴ μονάς. Αὕτη καταλαμβάνει καθωρισμένην τινὰ περιοχὴν καὶ τὰ δικαιώματα ἰδιοκτησίας ἐπ' αὐτῆς ἀνήκουν εἰς τὰ μέλη τῆς τοπικῆς κοινότητος. Τὰ σύνορά του ἀναγνωρίζονται ὑπὸ τῶν ὁμάδων, αἱ ὁποῖαι διαβιοῦν ἐκτὸς αὐτοῦ.

Ἡ πολιτικὴ μονάς σχηματίζεται ὑπὸ τῆς κοινότητος καὶ ἡ κοινότης εἶναι ἡ τοπικὴ συγκέντρωσις συγγενικῶν πατρογονικῶν οἴκων, τῶν ὁποίων οἱ ἐπὶ κεφαλῆς ἀσκοῦν ἐξουσίαν ἐπὶ ὑποθέσεων ἐσωτερικῆς μορφῆς ἀφορωσῶν εἰς τὸ χωρίον¹⁹. Οἱ ἐπικεφαλῆς, οἱ ἄρχοντες τοῦ χωρίου ἐνεργοῦν ἐν συνδυασμῷ

μέ τοὺς ἄρχοντας ἄλλων χωρίων πρὸς δημιουργίαν συμμαχιῶν με βάσιν τὴν ἀμοιβαίαν πολιτικὴν σχέσιν μεταξὺ τῶν χωρίων. Πυρὴν τοῦ χωρίου εἶναι ἡ μικρὰ γενεαλογία, ἀποτελούμενη ἐξ ἀπροσδιορίστου πλήθους οἰκῶν συγγενῶν εἴτε διὰ πραγματικῶν εἴτε δι' ὑποθετικῶν, μυθολογικῶν δεσμῶν συγγενείας. Ἡ διαρκὴς ὑπαρξίς τῆς ἐλάσσονος γενεαλογίας διασφαλίζεται, ἐφ' ὅσον χρόνον καὶ εἰς μόνον ἀπόγονος τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς γενεαλογίας παραμένει ἐν ζωῇ. Εἰς τὴν γενεαλογίαν περιλαμβάνονται ὅχι μόνον τὰ ζῶντα μέλη, ἀλλ' ἐπίσης οἱ πρόγονοι αὐτῶν, ἔτι δὲ καὶ οἱ νεκροί, ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι εἰκονίζονται τὸ παρελθόν²⁰. Ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου πρέπει νὰ συγγενεύουν μεταξὺ τῶν. Οἱ παλαιότεροι Αἰθίοπες χωρικοὶ καταδεικνύουν ὅτι ἡ σύνθεσις τοῦ χωρίου εἰς τὸ παρελθὸν ἐβασίζετο πάντοτε ἐπὶ τῆς συγγενείας. Εἶναι δύσκολον νὰ ὑποστηρίξωμεν ἀπολύτως ὅτι τοῦτο ἴσχυεν ἀπαρεγκλίτως καθ' ὅλην τὴν κατοικουμένην Αἰθιοπικὴν γῆν, ἀλλὰ πρὸς τὸ παρὸν καὶ μέχρις ἀποδείξεως τοῦ ἐναντίου πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι εἰς περιοχὰς ἐγκαταστάσεως παλαιόθεν ὑπάρχει ἰσχύων ὁ διὰ συγγενειῶν συνδετικὸς δεσμός. Εἰς χωρία προσφάτως συσταθέντα ὅλοι οἱ κάτοικοι αὐτῶν δὲν συγγενεύουν ὅπωςδῆποτε, ὡς μὴ καταγόμενοι ἐκ τῶν ἰδίων προγόνων· δύνανται ὅμως οἱ οὕτω οἰκοῦντες τὰ νέα ταῦτα χωρία νὰ υἱοθετήσουν ἐνιαίαν γραμμὴν καταγωγῆς. Τὸ χωρίον εἶναι μία σύσσωμος ὁμάς, ἥτις ἐλέγχει τὰ δικαιώματα ιδιοκτησίας καὶ χρήσεως τῆς ἀροσίμου γῆς, ἐφ' ἧς αὕτη καὶ διαμένει καὶ κληρονομικῶς δικαιώματι ἀσκειῖ δικαίωμα προστασίας καὶ ἐκμεταλλεύσεως. Δὲν ὑπάρχουν αὐστηροὶ ἀμετάβλητοι κανόνες καὶ θεσμικὰ πρότυπα τὰ ὅποια νὰ ἐμποδίζουν τὴν παρουσίαν εἰς ἓνα οἶκον προσώπων τελείως ξένων, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι ταῦτα δὲν ἀποτελοῦν μέλη ὁμάδων θεωρουμένων περιφρονητικῶς κατωτέρων. Ἄτομα χαμηλῶν θέσεων ὡς δοῦλοι (σκλάβαι) χρησιμοποιούμεναι συνήθως εἰς τὰς οἰκιακὰς ἐργασίας κλπ. ἐθεωροῦντο ὡς προσωπικὴ ιδιοκτησία τοῦ οἴκου εἰς ὃν ᾗσαν προσκεκολλημένοι.

Ι. Πατροπαράδοτος οἰκογένεια—Ἀρχαῖκαί σχέσεις τῶν οἰκογενειῶν.

Ὁ πυρὴν τοῦ Αἰθιοπικοῦ χωρίου εἶναι τὸ σύνολον κατὰ σειρὰν πατρογενῶν ὁμάδων. Τὸ διάγραμμα σχέσεων μεταξὺ τῶν μελῶν ἐν τῷ οἴκῳ κατοπτρίζει τὴν ἐπικράτησιν τῆς πατρογενοῦς γραμμῆς. Τοῦτο δεικνύεται σαφῶς εἰς τὰς σχέσεις πατὴρ — υἱοῦ, ἑτεροθαλῶν ἀδελφῶν καὶ ἄρρενος συζύγου πρὸς θήλειαν. Τὸ διάγραμμα κύρους τὸ καθιερωμένον ὑπὸ τοῦ συγγενικοῦ συστήματος ἐξαπλοῦται καὶ ἐκτὸς τοῦ οἴκου καὶ τὰ πρεσβεῖα τοῦ ἄρρενος ἐπανεμφανίζονται ὡς ἐπικρατῶν παράγων εἰς τὸ χωρίον, τὴν πατριὰν καὶ τὴν φυλὴν, ὡς καὶ πρὸς τὴν πολιτικὴν.

Ἐν μέρος ἐκ τῶν καθημερινῶν ἐπαφῶν, τὰς ὁποίας ἔχουν τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς ἄλλα μέλη τοῦ χωρίου σχηματίζουν ποικί-

λας συγκεντρώσεις ομάδων τῆς κοινότητος εἰς ἄλλοτε ἄλλον χρόνον, καὶ ἐνώ-
νουν ἄλλας ομάδας πρὸς δραστηριότητας ὀργανουμένας ἐκτὸς τῶν τυπικῶν
συγγενικῶν συνδέσμων. Ὅλίγαι ἐκ τῶν δραστηριοτήτων τούτων εἶναι κοσμι-
κῆς φύσεως. Ἡ οἰκογένεια καὶ ἡ τοπικὴ κοινότης συνδεδεμένα ἐπιθυμοῦν
τὴν εὐρυτέραν κοινωνίαν κυρίως διὰ τῆς θρησκείας. Πλεῖσται τῶν σημαντι-
κῶν κοινωνικῶν ἐνώσεων εἰς τὴν Αἰθιοπικὴν ζωὴν συντίθενται ἐκ λόγου θρη-
σκευτικῆς τελετουργίας.

Ὁ σύζυγος καὶ ὁ πατὴρ τῆς ἐκτεταμένης οἰκογενειακῆς ομάδος εἶναι ἡ
κεφαλὴ, ὁ ἄρχων τῆς Αἰθιοπικῆς «Bet'seb»²¹ ἢ «Abawora» θεμελιωδῶς οἰ-
κιακῆς ομάδος, ἀποτελουμένης ἐκ τῆς πατρογενοῦς ομάδος συγγενείας. Ὁ
πατὴρ περιβάλλεται μὲ κύρος, μὲ ἐξουσίαν καὶ ὅλα τὰ πρόσωπα τοῦ οἴκου συγ-
γενεῶντα ἢ ὄχι, κατοικοῦντα μονίμως ἢ προσωρινῶς, εὐρίσκονται ὑπὸ τὴν
«δικαιοδοσίαν του». Ὅταν ὁ υἱὸς λαμβάνῃ σύζυγον καὶ ἐγκαθίσταται εἰς πα-
τρικὴν γῆν, οὗτος δύναται ν' ἀνεγείρῃ ἐκεῖ τὸ ἰδικόν του οἰκογενειακὸν «Tou-
ci», τὴν καλύβαν του, ἀλλὰ καὶ τότε ἀκόμη ζῇ ὑποτεταγμένος εἰς τὸν πα-
τέρα του, ἐφ' ὅσον ὁ πατὴρ του ζῇ. Ὁ υἱὸς δὲν δύναται ν' ἀναλάβῃ θέσιν ἡγέ-
του μιᾶς «Aba Wora» παρὰ ἀφοῦ ἀποκτήσῃ τὴν οἰκονομικὴν του ἀνεξαρτη-
σίαν. Ὅταν ἀποκτήσῃ γῆν ἢ ἄλλως πως καταστῇ οἰκονομικῶς ἀνεξάρτητος,
τότε δύναται διὰ τοῦ πλούτου του, ὅστις θεωρεῖται τὸ μεγαλύτερον τῶν προσ-
όντων, καὶ νὰ συμμετέχῃ εἰς τὴν ἀπονομὴν δικαιοσύνης εἰς τὴν κοινότητα ἢ
νὰ γνωμοδοτῇ ἐπὶ ζητημάτων ἠθικῆς τάξεως. Εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἰδίας αὐ-
τοῦ ἐπιρροῆς δύναται νὰ προσθέσῃ γόητρον εἰς τὴν γενεαλογίαν, διὰ ποικίλων
κοινωνικῶν καὶ τελετουργικῶν πράξεων. Ὁ πρωτότοκος ἄρρην πατρογενοῦς
οἰκογενείας εἶναι ἐκεῖνος ὅστις διαδέχεται τὸν πατέρα ἀποθανόντα καὶ ἀσκει
τὴν ἐξουσίαν του ἐν τῷ οἴκῳ. Οὗτος, ὁ πρωτότοκος, καὶ ζῶντος τοῦ πατρός
του τὸν ἀντικαθιστᾷ κατὰ τὰς ἀπουσίας του. Ἡ πάντοτε παραχώρησις ἐδά-
φους πρὸς ἐγκατάστασιν εἰς τὸν πρωτότοκον, ὡς καὶ οἱ κανόνες διαμονῆς ἐνι-
σχίζουν τὴν παρὰ τοῖς Αἰθίοψι ἐπικρατοῦσαν περὶ τῆς ἀνωτερότητος τοῦ ἄρ-
ρενος. Ὁ ἄρρην θεωρεῖται ἐνήλικος καὶ ἕτοιμος διὰ γάμον, ὅταν διανύῃ τὸ
16ον — 18ον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Εἶναι δυσχερὲς νὰ κάμνῃ τις εὐρεῖαν γε-
νίκευσιν ὡς πρὸς τὰς παραλλαγὰς, αἱ ὁποῖαι πιθανότατα συμβαίνουν εἰς τὴν
δομὴν καὶ σύνθεσιν τῶν Αἰθιοπικῶν Οἴκων, διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ καλύψῃ
τὴν ὅλην Αἰθιοπικὴν χώραν ὡς πρὸς τὰς φυλάς. Ὁπωσδήποτε ἐκ τῆς πείρας
μου βασιζόμενος εἰς τὰς παρατηρήσεις μου εἰς τὰ χωρία πλείστων φυλῶν δύ-
ναμαι νὰ εἴπω ὅτι ἡ ἐξουσία ἐν τῷ οἴκῳ, ὡς αὕτη περιεγράφη ἀνωτέρω, εἶναι
αὐτὸ τὸ ὅποῖον ἀνευρίσκει τις ὡς ὑπάρχον καὶ ἰσχύον εἰς πᾶν Αἰθιοπικὸν χω-
ρίον. Οὕτως ἐχόντων τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν σύνθεσιν καὶ τὸν σχηματισμὸν
τοῦ χωρίου ὑπὸ κανονικὰς συνθήκας τῆς ζωῆς αὐτοῦ τὸ ὑπόδειγμα δὲν μετα-
βάλλεται καὶ οἱ οἴκοι δὲν διασπῶνται λόγῳ γάμου, διαζυγίου ἢ θανάτου, ἂν
καὶ εἶναι δυνατόν ἐκ προκυψασῶν ἄλλων περιστάσεων νὰ μεταβληθῇ ἡ σύν-

θεσις τοῦ οἴκου. Διαμάχαι π.χ. αἱ ὁποῖαι ἀσφαλῶς ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα θανάτους καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν μελῶν ἐκ τοῦ οἴκου, μεταβάλλουν τὴν σύνθεσιν αὐτοῦ. Ἄλλη μεταβολὴ θὰ ἡδύνατο νὰ συντελεσθῇ λόγῳ καταστροφῆς τοῦ οἴκου ἐκ πυρκαϊᾶς εἴτε ἐκ πράξεων ἀντεκδικήσεως, ὅποτε τοῦ οἴκου καταστραφέντος οἱ πρότερον κατοικοῦντες ἐν αὐτῷ πιθανὸν εἶναι νὰ διανεμηθοῦν εἰς τὰς γειτονικὰς ἐγκαταστάσεις. Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ χωρίου ὡς ἀντιπρόσωποι τῆς ἐλάσσονος γενεαλογίας ὑποστηρίζουν τὰ δικαιώματα εἰς τὴν χώραν αὐτὴν ὡς συγκεκροτημένον σῶμα. Ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως τῶν ἀρχόντων, φερ' εἰπεῖν, τῆς ἐλάσσονος γενεαλογίας²² οὐδεὶς οἶκος θὰ ἡδύνατο νὰ πωλήσῃ μέρος τῆς γῆς του εἰς ἕνα ξένον. Ὁ ἐλεγχος τῆς γῆς ὑπὸ τῆς συγκεκροτημένης (συσσώμου) ὁμάδος εἶναι ἐν ἀποτελεσματικὸν μέσον περιορισμοῦ ἐπεκτάσεως τῆς κοινότητος δι' εἰσόδου μεταναστῶν. Οὕτω ἐν πρόσωπον δύναται ν' ἀλλάξῃ διαμονὴν μετακινούμενον ἀπὸ τοῦ χωρίου του εἰς ἄλλο, προσκολλώμενον ἢ υἱοθετούμενον εἰς οἶκόν τινα, δὲν καθίσταται ὅμως καὶ μέλος τῆς κοινότητος ἀπολύτως μὲ δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις, εἰμὴ τότε μόνον ὅτε ὡς ἄτομον τοῦτο θὰ δυνηθῇ ν' ἀποκτήσῃ ἀτομικὴν ἰδιοκτησίαν. Οἱ ξένοι δὲν ἔχουν θέσιν εἰς τὰ χωρία, διότι ἡ παρουσία καὶ διαμονὴ των εὐρίσκεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἀντιλήψεις περὶ χωρίου, αἱ ὁποῖαι τηροῦνται μετ' εὐλαβείας θρησκευτικῆς.

II. Ὁ σύζυγος καὶ ἡ σύζυγος.

Τὸ ἰδεῶδες τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν συζύγων χαρακτηρίζεται ἐκ τῆς ἐπιβολῆς τοῦ ἄρρενος ἐπὶ τοῦ θήλεος καὶ πλαισιοῦται ὑπὸ τοῦ διαχωρισμοῦ τῶν φύλων. Αἱ σχέσεις αὗται μεταξὺ τῶν συζύγων εἶναι ὅμοιαι παρὰ πάσαις ταῖς οἰκογενεαῖς, αἱ δὲ παραλλαγαὶ τούτων εἶναι τόσον σπάνιαι, ὥστε ὁ Αἰθίοψ ἀδυνατεῖ ν' ἀναφέρῃ παραδείγματα γυναικῶν, τὰς ὁποίας οἱ σύζυγοί των μεταχειρίζονται κατὰ τρόπον διαφορετικὸν τοῦ θεωρουμένου ὡς «φυσιολογικοῦ». Ὁ ἀνὴρ μεταχειρίζεται τὴν σύζυγόν του μὲ περιωρισμένην διακριτικὴν οἰκειότητα καὶ μὲ πολὺ μικρὰν ἐπίδειξιν στοργῆς κατὰ κανόνα. Ἡ σύζυγος πάλιν μὲ τὴν σειρὰν τῆς σέβεται τὴν θέσιν τοῦ ἀνδρός της ὡς ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας, ὅστις καὶ λαμβάνει τὰς κυριωτέρας ἀποφάσεις, τὰς ὁποίας θεωρεῖ ἀπαραιτήτους καὶ ἀναγκαίας διὰ τὴν ὁμαλὴν καὶ ἐπὶ τὰ βελτίω διαβίωσιν τῆς ὁμάδος. Ὁ ξένος, ὁ μὴ γνωρίζων τ' ἀφορῶντα εἰς τὴν Αἰθιοπικὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν ζωὴν ἐν αὐτῇ συνήθως θεωρεῖ τὰς σχέσεις τοῦ συζύγου πρὸς τὴν σύζυγόν του ὡς ψυχράς, τυπικὰς καὶ πιθανώτατα ὡς καταναγκαστικὰς. Γεννᾶται ὅμως ἐνταῦθα καὶ τὸ ἐρώτημα: Ὁ Ἕρως «ὁ ἀνίκητος», αὐτὸς ὁ Θεὸς δὲν στρέφει, δὲν ρίπτει τὰ βέλη του ἐκεῖνα, τὰ θαυματουργά, καὶ ἐπὶ τῶν κατοικούντων τῆς γῆς τοῦ Ὑπερίονος καθ' Ὁμηρον, τὴν Αἰθιοπίαν; Ἀσφαλῶς καὶ ἐκεῖ ἀναπτύσσεται σφοδρὰ ἡ ὑποτυπώδης ἢ ἐρωτικὴ

διάθεσις. Τὸ ἐρωτευμένον ὅμως συζυγικὸν ζεῦγος συμπεριφέρεται στοργικῶς καὶ λίαν οἰκείως μόνον «ἐν κρυπτῷ καὶ παραβύστῳ» καὶ οὐδέποτε ἡ στοργικὴ καὶ τρυφερὰ συμπεριφορὰ ἐπιδείκνυται δημοσίως· διότι τοιαύτη διαγωγὴ συζύγων καὶ συμπεριφορὰ εἶναι ἀντίθετος κατὰ βάσιν πρὸς τὰς θεσμικὰς ἀντιλήψεις περὶ ἀνδρικῆς ὑπεροχῆς εἰς τὰς συζυγικὰς σχέσεις, ἡ δὲ ἐκ τῶν ἀντιλήψεων τούτων παρέκβασις θὰ ὑφίστατο ἀνοικτὴν καὶ αὐστηρὰν κριτικὴν ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν τοῦ χωρίου, ὅπερ θὰ ἐξέθετεν εἰς κίνδυνον τὴν κοινωνικὴν ὑπόστασιν τοῦ ἀνδρός, ἐπειδὴ ἡ ὥς ἄνω ἐκτεθεῖσα διαγωγὴ θεωρεῖται καθαρὰ προσβολή.

Δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἡ κατανομὴ τῆς ἐργασίας εἶναι ἡ ρυθμίζουσα ἐν τῇ μικρᾷ κοινωνίᾳ, ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, τὴν κοινωνικὴν καὶ οἰκονομικὴν δραστηριότητα. Αἱ οἰκοτεχνίαι καὶ ἡ καθαριότης τοῦ οἴκου ἀνήκουν ὑπευθύνως εἰς τὴν σύζυγον, ἡ ὁποία βοηθουμένη ὑπὸ τῶν ἀνυπάνδρων θυγατέρων τῆς καὶ τῶν γηραιῶν συγγενῶν τῆς ὥς καὶ τῶν δούλων τῆς εὐκολύνεται καὶ ἀνακουφίζεται ἐκ τοῦ φόρτου τῆς ἐργασίας τῆς²³.

Ὁ σύζυγος ρυθμίζει τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν προμήθειαν τῶν ἀναγκαίων πρὸς τὸ ζῆν διὰ τὴν οἰκογένειάν του, ἀπὸ τὴν σύζυγόν του δὲ ἀναμένει νὰ ἐπιδείξῃ τὴν ἐκ τῆς ὑπευθυνότητός τῆς ἐπιβαλλομένην προσοχὴν περὶ τὴν κατανάλωσιν τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα περιοδικῶς λαμβάνονται ἀπὸ τὴν γῆν ἢ τὰς ἀποθήκας ἢ «Riq²⁴ Gotera» καί, ἐὰν δὲν διαθέτουν τοιαύτας, ἀπὸ τὴν ἐβδομαδιαίαν ἀγοράν.

III. Συμμετοχὴ τῶν ἀνηλίκων εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς οἰκογενείας.

Ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς οἰκογενείας ἄρχεται ἀπὸ τῆς μικρᾶς ἡλικίας καὶ μάλιστα κατὰ τρόπον λίαν ἐπιεικῆ ὥς πρὸς τὰ σφάλματα εἰς τὰ ὁποῖα οἱ ἀνήλικοι περιπίπτουσιν εἴτε ἐξ ἀγνοίας εἴτε ἐκ ραθυμίας. Τὸ τέκνον τοῦ Αἰθίοπος διδάσκεται ἐνωρὶς τὰς βασικὰς ἀρχὰς τῆς ὑπευθύνου ἐργασίας. Ἀπὸ τῆς ἡλικίας τῶν 3-4 ἐτῶν εἰς τὰ παιδία δίδονται ἀπλᾶ ἔργασίαι, ὅπως ἡ ἐκδίωξις τῶν ὀρνίθων ἀπὸ τοῦς ξηρανομένους εἰς τὸν ἥλιον σπόρους ἢ ἡ συλλογὴ μικρῶν τεμαχίων καυσοξύλων. Εἰς τὰ μεγαλύτερα κάπως ἀνατίθεται ἡ προστασία τῆς συγκομιδῆς ἀπὸ τὰ πτηνὰ, τὰ ζῶα τοῦ ἀγροκτήματος ἢ τοῦς μικροσώμους πιθήκους. Οἱ Αἰθιόπαιδες περικοινοῦνται τὰς ἀγέλας τῶν ζώων εὐθὺς ὡς δυνηθοῦν νὰ παρακολουθοῦν αὐτὰς εἰς περιπλανήσεις των ἀνὰ τοῦς λειμῶνας, καὶ 7ετεῖς ὡς ποιμένες ἀσκοῦν ἀποφασιστικὸν ρόλον εἰς τὴν οἰκονομίαν τῆς Αἰθιοπικῆς οἰκογενείας. Τὰ παιδία διατηροῦν τὴν ὑπεύθυνον φροντίδα τῶν ποιμνίων τοῦλάχιστον μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν 10 ἐτῶν, μεμνημένα ἤδη εἰς πλῆθος δραστηριοτήτων τῶν ἐνηλίκων. Παιδία 9-10 περίπου ἐτῶν ἀρχίζουν νὰ κάμνουν τὸ ἀναλογοῦν εἰς αὐτὰ μέρος ἐργασίας εἰς τὴν συγκομιδὴν τῆς ἐσοδείας, νὰ θερίζουν δηλ. τὸν σῆτον,

τὴν κριθήν, νὰ συλλέγουν «Teff» ἢ κυάμους, νὰ φορτώνουν τὴν ἐσοδείαν κατὰ στοίβας καὶ νὰ βοηθοῦν εἰς τὴν μεταφορὰν αὐτῆς διὰ τὸν ἄλωνισμόν. Ἐκεῖ εἰς τὸ ἄλωνιστικὸν πεδίον μανθάνουν νὰ διευθύνουν μετ' ἐπιδεξιότητος τὰ ζῶα, νὰ λιχνίζουν τὰ καταπατημένα ὑπὸ τῶν ζώων θερισμένα δημητριακά, νὰ συγκεντρώνουν τοὺς σπόρους, νὰ ἐκτελοῦν τέλος πᾶσαν ἐργασίαν ἀφορῶσαν εἰς τὴν συγκομιδὴν. Ἀπὸ 12ου-13ου ἔτους τῆς ἡλικίας του ὁ Αἰθιόπαις ἀρχίζει νὰ συνηθίζῃ εἰς τὴν ἄροσιν, ἀσκούμενος ἐπὶ τοῦ ἀρότρου, ὅταν ὁ πατὴρ του ἀναπαύεται ἢ γευματίζει. Οὗτος 14ετής, ὅταν ἡ οἰκογένειά του ἔχῃ ἀνάγκην ἐργατικῶν χειρῶν, συμμετέχει εἰς τὴν ἄροσιν, βεβαίως δι' ὀλίγας ὥρας ἡμερησίως. Ὁ Αἰθιόπαις μεταξὺ τοῦ 10ου καὶ τοῦ 20οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας καὶ δὴ κατὰ τὸ 15ον λαμβάνει ἐν τμῆμα μικρὸν τῆς πατρικῆς γῆς πρὸς ἰδίαν αὐτοῦ καλλιέργειαν καὶ ἐκμετάλλευσιν. Ἐχει πλήρη ἐλευθερίαν ὡς πρὸς τὴν ἄροσιν, τὴν συγκομιδὴν καὶ τὴν πώλησιν τῆς ἐσοδείας του εἰς τὴν ἀγοράν. Ἡ ἐσοδεία ἢ τὰ ἐκ ταύτης προερχόμενα χρήματα ἀποτελοῦν τὸ «Gulamma» δι' αὐτόν, δηλ. τὴν προσωπικὴν περιουσίαν του, ἣτις ἀποταμιεύεται διὰ νὰ ἀποτελέσῃ δι' αὐτόν βραδύτερον τὴν «μαγιάν», τὴν ἀφετηρίαν διὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ζωήν. Ἐνδεχομένως τὸ Gulamma αὐτὸ νὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ τὴν ἀγορὰν καινουργῶν ἐνδυμάτων ἢ ἐνδὸς βοδὸς ἢ καὶ δώρων διὰ τὴν μνηστὴν του. Οὕτω βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ὁ μικρὸς Αἰθιόπαις ἄρχεται διαχειριζόμενος τὴν προσωπικὴν του περιουσίαν, ἐπιτυγχάνων νὰ συγκεντρώσῃ μεγάλην ποσότητα ἐκ τῆς παραγωγῆς του καὶ σημαντικὸν χρηματικὸν ποσόν²⁵. Ὅταν θὰ ἔχῃ ἀποθηκεύσει ἀρκετὸν σῆτον, ὥστε νὰ γεμίσῃ ἓνα «riq» θεωρεῖται ὡς ἔτοιμος, ἵνα νυμφευθῇ καὶ ἐγκαταλείπει πλέον τὴν πατρικὴν οἰκογένειαν, ἵνα ζήσῃ τὴν ζωὴν του.

Ἐννοεῖται ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν καθ' ἣν ὁ Αἰθιόπαις ἀποταμιεύει τὸ Gulamma του, ἐκμανθάνει σχεδὸν καὶ πᾶν ὅ,τι θεωρεῖται ἀπαραίτητον νὰ γνωρίζῃ, διὰ νὰ ἐκτελῇ ἐπιτυχῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς τὴν ἐργασίαν τοῦ ὠρίμου ἀνδρός. Ἡ ἐργατικὴ ζωὴ τῆς αἰθιοπικῆς οἰκογενείας εἶναι οὕτω ἀπλῆ συνέχεια δραστηριοτήτων, εἰς τὰς ὁποίας ὁ Αἰθιόπαις ἐπὶ μακρὸν ἐξοικειοῦται.

Τὸ αὐτὸ ἰσχύει, τηρουμένων τῶν ἀναγκαίων παραλλαγῶν (*mutatis mutandis*) δι' ἐκεῖνα τῶν ἀρρένων τέκνων, τὰ ὁποῖα ἀκολουθοῦν τὰ πατρικὰ βήματα, γίνονται ἱερεῖς ἢ κυβερνῆται, ἢ πολεμισταί, χειρώνανκτες ἢ ἔμποροι. Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτάς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐφαρμόζεται ἡ προαναφερθεῖσα μεθοδικὴ διαπαιδαγώγησις ἀλλ' εἰς μεγαλύτεραν ἔντασιν καὶ εὐρυτέραν κλίμακα παρὰ εἰς τοὺς προοριζομένους ὡς γεωργοὺς, τῶν ὁποίων ἡ προπαιδεία περιορίζεται εἰς τὸν ἀγροτικὸν καὶ οἰκονομικὸν τρόπον ζωῆς.

Ἡ διαπαιδαγώγησις αὕτη τῆς βαθμιαίως ἀυξανομένης ὑπευθυνότητος εἰς τὴν ἐργασίαν καθίσταται καταφανὴς εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν θηλέων τέκνων. Καθ' ὃν χρόνον τὰ ποιμενικά καὶ τὰ ἄλλα καθήκοντα τῆς παιδικῆς ἡ-

λικίας κατανέμονται εἰς ἀμφοτέρω τὰ φύλα, ἡ Αἰθιοπὶς κόρη ἀρχίζει νὰ ἐκτελῇ ὥρισμένης γυναικείας ἐργασίας κατὰ τὸ ἕτος ἢ 7ον ἔτος τῆς ἡλικίας της. Οὕτω κατ' ἀρχὰς μανθάνει νὰ καθαρίζει τὸν βάμβακα ἀπὸ τοὺς σπόρους (ἐκκόκκισις) καὶ νὰ γνέθῃ διὰ τῶν χειρῶν. Βραδύτερον ἐθίζεται εἰς ἀποκλειστικῶς γυναικείας ἐργασίας, ὡς εἰς τὴν μεταφορὰν ὕδατος, εἰς τὴν ἄλεσιν τῶν δημητριακῶν. Εἰς ἡλικίαν 10 περίπου ἔτων ἡ Αἰθιοπὶς κόρη ἐγκαταλείπει ὀριστικῶς τὴν ποιμενικὴν ἐργασίαν καὶ ἀσχολεῖται εἰς τὰ οἰκιακά. Προοδευτικῶς γίνεται ἱκανὴ εἰς τὴν μαγειρικὴν, εἰς τὸν λεπτὸν τεμαχισμόν κρομμύων, τὴν ἄλεσιν πεπέρειως καὶ τὸ ψήσιμον εἰς τὸν φοῦρνον τοῦ αἰθιοπικοῦ ἄρτου. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον μανθάνει ὅλας τὰς τέχνας καὶ ἀπασχολήσεις τῆς οἰκοκυρᾶς. Οὕτω περὶ τὸ 12ον ἢ 13ον ἔτος τῆς ἡλικίας της αὕτη γνωρίζει ἐπαρκῶς νὰ διευθύνῃ τὰ τοῦ οἴκου μόνη της καὶ εἶναι πλέον ὥριμος διὰ γάμον.

Συνοψίζοντες λέγομεν ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ ἐφαρμοζόμενον σύστημα παρὰ τῇ αἰθιοπικῇ οἰκογενεῖᾳ τὸ ἀφορῶν εἰς τὴν διαπαιδαγώγησιν τῶν τέκνων ἀρρένων τε καὶ θηλέων καὶ δι' οὗ τόσον ὁ ἄρρην ὅσον καὶ ἡ θήλεια καθιστάμενοι γνωστοὶ τῶν ὑποχρεώσεων τῶν ἑναντι τῆς οἰκογενείας τῶν συνεισφέρουν εἰς αὐτὴν καὶ τὴν βοηθοῦν οἰκονομικῶς, ἀλλὰ καὶ προετοιμάζονται, καὶ μάλιστα χωρὶς κόπον, ἵνα ἐπωμισθοῦν τὰς εὐθύνas τῶν. Παρὰ ταῦτα ἂς μὴ θεωρηθῇ ὅτι μόνον τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ἐργασίαν συνιστοῦν τὸ ἰδεῶδες τῆς αἰθιοπικῆς οἰκογενείας, τοῦναντίον ὑποστηρίζομεν ἀπολύτως ὅτι ἡ παρὰ ταύτῃ αἰθιοπικαὶ ἀξίαι ἀποτελοῦν τὰ σταθερὰ θεμέλια, τοὺς στυλοβάτας αὐτῆς. Ἡ θρησκεία, ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς μεγαλυτέρους καὶ ἀνωτέρους καὶ πᾶν ὅ,τι καθιστάμενον γνωστὸν ἀπαλύνει ἄφ' ἑνὸς τὴν ψυχὴν καὶ ἄφ' ἑτέρου ἐνισχύει τὸ θάρρος καὶ τὴν πίστιν, ἀποτελεῖ διαρκῆ καὶ ἐπιμελῆ φροντίδα τῶν γονέων διὰ τὰ τέκνα τῶν ἀπὸ τῆς παιδικῆς αὐτῶν ἡλικίας. Πάντα ταῦτα μὲ ἀπλοῦν τρόπον διδασκόμενα καὶ ὑπὸ τοῦ παραδείγματος τῶν γονέων ἐνισχυόμενα μεταφυτεύονται πράγματι εἰς τὰς καρδίας τῶν τέκνων, διὰ νὰ λάβουν τὴν σταθεράν τῶν θέσιν, νὰ γίνουν πίστις τῶν σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου, ὅτε καὶ ἡ κρίσις ἐνδυναμοῦται ἐκ τῆς ἐμπειρίας. Ἐν κατακλείδι καὶ ἐπὶ τὸ ἀπλούστερον, εὐθὺς ὡς τὸ τέκνον καθίσταται ἱκανὸν ν' ἀντιλαμβάνηται, διδάσκεται ὅτι πρέπει νὰ παρέχῃ καὶ τὴν πλέον δύσκολον ὑπεράσπισίν του πρὸς ὅλα τὰ μεγαλύτερα καθ' ἡλικίαν καὶ εἰς ὑψηλοτέραν κοινωνικὴν θέσιν ἱστάμενα ἄτομα. Ὅταν δὲν ἐκτελῇ ταῦτα, τοῦτο σημαίνει, ὅτι εἶναι Balegue δηλ. ἀγροῖκος, ψυχὴ ἀκαλλιέργητος, μακρὰν τῆς οἰκογενειακῆς παραδόσεως καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου μόνον ἡ αὐστηρὰ ποινὴ δύναται νὰ βελτιώσῃ τὴν ψυχικὴν του κατάστασιν. Ἡ ἐκπαίδευσις περὶ τὴν εὐπείθειαν κορυφοῦται διὰ τὰς θυγατέρας τῆς οἰκογενείας μετὰ τὸ 10ον ἔτος καὶ διὰ τοὺς ἄρρενας μετὰ τὸ 12ον, ὅτε ὑπάγονται ὑπὸ σταθερώτερον δι-οικητικὸν ἔλεγχον τῶν γονέων τῶν καὶ λοιπῶν προεστῶν. Διατάσσονται καὶ ὑποχρεοῦνται νὰ ἐκτελοῦν σημαντικὸν μέρος τῆς οἰκιακῆς ἐργασίας καὶ δεικνύουν προθυμίαν εἰς τοῦτο, συμμορφούμενοι ἀδιαμαρτυρήτως πρὸς τὰς ὑπο

δείξεις καὶ ἐπιταγὰς τῶν γονέων των, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πρόθυμον ἐκτέλεσιν παντός, τὸ ὅποῖον ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων κατὰ τὸ ἀξίωμα διατάσσεται²⁶ εἰς αὐτούς. Τὸ νεῦμα ἢ ἡ πρόσκλησις τοῦ ἀνωτέρου εἶναι διαταγὴ διὰ τοὺς νεαροὺς αἰθίω-
 πας. Οὕτω ἐθίζονται νὰ δεικνύουν συνειδητὴν ὑποταγὴν εἰς οἰονδήποτε σχῆμα ἐξουσίας βραδύτερον, εἴτε εἶναι τοῦτο ὁ πατριάρχης τῆς οἰκογενείας, ὁ προ-
 εστὸς τῆς κοινότητος, ὁ ἱερεὺς ἢ πολιτικός τις ἀξιωματιοῦχος. Οὕτω ἡ κυρίως ἀποστολὴ τῆς Αἰθιοπικῆς Οἰκογενείας εἶναι νὰ προετοιμάσῃ τοὺς νέους καὶ
 τὰς νέας τόσοι εἰς τὴν ἀποστολὴν των παρὰ τῇ ἰδρυθησομένῃ ὑπ' αὐτῶν οἰ-
 κογενείᾳ, ὅσον καὶ εἰς τὸν ρόλον, τὸν ὅποῖον θὰ διαδραματίσουν ὡς πολῖται ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Ταῦτα πάντα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μεταδοθοῦν ἐκτὸς τῆς οἰ-
 κογενείας ἢ ὁποῖα διὰ τῆς παραδόσεως καὶ τοῦ παραδείγματος ἀδιαλείπτως διδάσκει καὶ προετοιμάζει προσφέρουσα εἰς τοὺς νέους ὅσα τὰ ἀπαραίτητα, ὥστε νὰ δύνανται καὶ ἰδικήν των ἐν καιρῷ οἰκογένειαν νὰ σχηματίσωσι καὶ
 τὴν κοινωνίαν νὰ στηρίξωσι πρᾶττοντες ἀξιόλογα ἔργα.

IV. Ἡ θέσις τοῦ ἐνήλικος ἐν τῇ Αἰθιοπικῇ Κοινωνίᾳ.

Τρία τὰ οὐσιώδη εἶναι ἐκεῖνα εἰς τὰ ὅποια ὑποχρεοῦται νὰ συμμορφοῦται ὁ ἐνήλικος καὶ τὰ ὅποια συνιστοῦν καὶ κατοχυρώνουν τοῦτον εἰς τὰ δικαιώ-
 ματά του:

α) Ὁ γάμος, β) Ἡ ἀπόκτησις καὶ ἐγκατάστασις εἰς ἰδιόκτητον κατοικίαν καὶ γ) Ἡ τεκνοποιία.

Ἡ προετοιμασία τῶν τέκνων διὰ τοὺς ρόλους τῶν συζύγων γίνεται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον συνεχῶς ὑπὸ τῶν γονέων καθ' ὅλην τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, ὡς τοῦτο μαρτυρεῖται ἐκ τῶν παιδιῶν (παιγνιδίων), ὅπου οἱ ἄρρενες καὶ αἱ θήλειαι μιμοῦνται τοὺς συζύγους. Τοῦτο βοηθεῖ ὥστε οἱ Αἰθίοπες νὰ ἔρχωνται εἰς κοινωνίαν γάμου ἀπὸ τῆς νεαρᾶς αὐτῶν ἡλικίας. Ὅταν τὰ τέκνα δὲν ἀπομακρύνωνται τῆς οἰκίας διὰ ποιμενικὰς ἐργασίας, τότε αἱ μὲν θυγατέρες ἐργάζονται εἰς τὴν οἰκίαν μὲ τὴν συντροφίαν τῶν μητέρων των, οἱ δ' ἄρρενες ἢ ἀσχολοῦνται εἰς τοὺς ἀγροὺς ἢ συνοδεύουν τὸν πατέρα των εἰς τὰ ταξιδία του. Ἐχει παρατηρηθῇ ὅτι μικρᾷ τῇ ἡλικίᾳ ἀγόρια καὶ κορίτσια παίζουν «τὸν γάμον» καὶ «τὸ σπῖτι» μὲ σημαντικὴν προσποίησιν τόσῃν, ὥστε νὰ ζῶσι τὴν περίπτωσιν τῆς ἀποστολῆς ἀγγελιοφόρου πρὸς τοὺς γονεῖς τῆς νύμφης διὰ νὰ τοὺς ἀνακοινώσουν ὅτι αὕτη ἀπεδείχθη (εὐρέθη) παρθένος. Τοῦτο σημαίνει ὅτι τὸ νὰ ἐμμένῃ ἡ αἰθιοπὶς κόρη εἰς τὴν παρθενικὴν ἀκεραιότητά της εἶναι ἱερὰ ὑποχρέωσίς της καὶ τὴν καθιστᾷ σεβαστὴν εἰς τὸν σύζυγόν της καὶ ἐδραιωμένην παρὰ τῇ κοινότητι.

Ὁ γάμος ἐν γένει, ὡς σύζευξις προσώπων ἀλλὰ καὶ ὡς συγγενικὸς δεσμός μεταξὺ δύο οἰκογενειῶν εἶναι καθαρῶς ὑπόθεσις, θὰ ἔλεγον δικαίωμα, τοῦ Pater familias. Ὁ νέος δὲν δύναται νὰ ἐπιλέξῃ ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν σύντροφον

εἰς τὴν ζωὴν του, τὴν μητέρα τῶν τέκνων του. Καὶ ἂν ἀκόμη ὁ ἔρως πεισματοδῶς ἐξωθεῖ τὸν νέον εἰς λύσιν διάφορον, οὗτος, ἐὰν δὲν θέλῃ νὰ εὕρεθῇ ἀποκληρωμένος τῆς πατρικῆς περιουσίας ὑποχρεοῦται νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πατρὸς του. Ὁ πατὴρ του κατὰ τὸ συμφέρον του κρίνει, καὶ εἰς τοῦτο εἶναι ἀποφασιστικός, ποία θὰ εἶναι ἡ μέλλουσα νύμφη του. Ὁ νέος οὐδὲ καὶ γνωρίζῃ κατ' ὅψιν τὴν νύμφην μέχρι τῆς τελετῆς τοῦ γάμου. Ὁ νέος ἐκεῖνος ὅστις θὰ τολμήσῃ νὰ ἀγνοήσῃ τὰ θεσμικὰ ταῦτα ἐκ παραδόσεως δικαιώματα τοῦ πατρὸς του δὲν διαπράττει ἀπλῶς παράβασιν, ἀλλ' ἀσεβεῖ, εἶναι «ἐναγής» καὶ ὡς τοιοῦτος κατηραμένος ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ ἐν ταύτῳ, ὡς προανέφερον, ἀποκεκληρωμένος τῆς πατρικῆς περιουσίας. Μία καὶ μόνη περίπτωσις ὑπάρχει ν' ἀποφύγῃ τὴν τιμωρίαν, ἐὰν κατορθώσῃ νὰ πείσῃ τὸν ἄτεγκτον πατέρα του, ἢ ἐὰν ὁ πατὴρ του τρέφῃ δι' αὐτὸν ἀγάπην τοιαύτην ἥτις τὰ πάντα συγγιγνώσκει, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς προκειμένης περιπτώσεως πρέπει νὰ ἔχουν τηρηθῇ ἀπαρεγκλίτως αἱ προϋποθέσεις, τὰς ὁποίας ἀναφέρω κατωτέρω.

Τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς τῆς συζύγου τοῦ υἱοῦ ἀναγνωρίζεται εἰς τὸν πατέρα, διότι ὁ γάμος παρὰ τῇ αἰθιοπικῇ κοινωνίᾳ νοεῖται ὡς δεσμὸς μεταξὺ οἰκογενειῶν καὶ οὐχὶ ὡς ἔνωσις δύο προσώπων. Διὰ τοῦτο αἱ οἰκογένειαι ἐκεῖναι μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουν ἐκεῖναι αἱ κόραι, τῶν ὁποίων μία θὰ προκριθῇ ὡς νύμφη, παρακολουθοῦνται μετὰ προσοχῆς πρὶν ἢ ὁ πατὴρ συμφωνήσῃ διὰ τὴν μνηστείαν. Διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν ἐκλογὴν ὁ πατὴρ ἐπιδιώκει νὰ γνωρίσῃ, νὰ διαπιστώσῃ ὅτι τὸ οἰκονομικὸν ἐπίπεδον τῆς οἰκογενείας εἶναι ἴσον ἢ ἐλαφρῶς ἀνώτερον τοῦ ἰδιοῦ του. Πρέπει νὰ βεβαιωθῇ ἀπολύτως, ὅτι οὐδὲν τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας τῆς νύμφης ἀσχεῖ ἐκ λέπρας ἢ ὅτι δὲν ἀσχεῖ τὴν βασκανίαν ὡς τέχνην χειρῶν. Σοβαρώτατος λόγος ἐμποδίζων τὸν γάμον εἶναι ὁ βαθμὸς συγγενείας τῶν μελλονύμφων, ἰδιαίτερος ἢ ἐξ αἵματος συγγένεια. Πρέπει διὰ νὰ ἐπιτραπῇ ὁ γάμος ὁ γαμβρὸς καὶ ἡ νύμφη νὰ χωρίζονται ὑπὸ περισσοτέρων τῶν ἑπτὰ (7) γενεῶν, δηλ. οὗτοι δὲν πρέπει νὰ ἔχουν κοινὸν προ-προπαῖπον ἢ προ-προμάμην. Περαιτέρω ἐξετάζεται ἡ περίπτωσις οἰκονομικοῦ ἢ φυλετικοῦ ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ τῶν οἰκογενειῶν, ὅτε ὁ πατὴρ τοῦ νέου ἢ καὶ τῆς νέας, ἐὰν θέλουν, δύνανται νὰ προσπαθήσουν νὰ διαλύσουν τὰς διαφορὰς αὐτὰς διὰ τοῦ γάμου τῶν τέκνων των.

Κατωτέρω ποιούμεθα ἐκτενῆ περιγραφὴν τοῦ «περὶ γάμου» θέματος, ἐπειδὴ θεωροῦμεν τοῦτο ἄκρως ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἐντελῆ γνῶσιν τῆς Αἰθιοπικῆς παραδόσεως. Ἐφ' ὅσον ὁ πατὴρ τοῦ νέου ἀποφασίσῃ περὶ τῆς καταλλήλου συντρόφου τοῦ υἱοῦ του, τότε τῇ συμβουλῇ τῆς μητρὸς καὶ πιθανῶς καὶ τῶν ἄλλων συγγενῶν, ἀποστέλλει ἓνα ἢ περισσοτέρους μεσολαβητάς, συνήθως προεστούς, ἵνα ὁμιλήσουν ἐκ μέρους του μὲ τὸν πατέρα τῆς κόρης. Ἡ συνέντευξις διεξάγεται μὲ χαρακτηριστικὴν ἀπεραντολογίαν, ἐπειδὴ οἱ μεσολαβηταὶ καλύπτουν διὰ ταύτης τὸν ἀληθῆ σκοπὸν των ἀργὰ ἕως τὸ τέλος τῆς συζητήσεως, ὅτε καὶ ἀποκαλύπτουν ποῦ καὶ ὀφείλεται ἢ παρ' αὐτῷ ἐπί-

σκεψίς των. Συχνάκις κατ' αὐτὴν τὴν πρώτην συνάντησιν ὁ πατὴρ τῆς κόρης δεικνύει ἀπροθυμίαν καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐπιτυχάνεται συμφωνία, ὅτε ἡ αἵτησις ἐπαναλαμβάνεται ὑπὸ τῶν μεσολαβητῶν καὶ διὰ δευτέραν φοράν. Τότε, ἐὰν ὁ πατὴρ τῆς κόρης δὲν συγκατατίθεται εἰς τὸν γάμον, θὰ ἀποφύγῃ νὰ δώσῃ καταφατικὴν ἀπάντησιν μετὰ κάποιον, βεβαίως, εὐγενὲς πρόσχημα, ὡς π.χ. ὅτι ἡ κόρη τοῦ εἶναι πάρα πολὺ νέα ἢ ὅτι ἔχει δώσει ἄλλοῦ που ὑπόσχεσιν. Ἐὰν ὅμως ἐπιθυμῇ καὶ συγκατατίθεται εἰς τὸν γάμον ὀρίζεται ἡ ἡμερομηνία διὰ τὴν τυπικὴν μνηστείαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ νέος μετὰ τοῦ πατρὸς τοῦ, μετὰ ὁμάδα προσεστώτων καὶ συγγενῶν μεταβαίνουν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πατρὸς τῆς κόρης. Ἀφοῦ ὁ νέος, χωρὶς νὰ ἴδῃ τὴν μέλλουσαν σύζυγόν του, δώσει τὰ δῶρα τοῦ εἰς τοὺς γονεῖς τῆς κόρης, οἱ δύο πατέρες συζητοῦν ἐπὶ τῶν εἰσφορῶν των ἀντιστοίχως εἰς γῆν, ζῶα καὶ λοιπὰ ἀγαθὰ ἀπαραίτητα διὰ τὸ μελλοντικὸν «νοικοκυριό». Ὄταν τακτοποιηθοῦν τὰ οἰκονομικὰ αὐτὰ διαφέροντα, συντάσσεται ἐνὸρκως τὸ συμβόλαιον γάμου ἐνώπιον μαρτύρων καὶ συμφωνεῖται ἡ ἡμερομηνία τοῦ γάμου διὰ τὴν ὁποίαν παρέχεται ἐπάρκεια χρόνου, ὥστε αἱ δύο οἰκογένειαι νὰ ἀμιλλῶνται εἰς προετοιμασίας πολυτελῶν ἐορτασμῶν ἐπὶ τῷ γεγονότι.

Ἡ τέλεσις τοῦ γάμου εἶναι τελείως ἀπλῆ, συνισταμένη ἐξ ἐνὸς ὅρκου εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ ἔπειτα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἀυτοκράτορος ἢ ἄλλης τινὸς Θεότητος καὶ δευτέρου ὅρκου ἐκφωνουμένου μετὰ τόσον ἀσθενῆ φωνήν, ὥστε νὰ πρέπει εἰς τῶν συγγενῶν νὰ τὸν ἐπαναλάβῃ στεντορεῖα τῇ φωνῇ καὶ περιλαμβάνοντος τὴν καθομολόγησιν ὅτι «αὐτὴ εἶναι ἡ σύζυγός μου» καὶ «αὐτὸς εἶναι ὁ σύζυγός μου». Μετὰ τοὺς δοθέντας ὅρκους καὶ ἐορταστικὴν τινα ἐκδήλωσιν τὸ ζεῦγος καὶ ἡ ὁμάς τοῦ γαμβροῦ ἀναχωροῦν διὰ τὴν οἰκίαν τῶν γονέων τοῦ γαμβροῦ, ὅπου ἄρχεται καὶ ὁλοκληροῦται ἡ ὅλη τοῦ γάμου πανηγυρίς. Ὁ γάμος ἀσφαλῶς διὰ τὸν Αἰθίοπα σημεῖοι τὴν λῆξιν τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας, οὐχὶ ὅμως καὶ τὴν εἴσοδόν του εἰς τὴν πλήρη ἐνήλικον ζωὴν, ἐξ ἧς πηγάζουν ὑποχρεώσεις καὶ ἀπορρέουν δικαιώματα.

Τὸ δεύτερον συνιστῶν τὸ ἐν ἡλικίᾳ τοῦ Αἰθίοπος, εἶναι, ὡς προαναφέρθη, ἡ ἐγκατάστασις μετὰ τῆς συζύγου τοῦ εἰς ἰδίαν κατοικίαν. Τὸ ζεῦγος τῶν νεονύμφων ζῇ κατ' ἀρχάς, καὶ ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει ἐτοιμασθῇ ὁ οἶκος των πρὸς ἐγκατάστασίν των, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πατρὸς τοῦ γαμβροῦ. Ἡ τοιαύτη συγκατοίκησις μετὰ τῶν γονέων καὶ συγγενῶν διαρκεῖ ἐπὶ μερικοὺς τοῦλάχιστον μῆνας, χρονικὴ διάρκεια κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ νύμφη δοκιμάζει πολλὰς τὰς πικρίας ἐκ τῆς συγκατοικήσεως ταύτης μετὰ τῆς πενθερᾶς της. Ἐπειδὴ, ὡς εἵπομεν, ἡ ἐκλογὴ τῶν συζύγων γίνεται κατ' αὐθαίρετον τρόπον, συχνάκις προβάλλει τὸ σοβαρὸν πρόβλημα τῆς συζυγικῆς προσαρμογῆς καὶ διαβιώσεως, ὅπερ καθίσταται ἔτι δυσκολώτερον ἐκ τῶν παρεμβάσεων τῆς πενθερᾶς.

Τὸ διαζύγιον εἶναι γνωστὸν μεταξὺ τῶν Αἰθίοπων καὶ εἶναι εὐκόλον²⁷

Ἀμφότεροι οἱ σύζυγοι ἔρχονται εἰς γάμου κοινωνίαν μὲ πλήρη κατανόησιν, ὅτι, ἐὰν μετὰ τῶν ὑπάρχῃ ἀσυμφωνία χαρακτηρῶν, θὰ ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ χωρίσουν ἄνευ περιττῆς δυσκολίας, ἑκατέρου τῶν συζύγων λαμβάνοντος τὸ ἥμισυ τῶν ἀγαθῶν, ἅτινα συνεκεντρώθησαν κατὰ τὴν ἑγγαμον συμβίωσιν, καθὼς καὶ τὴν γῆν καὶ λοιπὴν ιδιωτικὴν ιδιοκτησίαν τὴν ὁποίαν καθεὶς τούτων συνεισέφερεν εἰς τὸν γάμον.

Ἡ τεκνογονία κατατάσσει ἀσφαλῶς τὸν Αἰθίοπα μετὰ τῶν ἐνηλίκων. Εἶναι πλέον ἄνδρας, ἀρχηγὸς τοῦ οἴκου του, ἔχει τέκνα, περὶ ὧν ὀφείλει νὰ φροντίζει καὶ νὰ προστατεύῃ ἀπὸ πάντα κίνδυνον ἀπειλοῦντα ταῦτα κατὰ τὴν βρεφικὴν καὶ παιδικὴν ἡλικίαν. Γνωρίζει οὗτος καλῶς τὸν τρόπον νὰ ἀναθρέψῃ τὰ τέκνα του, ὅστις εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος καθ' ὃν καὶ αὐτὸς ἀνετράφη²⁸.

Γ. Νέοι παράγοντες κοινωνικότητος.

Εἰς τὴν Αἰθιοπικὴν κοινωνίαν, ὡς ἔχομεν εἶπει, οἱ παράγοντες πρωταρχικῆς κοινωνικότητος, ἦτοι οἱ γονεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν συγγενῶν καὶ οἱ παρόμοιοι, προετοιμάζουν τοὺς νέους καὶ τὰς νέας παιδιόθεν διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἐνηλίκου διδάσκοντες εἰς αὐτοὺς τρόπους ἐργασίας, τὴν τακτοποίησιν τῶν τοῦ γάμου των καὶ ἐθίζοντες αὐτοὺς εἰς τοὺς τρόπους τῆς ἐνηλίκου κοινωνίας.

Εἰς τὴν ἀπομακρυνομένην τῶν παραδόσεων σημερινὴν Αἰθιοπίαν οἱ παραδοσιακοὶ αὐτοὶ ἐκπαιδεύονται τῆς νεανικῆς ἡλικίας δὲν ἔχουν τὴν ἱκανότητα νὰ μεταδώσουν τὰς δεξιότητας καὶ τὰς ἀξίας τὰς ἀπαιτουμένας διὰ τὴν σύγχρονον ζωὴν. Ἐκεῖνο τὸ ἐκ παραδόσεως σύστημα ἐκπαιδεύσεως κατὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν διαφέρει ἀπὸ τὸ ἐφαρμοζόμενον εἰς τὴν νεωτέραν ἐποχὴν καὶ μάλιστα κατὰ δύο θεμελιώδεις ἀπόψεις. Κατὰ τὴν πατροπαράδοτον ἀντίληψιν ἡ ἐφηβεία εἶναι ὁ χρόνος, καθ' ὃν οἱ Αἰθίοπες πρέπει νὰ ὑπόκεινται εἰς τὸν αὐστηρὸν ἔλεγχον τῶν γονέων των, διότι πιστεύεται ὅτι μόνον διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ὁ ἐφηβος προετοιμάζεται δι' ἀνεξαρτησίαν, διὰ τῆς ἀναλήψεως αὐξάνοντος ποσοστοῦ ὑπευθυνότητος. Τούναντίον κατὰ τὴν σύγχρονον ἀντίληψιν, ὁ νέος ἀπομακρύνεται, ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον, ἀπὸ τὸν ἔλεγχον τῶν γονέων του, χειραφετεῖται. Ταυτοχρόνως ἡ χειραφέτησις τὸν καθιστᾷ καὶ ὅσον ποτὲ ἄλλοτε ἀνεύθυνον εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν κοινωνικότητά του εἰς πᾶν ὅ,τι συνδέεται μὲ τοὺς τομεῖς τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος²⁹.

Αἱ μεταβολαὶ εἰς τὴν δομὴν τῆς οἰκογενείας ἀκολουθοῦν τὰς μεθόδους ἐκσυγχρονισμοῦ καὶ ἐκβιομηχανίσεως. Ὁ ἀναχωρῶν ἐκ τοῦ χωρίου του νέος πρὸς εὔρεσιν ἐργασίας εἰς τὴν πόλιν ἀρχίζει νὰ προσφέρῃ οὐχὶ ὅπως συνέβαιεν εἰς τὴν πατριαρχικὴν οἰκογένειαν, κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις δηλ. τῆς οἰκογενειακῆς ἐργασίας, ἀλλ' ὅπως τοῦ ὑπαγορεύει ἡ προσωπικὴ του ἱκανότης, ἡ ἐκ φύσεως ὑπάρχουσα εἰς αὐτὸν τάσις ἢ ἡ ἐπίκτητος εἰδίκευσίς του. Λογικὴ καὶ φυσικὴ συνέπεια πάντων τῶν ἀνωτέρω εἶναι καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ νέου ἀποκτωμένη

ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐλευθερία περὶ τὴν ἐκλογὴν τῆς συζύγου του μὴ ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ ἀπολύτου τῆς γνώμης τῶν γονέων καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ πατρός. Παρὰ ταῦτα, ὡς σπῖθα ὑποφώσκουσα ὑπὸ τὴν τέφραν τοῦ παρελθόντος δύναται τις ν' ἀνέυρῃ καὶ τινὰς ἐκ τῶν συγχρόνων νέων πιστῶς τηροῦντας τὴν παράδοσιν καὶ ἐμπιστευομένους εἰς τοὺς γονεῖς των τὴν εὐρεσιν τῆς καταλλήλου κόρης ὡς συζύγου των. Οὕτω ὁ ἐκσυγχρονισμὸς ὁ παρατηρούμενος ἐν τῇ Αἰθιοπίᾳ ἐπέφερεν, ὡς ἄλλωστε ἔχει συμβῆναι καὶ εἰς ἄλλας χώρας, οὐχὶ μόνον τὴν διαταραχὴν εἰς τὴν ἁρμονίαν τῆς πατριαρχικῆς οἰκογενείας, ἀλλὰ καὶ γενικῶς, δύναται τις εἰπεῖν, διέσπασε τοὺς ἰσχυροὺς ἐκείνους καὶ ἱεροὺς κρίκους, τοὺς ἐπὶ αἰῶνας αἰώνων συγκρατήσαντας ἀσάλευτα τὰ θεμέλια τῆς ἐκ παραδόσεως πατριαρχικῆς αἰθιοπικῆς οἰκογενείας³⁰. Ἐριδες ἐγείρονται τόσον ἐκ τῆς παρατάσεως τῆς ἡλικίας διὰ γάμον, ὅσον καὶ ἐκ τῶν ριζικῶν νέων ἰδεῶν περὶ τῆς φύσεως τοῦ γάμου. Διότι ὁ σύγχρονος νέος ἐπιδιώκει νὰ ἔλθῃ εἰς κοινωνίαν γάμου εἰς ἡλικίαν ἣτις εἶναι μεγαλυτέρα κατὰ ὀκτὼ τοῦλάχιστον ἕως δέκα ἔτη τῆς ἀντιστοίχου παροπαράδοτου, ἐπειδὴ ὅταν ὁ νέος ἔξῃ μὲ τὸν πατέρα του, αὐτὸς τοῦ πατεῖν ἀγρόκτημα καὶ διὰ τοῦτο ἡδύνατο νὰ νυμφευθῇ ἐνωρὶς μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἔχει ἀρκετὴν γῆν, ἵνα ἐργαζόμενος ταύτην, συντηρήσῃ τὴν σχηματισθησομένην οἰκογένειάν του εἰς ἐπίπεδον νοητῆς ἀξιοπρεπείας³¹. Ὁ σύγχρονος ὅμως νέος ὑποχρεοῦται νὰ ἐπιμείνῃ ἐργαζόμενος μέχρις ὅτου δυνηθῇ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν οἰκονομικὴν του σταθερότητα. Οἱ πλεῖστοι τῶν νέων ἀξιούν νὰ ἔχουν δι' ἑαυτοὺς τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέξουν τὰς συζύγους των καὶ κατατείνουν πρὸς τὴν ἐκλογὴν ταύτην μὲ κριτήρια διάφορα ἐκείνων τῶν γονέων των. Ἀντὶ δηλ. νὰ ἀκολουθήσουν τὰ πατροπαράδοτα κριτήρια, ὅπως εἶναι ἡ καλὴ ἀνατροφή, τὸ οἰκογενειακὸν ὑπόβαθρον καὶ ὁ πλοῦτος, οἱ πρωτοποριακοὶ νέοι ἀποβλέπουν νὰ εὕρουν συζύγους αὐτάς, αἱ ὁποῖαι, ὑπὲρ πᾶν ἄλλο, εἶναι πεπαιδευμέναι, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὰς ἰδίας μὲ αὐτοὺς ιδέας περὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ τρόπου τῆς κατακτῆσεως αὐτῆς, νὰ συμφωνοῦν σκεπτόμενοι, νὰ ἔχουν τὸ αὐτὸ π ι σ τ ε ῦ ω καὶ νὰ εἶναι καλοὶ σύντροφοι³². Κατατείνουν ἔτι εἰς τὸ νὰ ἐναντιοῦνται κατὰ τρόπον ἐπίμονον εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὰς ἐναντιώσεις διὰ φυλετικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἐξωγαμίαν μὲ ἀπόφασιν σταθερὰν νὰ στηρίζουν τὸν γάμον των ἐπὶ τοῦ θεμελίου ἐκείνου τῆς τρυφερότητος, τὴν ὁποίαν γεννᾷ καὶ συντηρεῖ ἡ ἀγάπη. Εἰς τὴν διακριτικὴν ταύτην μεταβολὴν μεταξὺ τῆς ἐν τῇ οἰκογενείᾳ καθ' ἱεραρχίαν διαβιώσεως καὶ τῆς συγχρόνου χειραφετήσεως τῶν νέων συνετέλεσε τὰ μέγιστα ἡ ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ ἐκπαίδευσις πολλῶν νέων, οἵτινες σχηματίσαντες ἐκεῖ οἰκογένειαν εἶναι δυνατὸν μὲν νὰ ἀναμνησθῶνται καὶ τοῦ κράτους τῆς ἱεραρχίας, ἀλλὰ καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ παρέχουν εἰς τὰ τέκνα των τὴν χειραφέτησιν καὶ τὴν ἀνάθεσιν εὐθυνῶν ὡς ἐλευθέρων ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι στηρίζουν τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸ μέλλον των περισσότερον ἐπὶ τῆς πραγματικότητος καὶ ἐλάχιστα ἢ καὶ κατ' οὐδὲν εἰς τὴν σπῖθαν

ἐκείνην, ἥτις καὶ μόνῃ ἀπέμεινεν ἀπὸ τὴν ἐστίαν τῆς οἰκογενειακῆς πατριαρχικῆς θαλπωρῆς.

Ἄν ἓνα μέγα ποσοστὸν νέων ἔχει μεταβάλλει γνώμας καὶ πεποιθήσεις περὶ τὸν γάμον καὶ περὶ τὰ πολλὰ ἐκεῖνα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν πατριαρχικὴν οἰκογένειαν, ὅμως ὑπάρχουν αἱ νεάνιδες αἱ ὁποῖαι, ἐξ ὅσων τοῦλάχιστον ἀφήνουν νὰ κατανοηθῇ, δὲν στέργουν νὰ ἀγνοήσουν τοὺς γονεῖς εἰς τὴν ἀπόφασίν των διὰ γάμον, τοῦναντίον δὲ ἐπιθυμοῦν νὰ παραμείνουν σταθεραὶ εἰς τὴν παράδοσιν πιστεύουσαι ἄλλωστε εἰς τὸ χριστιανικὸν ἐκεῖνο, ὅτι εὐχαὶ γονέων θεμελιώνουν οἴκους³³.

Αἱ μεταβολαὶ αὗται εἰς τὴν συγκρότησιν τοῦ γάμου ἔχουν προκαλέσει, ὡς εἶναι φυσικόν, τεραστίαν ἔντασιν εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν γενεῶν. Ἡ ἀνησυχία ἢ μᾶλλον ἡ ἀγωνία ἢ ἐκ τῶν νέων ἰδεῶν περὶ γάμου συνδέεται τελικῶς καὶ ἐνισχύεται ὑπὸ τοῦ φόβου τοῦ διαζυγίου, τόσον ἄλλωστε εὐκόλου εἰς τὴν πατριαρχικὴν δομὴν τῆς οἰκογενείας. Ὁ νοῦς τοῦ συγχρόνου νέου ἀμφιταλαντεύεται μεταξὺ τοῦ ἰδεώδους μιᾶς σταθερᾶς συζυγικῆς διαβιώσεως στηριζομένης ἐπὶ τοῦ ἔρωτος καὶ δυσκόλως ἐπιτρεπούσης τὸ διαζύγιον καὶ τῆς εἰκόνης ἐκείνης τοῦ παραδοσιακοῦ γάμου τοῦ τόσον εὐκόλως τερματιζομένου διὰ τοῦ διαζυγίου³⁴. Ἡ σύγχρονος αἰθιοπικὴ κοινωνία ἀντιλαμβάνεται τὸ δυναμικὸν τοῦ γάμου ὡς καὶ τῶν μᾶλλον ἐξεζητημένων ἐννοιῶν τοῦ ἰδανικοῦ καὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς εἰς τὴν νεωτέραν κοινωνίαν.

Ὅρθῶς οἱ Ἀμερικανοὶ κοινωνιολόγοι ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ οἰκογένεια τῆς μεσαίας τάξεως εἶναι τὸ πυκνότετον ἐκεῖνο δάσος τὸ ὁποῖον τροφοδοτεῖ διὰ τῆς ἀπαραιτήτου ὕλης τὸ βιομηχανικὸν πῦρ. Ἡ οἰκογένεια τῆς μεσαίας τάξεως παρέχει διὰ τῆς πολυτεχνίας της τὰς ἐργατικὰς ἐκείνας χεῖρας, τὰς τόσον ἀπαραιτήτους διὰ τὴν ὑπαρξίν καὶ τὴν κίνησιν, τὴν ἀξιοποίησιν καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν ἐκ ταύτης προϊόντων. Εἰς τὴν Αἰθιοπίαν ὅμως αἱ ἀμερικανικαὶ αὗται ἀντιλήψεις δὲν καθίστανται ὑπὸ τῆς ὁλότητος ἀποδεκταί. Οἱ πολλοὶ φρονοῦν ὅτι ἡ ζωὴ τῆς Αἰθιοπίας δέον νὰ στηρίζεται οὐχὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν τῆς χώρας, ἀλλὰ εἰς τὴν κατ' ἀπόλυτον τρόπον διατήρησιν τῶν πατροπαραδότων θεσμῶν, ἠθῶν καὶ ἐθίμων. Δι' αὐτὸ διὰ τοὺς μετακινουμένους πρὸς τὰς συγχρόνους πόλεις ἄνδρας καὶ γυναῖκας αἱ σχέσεις των πρὸς τὰς ομάδας καταγωγῆς των δὲν δύνανται ἀποτόμως νὰ ἐξασθενήσουν ἀλλὰ σταδιακῶς καὶ εἰς τινα μόνον βαθμόν. Οὕτω ἐχούσης τῆς πατριαρχικῆς οἰκογενείας εἰς τὴν βᾶσιν καὶ τὴν ἑκτασίν της, διερωτᾶται τις, ἐὰν ἡ οἰκογένεια εἶναι κώλυμα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας καὶ τῶν ἀνθρώπων αὐτῆς. Ἀσφαλῶς μετὰ πεποιθήσεως δύνανται τις νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι, ὡς ἔχουσι σήμερον τὰ πράγματα, ἡ οἰκογένεια ἐμποδίζει τὴν ἀνάπτυξιν· διότι ἀφοῦ παρεδέχθημεν ὡς ὀρθοτάτην τὴν ἄποψιν, ὅτι ἡ ἐκβιομηχάνησις τῆς χώρας συντελεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξίν της καὶ ἀφοῦ διὰ νὰ ὑπάρχῃ βιομηχανικὴ ἀνάπτυξις πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ ὑπάρχουν ἐργατικαὶ χεῖρες, ἡ πατριαρχικὴ οἰκογένεια

νεια δια τῶν θεσμῶν, ἡθῶν καὶ ἐθίμων τῆς ἐμποδίζουσα τὴν ἀποδημίαν πρὸς τὰ ἀστικά κέντρα, ἐμποδίζει τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας καὶ κατ' ἐπέκτασιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας. Ἐὰν ὅμως ἐκ διαφόρου θέσεως ἐρευνησῶμεν τὰ αἷτια τῆς ἐμμονῆς εἰς τὸ πατροπαράδοτον τῆς οἰκογενείας τῶν μελῶν αὐτῆς, θὰ εὕρωμεν ὅτι οἱ ἀποδημοῦντες πρὸς τὰ ἀστικά κέντρα καὶ διανοοῦνται καὶ αἰσθάνονται διαφορετικῶς. Ἡ γυνὴ τῶν Gourague, ἡ ἐκ παραδόσεως συνηθισμένη νὰ ἐργάζεται μετὰ τοῦ συζύγου τῆς εἰς τοῦτο δυσκολεύεται εὐρισκομένη εἰς τὴν πόλιν³⁵. Ἡ γυνὴ τῶν Amhara ἥτις ἐκ παραδόσεως ἐργάζεται χωριστὰ ἀπὸ τὸν σύζυγόν τῆς, ὅταν εὐρεθῇ εἰς τὸ ἀστικὸν κέντρον δὲν θὰ δυσκολευθῇ νὰ προσαρμοσθῇ εἰς τὸν νέον τρόπον ζωῆς, τὸν ὁποῖον ἀπαιτεῖ ἡ ἀστικὴ κοινωνία.

Ὅσα μέλη τῆς οἰκογενείας μεταναστεύσαντα ἠδυνήθησαν νὰ καταλάβουν δημοσίας θέσεις ἢ ἔγιναν εἰδικευμένοι ἢ καὶ ἀνειδίκευτοι ἐργάται θὰ ὑποστοῦν αἰσθητὴν τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀστικῆς ζωῆς καὶ ἐπομένως θὰ ὑποχρεωθοῦν συνειδητῶς ἢ ἀσυναισθήτως νὰ ὑποχωρήσουν, νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὰ πάτρια ἔθιμα. Τὸ κυριώτερον ὅμως εἶναι τοῦτο, ὅτι ἡ ζωὴ ἐν ταῖς πόλεσιν αὐξάνει τὰ μέγιστα τὸν φόβον ἀμφοτέρων τῶν συζύγων περὶ τὸ διαζύγιον. Ἐὰν εἰς τὸ στενὸν περιβάλλον τῆς ἀγροτικῆς οἰκογενείας ὑπάρχῃ ἐκ τῆς παραδόσεως ποιά τις εὐχέρεια περὶ τὴν διάλυσιν τοῦ γάμου, εἰς τὰς πόλεις ἡ εὐχέρεια αὕτη μεταβάλλεται εἰς ἐπικίνδυνον τάσιν, ὅπερ καθιστᾷ ἀκριβῶς διὰ τοῦτο τοὺς ἀγροδιαίτους Αἰθίοπας λίαν σκεπτικούς καὶ ἀναποφασίστους διὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐκ τῆς πατρίδας γῆς.

Ἡ θέσις τὴν ὁποίαν, ὡς ἀνωτέρω, ἐλάβομεν, ἐνισχύεται καὶ ἐκ τῶν σχέσεων οὐχὶ τῶν ἀπαιδευτῶν ἀποδήμων ἀλλὰ καὶ ἐκείνων, οἵτινες ἐπικοινωνήσαντες μετ' ἄλλων ἀνθρώπων καὶ πολλὰ ἰδόντες καὶ μαθόντες θεωροῦν τὴν ἐκ τῶν πατρίων ἡθῶν, ἐθίμων καὶ θεσμῶν ἀπομάκρυνσιν οὐχὶ ὡς καταπάτησιν αὐτῶν, ἀλλ' ὥς τι τὸ σύνηδες, τὸ συμβαῖνον ἔνεκα τῆς παρατηρήσεως καὶ τῆς γνώσεως, τῆς ἐμπειρίας θὰ ἔλεγον, καὶ τὸ ὁποῖον ὅμως δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ὀξύνσιν τῶν σχέσεων καὶ τὴν καταστροφὴν τῆς γαλήνης, τὴν ὁποίαν εἰς μερικάς στιγμὰς ὁ ἢ ἡ σύζυγος νοσταλγοῦν. Ἡ ἀστικὴ ζωὴ ἔχει ἀπαιτήσεις, παραστάσεις αἵτινες ἀπαιτοῦσι δαπάνας, αἱ ὁποῖαι πᾶν ἄλλο ἢ συντελοῦν εἰς τὸν σχηματισμὸν περιουσίας καὶ τοῦτο δημιουργεῖ τὸ ἄγχος παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ, ὅταν μάλιστα μεταξὺ ἐτεροθαλῶν οἰκογενειῶν ἀναπτύσσεται οἰκονομικὸς ἀνταγωνισμὸς.

Δ. Πρὸς μίαν βραδεῖαν μεταβολήν.

Οὕτω, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἡ ἀμετάθετος προσήλωσις εἰς τὸ πάτριον ἔδαφος καὶ τὰ πάτρια ἥθη καὶ ἔθιμα ἔχει ἀναντιρρήτως ὑποστῇ κάποιαν μεταβολήν, ἀλλοίωσιν ἴσως, ἀπὸ 20ετίας ἤδη, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἡ Αἰθιοπικὴ γῆ ἔπαυσε

νά εἶναι τὸ πεδῖον ὁρέξεων καὶ ἐπιθυμιῶν ξένων ἐπιδρομέων³⁶. Ἡ ἐλευθερία αὕτη ὥθησε πρὸς τὴν ἐλευθέραν σκέψιν, ἡ ὁποία ἐβοήθησεν εἰς τὴν διάνοξιν νέων ὁδῶν, εὐρυτέρων ὀριζόντων πρὸς κατάκτησιν τῆς ζωῆς. Διὰ τοῦτο ἡ σημειούμενη σήμερον μεταβολὴ δὲν γίνεται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἐξωτικῶν ἢ μυστηριακῶν ἢ μαγικῶν ἐπιδράσεων, ἀλλὰ προέρχεται ἐκ τῆς ὀρίμου σκέψεως καὶ διὰ τοῦτο ἔχει μεγίστην τὴν ἀξίαν της. Τοῦτο καταδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς ἐπιδράσεως, τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ ἡ πνευματικὴ ἀκτινοβολία μιᾶς ὁμάδος φυλῶν π.χ. τῶν Anihara ἐπὶ ἄλλης π.χ. τῶν Galla, ἐπιδράσεις ἥτις εἶναι ἐπὶ τὰ βελτίω. Ἐὰν τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς ἄλλας περιοχὰς τῆς Ἀφρικῆς δὲν δύναμαι νὰ τὸ βεβαιώσω.

Ἐπειδὴ παλαιόθεν κοινὴ ἦτο ἡ καταγωγὴ, βραδύτερον δὲ ἐπῆλθεν ὁ διαχωρισμός, πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι αἱ φυλαὶ διετήρησαν πολλὰ τὰ ὅμοια ἐκ τῆς παλαιᾶς, τῆς πρωταρχικῆς καταγωγῆς³⁷. συνέπεια τούτου εἶναι ὅτι ἡ παρατηρουμένη πνευματικὴ ἀνάπτυξις συνδέει ἐν τῇ κοινωνικῇ δομῇ δύο ἢ περισσοτέρας φυλὰς μεταξὺ των, ἂν καὶ αἱ φυλαὶ δὲν παύουν νὰ διατηροῦν τὴν αὐτοτέλειάν των.

Ὁ κρίκος οὗτος ἐνισχύεται καὶ διατηρεῖται εἰς τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου διὰ τῆς διατηρήσεως τῶν ἠθῶν καὶ τῶν ἐθίμων, τῶν ὁποίων ἡ ὁμοιότης μαρτυρεῖ τὴν θετικότητά τοῦ ἰσχυρισμοῦ ἡμῶν, καθ' ὃν ἡ κοινωνικὴ δομὴ εἶναι τὸ θεμέλιον τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ὅχι μόνον ἐν Αἰθιοπίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ ἄλλῃ χώρᾳ.

Ὁ Rivers³⁸ ἀπέδειξε περιτράνωσ τοῦτο, ὅταν κατὰ τὸ 1911 ἔδωσεν ἐκ νέου τὸν ὀρισμὸν λέγων ὅτι ἡ κοινωνικὴ δομὴ εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ἐνὸς λαοῦ, διότι δύναται νὰ ἀντέχῃ καὶ νὰ ἐπιζῇ αὐτοῦ ἔστω καὶ ἡλλοιωμένη πως διὰ τῆς πνευματικῆς ἐπιδράσεως. Βεβαίως οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι καὶ σήμερον εἰς πολλὰς Αἰθιοπικὰς οἰκογενείας παρατηρεῖται ἡ ἐμμονὴ εἰς τὸ νὰ παραμείνῃ ἀναλλοίωτον, ἀμετάβλητον ἐκεῖνο τὸ ὑπάρχον ὡς ἔθιμον καὶ ἔχον τὴν καταγωγὴν του ἐκ τοῦ ἀπωτάτου παρελθόντος τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Πλὴν τούτου διαπιστοῖ τις καὶ τὴν ἀμετάθετον πίστιν καὶ ἐμμονὴν εἰς τὸν κύριον οἰκονομικὸν σκοπὸν τὸν ἀποτελοῦντα καὶ τὴν βᾶσιν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Παρὰ τὴν ἀλήθειαν τοῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου θὰ ἐθεωρούμεθα ἀνεδαφικοί, ἐὰν δὲν ἠθέλομεν παραδεχθῇ, ὅτι ἡ παρατηρουμένη σήμερον χαλάρωσις εἰς τὴν αὐστηρὰν τήρησιν τοῦ πατρῷου ἐθίμου ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν ἤσκησαν καὶ ἤδη ἀσκοῦν οἱ ξένοι λαοί, πρὸς οὓς ἦλθον εἰς ἐπικοινωνίαν καὶ ἐπιμειξίαν οἱ Αἰθίοπες. Τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα τῶν λαῶν τούτων, ὡς τῶν Ἀράβων, τῶν Ἑβραίων καὶ ἄλλων ἀσφαλῶς ἐπέδρασαν καὶ εἰς τὸν χαρακτῆρα καὶ εἰς τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι· ὁ δὲ ὀρθολογισμὸς ἀντὶ νὰ συγκρατήσῃ τοὺς Αἰθίοπας προσδεδεμένους εἰς τὰ πάτρια, τοῦναντίον ὥθησεν αὐτούς, ἵνα ἀπομακρυνθοῦν αὐτῶν καὶ νὰ συνδυάσουν αὐτὸ τὸ ὁποῖον εἶχον πατρόθεν παραλάβει ὡς ἱερὰν καὶ ἀκριβὴν παρακαταθήκην

μέ ὅσα οἱ οἰκονομικοὶ διαλογισμοί, τὸ συμφέρον, εἰς αὐτοὺς ὑπηγόρευε. Τοῦτο ἄλλωστε εἶναι ὀφθαλμοφανὲς εἰς πάντα γνωρίζοντα ἔστω καὶ ἐλαφρῶς πως τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν κοινωνικὴν δομὴν τῆς Αἰθιοπικῆς οἰκογενείας καὶ παρακολουθεῖ τὴν ἐξέλιξιν σήμερον. Ἄς μὴ λησμονῶμεν ὅτι ἀρχικῶς παρεδέχθημεν ὡς βασικὸν συντελεστὴν καὶ παράγοντα τῆς ὑπάρξεως τῆς οἰκογενείας τὸ οἰκονομικόν, τὸ ὁποῖον ἐπιχειρεῖ καὶ ἐπιθυμεῖ ὅπωςδὴποτε νὰ τακτοποιήσῃ ὁ Αἰθίοψ, εἴτε ἐν τῇ πόλει ζῇ εἴτε ἐν τῷ χωρίῳ. Καὶ ὅπως ἐν οἰκοδόμημα δὲν δύναται νὰ ἐκτιμηθῇ μόνον ἐκ τῆς οἰκοδομικῆς ἀξίας τῶν θεμελίων αὐτοῦ καὶ μόνον, τὴν ὁποίαν οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ, οὕτω καὶ περὶ τοῦ κοινωνικοῦ Αἰθιοπικοῦ οἰκοδομήματος δὲν δύναται τις μονομερῶς νὰ στηριχθῇ εἰς τὸ ἀρχέγονον τῆς Αἰθιοπικῆς κοινωνικῆς δομῆς, ἀλλὰ θὰ ἐξετάσῃ, ὡς συμβαίνει καὶ μετὰ τὸ οἰκοδόμημα, καὶ πάντα τ' ἄλλα τὰ ὁποῖα σήμερον ἐπιδρῶν ἐπὶ τῆς οἰκογενείας, ἰδιαίτερος δὲ τὰς περὶ τῆς ζωῆς ἀντιλήψεις, ἵνα ἀποκρυσταλλώσῃ γνώμην περὶ τῆς ὕλης οἰκογενειακῆς δομῆς, ὡς σήμερον αὕτη παρουσιάζεται εἰς τὴν χώραν τῶν Αἰθιόπων.

Ταῦτα ἀκριβῶς ἔχοντες ὑπ' ὄψει τόσον ὁ Maine (1866) ὅσον καὶ ὁ Max Weber διετύπωσαν ὁρθότατα συμπεράσματα παραδεχόμενοι ὅτι εἶναι δυνάτον πολλὰ φυλαὶ ν' ἀποτελοῦν μίαν μεγάλην ὁμάδα (συσσωμάτωσις φυλῶν)³⁹, ἀλλὰ αὕτη ἡ συσσωμάτωσις δὲν δύναται, παρὰ τὴν ὁμοιότητα ἡθῶν καὶ ἐθίμων, νὰ ἐξουδετερώσῃ τὴν αὐτοτέλειαν τῶν φυλῶν τῶν ἀποτελουσῶν τὴν μεγάλην ὁμάδα (συσσωμάτωσιν). Αὕτη ἡ συσσωμάτωσις τῶν φυλῶν ἀποτελεῖ τὴν πατρογονικὴν ὁμάδα, ἥτις ὅμως στερεῖται γενάρχου ἔστω καὶ μυθολογικοῦ καὶ τοῦτο διότι, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, οὐδαμοῦ δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν τὴν ὕπαρξιν γενάρχου τῆς συσσωματωμένης ὁμάδος φυλῶν δηλ. τῆς πατριᾶς. Εἰς τὴν οὕτω σχηματισθεῖσαν πατριὰν δὲν εἶχον ἐκλείψει οἱ ἐσωτερικοὶ ἀνταγωνισμοί, αἰτίαν ἔχοντες τὰς διαφόρους διαιρέσεις τῶν μελῶν, ἐκ λόγων ἀναφερομένων εἰς τὴν ἀρχηγίαν ἢ εἰς τὴν προβολὴν τῶν ἀρχηγῶν τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης φυλῆς. Ἡ φιλαρχία εἶναι ἓνα τῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων τῆς πατριᾶς, τὸ ὁποῖον καὶ σήμερον ἀκόμη ὑπάρχει, ὑπῆρχε δὲ εἰς ὑπέρτατον βαθμὸν προπολεμικῶς, ὅτε οἱ φύλαρχοι ἐσκέπτοντο καὶ ἐπεθύμουν νὰ ἐπικρατήσουν οὐ μόνον τῆς φυλῆς καὶ τῆς ὁμάδος τῶν φυλῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ὥστε νὰ ἀναγνωρισθοῦν καὶ ἀνακηρυχθοῦν εἰς Ράς καὶ ἐκεῖθεν εἰς Αὐτοκράτορας⁴⁰.

Ἡ γενεαλογικὴ ὀργάνωσις εἶναι δομικῶς ἡ ἀρχὴ τῆς οἰκογενείας, ἡ διέπουσα ὅλα τὰ συστήματα συγγενείας. Ἐκαστος τῶν Αἰθιόπων μετρῶν τοὺς ἐκλιπόντας συγγενεῖς τοῦ δύνανται νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀπωτάτην αὐτοῦ συγγένειαν ἢ μᾶλλον νὰ ἔχῃ τὸ γενεαλογικόν του δένδρον. Βεβαίως μεταξὺ τῶν συγγενῶν θὰ παρατηρήσῃ τις ὑπάρχουσαν συνεργασίαν, ἀποβλέπουσαν ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὴν προστασίαν καὶ σωτηρίαν τῆς οἰκογενείας, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ εἰς τὴν κατοχύρωσιν τοῦ γενικοῦ συμφέροντος. Ἀναντιρρήτως ὁ ἐρευνητῆς, ὁ ἐπιθυμῶν νὰ παρακολουθήσῃ ἐξελικτικῶς τὴν μορφήν τῆς οἰκογενειακῆς δο-

μῆς, θὰ διαπιστώσῃ ὅτι οἰκογένειαι κατοικοῦσαι μίαν περιοχὴν καὶ ἔχουσαι δεσμὸν οἰκογενειακὸν πρὸς ἄλλας κατοικοῦσας ἄλλας περιοχάς, παρὰ τὴν ἐδαφικὴν ἀπόστασιν, ὅσας ἢ ἀνάγκη ἢ τὸ συμφέρον τὸ ἐπιβάλλει συνεννοοῦνται μεταξὺ των πρὸς προστασίαν καὶ συνεργασίαν ἢ πρὸς ἐπιτυχίαν ἐπιδιωκομένου σκοποῦ⁴¹. Τοῦτο πρέπει νὰ τὸ στηρίξωμεν καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν ὀργάνωσιν, ἥτις εἶναι συνάρτησις τῶν θεσμῶν, οἵτινες πηγάζουσιν ἐκ τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων, ἐφ' ὧν οἱ Αἰθίοπες ἐστήριξαν καὶ ἐνίσχυσαν τοὺς γενεαλογικοὺς αὐτῶν κλάδους. Διὰ τοῦτο εἰς τὴν κοινωνίαν τοῦ τύπου τούτου ἡ πατριὰ δὲν εἶναι μόνον συσσωμάτωσις ομάδων νομικῶς ἢ ἄλλως πῶς θεωρουμένη, ἀλλ' εἶναι καὶ πολιτικὴ, ἔστω πρωτόγονος, ὀργάνωσις. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὰ μέλη τῆς πατρίδος δὲν ἔχουν θέσιν ἄλλοῦ ἐκτὸς αὐτῆς, ἐπὶ τὸ ἀπλούστερον δὲ πᾶσαι αἱ νομικαὶ καὶ πολιτικαὶ σχέσεις καὶ διενεργοῦνται καὶ ἐπίσημον τὴν θέσιν των ἔχουν μόνον ἐντὸς τῆς αὐτῆς γενεαλογικῆς γραμμῆς. Ἐν κατακλεῖδι, τὰ εἰς τὴν αὐτὴν γενεαλογικὴν σειρὰν ἀνήκοντα μέλη εἶναι ἴσα δικαστικῶς καὶ πολιτικῶς, αἱ δ' ἐνέργειαι αὐτῶν νομικαὶ καὶ πολιτικαὶ ἀντιπροσωπεύουν τὴν γενεαλογικὴν των γραμμὴν εἰς δικαιώματα καὶ καθήκοντα ἀναφορικῶς πρὸς τὴν εὐρυτέραν κοινωνίαν⁴². Ἐκ τούτου πηγάζει καὶ ἡ συλλογικὴ ὑπευθυνότης, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀλληλοβοήθειαν ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκδίκησιν, ἥτις ἀπαιτεῖ πληρωμὴν εἰς αἷμα. Ὁρθῶς λοιπὸν οἱ Forte καὶ Evans - Pritchard⁴³ ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ διάσπασις ἢ μείωσις καὶ αὔξησις τῆς συγγενείας κατὰ μέλη εἶναι ἔμφυτοι λειτουργίαι τῆς γενεαλογικῆς δομῆς.

Ὡς συμβαίνει καὶ εἰς ἄλλας χώρας ὁ σχηματισμὸς τοῦ γενεαλογικοῦ δένδρου (πατριὰ καὶ ἡ ἐκ ταύτης δημιουργία οἰκογενειῶν) δὲν γίνεται ἐντὸς μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος, ἀλλ' ἠκολούθησε τὴν ροὴν τοῦ χρόνου καὶ διεμορφώθη κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν περιστάσεων καὶ ἀναγκῶν, αἱ ὁποῖαι ἐστηρίχθησαν εἰς τὰ πάτρια ἔθιμα καὶ τὰς συνηθείας, τὰς ὁποίας μετὰ σεβασμοῦ διατηροῦν καὶ διὰ μέσου τῶν ὁποίων προσπαθοῦν νὰ φθάσουν οἱ Αἰθίοπες, βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ μύθου καὶ τῆς παραδόσεως, τὸν ἀρχικὸν ἐκεῖνον πρόγονον, τὸν ὁποῖον θέλουν ἡρῶα, περὶ τοῦ ὁποίου εὐχαρίστως καὶ ὑπερηφάνως θὰ δύνανται νὰ διηγῶνται καὶ μεταξὺ των ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς μεταγενεστέρους τὰ κατορθώματά του καὶ ὅ,τι ἄλλο ἤθελεν ὑπάρχει ὡς παράδειγμα πρὸς μίμησιν.

Ε. Ἡ σύγχρονος μορφή.

Πρέπει βεβαίως νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ εἰκὼν αὕτη τὴν ὁποίαν προσεπάθησα νὰ παρουσιάσω, τῆς πατριαρχικῆς δηλ. δομῆς τῆς Αἰθιοπικῆς οἰκογενείας δὲν ὑπῆρξε μονοτυπική, ἀλλὰ, ἐφ' ἧς, ὡς ἀνωτέρω ἐτόνισα, ἤρχισεν ἡ ἐκβιομηχανίσις τῆς χώρας καὶ ἐκ ταύτης ἡ ἀποδημία πρὸς τὰ βιομηχανικὰ κέντρα, ἔκτοτε ἤρξατο παρατηρουμένη χαλάρωσις τῆς τάξεως ἐκείνης τῆς

συνιστώσης τὴν θέσιν τῶν μελῶν παρὰ τῇ ὁμάδι, ὥστε σήμερον νὰ καθίσταται ὀφθαλμοφανὴς ἡ ἀπομάκρυνσις, ἂν μὴ ἀπὸ τὰ βασικὰ ἐκεῖνα ἀναλλοίωτα πάτρια, ὅμως ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα διέπουν τὴν κατανομήν τοῦ πλούτου καὶ τὴν ἴσιν προτίμησιν μεταξὺ τῶν μελῶν. Σήμερον, φέρ' εἰπεῖν, ὅταν τὸ συμφέρον τῆς φυλῆς τὸ ἐπιβάλλῃ εἶναι εὐκόλον νὰ προτιμηθῇ κάπου ἓνας Amhara, ἐκεῖ ὅπου θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι προτιμητέος ἓνας Tigre. Οὕτω εἰς τὴν σημερινὴν Αἰθιοπίαν ἡ πατροπαράδοτος κοινωνία ὡς μᾶζα ἀδρανὴς φαίνεται δύσκολος, διότι πᾶς τις διαμορφώνει τὴν ζωὴν του, χαράσσει τὸν δρόμον του εἴτε πνευματικὸς εἶναι οὗτος εἴτε υἱικός, κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ προαίρεσιν. Παρὰ τὴν παρατηρουμένην σήμερον ἐξέλιξιν ἐν Αἰθιοπίᾳ δὲν δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν ὅτι εἰς ὀλίγας τάξεις ἀνθρώπων ὑπάρχει ἰσότης δικαιωμάτων. Πλεῖσται ἐξ αὐτῶν ἔχουν τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι, ἀλλὰ τὰ μέλη αὐτῶν ἐμποδίζονται νὰ καταλάβουν κοινωνικὸν ἢ πολιτικὸν ἀξίωμα, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι εἰς τινὰς τῶν μικρῶν περιοχῶν οἱ ἀρχηγοὶ ἐκ λόγων σκοπιμότητος ἔτυχον τιμητικῆς τιμῆς διακρίσεως διὰ τῆς ἀπονομῆς τίτλων καὶ τῆς ἀποκτήσεως σημαντικῆς ἰσχύος. Πολλοὶ τῶν Αἰθιοπῶν κατατάσσονται εἰς τὴν κορυφὴν τῆς κοινωνικῆς πυραμίδος ὡς προερχόμενοι ἐκ τῆς βασιλικῆς γενεαλογίας, οἱ ἐξ εὐγενῶν γενεαλογιῶν εἰς σχετικῶς ἀναλόγους πρὸς τὴν βασιλικὴν καὶ ἡ μᾶζα τῶν χωρικῶν, αἱ ὁμάδες τῶν τεχνιτῶν, τῶν ἐπαγγελματιῶν, σιδηρουργῶν καὶ ἐργατῶν κατατάσσονται εἰς τὴν τελευταίαν βαθμίδα τῆς κοινωνικῆς πυραμίδος⁴⁴.

Ἡ θέσις τοῦ ἀτόμου ἐν τῇ κοινωνίᾳ βασίζεται ἐπὶ τῆς καταγωγῆς καὶ τοῦτο τηρεῖται ἀπαρεγκλίτως. Οὐδεὶς δύναται ν' ἀλλάξῃ τὴν δυνάμει καταγωγῆς θέσιν του, ἂν καὶ εἰς τὰ συστήματα μονογραμμικῆς καταγωγῆς εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ υἰοθεσία εἰς τὴν ὁμάδα τῆς μητρὸς μέλους τινός. Εἰς τὰ συστήματα μητρογενοῦς καταγωγῆς τὸ ἄτομον δύναται νὰ ἐκλέξῃ εἰς ποίαν ἐκ τῶν πολλῶν ὁμάδων, εἰς τὰς ὁποίας ἀνήκει ὡς μέλος, θὰ προτιμήσῃ νὰ ἐνταχθῇ, θὰ δώσῃ δηλ. τὴν πρωταρχικὴν θέσιν ὑποταγῆς⁴⁵.

Πολλὰ ἐκ τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπαγγελμάτων εἶναι κληρονομικά, πατροπαράδοτοι. Ὅπου ἡ ἀγορὰ διὰ τὰ προϊόντα των εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη, δύναται τις νὰ εὕρῃ ὅλα τὰ μέλη τῆς ὁμάδος καταγωγῆς ἀσκοῦντα μίαν μοναδικὴν ἀπασχόλησιν, ὅπως οἱ ἀγγειοπλάσται, οἱ ὑφανταὶ ἢ οἱ σιδηρουργοί. Τὰ ἐκ τῆς τέχνης προκύπτοντα οἰκονομικὰ ζητήματα ἐπιλύονται ἐντὸς τῆς ὁργάνωσεως τῆς ὁμάδος. Ἡ ἡλικία ἐπίσης ἀποτελεῖ καθιερωμένην κατάστασιν θέσεως. Οὐδεὶς δύναται νὰ γίνῃ προεστὸς πρὸ τοῦ ὠριμένου καὶ καταλλήλου χρόνου ἡλικίας αὐτοῦ. Ἐν τῇ πατροπαράδοτῳ οἰκογενεῖᾳ τὰ μέλη αὐτῆς τυγχάνουσιν ἴσης μεταχειρίσεως. Ἐντὸς τῆς ἰδιαίτερας ὁμάδος ὅλα τὰ μέλη ἔχουν ἰσότητα δικαστικὴν (ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου) καὶ κοινωνικὴν. Οὐδεὶς λόγῳ καταγωγῆς ἔχει προνόμια περισσότερα τῶν ἄλλων. Φυσικὸν εἶναι εἰς τινὰς τῶν κοινωνιῶν ἡ ἰσότης αὕτη θέσεως νὰ τονίζεται εἰς σημαντικὸν βα-

θμόν. Ὁ τίτλος τοῦ «Ἀρχηγού» εἰς τοὺς Amhara, εἰς ἐκάστην ομάδα, τηρεῖται συχνάκις ἐκ περιτροπῆς μεταξὺ τῶν δύο ἕως ἑξ τμημάτων, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ἡ Ὀμάς, τὸν δὲ Ἀρχηγὸν πιθανὸν νὰ μὴ διαδεχθῇ ὁ υἱός του. Ἐκαστον μέλος τῆς ομάδος πιθανὸν νὰ αἰσθανθῇ κατὰ τινα χρόνον τῆς ἐνηλίκου ζωῆς του, ὅτι θ' ἀπαιτηθῇ ἀπὸ τὸ ἰδικόν του τμήμα νὰ καταλάβῃ τὸ τιτλοῦχον ἀξίωμα καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος πιθανὸν εἶναι ὑποψήφιος.

Συστήματα κληρονομικοῦ δικαιώματος πρωτοτόκου τέκνου εἶναι ὀλιγώτερον συνήθη ἀπὸ ἐκεῖνα, διὰ τῶν ὁποίων ὅλα τὰ τέκνα λαμβάνουν ἴσα μέρη τῆς περιουσίας τοῦ θανόντος πατρός, ἢ ἴσως ἔτι συνηθέστερον, ἐκεῖνα διὰ τῶν ὁποίων ἡ περιουσία διανέμεται εἰς τόσα ἴσα μέρη, ὅσα εἶναι αἱ σύζυγοι αἱ ἑχουσαι τέκνα, οὕτως ὥστε τὰ τέκνα μιᾶς μητρὸς, συνιστοῦν μίαν μονάδα.

Δέον νὰ ὑπομνησθῇ ἐδῶ ὅτι ἡ γῆ μεταβιβάζεται συνήθως διὰ κληροδοτήσεως κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἐκτὸς εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις ἀποδόσεως τῶν φυλῶν Amhara⁴⁶.

Ἐντὸς τοῦ πλαισίου τούτου ἴσης μεταχειρίσεως, μεγάλαι διαφοραὶ εἰς πλοῦτον καὶ περιορισμένην πολιτικὴν ἰσχύν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχουν, τὸ δὲ χάσμα μεταξὺ τῶν εἰσοδημάτων τῶν πλουσίων καὶ πτωχῶν πιθανὸν νὰ εἶναι τόσον μέγα ὅσον τὸ ὑπάρχον νῦν εἰς τὰς βιομηχανικὰς κοινωνίας.

Ὁ πλοῦτος κυρίως προέρχεται ἐκ τῶν ἀγροκτημάτων καὶ τοῦ ἐμπορίου⁴⁷. Οἱ χειροτέχναι ἀμείβονται πτωχῶς διὰ τὴν ἐργασίαν των, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι ἰδιαίτατα εἰδικευμένοι. Ὁ πλοῦτος τοῦ γαιοκτημονος προέρχεται κυρίως ἐκ τῆς προσωπικῆς σκληρᾶς ἐργασίας του ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀπόδοσιν⁴⁸, ἣν προσφέρουν οἱ ἀμόρφωτοι, οἱ ὁποῖοι προσβλέπουν πρὸς τὸν γαιοκτήμονα ὡς πρὸς τὸν τὰ πάντα γνωρίζοντα, ἀφοῦ αὐτοὶ εἴτε διότι παρέμειναν μονίμως ἐκεῖ, ὅπου ἐγεννήθησαν καὶ δὲν εἶδον οὔτε ἐγνώρισαν οὔτε καὶ ἔμαθον ἄλλους ἀνθρώπους καὶ ἄλλων ἀνθρώπων τὸν τρόπον ζωῆς καὶ τὰς σκέψεις αὐτῶν εἴτε διότι, ἐκ φόβου πρὸς τὴν ἰσχύν τοῦ δυνατοῦ σύρουν τὰ βήματά των ἐπὶ τῆς πεπατημένης, ἀδυνατοῦντες νὰ σχηματίσουν τὴν διάφορον εἰκόνα τῆς ζωῆς.

Ἐκ τῆς εὐρείας ποσότητος τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς ἀρκετὴ διατίθεται εἰς τὴν διατροφὴν αὐτῶν τούτων τῶν παραγωγῶν⁴⁹. Ἐνίοτε οὗτοι ἐπιτυγχάνουν πελωρίαν συγκέντρωσιν καὶ οὕτω κερδίζουν ἓνα τίτλον, ὅστις τοὺς προσφέρει σημαντικὸν γόητρον καὶ πολιτικὴν ἰσχύν. Ὁ ἐκ τοῦ ἐμπορίου πλοῦτος ἀπαιτεῖ μᾶλλον περισσοτέραν πανουργίαν, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ συμβαίνει εἰς τὸν χειρισμὸν τῶν συμφωνιῶν ἀγορᾶς, ἀλλὰ εἰς πολλὰς κοινωνίας τὸ ἐμπορικὸν κέρδος ὑπερβαίνει κατὰ πολὺ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἀπολαμβάνουν οἱ καλλιεργηταί, ὡς ἀγρόται. Οἱ Ἀρχηγοὶ εἶναι πλούσιοι, ὁ πλοῦτος των ὅμως δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν οἰκογενειακὴν των κτηματικὴν περιουσίαν, ἀλλ' εἶναι προῖόν ἐκ τοῦ καταβαλλομένου εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τῶν ὑποτελῶν των φόρου⁵⁰. Οἱ ἐκ τοῦ πλουτισμοῦ καθιστάμενοι ἀρχηγοί, καὶ ὡς τοιοῦτοι δυνατόν νὰ εἶναι καὶ ἔμποροι, ἀπολαύουν οὐ μόνον τοῦ σεβασμοῦ τῶν γεωργοκαλλιεργητῶν, ἀλλ' ἐπιτυγ-

χάνουν και πολιτικῶν ἀξιομάτων. Οἱ οὕτω γιγνόμενοι Ἀρχηγοὶ ἢ καὶ ἐκεῖνοι οὔτινες ἐκ τῆς μεγάλης παραγωγῆς δύνανται μεγάλην οἰκονομικὴν εὐχέρειαν νὰ ἔχουν καὶ ἐπομένως εἰς τοὺς τόπους των εἶναι οἱ πρῶτοι, ἐκ παραδόσεως προσφέρουν κατὰ καιροὺς εἰς τοὺς ὑποτελεῖς των κοινὴν σίτισιν, καὶ τοῦτο ἀρκεῖ νὰ καταστήσῃ τοὺς σιτιζομένους εὐγνώμονας πρὸς τὸν Ἀρχηγόν⁵¹. Εἶναι καὶ τοῦτο ἐν μέσον τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν ἀρχὴν του εἰς τὴν πατριαρχικὴν ἐκείνην ἀπομεμακρυσμένην χρονικῶς οἰκογένειαν, ὅτε ὁ Pater familias προσέφερε τὰ κοινὰ δεῖπνα εἰς τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας, ἵνα διατηρῇται καὶ ἀναζωπυροῦται ὁ δεσμός καὶ ζωηρεύει ἡ ἀνάμνησις τῆς κοινῆς καταγωγῆς μεθ' ὅλων τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ὑποχρεώσεων. Τὸ χαρακτηριστικὸν ἐν προκειμένῳ εἶναι, ὅτι ὁ ὑποτελὴς Αἰθίοψ αἰσθάνεται εὐδαίμων, ὅταν ὁ Ἀρχηγὸς ἐνθυμηθῇ ὅτι πρέπει νὰ τιμῇσῃ αὐτὸν διὰ τοῦ κοινοῦ γεύματος. Εἶναι ἔθος, εἶναι τι τὸ ὁποῖον ἐπιζῇ ἐκ τοῦ παρελθόντος καὶ διὰ τὸ ὁποῖον ἄρχων καὶ ἀρχόμενοι αἰσθάνονται εὐτυχεῖς καὶ καθεὶς μετὰ τὸν ἰδικόν του τρόπον⁵².

Ὡς Ἀρχηγὸς δύναται τις νὰ διαθέτῃ ὀλιγώτερον χρόνον εἰς τὰ ἀγροκτηματά του καὶ σχεδὸν νὰ ἀσχολῇται μετὰ τὸ ἐμπόριον, ἢ μείωσις δὲ τοῦ εἰσοδήματός του συμπληροῦται ἐκ τοῦ φόρου ὑποτελείας καὶ ἐκ τῶν δώρων⁵³ «Goubou», ἢ τῶν δωροδοκιῶν ὑπὸ τῶν ὑποτελῶν, ἵνα ἐπιτύχουν τὴν πρὸς αὐτοὺς εὐνοικίαν ἀπόφασιν τοῦ ἄρχοντος ὡς πολιτικοῦ ἀρχηγοῦ. Πλεῖστοι Αἰθιοπικοὶ λαοὶ πιθανῶς ἀκόμη πιστεύουν εἰς τὸν «Edele», τὴν τύχην, τὸν ὁποῖον ἐπικαλοῦνται ὡς ἄνθρωποι θέλουν νὰ δικαιολογήσουν τὰς ἐπιτυχίας ἢ τὰς ἀποτυχίας των εἰς τὴν ζωὴν των. Οἱ δρόμοι πρὸς σχηματισμὸν πλούτου ἢ πρὸς ἐπίτευξιν πολιτικοῦ λειτουργήματος εἶναι περιορισμένοι. Ὅπου οἱ τίτλοι «ἀρχηγίας» τηροῦνται ἐντὸς τῆς ὁμάδος, δύναται τις ν' ἀποβλέπῃ μόνον εἰς τὸν τίτλον τῆς ἰδίας αὐτοῦ ὁμάδος. Οὗτος δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐλπίζῃ εἰς ἄλλους τίτλους. Καθὼς ὅμως τὸ ἄτομον ἀνέρχεται κοινωνικῶς, δύναται νὰ ἐλπίζῃ καὶ εἰς τὴν ἀπόκτησιν ἄλλων τίτλων. Ἐν μόνον ἀπαγορεύεται ἡ περιορίζεται εἰς τὸ ἐλάχιστον, ὁ ἀνταγωνισμὸς πρὸς ἀπόκτησιν ἀξιομάτων εἰς τὴν αὐτὴν μονάδα. Διάστασις ἕνεκα τοῦ πόθου ἀποκτήσεως ἀξιομάτων μετὰ τὰς ἀτόμων συνδεομένων στενῶς εἶναι δύσκολον νὰ διευθετηθῇ. Ἡ τυχὸν παρουσιαζομένη ἄνοδος εὐκόλως ἀποδίδεται εἰς τὴν τύχην· τοῦτο δὲ συνετελεῖ εἰς μίαν διέξοδον τῆς τόσο δυσκόλου καταστάσεως εἰς τὴν ὁποίαν περιέρονται τὰ μέλη τῆς αὐτῆς ὁμάδος. Συμβαίνει ὅμως καὶ τοῦτο τὸ περιεργόν, ὁ μὴ ἐπιτυχάνων ν' ἀνέλθῃ καὶ ἀποτυγχάνων οὕτω εἰς τὰς φιλοδόξους τάσεις του ν' ἀποδίδῃ τὴν ἀποτυχίαν του εἰς τὴν κεκαλυμμένην ἐχθρότητα τοῦ περιβάλλοντος. Τοῦτο ὅτε μὲν ἔχει τὴν ὀρθὴν θέσιν, διότι πράγματι δύναται οὕτω νὰ συμβαίνει, ὅτε δὲ εἶναι ἀποκύημα τῆς φαντασίας καὶ ἔμμονος ἀντίληψις περὶ τῶν πραγμάτων, τὴν ὁποίαν ἡ δεισιδαιμονία θερμαίνει καὶ ἐνισχύει. Αἱ τοιαῦται ἀντιλήψεις ἀπαντῶσι σήμερον παρὰ τοῖς νέοις, οἱ ὁποῖοι ἐκ λόγων καθαρῶς ἐλλιποῦς προσπάθειας ἀποτυγχάνουν εἰς τὰς ἐξετάσεις

των, αποδίδουν δὲ τὴν ἀποτυχίαν των οὐχὶ εἰς τὴν ἀμέλειάν των, ἀλλ' εἰς τὴν κακὴν τύχην⁵⁴. Ὁ ἐπιτυχῶν Λιθίοψ ἐπιδεικνύεται ἀναπαυόμενος. Ὁ πλούσιος γαιοκτήμων κάθεται πλησίον τῶν συσσωρευθέντων καρπῶν, διευθύνει τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸ ἀγρόκτημά του, κυρίως ὅμως ἀπασχολεῖται ἀναμειγνύμενος εἰς τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις τῆς κοινότητός του⁵⁵. Νεώτεροι καὶ ὀλιγώτερον εὐποροὶ ἄνδρες θεωροῦν ὡς τιμὴν των νὰ φέρουν τὰ φορτία ἐκείνου, ὅστις ἀνελθὼν καὶ καταστάς ἐξοχότης ἔχει οὕτω προσθέσει τόσον γόητρον εἰς τὴν ὅλην ὁμάδα. Ὁλίγα ἐκ τῶν ἐπιτευχθέντων ἀξιώματων δύνανται νὰ μεταβιβασθοῦν εἰς τὰ τέκνα. Τοῦναντίον ὁ πλοῦτος τοῦ πλουσίου γαιοκτήμονος μετὰ τὸν θάνατόν του διανέμεται μετὰ τῶν τέκνων του, τὰ ὅποια εἶναι πολλά. Τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἀρχηγοῦ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ μεταβιβασθῇ κατ' εὐθεΐαν εἰς τοὺς υἱούς, ἀν καὶ εἷς τῶν υἱῶν ἐργασθεὶς στενωῶς μετὰ τοῦ πατρός του δύναται νὰ εἶναι ὁ πιθανὸς ὑποψήφιος διὰ τὸ ἀξίωμα μετὰ πάροδον βραχέος χρονικοῦ διαστήματος. Ἐπειδὴ παρὰ τῇ Αἰθιοπικῇ κοινωνίᾳ ὁ νόμος ἐπιτρέπει σιωπηρῶς εἰς τὸν Αἰθίοπα πλὴν τῆς μιᾶς συζύγου νὰ ἔχη καὶ ἄλλας καὶ ἐξ αὐτῶν ὄλων νὰ τεκνοποιῇ, διὰ τοῦτο ἡ συντήρησις τόσων οἰκογενειῶν ἐμποδίζει τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀποθησαύρισιν, εἰς τὴν οἰκονομικὴν εὐεξίαν. Ἡ περιουσία ὅμως ἢ ὑπάρχουσα, ἢ ὑπολειφθεῖσα, διανέμεται μετὰ τῶν ὄλων ἐκείνων τῶν γυναικῶν καὶ τέκνων ἐπὶ ἴσοις ὅροις. Διὰ τοῦτο τὰ ἐπιτυχῶν νοντα νὰ ἐνέλθουν, μέλη τῆς οἰκογενείας, κατορθώνουν τοῦτο διὰ τῆς προσωπικῆς αὐτῶν δραστηριότητος, ὅτι δὲ ἀποκτήσουν κοινωνικῶς παραμένει κατ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς των ὡς προσωπικὴ αὐτῶν ἐπίτευξις, ἀποθανόντος δὲ τοῦ κατόχου δὲν μεταβιβάζεται οὔτε διανέμεται εἰς τοὺς φυσικοὺς αὐτοῦ κληρονόμους, ἀν εἶναι δυνατόν ποτὲ ἀξίωμά τι νὰ διανεμηθῇ.

Εἶναι ἀναντίρρητον, ὅτι εἰς τὰς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχουν ἐκεῖνοι οἱ ἔχοντες λίαν ἀνεπτυγμένον τὸ αἶσθημα τῆς φιλοδοξίας καὶ ὅτι συμβαίνει πλειστάκις αὐτοὶ νὰ ἐπιτυχῶν τὴν ἄνοδόν των εἰς ὑψηλὰς θέσεις μετερχόμενοι πᾶν μέσον καὶ μάλιστα ἀπορριπτόμενον ὑπὸ τῆς ἠθικῆς καὶ ἀντιστρατευόμενον πρὸς τὴν ἀξιοπρέπειαν. Εἵπομεν ἀνωτέρω καὶ ἐπαναλαμβάνομεν, ὅτι εἰς τὴν κορυφὴν τῆς κοινωνικῆς πυραμίδος δὲν κάθονται μόνον οἱ ὑπερήφανοι ἀετοί, ἐκεῖνοι δηλ. ὅσοι ἀμιλληθέντες εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν τίμιον προσεπέρασαν τοὺς ἄλλους. Ἀνέρχονται δυστυχῶς, καὶ τοῦτο συμβαίνει συχνότερον, καὶ αἱ σαῦραι, οἱ ἔρποντες ἐκεῖνοι γλοιώδεις τύποι, οἱ χαμελέοντες, οἱ ὅποιοι ὅτε μὲν διὰ τοῦ χρυσίου, ὅτε δὲ διὰ τῆς χολῆς τοῦ μίσους κατορθώνουν νὰ φθάσουν μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς κοινωνικῆς πυραμίδος καὶ ἐκεῖθεν ἀλλάζοντες ἄλλοτε ἄλλο χρῶμα κατορθώνουν νὰ διατηροῦν τὴν θέσιν των, διὰ νὰ διακηρύττουν ὡς δικαιολογητικὸν των τὸ «τὸν πλοῦτον πολλοὶ ἐμίσησαν, τὴν δόξαν οὐδεὶς». Εἰς τὴν Αἰθιοπικὴν κοινωνίαν παρατηροῦνται τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικῶς διαφέροντα, ἥτοι ὅσῳ ἱκανὸς καὶ φιλόδοξος δύναται νὰ εἶναι τίς, ἐμποδίζεται εἰς τὴν κοινωνικὴν ἄνοδόν του ὑπὸ τῶν πατροπαρα-

δότων ἐκείνων ἀρχῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπέχουν θέσιν νόμων. Δὲν εἶναι δυνατόν, φέρ' εἰπεῖν, ἕνας πτωχὸς ἄλλ' ἱκανὸς καὶ φιλόδοξος νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν θέσιν τοῦ Ἀρχηγοῦ, διότι τὸ ἀξίωμα τοῦτο μεταβιβάζεται, θάπτον ἢ βράδιον, εἰς ἕνα τῶν υἱῶν του. Ἡ ἄλλη ὅψις τοῦ θέματος τούτου εἶναι, ὅτι σήμερον αὐτὴ ἡ ἐμμονὴ εἰς τὴν πατροπαράδοτον ἀρχὴν δὲν τηρεῖται, ἐπειδὴ ὁ Αἰθίοψ ἔχει ἀντιληφθῆ ὅτι διὰ νὰ προοδεύσῃ ἡ πατρίς καὶ ν' ἀνέλθῃ ἡ πολιτιστικὴ του στάθμη ἔχει ἀνάγκην καὶ τῶν φιλοδόξων καὶ τῶν καινοτόμων καὶ ἀποφασιστικῶν συνανθρώπων του. Καὶ τοῦτο διότι σήμερον ἡ Αἰθιοπία δὲν ζῇ ἐν ἀπομονώσει· τοῦναντίον εὐρίσκεται εἰς ἐμπορικὰς σχέσεις καὶ θρησκευτικὴν ἀδελφосύνην πρὸς ἄλλους λαοὺς, ὡς ἐκ τούτου δὲ ὁ συγχρονισμὸς, ἡ γνωριμία πρὸς τι τὸ νέον ἀναγκάζει εἰς εὐρύτεραν σκέψιν, ἥτις καταλήγει βραδέως μὲν ἄλλ' ἀσφαλῶς εἰς τὴν πεποίθησιν, ὅτι αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐμποδίζει εἰς τὴν ἄνοδον πρέπει νὰ παραμερισθῇ, ὅχι νὰ σβήσῃ, ἀλλὰ νὰ παραμείνῃ ὡς ἀνάμνησις ἢ ὁποῖα νὰ συνδέῃ τὸ παρελθὸν τὸ τόσον περιορισμένον εἰς τὴν ὁμάδα μὲ τὸ παρόν, τοῦ ὁποίου ὡς σκοπὸς τίθεται ἡ πρόοδος, ἡ ἄνοδος διὰ τῆς μετὰ διακρίσεως παραμερίσεως τῶν φραγμῶν. Καὶ οἱ φραγμοὶ παραμερίζονται διὰ τῶν ἱκανῶν, τῶν ὀντοτήτων, οἱ ὁποῖοι ζήσαντες εἰς τὴν Δύσιν καὶ γνωρίσαντες πολλὰ τὰ τόσον διαφόρου τῆς Αἰθιοπικῆς νοστοπρίας καὶ ζωῆς, ἐπιστρέφοντες εἰς τὸ πάτριον ἔδαφος μεταλαμπαδεύουν τὰς γνώσεις των καὶ τοῦτο ὡς τὸ ὑπαγορεύει ἡ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη τῆς προόδου καὶ οὐχὶ λόγοι ἀποβλέποντες εἰς διάλυσιν τῆς κοινωνικῆς βάσεως.

Ὁ Max Weber ὡς προτεστάντης παραδέχεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει ἀνάγκην διαμέσου τινὸς διὰ πλησιάζῃ τὸν θεόν, δύναται καὶ μόνος αὐτὸς διὰ τῆς ἀληθοῦς σκέψεως καὶ τῆς γνώσεως νὰ αἰσθανθῇ τὸν θεόν. Καὶ ἡ ἀστικὴ σήμερον κοινωνία τοῦτο δὲν τὸ ἀπορρίπτει ἀναφορικῶς πρὸς τὴν οἰκονομικὴν ἄνοδον τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τοῦτο βλέπομεν σήμερον μεγαλοεφοπλιστὰς καὶ μεγαλοεπιχειρηματίας νὰ ἔχουν ἀνέλθει ἐκ λίαν πτωχῶν καὶ πενομένων οἰκογενειῶν προερχόμενοι. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἀτομικὴν πρωτοβουλίαν, ἡ ὁποία ἤδη ἔχει ἀρχίσει νὰ διαχέῃ τὸ ἄρωμά της, ὡς τὸ ὑποσχόμενον εὐχύμους καρποὺς δένδρον. Καὶ διὰ τὴν Αἰθιοπίαν τοῦτο εἶναι λίαν εὐτυχές, διότι πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ καὶ νὰ ὑποστῇ αὕτη ἀνωδύνως τὸν ἀνταγωνισμὸν ἄλλων κρατῶν, ἐὰν δὲν καταρρίψῃ τοὺς φραγμοὺς τοῦ παρελθόντος, ὅσον ὠραῖοι καὶ σεβαστοὶ καὶ ἂν εἶναι, διὰ νὰ ἐπιτραπῇ εἰς τοὺς ἀετούς της ν' ἀνέλθουν εἰς τὰς κορυφάς, νὰ σταθοῦν ἐπ' αὐτῶν καὶ ἐκεῖθεν ἀτενίζοντες τὸ παρελθὸν νὰ προσβλέπουν πρὸς τὸ μέλλον ὑποσχόμενοι τὴν ἄνοδον τοῦ Αἰθιοπικοῦ λαοῦ. Εἶναι δὲ λίαν ὀρθαὶ κατὰ τὴν ἐμὴν ἀντίληψιν αἱ γνώμαι τοῦ Ἀμερικανοῦ ψυχολόγου David Maclelland⁵⁶, καθ' ἃς τὸ κίνητρον τῆς ἐπιτυχίας ἐν ταῖς κοινωνίαις σχετίζεται σχεδὸν ἀπολύτως μὲ τὰς περιόδους τῆς οἰκονομικῆς ἀνόδου αὐτῆς. Ὁμοίως ὁ Hegel ἐπλαισίωσε τὴν ψυχολογικὴν του θεωρίαν εἰς τὴν θεωρίαν τῆς οἰκονομικῆς μεταβολῆς. Ὁ Παρθενὼν ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ Βρά-

χου τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἐκτίσθη τὸν χρυσοῦν αἰῶνα καὶ ἡ Ἀγία Σοφία ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐξαιρετικῆς οἰκονομικῆς ἀκμῆς τοῦ Βυζαντίου, εἰς ἐποχὰς δηλ. κατὰ τὰς ὁποίας αἱ Ἀθῆναι καὶ τὸ Βυζάντιον ἠδύναντο νὰ προσβλέπουν εἰς τὴν δημιουργίαν μεγάλων ἔργων, τὰ ὅποια νὰ συμβολίζουν ὅχι τὴν ματαιότητα, ἀλλὰ νὰ παραμένουν ἀνὰ τοὺς αἰῶνας ὡς ἀκατάλυτα σύμβολα τῆς οἰκονομικῆς αὐτῶν ἀκμῆς. Καὶ διὰ τοῦτο σήμερον τίποτε δὲν ἐμποδίζει τοὺς Ἕλληνας νὰ ρυθμίζουν τὸν σύγχρονον βίον μὲ βάσιν τὴν ὑψωσιν τοῦ βιοτικοῦ καὶ πνευματικοῦ των ἐπιπέδου χωρὶς νὰ ἀγνοοῦν τὴν μεγίστην ἀξίαν ἐκείνων τῶν μνημείων τῶν ὁρθῶς ἐπικληθέντων κλασσικῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ·ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΕΩΣ

Α. Τὸ Φεουδαρχικὸν Σύστημα.

Ι. Ἡ Ἀρχαία Αἰθιοπικὴ Μοναρχία.

Οἰαδὴποτε μελέτη τῆς πολιτικο - διοικητικῆς δομῆς τῆς Αἰθιοπίας, εἰς τὴν ἱστορικὴν της ἔποψιν ὀφείλει νὰ ἀρχίζῃ ἀπὸ τὸν τίτλον τοῦ Αὐτοκράτορος «Negus Negest»¹.

Οἱ κυβερνῆται τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος τῆς Αἰθιοπίας, ὅπως καὶ ἀλλοῦ τῆς Εὐρώπης αἱ κυβερνῶσαι οἰκογένειαι, ἐχρησιμοποιοῦν τὸν γάμον μεταξὺ υἱῶν καὶ θυγατέρων ὡς μέσον πρὸς διευθέτησιν τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων καὶ διαφορῶν. Καὶ οἱ διάδοχοί των συνεχίζουν ὁμοίως πράττοντες καὶ σήμερον τοῦλάχιστον ἐν Αἰθιοπία².

Ὁ Αὐτοκράτωρ ἢ Βασιλεὺς Βασιλέων τῆς Αἰθιοπίας, ὡς ἐκ τοῦ τίτλου του δηλοῦται, προσεδόκα καὶ συνήθως ἀπέλαυε σεβασμοῦ καὶ φόρου ὑποτελείας ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς τῶν περιοχῶν, αἱ ὁποῖαι σήμερον εἶναι ἐπαρχίαι.

Τὸ κεφάλαιον ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς ὑποδομῆς ἔχει δείξει ὅτι ὁ θεσμὸς τῆς Μοναρχίας παρέσχε τὸν συνεχῆ ἄξονα ἐνότητος ἐπὶ 3000 ἔτη περίπου, παρὰ τὰς περιπετείας τῆς ἱστορικῆς διαδρομῆς του³. Ἐνεκα τῆς ἐλλείψεως ἐγγράφου Καταστατικοῦ Χάρτου μέχρι τοῦ 1931 ⁴ ἡ Αἰθιοπία ἔφερε βαθέως τὰ ἀποτυπώματα τῆς προσωπικότητος τῶν Βασιλέων της ἐξ ὧν ἐπηρεάζετο ἀποτελεσματικῶς.

α) Ἡ Σολομῶντειος Δυναστεία: Ἡ παροῦσα δυναστεία πιστεύεται ὑπὸ τοῦ Αἰθιοπικοῦ λαοῦ ὅτι ἔχει τὴν μεγαλυτέραν ἀρχαιότητα καὶ ἱερότητα, παρασχεθείσας εἰς τοὺς Αὐτοκράτορας ὑπὸ τοῦ θρόνου τοῦ Σολομῶντος⁵. Διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ ἀρχαίου τύπου εἰς τὰ δημόσια ἔγγραφα καὶ προκηρύξεις «Κατακτῶν Λέων τῆς Φυλῆς τοῦ Ἰούδα, ἐκλεκτὸς τοῦ Θεοῦ, Βασιλεὺς Βασιλέων τῆς Αἰθιοπίας» διατρανοῦται τοῦτο.

Ἡ σπουδαιότης τῶν ὡς ἄνω τίτλων ἔδωκεν εἰς τοὺς κυβερνῶντας τὴν χώραν βασιλεῖς μίαν ἱερὰν ὑπεροχὴν ἐπὶ τῶν ὑπηκόων των. Ἐν τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς τοιαύτης ἱερότητος καὶ ὑπεροχῆς εἶναι ὅτι οἱ σφετεριστὰὶ ἐσταμάτουν ἐκ συνηθείας λόγῳ συνειδήσεως τῆς ἀδυναμίας τῆς θέσεώς των. Ἀφ' ἑτέρου θὰ εἶναι ἐνδιαφέρον, ὅταν ἐξετάζηται ἡ πολιτικο - διοικητικὴ δομὴ ἀπὸ ἀπόψεως βάθους, νὰ σημειωθῇ ὅτι τὸ Σύνταγμα ἐδημοσιεύθη ἐν πνεύματι συμβολαίου μεταξὺ τοῦ λαοῦ ὡς συνόλου καὶ τῆς Σολομωντείου Δυναστείας.

Αὕτη εἶναι συνθήκη καὶ συνεργασία μεταξὺ τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τοῦ λαοῦ, διὰ τῆς ὁποίας τὰ δικαιώματα καὶ ἡ ἰσχὺς του ἀναγνωρίζονται. Αὗται δέον νὰ εἶναι αἱ αἰώνιαι προσωπικαὶ ιδιότητες, αἵτινες δέον νὰ μεταβιβάζωνται, συμφώνως πρὸς τὸν νόμον διαδοχῆς, πρὸς τὰ τέκνα του, ἀλλὰ νὰ μὴ περιέρχωνται εἰς ἄλλας δυναστείας. Εἶναι τὸ σύνολον τοῦ Αἰθιοπικοῦ λαοῦ, ὅπερ συνωμολόγησε νὰ εἶναι ὁ φρουρὸς τοῦ παραχωρηθέντος Συντάγματος⁶.

Οὕτω ὁ Αὐτοκράτωρ βασιρίζει τὴν ἰσχύν του τόσον ἐπὶ τῶν θείων δικαιωμάτων Βασιλείας, ὅσον καὶ ἐπὶ κοινωνικοῦ συμβολαίου μεταξὺ τοῦ λαοῦ καὶ τῆς δυναστείας του⁷.

β) Αὐτοκρατορικὴ ἰσχύς καὶ Προνόμια: Ἐρευνα εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Αἰθιοπίας διὰ τὸν ὅρισμὸν τῆς ἰσχύος τοῦ Αὐτοκράτορος θὰ ἀποκαλύψῃ ἐντόνους ἀντιθέσεις ἀπὸ τῶν παλαιότερων μέχρι τῶν προσφάτων ἡμερῶν. Διότι ἀφ' ἑνὸς ὁ Αὐτοκράτωρ εἶναι ἀπόλυτος Βασιλεὺς τῶν Βασιλέων, ἀφ' ἑτέρου ὑπάρχουν ἐντονοὶ ἀποδείξεις τῶν περιορισμῶν τῆς ἰσχύος του. Κατὰ τὸν δέκατον ἑβδομον αἰῶνα, ὅλοι οἱ Αἰθίοπες αὐτοαπεκαλοῦντο δοῦλοι τοῦ Αὐτοκράτορος. Οὗτος ἦτο ἀπόλυτος κύριος ὅλων τῶν γαιῶν ἐντὸς τῆς βασιλικῆς περιοχῆς του⁸. Ἄλλος συγγραφεὺς τοῦ 17ου αἰῶνος λέγει, ὅτι «ἡ ἰσχύς τῶν Αἰθιοπῶν Βασιλέων εἶναι ἀπόλυτος τόσον ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ὅσον καὶ τῶν Πολιτικῶν ὑποθέσεων⁹». Ἐκατὸν ἔτη βραδύτερον ὁ Sir James Bruce, Σκωτὸς ἐξερευνητής, μετὰ βίον ὀρισμένων ἐτῶν εἰς τὴν χώραν τῆς Αἰθιοπίας ἀφηγεῖται: «Οἱ Βασιλεῖς τῆς Αἰθιοπίας εἶναι ὑπεράνω ὅλων τῶν νόμων. Οὗτοι εἶναι ὑπέρτατοι εἰς ὅλας τὰς ὑποθέσεις, ἐκκλησιαστικὰς καὶ πολιτικὰς, ἢ γῆ καὶ τὸ πρόσωπον τῶν ὑπηκόων των εἶναι ὡσαύτως ἰδιοκτησία των καὶ πᾶς ὁ κατοικῶν εἰς τὸ Βασίλειον εἶναι ἐκ γενετῆς δοῦλος των»¹⁰.

Κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα ὁ Ἀγγλὸς Plowden εἰς τὴν ἐκθεσίν του βεβαιοῖ ὅτι ὅλοι πλὴν τοῦ Abuna (Μητροπολίτου) εἶναι ὑπηρέται τοῦ Κυβερνήτου, ἀλλ' εἰς ἄλλο μέρος παραδέχεται ὅτι ἡ χώρα περιπίπτει εἰς τὴν παρακιμὴν ἕνεκα τῆς διακυβερνήσεως ταύτης ὑπὸ μιᾶς ἀπολύτου πατροπαραδότου βασιλείας καὶ τῆς ὑποδιαίρέσεως τοῦ λαοῦ εἰς μικρὰς φυλάς¹¹. Ἰνα λάβωμεν τὸ τελευταῖον παράδειγμα ἐκ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος, μία ἐπίσημος Βρετανικὴ ἐκθεσις τοῦ 1905 δηλοῖ ὅτι ὁ Menelik II ἦτο ἀπόλυτος δεσπότης

της, μετ' ὀλίγας ὥμως παραγράφους κατωτέρω λέγει, ὅτι ἡ ἰσχύς του δὲν ἐξε-
τείνετο πέραν τῶν εἴκοσι μυλλίων ἀπὸ τοῦ ἀνακτόρου του¹².

Μιὰ σημαντικὴ ἀπόστασις μεταξὺ ἰσχύος καὶ ἀπαιτήσεων τῶν μοναρχιῶν δὲν εἶναι νέον πρᾶγμα εἰς τὴν ἱστορίαν, ἀλλ' εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Αἰθιοπίας ἡ ἀπόστασις φαίνεται νὰ ὑπῆρξε ἀσυνήθως εὐρεῖα. Ὁ Ludolphus, πρῶτος ἱστορικὸς συγγραφεὺς τῆς Αἰθιοπίας, κατεπλάγη ἐκ τῆς ἀποστάσεως ταύτης καὶ σημειώνει εἰς τὸ βιβλίον του: «Μιὰ τόσον μεγάλη καὶ τόσον ἀπόλυτος ἰσχύς καὶ τόσον ἀνεξέλεγκτος κυριαρχία ἐπὶ τῶν ὑπηκόων των, θὰ ἐνόμιζέ τις ὅτι θὰ καθίστα τοὺς Βασιλεῖς τῆς Αἰθιοπίας εὐρύτατα κυριάρχους καὶ οὕτω ἀναμφιβόλως θὰ συνέβαινε, ἐὰν τὰ δικαιώματα τῶν φυλάρχων ἦσαν ἀπολύτως περιωρισμένα»¹³.

Θὰ δυνηθῶμεν ν' ἀντιληφθῶμεν τὴν Αἰθιοπικὴν Μοναρχίαν καλύτερον, ἐὰν προσπαθῶμεν ν' ἀνακαλύψωμεν διὰ ποίους λόγους τὰ δικαιώματα ταῦτα δὲν περιωρίσθησαν ἀπολύτως. Εἰς ἓνα ὁ ὁποῖος ἔχει σχηματίζει ιδέας συνταγματικῆς ἐξελιξέως ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν Εὐρωπαϊκῶν Ἐθνῶν, καὶ ὑπεράνω ὅλων περὶ ἐκείνων τὰ ὁποῖα φαινομενικῶς δύνανται νὰ συγκριθοῦν, ὅπως τῶν μεσαιωνικῶν Βασιλέων Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, εἶναι σχεδὸν ἀπίστευτον ὅτι μία μοναρχία δυναμένη ν' ἀξιοῖ 3000 περίπου ἐτῶν ἀδιάκοπον καὶ ἀδιάσπαστον κυβέρνησιν ἐπέτυχε εἰς τὴν περίοδον ταύτην νὰ δημιουργήσῃ εἶδος τι κοινωνικοῦ, πολιτικοῦ καὶ διοικητικοῦ πλαισίου, ἵνα ἀσκή τὰς ἐξουσίας μὲ τὰς ὁποίας ἐπροικίσθη ἀπὸ τὴν παράδοσιν καὶ συνάινεσιν, κατὰ τρόπον προσωπικῆς ἀντιλήψεως. Δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν αἰτίαι τινα δικαιολογοῦντα τὴν ἀποτυχίαν ταύτην.

Πρῶτον, ὅτι ἡ Αἰθιοπικὴ Μοναρχία εἶχε τὰς ρίζας της εἰς ἔδαφος πολὺ διαφορετικὸν ἀπὸ ἐκεῖνο τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Τοῦτο ἦτο τὸ ἀληθῶς ἀρχαῖον ἔδαφος εἰς τὰς χώρας, ὅπου καὶ εἶχον ἀνατραφῇ μυστηριακαὶ θεϊκαὶ βασιλεῖαι ἀπὸ ἀρκετῶν χιλιάδων ἐτῶν πρὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν οἱ Εὐρωπαῖοι ἡγέται τῶν Δυτικῶν Ἐθνῶν ἐπέφερον συνένωσιν τῶν φυλῶν των¹⁴.

Ἡ Αἰθιοπικὴ Μοναρχία ἐθεμελιώθη ἐπὶ λατρείας τῆς θεότητος, ἕνεκα τῆς ὑπάρξεως τῶν ἀρχαίων θρησκευτικῶν ἀντιλήψεων καὶ ἐπεκράτησεν μέχρι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Ἡ ἀρχαία αὕτη μοναρχία, ὡς καὶ αἱ ιδέαι της καὶ οἱ θεσμοὶ της ἐπέζησαν ἔστω καὶ εἰς στατικὴν κατάστασιν.

Ἄλλος προφανὴς λόγος τῆς συνταγματικῆς ἀποτελεσματώσεως εὕρισκεται εἰς τὴν ἔλλειψιν προόδου εἰς τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον, τὴν στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν καὶ εἰδικῶς εἰς τὴν τέχνην οἰκοδομήσεως καὶ ἐσωτερικῆς μεταρρυθμίσεως. Εἶναι δύσκολον νὰ σχηματίσῃ τις εἰκόνα κεντρικῆς κυβερνήσεως χωρὶς τοπικὴν διαμονὴν τοῦ Βασιλέως μὲ ἐξαίρεσιν μόνον τὸ Φρούριον τοῦ Gondar¹⁵ τοῦ 17ου αἰῶνος. Ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ ἐκείνου καιροῦ, ὅταν οἱ Aksumite περιῆλθον εἰς παρακμὴν, μέχρι τῶν λίαν προσφάτων ἡμερῶν ἡ χώρα δὲν εἶχε ἀληθῆ πρωτεύουσιν. Εἰς τοῦτο ἀναφέρεται ὁ Matthew ὁμιλῶν

περί νομαδικῆς Αὐλῆς καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων της ἐπὶ τῆς Αἰθιοπικῆς πολιτείας. Μέχρι τοῦ 17ου αἰῶνος ἡ Αὐλὴ ἦτο νομαδική. Τὸ Βασιλικὸν στρατόπεδον ἐκινεῖτο βραδέως ἀνὰ τὸ ὑψίπεδον τῶν Amhara. Ἐπεταί, ἐπίσης, ὅτι εἰς τὴν εὐρέως διάσπαρτον με ἐμπόδια Αὐτοκρατορίαν στατική Αὐλὴ δέον νὰ εἶναι συνώνυμος με εἰρήνην, με κάποιαν περιορισμένην χρῆσιν ἰσχύος ἐκ μέρους Του, τελικῶς με μείωσιν του λόγῳ τῆς μετακινήσεώς του. Καθ' ὅσον χρόνον τὰ μεμακρυσμένα σύνορα ἐφρουροῦντο, τὸ στοιχεῖον τῆς μετακινήσεως τοῦ Βασιλέως ἦτο βασικόν. Ὁ Αὐτοκράτωρ πρέπει νὰ εἶναι εἰς τὰ πρόσω με τοὺς Φεουδαρχικοὺς Ἀρχηγούς. Κάθε στρατόπεδον τοῦ ὑψιπέδου πρέπει νὰ μαρτυρῇ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Αὐτοκρατορικῶν σκηνῶν. Μία στατική Αὐλὴ ἦτο εἰς τὴν πραγματικότητά ἐν πρόβλημα διὰ τὸν Αὐτοκράτορα, ἀφοῦ οἱ φύλαρχοι, τότε καὶ μόνον δὲν ἐστασίαζον κατ' αὐτοῦ, ὅτε ἡσθάνοντο αὐτὸν μετακινούμενον μετὰ πιστῶν εἰς αὐτὸν δυνάμεων καὶ δυνάμενον ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν, μετακινούμενα τὸ στρατόπεδον, νὰ τοὺς ἐπιτεθῇ καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ὑποταγήν. Ἐπομένως πρωτεύουσα πυλάνθρωπος δὲν ἡδύνατο ν' ἀναπτυχθῇ εἰς περίοδον ἡρεμίας, ἀφοῦ ὁ Αὐτοκράτωρ θὰ διέτρεχε τὸν κίνδυνον νὰ εὐρεθῇ πολιορκούμενος ἐντὸς τῆς πρωτεύουσας του με ἄδελὰ τὰ ἀποτελέσματα ἐκ τῆς τοιαύτης τῶν φυλάρχων ἐνεργείας. Τοιαύτη ἡρεμία δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐμπεδωθῇ ὥστε νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν Αὐτοκράτορα νὰ παραμένῃ ἀμετακίνητος, διότι οἱ ἀντίθετοί του ἐξώθουν τὸν ὑπ' αὐτοὺς λαὸν πρὸς δημιουργίαν πολεμικῆς κατὰ τοῦ Αὐτοκράτορος καταστάσεως, δεδομένου ὅτι οἱ Ras καὶ ὑπέβλεπον τὸν Αὐτοκράτορα καὶ ἐπεθύμουν τὴν κατάληψιν τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Θρόνου, δικαίωμα τὸ ὁποῖον ὑπεστήριζον ὅτι ἡδύνατο νὰ διεκδικήσουν ὡς ἔχοντες αὐτὸ ἐκ τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἱστορικῆς παραδόσεως¹⁶.

Τὸ τρίτον ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν συγκεντρωτικῶν θεσμῶν ἦτο τὸ περιβάλλον, ἡ φυσικὴ διαμόρφωσις τῆς χώρας, τὰ ὑψηλὰ ὄρη, αἱ βαθεῶς διακεκομμένοι κοιλάδες, καὶ αἱ ἄφθονοι βροχαὶ καθ' ὥρισμένην περίοδον τοῦ ἔτους. Ὅλα ταῦτα ἔκαμνον τὰς συγκοινωνίας δυσκόλους¹⁷.

Κατὰ συνέπειαν πρέπει νὰ θεωρήσωμεν τὴν μοναρχίαν θεωρητικῶς μόνον ἀπόλυτον, καταστᾶσαν ἱεράν ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὸ θρησκευτικὸν μεγαλεῖον τοῦ Σολομωντείου θρόνου, τὴν ἐπικύρωσιν τῆς θεϊκότητος τῆς βασιλείας καὶ ἀπὸ τὴν Χριστιανικὴν ἡγεσίαν της.

Τὰ ἱστορικὰ κείμενα ἀποδεικνύουν ὅτι κατὰ περιόδους ἡ Βασιλικὴ ἰσχὺς ἐπὶ τῶν Βασιλείων καὶ ἐπαρχιῶν τοῦ ὅλου Βασιλείου ἦτο χαλαρά, ἐπίσης ἀποκαλύπτουν τὴν συχνότητα περιόδων ἀπειθείας, ἀνταρσίας καὶ ἐμφυλίου πολέμου¹⁸. Οὐχ' ἦττον, ἡ Βασιλεία αὕτη ἀπεδείχθη ἀπείρως ἀνθεκτικὴ, διότι οὐδέποτε ἀπερρίφθη οὔτε ὑπὸ τῆς θεωρίας οὔτε ὑπὸ τῆς πράξεως.

Ὁ θρησκευτικὸς χαρακτήρ τοῦ Θρόνου διησφάλισεν ὅτι ἡ βασιλεία οὐδέποτε θὰ ἀνετρέπετο ὑπὸ τόσον θρησκευτικῶς εὐλαβοῦς λαοῦ, ὡς οἱ Αἰθίοπες.

Οἱ Κυβερνῆται τῶν Αἰθιοπίων οὐδέποτε ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ δράσουν χρησιμοποιοῦντες δύο μεγάλας πρακτικῶς δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην ἤλεγχον τὴν πλήρη ἀνάπτυξιν τῆς ἀπολυταρχίας, δηλ. τῆς τάξεως τῶν Εὐγενῶν καὶ τῆς Ἐκκλησίας¹⁹.

Εἶναι ἐνδιαφέρον νὰ σημειωθῇ ὅτι μολονότι ἡ λέξις «Φεουδαρχισμός»^{19α} χρησιμοποιεῖται συχνάκις εἰς τὴν Αἰθιοπίαν, οὐδέποτε ἀνεπτύχθη εἰς τὴν χώραν ταύτην κληρονομικὴ τάξις Εὐγενῶν ἱκανὴ νὰ ἀπαιτήσῃ παραχωρήσεις ἀπὸ τὸν Βασιλέα ὡς πρὸς τὴν ἰσχὺν καὶ τὰ δικαιώματά της²⁰. Ἡ οὕτω καλουμένη Φεουδαρχικὴ ἀριστοκρατία ἔστατο ἐπὶ μεταβαλλομένου καὶ ἀσθενοῦς θεμελίου ὡς ἀνταγωνίστρια τῆς Αὐτοκρατορικῆς ἰσχύος. Αἱ μακρᾶς διαρκείας καὶ ἀντοχῆς ἐπαρχιακαὶ γενεαλογίαι, αἱ ὁποῖαι ἤλεγχον τὰς βασιλείας τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἦσαν σχεδὸν ἄγνωστοι εἰς τὴν Αἰθιοπίαν, ὡς πρὸς δὲ τὴν Ἐκκλησίαν, οἱ βασιλεῖς ἦσαν ἡ ἀναμφισβήτητος κεφαλὴ της²¹.

Ἡ Αἰθιοπικὴ πολιτικὴ ἱστορία δεικνύει σαφῶς τὰς βαθμίδας, διὰ τῶν ὁποίων ὠδηγήθη ὁ θρόνος εἰς τὰ ὕψη. Ἡ πρώτη ἦτο ἡ στρατιωτικὴ ἰσχὺς μὲ παράδειγμα τὸν Βασιλέα Θεόδωρον εἰδικῶς διότι τὸ θεῖον δικαίωμα ἢ ἡ «de facto» ἰσχὺς ἔπρεπε ἐξ ἴσου νὰ ἐπιβεβαιωθῇ διὰ τῆς βίας ἐκ μέρους ἐκείνων, οἵτινες ἐπεθύμουν νὰ φέρουν τὸν μᾶλλον δυσβάστακτον τίτλον τοῦ Βασιλέως τῶν Βασιλέων. Ἐρευνῶντες τὴν Αἰθιοπικὴν Ἱστορίαν εὐρίσκομεν ὅτι οἱ Κυβερνῆται διεξήγαγον πολέμους ὑπὲρ τοῦ θρόνου των καὶ οὗτοι ἐβάσιζον τὴν ἰσχὺν των ἐπὶ τῶν στερεῶν θεμελιῶν τῆς ἡγεμονίας καὶ ἐπὶ ἐνὸς νομιμόφρονος πιστοῦ ἰδικοῦ των στρατοῦ. Ἐκ τῶν ἀγώνων τούτων οὗτοι συνέθεσαν τὴν εὐρυτέραν ἐξουσίαν των μὲ τὴν βοήθειαν τῆς διπλωματίας, δυναστικῶν γάμων καὶ ἄλλων στηριγμάτων²².

γ) Οἱ Ἐπίλεκτοι. Ὡς ἀντικείμενον τῆς ὑψίστης Αἰθιοπικῆς ἐκτιμήσεως, σύμβολον τῶν πλέον ἀγαπητῶν της ἀξιών, κάτοχον τοῦ ὑπάτου πλοῦτου καὶ ἰσχύος, θὰ ἀναφέρω ὡς ἓνα ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτοὺς τῆς πολιτικῆς διαρθρώσεως καὶ ὡς πρωταρχικὴν πηγὴν, τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Αἰθιοπίας, μολονότι ἔχω χαράξει τὰς ἀπόψεις μου κατὰ ἀντίθετον θέσιν, πρὸς τὴν θέσιν τῶν πολλῶν ἱστοριογράφων διὰ τὴν ὑπαρξιν τῶν Φεουδαρχῶν. Ἀφοῦ τὸ θεωρούμενον ὡς σύστημα τοῦ Φεουδαρχισμοῦ ἀπέχει παρασάγγας ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν βάσιν καὶ δὲν ἐδραιοῦται ἱστορικῶς, εἰσερχόμεθα εἰς μίαν νέαν φάσιν ἢ μᾶλλον περίοδον τῆς Αὐτοκρατορικῆς διακυβερνήσεως, χρησιμοποιοῦντες τὸ νέον σύστημα ἢ διαχωρισμόν, ἂν καὶ ὑπῆρξε μὲ διαφορετικὴν ὀνομασίαν, καὶ αὕτη εἶναι ἡ λέξις «Ἐπίλεκτος»²³ (ἢ ἐκλεκτός). Ὁ Αὐτοκράτωρ χαρακτηρίζεται ὡς «ἐπίλεκτος» ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον.

Οἱ ἰστάμενοι περίξ τοῦ θρόνου καὶ ἀποτελοῦντες τὸ περὶ τὸν βασιλέα συμβουλευτικὸν σῶμα εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι εἰσηγοῦνται εἰς τὸν βασιλέα πρὸς ἐξέτασιν καὶ ἔγκρισιν ὑπ' αὐτοῦ τοὺς ἀναγκαίους καὶ ἀπαραιτήτους διὰ τὴν κεντρικὴν ὀργάνωσιν θεσμούς ὡς τὸ δεύτερον σῶμα τῶν Ἐπιλέκτων.

II. Παράγοντες τοῦ φεουδαρχικοῦ συστήματος.

α) Οἱ Εὐγενεῖς ἢ Διοικοῦσα Τάξις.

Ὁ τίτλος τοῦ Negus Negest ἢ Βασιλεὺς τῶν Βασιλείων προϋποθέτει τὴν ὑπαρξίν ἀριθμοῦ τινὸς ὑποτεταγμένων Βασιλείων²⁴. Οἱ μικροὶ αὗτοὶ Βασιλεῖς φαίνεται νὰ ὑπῆρξαν ἄνδρες ἐκλεγέντες ὡς βασιλεῖς λόγῳ τῶν ὑψηλῶν τιμῶν, ἀλλὰ δὲν ἦσαν πάντοτε καὶ οἱ προικισμένοι δι' ἐξαιρετικῶν προσόντων. Τὸν τίτλον τοῦ Βασιλέως ὁ Negus Negest ἐξ οὐδενὸς λόγου ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ τὸν ἀπονείμῃ εἰς τοὺς ἀναφερθέντας εὐγενεῖς, ἐφ' ὅσον ἄλλωστε ὁ τίτλος δὲν ἦτο κληρονομικός. Ἀλλὰ δὲν εἶναι εὐκόλῳ νὰ πληροφορηθῇ τις, εἰς οἷον-δήποτε δεδομένον χρόνον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Αἰθιοπίας, πόσοι ἄνδρες, ἐὰν ὄντως ὑπῆρξε τις, εἶναι οἱ ἀποκτήσαντες τὸν βαθμὸν αὐτόν²⁵.

Εἰς τὸ τέλος τοῦ Μεσαίωνα, τινὰ ἐκ τῶν ὑποτελῶν Βασιλείων εἶχον ἀπὸ μακροῦ ὑποβιβασθῇ εἰς ἐπαρχίας, μολονότι ἀκόμη ἐκαλοῦντο Βασίλεια. Ὁ Κυβερνήτης τῆς Βορείου Ἐπαρχίας κατεῖχε τὸν τίτλον τοῦ Bahar — Negash ἢ βασιλέως τῆς Θάλάσσης²⁶. Τὸ παρὸν κυβερνητικὸν σύστημα, συμφῶνως πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ συγκεντρωτισμοῦ, ἡρνήθη τὴν ἀπονομὴν τοῦ τίτλου Negus (Βασιλεὺς), προκαλέσας ἀπογοήτευσιν εἰς μερικὰς προσδοκίας, κατὰ τὸν χρόνον τῆς Στέψεως τὸ 1930²⁷.

Πλεῖστοι Αἰθιοπικοὶ τίτλοι εἶναι στρατιωτικοί. Ὁ ἀμέσως ἐπόμενος εἰς σπουδαιότητα τίτλος εἶναι «Ras» ἀντίστοιχος περίπου πρὸς τὸν «Στρατάρχην». Οἱ «Rases» δὲν ἀποτελοῦν κληρονομικὴν ἀριστοκρατίαν ἐν τῇ ἐννοίᾳ συγκεκροτημένης κοινωνικῆς τάξεως ἀντιτιθεμένης πρὸς τὸν Βασιλέα, ὡς ἡ τάξις τῶν Εὐγενῶν τῆς Μεσαιωνικῆς Εὐρώπης. Ὁ τίτλος οὗτος ἀπενέμετο καὶ ἀκόμη ἀπονέμεται ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος. Ὁ τίτλος οὐδέποτε ἐκληρονομήθη ἐκ καταγωγῆς εἰς τὸν υἱόν. Ὁ τίτλος δὲν ἐχορηγεῖτο πάντοτε εἰς τὸν Κυβερνήτην μιᾶς Ἐπαρχίας. Ὑπῆρξε ἡ μέθοδος πολιτικῆς τῶν Κυβερνητῶν τῆς Αἰθιοπίας, ἀναγομένη εἰς τὸν 16ον αἰῶνα, τὸ ν' ἀναχαιτίζουσιν τὴν ἀνάπτυξιν μεγάλων οἰκογενειῶν μὲ τοπικὰς συνδέσεις, διὰ μεταφορᾶς τῆς ἡγεσίας τῶν ἐπαρχιῶν καὶ δι' ἐναλλαγῆς τῶν Rases μὲ ἄτομα κατωτέρου βαθμοῦ ἐν τῇ ἰδίᾳ κυβερνητικῇ περιοχῇ²⁸. Εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἡδύνατό τις νὰ κερδίσῃ τὸν τίτλον στηριζόμενος εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀξίαν²⁹. Εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους ὁ τίτλος τοῦ Ras λαμβάνεται «διακοσμητικῶς»³⁰.

Εἰς τὴν Αἰθιοπίαν αἱ διοικοῦσαι τάξεις κάτω τῶν Rases ὑπῆρξαν κατὰ τὸ πλεῖστον στρατιωτικαί, διότι ὁ Στρατὸς ἦτο πάντοτε ὁ πυρὴν τῆς πολιτικῆς διαρθρώσεως. Θὰ ἡδύνατο ν' ἀναφερθῇ ὅτι οἱ κάτοχοι τῶν τίτλων τούτων ἦσαν καὶ εἶναι ἀκόμη εὐγενεῖς πολιτικῆς φύσεως³¹.

β) Οἱ Ἐπαρχιακοὶ Κυβερνήται.

Τὰ πρωτεῖα τοῦ Αὐτοκράτορος, αἱ σχέσεις αὐτοῦ μὲ τοὺς Ἀρχηγούς,

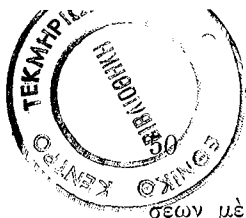
ἢ ἐκτέλεσις τῶν καθηκόντων των εἰς τὴν Ἐπαρχίαν, ὡς ἐπίσης ὁ δεσμός μετὰ τὸν λαὸν τῶν ἐπαρχιῶν, ἐδημιουργήθησαν ὅλα ταῦτα διὰ τῆς στρατιωτικῆς ἰσχύος των καὶ ὑποχρεώσεως· εἰς τὴν διείσδυσιν δὲ καὶ μόνον τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἰδεῶν ὀφείλεται τὸ γεγονός, ὅτι καθαρῶς πολιτικοὶ λειτουργοὶ ἔχουν ἀρχίσει νὰ ἀποκτοῦν ὑψηλοτέραν σπουδαιότητα³².

Ὅσονδήποτε χαμηλὰ καὶ ἂν περιέπεσεν, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, ἡ ἐξουσία τοῦ Αὐτοκράτορος, οὗτος πάντοτε ἀνεγνωρίζετο θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς ὡς ἀπόλυτος Βασιλεὺς τῶν Βασιλείων, ὁ Ὑπάτος ἡγέτης τοῦ Στρατοῦ, ἡ Κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὁ Διαθέτης ὅλων τῶν γαιῶν καὶ ἀξιωμάτων³³.

Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὁ Ἐπαρχιακὸς Κυβερνήτης θεωρητικῶς διωρίζετο καὶ ἀπελύετο ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος, θεωρητικῶς ἦτο ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Αὐτοκράτορος εἰς τὴν Ἐπαρχίαν. Ἡ δύνατο νὰ προαχθῇ εἰς τὸ ὕψος τοῦ Negus ἢ ἡ δύνατο νὰ γίνῃ Ras. Κατὰ τὰ πρόσφατα ἔτη, ὅπως δὴποτε, οὗτος ἀπέκτα τὸν ἐπόμενον ἱεραρχικῶς τίτλον, τὸν τοῦ Detjazmatch. Ὁ Κυβερνήτης ἦτο ὁ στρατηγὸς τοῦ Ἐπαρχιακοῦ Στρατοῦ, ὁ Διοικητὴς καὶ διοικητικὸς διαχειριστής. Ἐπειδὴ οὗτος δὲν ἐμισθοδοτεῖτο, ὥφειλε νὰ πληρώνῃ ἐξ ἰδίων τὸ περιβάλλον του καὶ τοὺς στρατιώτας ἐκ τοῦ φόρου ὑποτελείας τῆς Ἐπαρχίας. Ἐπὶ πλέον τοῦ φόρου ὑποτελείας, ὁ Κυβερνήτης εἰσέπραττε τὰ κέρδη ἐκ τῆς ἀπονομῆς δικαιοσύνης καὶ τοὺς τελωνειακοὺς δασμοὺς εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἐπαρχίας του. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ μεταβιβαζόμενον ποσοστὸν ἐκ τοῦ φόρου ὑποτελείας ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, δὲν δύναται νὰ γίνῃ ὑπολογισμός, ἀλλὰ εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας, καθ' ἃς οἶονδήποτε ποσὸν φόρου ἐπληρώνετο, τὸ ὕψος εἰς τὸ ὅποῖον ἀνῆρχετο ἐποίκιλλε ἀναλόγως πρὸς τὰς συμφωνίας τὰς γενομένας μεταξὺ τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τοῦ Κυβερνήτου, καὶ συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας καὶ τὴν ἰσχύν τοῦ Αὐτοκράτορος³⁴.

Οἱ Κυβερνῆται ἦσαν ὄντως μεγάλοι ἄνδρες. Ὅλοι των ἔζων εἰς τὴν ὑψηλοτέραν δυνατὴν στάθμην, ἕκαστος μετὰ τὴν ἰδικήν του Αὐλὴν καὶ κύκλον ὑπαλλήλων, τοὺς ὁποίους διώριζεν ὁ ἴδιος. Ὅταν παρεχώρουν γαίας καὶ ἀξιώματα εἰς τοὺς ὁπαδούς των, προσεπάθουν νὰ ἐμποδίσουν ὅπως αὐτὰ καταστοῦν κληρονομικὰ καὶ ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἀφαίρεσίν των ἐκ τῶν κατόχων ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν. Ὁ λαὸς εὐχαρίστως μετέβαινεν εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ Κυβερνήτου λόγῳ τῆς φιλοξένου ἀτμοσφαιρᾶς τῆς καὶ τῆς ἀσφαλείας τὴν ὁποίαν ἡσθάνετο ἐκεῖ. Πάντοτε τὸ Κυβερνεῖον ἦτο πλήρες πλήθους ὑποστηρικτῶν, διαδίκων, στρατιωτῶν τῆς προσωπικῆς σωματοφυλακῆς, ἱερέων, ὑπηρετῶν, δούλων κλπ. ἐπιθυμούντων νὰ ἐπιτύχουν τὸ αἶτημά των ἐκ τοῦ Διοικητοῦ. Ἐκ μιᾶς περιγραφῆς πολυτελοῦς φιλοξενίας παρασχεθείσης ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ τὸν 16ον αἰῶνα συγκρινομένης πρὸς τὴν σήμερον παρεχομένην, πειθόμεθα ὅτι καὶ μετὰ πάροδον τόσων αἰώνων αὕτη κατ' οὐδὲν μετεβλήθη³⁵.

Ἡ δυσχέρεια συγκοινωνιῶν ἔδιδε εἰς τὸν Κυβερνήτην μίαν ἀνεξαρτησίαν, τῆς ὁποίας ἔκαμνε ἀπόλυτον χρῆσιν. Κυβερνῆται ἀρχαίων ἐδαφικῶν διαίρε-

σεων με παράδοσιν αὐτονομίας καὶ Κυβερνῆται προερχόμενοι ἐκ τῆς Βασιλικῆς Οἰκογενείας εἶχον γενικῶς τὴν ἄδειαν νὰ διοικοῦν με μικρὰν παρεμβολὴν τῆς Κεντρικῆς Κυβερνήσεως³⁶.

Οἱ πατροπαράδοτοι Κυβερνῆται κυρίως ἀπασχολοῦντο με τὴν διατήρησιν τῆς ἰσχύος των, τὴν εἰσπραξίν των φόρων ὑποτελείας καὶ τὴν ἐκπλήρωσιν των στρατιωτικῶν των καθηκόντων. Ὁ Κυβερνήτης ἱστορικῶς ἦτο ἀνώτερος Ἀξιωματικὸς τοῦ Στρατοῦ. Οὗτος ὤφειλε νὰ συνεγείρῃ καὶ ἡγῆται τοῦ ἐπαρχιακοῦ του στρατοῦ ἐν καιρῷ πολέμου.

γ) Ὁ Chiqua Shoum ἢ Ἀρχηγὸς χωρίου³⁷.

Μολονότι τὸ ἀνώτατον ἐπαρχιακὸν ἀξίωμα κατεῖχετο ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου διωρισμένου ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος, οὗτος δὲν ἦτο ὁ μόνος σύνδεσμος μεταξὺ Αὐτοκράτορος καὶ χωρίου. Ὑπάρχει καὶ ὁ Ἀρχηγὸς χωρίου, ὅστις εἶναι κατὰ βαθμὸν κατώτερος τοῦ Διοικητοῦ, ἀλλ' ὅμως εἶναι καὶ ὁ πλεόν ἔμπιστος πλησίον τοῦ βασιλέως καὶ δι' αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς ἐγνώριζε πλήρως τὴν ὅλην κατάστασιν ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων ἐν τῷ χωρίῳ.

Οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ Κυβερνήτου καὶ οἱ βοηθοὶ των εἰς τὰς μικροτέρας διοικητικὰς περιοχὰς τῆς ἐπαρχίας δὲν ἦσαν πάντοτε ἐντόπιοι ἄνδρες.

Ὅπωςδήποτε ὅταν τὸ ἀξίωμα ἐφθάνεν εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ χωρίου ἢ ὁμάδος χωρίων, ὁ ἡγήτωρ καὶ ἀντιπρόσωπος τοῦ λαοῦ ἦτο ὁ Chiqua Shoum, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ χωρίου (Κοινοτάρχης). Οὗτος ἦτο ταυτοχρόνως τὸ κατώτατον ὄργανον τόσο τοῦ Αὐτοκράτορος ὅσον καὶ τοῦ διωρισμένου Κυβερνήτου.

Εἰς γενικὸν χαρακτῆρα καὶ σπουδαιότητα, δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ θέσις του ἦτο παρομοία με τὴν τοῦ Δικαστοῦ. Εἰς τὸ ἀξίωμά του συννητῶντο τόσο ἡ κεντρικὴ, ὅσον καὶ ἡ τοπικὴ ἐξουσία. Οὗτος ἦτο ὑπεύθυνος ἔναντι τοῦ Κυβερνήτου τῆς περιοχῆς, ὡς ἀρχηγὸς δι' ὁρθὴν ἐκτέλεσιν των καθηκόντων τῆς κοινότητός του, εἰδικῶς διὰ τὰς πληρωμὰς πρὸς τὰς ἀρμοδίας ἀρχὰς τῆς δεκάτης τοῦ εἰσοδήματος καὶ φόρων ὁμοῦ μετὰ των ὀφειλῶν εἰς εἶδος καὶ ἐργασίαν³⁸. Ὁ Chiqua Shoum ἦτο ὁ δικαστὴς πρὸς τὸν ὅποῖον θὰ ἀπηυθύνοντο πρῶτον οἱ διάδικοι εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν ἀπετύγχανε διαιτησία περιουσιακῶν ὀρίων. Οὗτος προεδρεύει των συνελεύσεων τοῦ συμβουλίου τοῦ χωρίου καὶ ἰδιαιτέρως ἀσχολεῖται με τὴν μεταβίβασιν ἢ χορήγησιν γῆς. Εἶναι καθήκον του νὰ ἐπιβλέπῃ ἐὰν αἱ διαταγαὶ των ἀνωτέρων ἀρχῶν μεταβιβάζονται εἰς τὸν τοπικὸν πληθυσμόν. Ὁ Walker λέγει εἰς τὸ βιβλίον του, ὅτι οἱ ἴδιοι οἱ Αἰθίοπες τὸν περιέγραφον ὡς «ὁ ὑπάλληλος τῆς περιοχῆς ζῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὡς συνδετικὸς κρίκος»³⁹. Ὡς ὄργανον τοῦ Αὐτοκράτορος δὲν ἠδύνατο νὰ κατηγορηθῇ οὔτε ἀπὸ τὸν Κυβερνήτην. Ὁ συγγραφεὺς περαιτέρω λέγει «ἐάν τις τὸν βλάβῃ ἢ τὸν κτυπήσῃ, δὲν θὰ πληρώσῃ ἀποζημίωσιν, ἀλλὰ ὅλα τὰ ἀγαθὰ του δημεύονται. Εἶναι καθήκον του νὰ διευθύνῃ τὰς ὑποθέσεις τοῦ χωρίου του, ὅπως τὰς ἰδικὰς του καὶ τὸ πατριαρχικὸν κῦρος του εἶναι ἰερόν».

Ἀναμφιβόλως, οἱ ἀρχηγοὶ αὐτοὶ χωρίων ἀντιπροσωπεύουν μίαν συνέχειαν τῆς παραδόσεως καὶ τῆς ἡρέμου ἀγροτικῆς ζωῆς, καὶ ἀποτελοῦν τὴν σταθερὰν ἐκείνην δύναμιν, ἐπειδὴ οὔτε μετακινοῦνται οὔτε ἀντικαθίστανται ὥς οἱ Κυβερνῆται οὔτε περιπλανῶνται ὥς οἱ στρατιῶται καὶ δὲν εἶναι ἀπομακρυσμένοι ὥς ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ διὰ τοῦτο παίζουσιν, πρακτικῶς τοῦλάχιστον, τελεσφόρον ρόλον. Ὁ Plowden ἐσημείωσεν ἰδιαιτέρως τὸν θεσμὸν αὐτὸν καὶ ἔγραψεν, ὅτι «ὑπάρχει εἰς κάθε χωρίον εἷς κληρονομικὸς λειτουργὸς ὁ ὁποῖος δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἐκτοπισθῇ ὑπὸ οἰοδήποτε πρόσχημα καὶ εἶναι μόνον ὁ θεσμὸς οὗτος διὰ τοῦ ὁποῖου διατηρεῖται κάποια ἐμφάνισις τάξεως, παρὰ τὴν ἀπουσίαν παντὸς γραπτοῦ στοιχείου ἐν μέσῳ τῆς δίνης ἐπαναστάσεων καὶ τῆς ταχείας διαδοχῆς δυναστεϊῶν καὶ Κυβερνητῶν»⁴⁰.

δ) Γ α ι ο κ τ η σ ί α.

Εἰς τὴν Αἰθιοπίαν ὁ Αὐτοκράτωρ πάντοτε διεξεδίκει ὅτι εἶναι ὁ ὑψιστος ἰδιοκτήτης τῆς γῆς καὶ τῶν ἐκ προσόδων τῆς φόρων. Ὅπως δὴποτε ἐν τῇ πράξει ἡ γαιοκτησία καὶ οἱ ἐκ τῆς γῆς φόροι ἦσαν λίαν περίπλοκοι καὶ ἐποίκιλλον ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν⁴¹. Ἡ φορολογία ἐκ τῆς γῆς εἰς εἶδος, ἐργασίαν καὶ χρῆμα, παρεχωρεῖτο ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος εἰς πολλὰς διαφορετικὰς χεῖρας. Ἀλλ' ὁ Αὐτοκράτωρ εἶχε γενικῶς διεκδικήσει τὰ δικαιώματα τῆς δεκάτης (φόρου δέκα ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν) ἐπὶ τῆς παραγωγῆς τῆς γῆς⁴².

Θὰ ἐξετάσωμεν τώρα τοὺς παράγοντας ἐκείνους οἱ ὁποῖοι συνετέλεσαν εἰς τὰς ποικίλας διακλαδώσεις μορφῶν τῆς γαιοκτησίας καὶ φόρου ὑποτελείας, εἰς μίαν προσπάθειαν ν' ἀποδείξωμεν τὰς σχέσεις των μετὰ τὴν Ἐπαρχιακὴν κοινωνικὴν διοίκησιν.

Πρωταρχικῶς ὀφείλομεν νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν δύο προκαταρκτικὰς γενικεύσεις, αἱ ὁποῖαι πιθανῶς νὰ μᾶς βοηθήσουν νὰ ρίψωμεν κάποιον φῶς εἰς τὴν κατάστασιν τῆς γαιοκτησίας εἰς τοὺς παραδοσιακοὺς λαοὺς τῆς Αἰθιοπίας⁴³.

Εἰς μίαν οἰκονομικῶς ὑπανάπτυντον χώραν, ὅπου ἡ βιομηχανία ἦτο ἄγνωστος, ὅλος ὁ ὑλικὸς πλοῦτος ἦτο τὸ ἄμεσον προϊόν τὸ προερχόμενον ἀπὸ τὰς ἀγέλας καὶ τὸν ἄνθρωπον, ἡ τὸν ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος εἰργάζετο εἰς τὴν γῆν ὀργάνων καὶ σκαλίζων αὐτήν. Κατὰ δεύτερον, ἐπὶ τῆς βάσεως τῆς πρωτογόνου ἀγροτικῆς χωρικῆς οἰκονομίας, ἵστατο μία μεγάλη ἱεραρχία κυβερνητικῆς ὀργανώσεως⁴⁴.

Τοῦτο ἐσήμαινε ὅτι μόνον οἱ καλλιεργηταὶ τοῦ ἐδάφους πρέπει νὰ φέρουν τὸ βᾶρος τῆς μεγάλης ἀναλογίας τοῦ ὑλικοῦ πληθυσμοῦ· ὑπάρχει ὁμὰς ἡ ὁποία ἔχει ἀποσυρθῇ ἀπὸ οἰονδήποτε μορφὴν ἐργασίας γῆς. Ἡ ὁμὰς αὐτή, τῶν μὴ ἐργαζομένων εἰς τὴν γῆν, περιελάμβανε τὸν Αὐτοκράτορα καὶ ὅλους τοὺς Δημοσίους λειτουργοὺς του (κεντρικοὺς καὶ ἐπαρχιακοὺς), τὴν εὐρεῖαν ἱεραρχίαν τῆς Ἐκκλησίας⁴⁵ καὶ τὸν πολυάριθμον Στρατόν⁴⁶. Μετὰ τὴν ἐμφάνισιν

τῶν προνομιακῶν τάξεων, μεγάλοι ἐκτάσεις ἀφορολογήτου γῆς ἔγιναν ἰδιοκτησία κληρονομικῶς τῶν εὐγενῶν, τῶν ἀρχηγῶν, τοῦ κλήρου καὶ ἐκείνων οἱ ὅποιοι εἶχον ὑπηρετήσει καλῶς ὑπὲρ τοῦ Αὐτοκράτορος⁴⁷. Οἱ ἀγρόται ὠφείλον νὰ συνεισφέρουν ἕν μέρος τῆς ἐσοδείας των καὶ τῶν κτηνῶν των ἐκ τῆς ἰδικῆς των γῆς, ἢ ἔπρεπε νὰ συνεισφέρουν τὴν ἐργασίαν εἰς τὴν γῆν ἑνὸς ἄλλου. Μολονότι ἡ ἐργασία δούλων ἐχρησιμοποιεῖτο εὐρέως εἰς τὰς οἰκιακὰς ἐργασίας, δὲν ἐγένετο ὅμως ἐκτεταμένη χρῆσις τῆς εἰς τοὺς ἀγρούς⁴⁸. Ἐντεῦθεν, τὸ κύριον στήριγμα τῆς Αἰθιοπικῆς Κοινωνίας καὶ τοῦ Κράτους δὲν ἦσαν οἱ δούλοι, ἀλλὰ οἱ θεωρητικῶς ἐλεύθεροι Gabars⁴⁹ (μισθωταὶ τῆς γῆς). Οὕτε ὁ Κυβερνήτης ἐλάμβανε χρηματικὰς ἀποδοχάς, οὐδὲ οἱ στρατιῶται του ἐπληρώνοντο. Ἀντὶ μισθῶν εἰς ἕκαστον ἄνδρα ἐξεχωρεῖτο ἡ ἐπικυριαρχία ἐπὶ ἀριθμοῦ τινὸς μισθωτῶν γῆς ἢ gabars. Οἱ μισθωταὶ οὗτοι γῆς ἦσαν εἰς τὴν πραγματικότητα φεουδαρχικοὶ δουλοπάροικοι τῆς Κεντρικῆς Κυβερνήσεως, ἢ ὅποια μὲ τὴν σειράν τῆς μετεβίβαζε τὰ δικαιώματά της ὡς εἰς μέγας γαιοκτήμονας εἰς τὸν Κυβερνήτην καὶ τοὺς στρατιώτας του⁵⁰.

Ἡ θεωρητικὴ αὐτὴ μεταβίβασις ἐγένετο, διότι ὁ Ἐπαρχιακὸς Κυβερνήτης καὶ ὁ Στρατὸς ἀντεπροσώπευον τὴν Κεντρικὴν Κυβέρνησιν καὶ ἤσκουν τὴν διοίκησιν τῆς ἐπαρχίας ἐκ μέρους της. Τόσον οἱ στρατιῶται ὅσον καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ διαφόρων βαθμῶν ἐλάμβανον ἀριθμὸν τινα τῶν gabars ἀναλόγως τῆς ἱεραρχικῆς των θέσεως, ἀπῆτουν δὲ ἀπὸ αὐτοὺς τὰς ὑπηρεσίας τὰς ὀφειλομένας ἀπὸ τὸν μισθωτὴν πρὸς τὸν γαιοκτήμονα.

Αὗται ἦσαν ἕν εἶδος ἐνοικίου εἰς εἶδος, τὸ ὅποιον συνίστατο ἀπὸ τὰς ὑπηρεσίας των καὶ τὰ προϊόντα. Τὸ ἐπεξεργασμένον σύστημα γαιοκτησίας καὶ φόρου ὑποτελείας, μεθ' ὅλων τῶν παραλλαγῶν του ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν, φαίνεται ὅτι ἔχει ἀντιπροσωπεύσει μόνον τὰ διάφορα μέσα διὰ τῶν ὁποίων αἱ ὑπηρεσίαι καὶ τὰ προϊόντα τῶν gabars ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως (Κεντρικῆς καὶ ἐπαρχιακῆς) καὶ ὑπὸ ἄλλων προνομιούχων τάξεων. Εἰς τὴν πραγματικότητα δὲν ἦτο ἡ γῆ ἀλλὰ ἡ ἐργασία τῶν gabars εἰς τὴν γῆν, ἢ ὅποια παρεῖχε τὴν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἐπαρχιακῶν, καθὼς καὶ τῆς Κεντρικῆς Διοικήσεως. Ὅθεν ἡ σπουδαιότης τῶν μορφῶν γαιοκτησίας καὶ φόρου ὑποτελείας δὲν ἠδύνατο κατ' οὐδένα τρόπον νὰ ἐκτιμηθῇ μειωτικῶς εἰς τὴν ἐπαρχιακὴν καὶ Αὐτοκρατορικὴν διακυβέρνησιν τῆς πατροπαράδοτου Αἰθιοπικῆς χώρας⁵¹.

Ὅταν ὁ κεντρικὸς ἑλεγχος ἀπουσίαζε ἢ ἔλειπεν, ἡ ὁμοιομορφία καὶ εἰς καταστάσεις ὅπου ὁ gabar προσέφερε τὸν φόρον τοῦτον ὑποτελείας εἰς εἶδος μὲ ἐργασίαν τῶν ἰδίων τῶν χειρῶν, συνέβαινε πολλάκις νὰ εἶναι εἰς ἀσθενῆ θέσιν. Ἡ μορφή αὐτὴ πληρωμῆς ἠνοιξε τὸν δρόμον εἰς ὅλα τὰ εἶδη ἐκβιασμοῦ καὶ ἐκμεταλλεύσεως. Εἰς συγγραφεὺς περὶ Αἰθιοπίας, ὁ ὁποῖος παρέμεινε εἰς ἕν ἀγρόκτημα ἐπὶ πολλὰ ἔτη, παρέχει τὴν ἀκόλουθον ἐγκυρον ἀφήγησιν περὶ τῶν gabars:

«Οὗτοι (οἱ gabars) ὤφειλον εἰς τὸν Κυβερνήτην ἢ τοὺς στρατιώτας, εἰς τοὺς ὁποίους παρεχωροῦντο, προϊόντα καὶ ὑπηρεσίας. Αὐται πιθανὸν νὰ ἦσαν πολλοὶ ἡμέραι ἐργασίας, ἕως ὁκτὼ ἢ δέκα ἡμέρας διὰ προμήθειαν ξυλείας διὰ τὴν οἰκοδόμησιν τῆς κατοικίας τοῦ ἐπικυριάρχου καὶ χόρτον διὰ τὴν σκεπὴν τῆς, ἐπίσης ἡ προμήθεια τῶν ἀναγκαίων καυσοξύλων καὶ τὸ ἐν πέμπτῳ τῶν σιτηρῶν τῶν φυομένων ἐπὶ τῶν κατεχομένων στρεμμάτων. Αὐται ἦσαν αἱ κύριαι ἀπαιτήσεις, αἱ ἀπομυζήσεις ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως πρὸς παροχὴν ἐξ ἑνὸς gabar εἰς τὸν κατὰ πληρεξουσιότητα γαιοκτήμονά του. Ἐπὶ πλέον τούτων ἦτο καὶ ὁ φόρος τῆς ἑλῆς ἐφ' ἑνὸς ἐκάστου παραχθείσης ἐσοδείας, ὁ ὁποῖος κατεβάλλετο ἀμέσως εἰς τὰς Κυβερνητικὰς σιταποθήκας»⁵².

Δασμὸς καὶ φόρος εἰσοδήματος ἦσαν ἀπαιτήσεις ἐντελῶς ἄδικοι, ἐὰν δὲ οἱ gabars ἠδύναντο νὰ ἔχουν ἀντισταθῇ εἰς περαιτέρω ἀξιώσεις ἐπιβαλλομένας ἐπ' αὐτῶν ἄνευ οἰασδῆποτε ἐγκρίσεως ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, τὸ σύστημα θεωρητικῶς ἦτο ἐφεσίβλητον καὶ εἶχε τὰς διασφαλίσεις τοῦ ἐπὶ τοῦ δικαιώματος ἐφέσεως παρὰ τῇ Κεντρικῇ Κυβερνήσει⁵³.

Ἀλλὰ πράγματι ἡ κατάχρησις ἀπεδείχθη ἰσχυροτέρα τοῦ συστήματος. Ὁ στρατιώτης ἀπῆτει ὅχι μόνον τὸ ὀφειλόμενον εἰς αὐτὸν ἀλλὰ καὶ κέρδος ἐπ' αὐτοῦ, καὶ ἡ παρεμβολομένη καθυστέρησις εἰς τὸ νὰ περιέλθῃ εἰς γνῶσιν τοῦ ἀρμοδίου ἐπιφορτισμένου κυβερνητικοῦ ὀργάνου μία τοιαύτη ὑπόθεσις, ἦτο ἀτελείωτος. Ἦτο πρακτικῶς ἀδύνατον εἰς ἕνα ἄνθρωπον νὰ κάμῃ ἔφεςιν εἰς τὸ ἀρμόδιον διὰ τὴν ἐκδίκασιν τοιούτων δικῶν δικαστήριον, διότι ὁ χρόνος ὁ ἀπαιτούμενος διὰ τὸ ταξείδιον, εἰς ἕν τμήμα τῆς ἐκδικάσεως τῆς ὑποβληθείσης ἐφέσεως, πιθανὸν νὰ ἐσῆμαινεν μῆνας ἢ ἔτη ἀπομακρύνσεως ἐκ τῆς κατοικίας καὶ οὕτω ἀπέληγεν εἰς ἀπώλειαν χρόνου καλλιέργειας καὶ συνεπῶς τροφῆς καὶ δυνατότητος πληρωμῆς μελλοντικῶν ἐνοικίων (μισθωμάτων). Οὕτω, ὁ στρατιώτης ἦτο ἀσφαλής, ἐκβιάζων τὰ ὀφειλόμενα καὶ τὸ κέρδος του, τὸ δὲ σύστημα ἦτο ἐν τῇ πράξει τόσον ἐκβιαστικόν, ὅπως τὸ σύστημα τῶν ἀρχαίων Ρωμαϊκῶν χρόνων⁵⁴. Ἀξιωματικὸς καὶ στρατιώτης ἦσαν ἐξ ἴσου ἄρπαγες, ὁ δὲ Κυβερνήτης ὅχι ἀφ' ἑαυτοῦ, ὠδηγεῖτο συχνότερα ἀπὸ τὴν σκοπιμότητα παρὰ τὴν δικαιοσύνην. Ἀπετέλει πλεονέκτημά του νὰ τηρῇ τὴν χώραν τοῦ ἡσυχον καὶ ἄνευ παραπόνων. «Ὅθεν, οὗτος θὰ ἴσκει καὶ θὰ ἐπέτρεπε τὴν ἐκμετάλλευσιν, ἀκριβῶς ὅμως τόσον, ὅσον νὰ μὴν ὑπερβαίνει τὸ ἐπικίνδυνον σημεῖον. Ἡ ὑπόληψίς του ὡς ἐπιτυχοῦς Κυβερνήτου θὰ ἐξηρτάτο ἐκ τῆς διατηρήσεως τῆς ἰσορροπίας. Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς δεκάτης ἐπὶ τῶν gabars, τὸ ὁποῖον ἐσφαλμένως περιεγράφη ὡς φεουδαρχικόν, ἦτο τὸ κυρίως ὑπεύθυνον τῆς ἀθλιότητος τῶν μεμακρυσμένων ἐπαρχιῶν, ὅσον ἡ ἔφεςις ἦτο ἀδύνατος καὶ ἡ ἀντίστασις ἄχρηστος. Ἀληθῶς φεουδαρχικαὶ ἐπαρχίαι ἦσαν αἱ Shoa, Gojjam, Tigre, κλπ. Ὁ «gabars» ἦτο ἀμεσώτερον ὁ μισθωτῆς (κολλῆγος) τοῦ ἐπικυριάρχου τοῦ ὁποῖος συχνάκις κατεῖχε μεγάλας ἐκτάσεις τῆς κληρονομικῆς ἐπαρχίας του. Μολονότι ἡ ἔφεςις κατὰ τοῦ

ἐκβιασμοῦ ἦτο πρακτικῶς ἀδύνατος, ὁ κληρονομικὸς Κυβερνήτης καὶ οἱ κατώτεροί του ἦσαν πιθανῶς ὀλιγώτερον ἄρπαγες. Ἡ δυσαρέσκεια ἡδύνατο εὐκόλως ν' ἀναπτυχθῇ εἰς ἀνταρσίαν ἕνεκα τῆς ἀπολύτου ἀπελπισίας. Περαιτέρω, ἡ συνέχεια τοῦ ἀξιώματός του συνεπήγετο μεγαλύτερον τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κυβερνῶντος Ras διὰ τὴν εὐημερίαν καὶ νομιμοφροσύνην τοῦ λαοῦ του, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡδύνατο τότε νὰ βασίζεται εἰς περίπτωσιν ἀνάγκης.

ε) Τὸ Στέμμα καὶ αἱ Γαῖαι.

Ἡ βάσις τῆς γαιοκτησίας εἶναι πάντοτε ὁ ἐργαζόμενος τὴν γῆν ga-bar: διότι ἄνευ τούτου ἡ γῆ παραμένει ἀκαλλιεργητος, γίνεται χέρσος, δὲν ἀποδίδει καὶ οὕτω δὲν διατρέφει καὶ δὲν αὐξάνει τὰ εἰσοδήματα τῶν γαιοκτημόνων. Ὁ Αὐτοκράτωρ ἴσταται εἰς τὴν κορυφὴν τῆς πυραμίδος τοῦ δομῆς τῆς γαιοκτησίας. Οἱ ἐπαρχιακοὶ ἀξιωματοῦχοι διορίζονται διὰ βασιλικῆς διαταγῆς καὶ ἡ ἐντολὴ των λήγει κατὰ βούλησιν τοῦ βασιλέως. Τὰ ἀξιώματα ταῦτα εἶναι στενῶς συνδεδεμένα καὶ μὲ ἰδιοκτησίαν γῆς, ἡδύνατο δὲ νὰ στηριχθοῦν διὰ τῶν εἰσπράξεων ἐξ αὐτῆς. Μολονότι γῆ καὶ ἀξίωμα κατὰ κανόνα συμβαδίζουν, οὐχ' ἦττον ἡ κατοχὴ γῆς εἶναι εὐρυτέρα ἀπὸ τὴν ἀπόκτησιν ἀξιώματος. Τὸ ἀξίωμα ἦτο ἀναμφιβόλως ἐπιθυμητόν, ἀλλ' ἡ κατοχὴ γαιῶν ἦτο τὸ κύριον ἀντικείμενον⁵⁵.

Ἀπαξ καὶ ἀπεκτᾶτο, διετερεῖτο μὲ τὴν μεγίστην ἐπιμονήν. Ἡ κατάστασις κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα περιγράφεται σαφῶς ὑφ' ἐνὸς ταξειδιώτου: «Οἱ Αὐτοκράτορες θεωρητικῶς διετείνοντο ὅτι ἦσαν κάτοχοι ὅλης τῆς γῆς καθ' ἅπασαν τὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ οὕτω ἡδύνατο νὰ δίδουν καὶ ν' ἀφαιροῦν ὅλην τὴν γῆν κατ' ἀρέσκειαν»⁵⁶.

Κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα ὁ Lobo παρετήρει ὅτι ἡ βασιλικὴ ἐξουσία εἶναι τόσον ἀπεριόριστος, ὥστε οὐδεὶς δύναται εἰς τὴν χώραν ταύτην νὰ ὀνομάζεται νομίμως ἰδιοκτῆτης μηδενός, οὐδὲ γνωρίζει οἷοσδήποτε ἄνθρωπος, ὅταν σπείρη τὸν ἀγρὸν του, ὅτι καὶ θὰ τὸν θερίσῃ⁵⁷.

Συμφώνως πρὸς ἓνα ἐνδιαφέροντα Αἰθιοπικὸν θρύλον, ὅταν ὁ Mene-lik ὁ 1ος ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψίν του εἰς τὸν πατέρα του Βασιλέα Σολομώντα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, διήρесе τὴν γῆν εἰς τρία μέρη. Ἐν διὰ τὸ Στέμμα, ἐν διὰ τὸν Κλῆρον, καὶ τὸ ἄλλο διὰ τὸν λαόν⁵⁸.

Εἰς τὴν Αἰθιοπικὴν γαιοκτησίαν ὑπάρχουν δύο ἔννοιαί αἱ ὁποῖαι χρήζουν ὀρισμοῦ. Ἡ μία εἶναι «Rist» ἥτις σημαίνει κληρονομικὴν ἰδιοκτησίαν. Ἡ ἄλλη εἶναι «Gult» δι' ἧς δηλοῦται ἡ γῆ, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὁ Αὐτοκράτωρ ἔχει ἐκχωρήσει μερικὰ ἢ ὅλα ἐκ τῶν δικαιωμάτων του ἐπὶ τοῦ φόρου ὑποτελείας⁵⁹.

Σαφῶς οἰονδήποτε ἐκ τῶν δύο τούτων εἰδῶν γαιοκτησίας εἶναι λίαν ἐπιθυμητόν, ὁ συνδυασμὸς δὲ τούτων ἀντιπροσωπεύει τὴν πλέον ἀρεστὴν ἐξ ὅλων τῶν γαιοκτησιῶν καθὼς καὶ τὴν πλέον ἔχουσαν ἐξησθενημένην Αὐτοκρατορικὴν ἐξουσίαν⁶⁰.

ζ) Ἡ θέσις τοῦ Κυβερνήτου εἰς τὴν Γαιοκτησίαν.

Ἡ θέσις τοῦ ἐπαρχιακοῦ Κυβερνήτου εἶναι σχετικῶς ἀπλῆ. Οὗτος εἰσπράττει τὰ ὀλικὰ δικαιώματα φόρου ὑποτελείας πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα, ἐντὸς τῆς ἐπαρχίας του, χρησιμοποιοῦ δὲ ταῦτα διὰ τὴν στήριξιν τῆς διοικήσεώς του. Αὕτη περιλαμβάνει τὸν ἑαυτὸν του, τοὺς ἀντιπροσώπους του, δικαστάς, ἀγγελιοφόρους καὶ ὑπεράνω ὅλων τοὺς στρατιώτας. Εἶναι δυσχερὴς ἡ γενίκευσις ἐπὶ τῆς ἀναλογίας ἐκ τοῦ φόρου ὑποτελείας, ἡ ὁποία ἀπεστέλλετο ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα. Φαίνεται ὅτι ἐποικίλλε, καθ' ὀρίσμενον χρόνον, ἀναλόγως τῆς μεταξὺ τῶν δύο διανομῆς ἰσχύος⁶¹. Ὁ Κυβερνήτης θὰ διένειμε τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενον ποσοστὸν φόρου ὑποτελείας μεταξὺ τῶν πολλῶν ἐκπροσώπων του εἰς τὴν περιοχὴν καὶ τῶν στρατιωτῶν του⁶².

η) Κτηματικὴ περιουσία τῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ Αὐτοκράτορες ἦσαν ἐξαιρετικῶς γενναιοδωροὶ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν⁶³. Κάθε ἱερεὺς, μοναχὸς ἢ διάκονος ἀπῆτει, ὅπως τίθεται κατὰ μέρος διὰ τὴν συντήρησίν του γῆ ἐπηδρωμένη με gabars. Πράγματι, μέγα μέρος τῶν γαιῶν τῆς χώρας ἐπεβαρύνετο με τὴν ὑπηρεσίαν αὐτήν. Τὰ μοναστήρια τὰ ὁποῖα τὸ πάλαι ἦσαν «αἰώνια» ὀργανώσεις καὶ αἱ Ἐκκλησίαι αἱ ὁποῖαι ἐχρειάζοντο διαρκῇ προικισμόν ἦσαν ὡσαύτως διεκδικηταὶ τοῦ ἐνὸς τρίτου συμφώνως πρὸς τὸν «ἀρχικὸν θρόνον»⁶⁴. Ἐπὶ πλέον, οἱ ἱερεῖς καθώριζον τὴν μεταβίβασιν τῶν γαιῶν των ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀξιωματῶν των εἰς τοὺς υἱοὺς των⁶⁵. Καθὼς ὁ Αὐτοκράτωρ εἶχεν ἐκχωρήσει πολλὰ «gult», εἰς τὰς ἐκκλησίας, οἱ ἱερεῖς εἶχον τὴν ἰσχὴν νὰ κρατοῦν ὅλον τὸν ἐξ αὐτῶν φόρον ὑποτελείας. Ἡ γῆ δὲν ἐτηρεῖτο συλλογικῶς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ὑπὸ χωρικῶν ἐνοριακῶν ἐκκλησιῶν καὶ ὑπὸ ἄλλων κληρικῶν τάξεων⁶⁶.

θ) Ὁ Στρατός.

Ἡ Στρατιωτικὴ ὑπηρεσία ἀπῆτει τὴν ἐκ τῆς γῆς συντήρησίν της, ἐκτὸς ἐὰν ἡ γῆ κατήχετο ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ὅτε καὶ ἐξηρεῖτο εἰδικῶς. Ἡ ὠφέλεια ἦτο μᾶλλον ἐκ τῆς γῆς παρὰ ἐκ τῶν ἀτόμων. Ὑπάρχουν πολλὰ εἶδη στρατιωτικῆς γαιοκτησίας. Κάθε τύπος ὑπηρεσίας συνεδέετο πρὸς εἰδικὰ τεμάχια γῆς καὶ ἐλάμβανε διαφόρους ὀνομασίας⁶⁷. Κτήματα ὠφειλον νὰ δίδωνται εἰς ὑπηρεσίαν τῶν στρατιωτικῶν κατὰ ποικίλλοντας ἀριθμοὺς ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέχρι τῶν χιλίων ἢ καὶ περισσοτέρων στρεμμάτων. Μερίδια γῆς ἡδύναντο νὰ δίδωνται εἰς τοὺς τακτικούς στρατιώτας πρὸς συντήρησίν των διαρκούσης τῆς ὑπηρεσίας των, ἢ νὰ παρέχωνται ὡς ἀνταμοιβὴ τῶν ὑπηρεσιῶν των. Ὁ στρατιώτης ἀπηλλάσσετο ἀπὸ ὅλους τοὺς φόρους πλὴν τῆς δεκάτης, καὶ αὕτη ἦτο

δυνατόν νά μὴ καταβληθῇ, ὅταν ὁ στρατιώτης ἐπρομηθεύετο ἐξ ἰδίων τὸν ἰδικόν του ἵππον καὶ ὅπλισμόν.

ι) Ἰδιωτικὴ Γαιοκτησία.

Ἡ ἰδιωτικὴ ἰδιοκτησία εἶναι ἡ κυρία βάσις ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται ἡ φορολογία καὶ γενικῶς εἰπεῖν τὸ οἰκονομικὸν θεμέλιον τοῦ Κράτους. Ὁ Αὐτοκράτωρ, ἡ Ἐκκλησία, ὁ Κυβερνήτης καὶ οἱ βοηθοὶ του, καθὼς καὶ οἱ Στρατιωτικοὶ περιεγράφησαν ἤδη ἀνωτέρω εἰς τὰ δικαιώματά των καὶ τὰς ὑποχρεώσεις των. Ἀνάγκη, πρὸς ὁλοκλήρωσιν τῆς ὅλης εἰκόνης, εἶναι νὰ ἀναφέρωμεν μερικὰ περὶ τῆς ἰδιωτικᾶς ἰδιοκτησίας. Ὁ μικροῖδιοκτήτης ἀγροκτήματος καὶ ὁ χωρικὸς καλλιεργητὴς ἐπρομήθευον τὰ μέσα διὰ τὴν διατροφὴν τῶν ἄλλων ὡς γίνεται καὶ σήμερον. Εἰς μερικὰ μέρη τῆς χώρας ἡ γῆ κατελαμβάνετο ὑπὸ ὁμάδος κατόχων χωρίων, γενικῶς ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν μιᾶς ἢ περισσοτέρων οἰκογενειῶν⁶⁸. Αἱ ὁμάδες αὗται κατελάμβανον τὰ κτήματα δυνάμει τοῦ Rist, κληρονομικοῦ δικαιώματος, τὴν προέλευσιν τοῦ ὁποίου οὐδέποτε ἠδυνήθησαν νὰ ἐξηγήσουν. Οὗτοι κατεῖχον γῆν ὡς ὁμάς καὶ διὰ ταύτης εἶχον διατηρήσει μερικοὺς ἐκ τῶν στενῶν δεσμῶν τῆς πρωταρχικῆς συγγενείας ὁμάδος⁶⁹. Ἐντὸς τῆς ὁμάδος ὑπῆρχεν ἐπίσης ἀτομικὴ καὶ οἰκογενειακὴ ἰδιοκτησίας γῆς. Ἡ χορήγησις καὶ ἡ κατοχὴ τῆς γῆς ἐκανονίζετο ὑπὸ τοῦ ἀρχαίου παραδοσιακοῦ ἐθίμου. Εἰς μερικὰς κοινότητας ἐλάμβανον χώραν συγκεντρώσεις καθ' ὠρισμένα χρονικὰ διαστήματα τριῶν ἕως ἐπτὰ ἐτῶν καὶ κατ' αὐτὰς ἔπρεπε νὰ ἐξετάζωνται τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν αὕξησιν τῶν μελῶν τῶν οἰκογενειῶν, ἥτις καὶ ἀπῆτει νέον ἀναδασμὸν τῆς γῆς⁷⁰.

Ἡ γῆ αὐτὴ ἀνῆκεν εἰς μερικὰς κατηγορίας ἀναλόγως τῆς γονιμότητός της. Ἡ παραχώρησις γῆς ἐγένετο καὶ διὰ συμφωνίας, ἐκτὸς μερικῶν ἐπαρχιῶν, ὅπου ἡ γῆ μετεβιβάζετο ἀπὸ τὸν πατέρα εἰς τὸν υἱόν. Αἱ συναλλαγαι τῶν γαιῶν ἀνηγγέλλοντο ὑπὸ τοῦ δημοσίου κήρυκος καὶ κατεχωροῦντο εἰς βίβλον τινα τῆς Ἐκκλησίας⁷¹.

Συνοψίζοντες τὸ θέμα τῆς γαιοκτησίας ἐν Αἰθιοπία δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι εἰς τὴν Αἰθιοπίαν, καθὼς καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας ὑπαναπτύκτους χώρας, ὁ θεσμὸς τῆς γαιοκτησίας ἀποτελεῖ τὴν κλεῖδα διὰ τὴν κατανόησιν πολυαριθμῶν προβλημάτων, ἐπεὶδὴ οὗτος εἶναι τὸ σημεῖον πρὸς τὸ ὁποῖον συγκλίνουν αἱ πολιτικαὶ κοινωνικαὶ καὶ οἰκονομικαὶ δυνάμεις⁷². Μέχρι τῶν προσφάτων χρόνων οἱ θεσμοὶ οἱ περιβάλλοντες τὴν ἰδιοκτησίαν καὶ χρῆσιν τῆς γῆς ἦσαν χαρακτηριστικῶς μεσαιωνικοῦ, ἂν ὅχι φεουδαρχικοῦ· μολονότι μερικαὶ νομικαὶ μεταρρυθμίσεις ἐγένοντο ἐσχάτως ἐν τῇ προσπάθειᾳ νὰ καταργήσουν ἢ τοῦλάχιστον νὰ μετριάσουν μερικὰς ἀπὸ τὰς ἀνισότητας ὑπὸ τὸ σύστημα τοῦτο, τὸ πρόβλημα ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὴν λύσιν του⁷³. Δίκαιον ἀναφερόμεναι εἰς ἀμφισβητήσεις περὶ τὴν γῆν εἶναι ἡ κυρία ἀπασχόλησις τῶν δικαστηρίων· ἡ ἀκριβὴς μέτρησις τῆς γῆς ἦτο ἄγνωστος μέχρι τῶν λίαν προσ-

φάτων ἡμερῶν, καὶ ἡ ἰδέα τῆς ἰδιωτικῆς ἀτομικῆς κατοχῆς μόλις ἀρχίζει νὰ γίνεταί παραδεκτὴ.

Οὐδέποτε ἔχει γίνεи ἐπαρκῆς μελέτῃ τῆς Αἰθιοπικῆς γαιοκτησίας, εἰς δὲ τῶν λόγων εἶναι, ὅτι αὕτῃ εἶναι ἐξαιρετικῶς πολὺπλοκος καὶ εἶναι δύσκολον νὰ συγκεντρωθοῦν πληροφοροὶ ἀφορῶσαι εἰς αὐτήν.

Β. Νέον Σύστημα Κοινωνικῆς Διοικήσεως.

Ι. Οἱ Ὑπουργοὶ τοῦ Βασιλείου.

Ἐκ τῆς περιγραφῆς τῆς δοθείσης εἰς τὰς προηγηθείσας παραγράφους καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν ἴσως ἀναλογιῶν πρὸς τὰ ἐν τῇ Δύσει καθεστῶτα θὰ ἀνεμένετο νὰ τονισθῇ ὅτι ἐν Αἰθιοπίᾳ οἱ Rases καὶ λοιποὶ ἡγετικοὶ δημόσιοι ὑπάλληλοι ἐκφράζουν τὴν ἐπῆρειάν των ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος διὰ μέσου σπουδαίου τινὸς ὑπουργικοῦ Συμβουλίου⁷⁴. Τοιοῦτον τι δὲν συμβαίνει ἂν καὶ ἀναφέρονται εἰς περιπτώσεις τινὰς ἀφηγήσεων περὶ Αἰθιοπίας Συμβούλια ἢ Σύμβουλοι. Οὐδέποτε ὅμως ὁ θεσμὸς οὗτος ὑπῆρξε ἐν σαφεῖ συνταγματικῇ μορφῇ, ὥστε νὰ ἐκπληρῶνῃ ὠρισμένης λειτουργίας, παρομοίας πρὸς τὰς τοῦ Συμβουλίου τοῦ Στέμματος ἐν Ἀγγλίᾳ, ἢ τὰς τῆς Βουλῆς τῶν Λόρδων. Τὸ ἔτος 1942 ὁ ἴδιος ὁ Αὐτοκράτωρ εἶπεν εἰς λόγον του ἐνώπιον τοῦ Βουλευτηρίου τῶν πληρεξουσίων βουλευτῶν ὅτι μέχρι τότε δὲν ὑπῆρχεν οὐδὲν ὀργανωμένον Συμβούλιον εἰς τὴν Αἰθιοπίαν⁷⁵. Τὰ μέλη του ἐστεροῦντο πρακτικῆς ἐμπειρίας τοῦ πρὸς ἐκτέλεσιν ἔργου καὶ ἡγνόνουν τὰς μεθόδους ἐργασίας ἐπ' αὐτοῦ. Οὕτω συμβαίνει, ὥστε σχεδὸν πᾶσα σημαντικὴ ἀπόφασις εἰς οἰονδήποτε ὑπουργεῖον τίθεται ὑπ' ὄψιν τοῦ Αὐτοκράτορος⁷⁶, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν συμφόρησιν ἐργασιῶν πολιτικῆς, διοικητικῆς καὶ ἐμπορικῆς φύσεως παρ' Αὐτοῦ καὶ τὰς ἐκ τούτου σταθερὰς προστριβὰς καὶ ἐρεθισμοῦς. Οἱ Ὑπουργοὶ οὗτοι ὑποχρεούμενοι νὰ τηρήσουν τὴν μεσαιωνικὴν ὀργάνωσιν τῆς χώρας ἤγοντο ἐπὶ γραμμῶν τελείως διαφορετικῶν ἀπὸ ἐκείνας τῶν εὐρωπαϊκῶν των προτύπων⁷⁷.

Ὁ Αὐτοκράτωρ διορίζει γηραιοὺς ἄνδρας ὡς ὑπουργοὺς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φυσικῶς οὐχὶ ἱκανοὺς νὰ ἐκτιμήσουν τοὺς σκοποὺς ἢ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐργασιῶν ἐνὸς Ὑπουργείου. Ἰνα ἀντισταθμίσῃ δὲ τὴν ἀνεπάρκειαν ταύτην, καὶ ἵνα δώσῃ ἐπίσης σκοπὸν καὶ πρακτικὴν ἔκφρασιν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν διὰ μεταρρυθμίσεις ἐκ μέρους τῶν νεωτέρων ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἔχουν λάβει ἐκπαίδευσιν, διορίζει μερικοὺς ἐξ αὐτῶν ὡς Διευθυντὰς τῶν Ὑπουργείων ὑπὸ γηραιοὺς ὅμως Ὑπουργοὺς. Τοῦτο συνετέλεσεν εἰς τὴν δημιουργίαν προστριβῶν ἢ ἀκόμῃ καὶ ἀδιεξόδου, διότι ὁ Αὐτοκράτωρ δὲν ἠσθάνετο τὴν διάθεσιν, κατ' ἐκείνην τὴν περίοδον, τὴν μετὰ τὴν κατοχὴν, νὰ παράσχῃ ἰσχυρὰν ὑποστήριξιν εἰς τοὺς νέους μεταρρυθμιστὰς κατὰ τῶν συντηρητικῶν προϋσταμένων των⁷⁸.

Δύο εἶναι οἱ περιορισμοὶ οἱ παρακωλύοντες τὴν ἀποτελεσματικὴν τῶν

ὑπουργείων δρᾶσιν. Ἀμφότεροι προκύπτουν ἀναποφεύκτως ἐκ τῶν μὴ ἀνεπτυγμένων πολιτικῶν, κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν συνθηκῶν τῆς χώρας. Ὁ πρῶτος τῶν περιορισμῶν τούτων εἶναι ἡ ἀνυπαρξία διοικητικοῦ μηχανισμοῦ διὰ τὴν πραγμάτωσιν ἑξῶ ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν τῶν μέτρων τὰ ὅποια ἐσχεδιάζοντο ἐντὸς αὐτῆς, ἡ τάσις ἐπομένως πρὸς συγκέντρωσιν κυρίως ἐντὸς καὶ πέριξ τῆς πρωτευούσης τῶν δραστηριοτήτων τῶν ἀφορωσῶν τὴν οἰκονομίαν, ἐσωτερικὴν ἀσφάλειαν, δημόσια ἔργα καὶ κοινωνικὰς ὑπηρεσίας. Ὁ δεύτερος περιορισμὸς ὀφείλεται εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος συγκέντρωσιν τῆς διοικητικῆς ἐξουσίας διὰ τὴν ὁποίαν οὗτος ἐπίστευε καὶ πιστεύει ὅτι πρέπει ἑξ αὐτοῦ καὶ μόνον ν' ἀπορρέῃ⁷⁹. Οἱ ὑπουργοὶ καὶ οἱ ὑφιστάμενοί των δὲν ἔχουν τὴν τόλμην ν' ἀποφασίσουν καὶ προβοῦν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀποφάσεων ἄνευ τοῦ Αὐτοκράτορος. Οὕτω, οἱ νέοι θεσμοὶ τοὺς ὁποίους ἔχουν εἰσάγει εἰς τὴν χώραν παραλύουν τὴν ὅλην ὀργάνωσιν ταύτης ἀντὶ νὰ προαγάγουν αὐτήν.

II. Οἱ Παλαιοὶ καὶ Νέοι Ἐπίλεκτοι.

Ἡ ὑπαρξίς τοῦ πατροπαράδοτου γενικῶς, ἀλλὰ καὶ ἡ παραδοχὴ τοῦ νέου ὑπὸ τῶν Αἰθιοπῶν συντελεῖ εἰς μίαν φοβερὰν σύγχυσιν καὶ ὥς ἐκ τούτου εἰς τὴν ἀποτελμάτωςιν ζωτικῆς φύσεως συστημάτων. Τοῦτο δὲ γίνεται, διότι οὔτε τὸ πατροπαράδοτον ἰσχύει, οὔτε τὸ νέον ἀπορρίπτεται.

Εἰς τὴν Οἰκονομίαν, ἡ παραγωγὴ συντηρήσεως συμφώνως πρὸς τὰ πατροπαράδοτα ἐπικρατεῖ καθ' ὅλην τὴν Αἰθιοπίαν. Εἰς τὸ νομικὸν πεδίου ποι-κίλοι τύποι ρυθμιστικῶν νόμων διατηροῦνται ἔγκυροι εἰς τὴν διαδικασίαν εἰς πολλὰς ἐπαρχίας, ἐνῶ ὁ πολιτικός, ὁ ποινικὸς καὶ ὁ οἰκογενειακὸς Κῶδιξ βασιζόμενος ἐκάτερος τούτων ἐπὶ Γαλλικῶν ἢ Ἑλβετικῶν προτύπων ἔχουν θεσπισθῇ ὡς νόμοι τοῦ Ἔθνους⁸⁰. Τὸ κυβερνητικὸν σύστημα ὀργανώσεως εἶναι κατὰ παρόμοιον τρόπον διχασμένον μεταξὺ τῶν τοπικῶν ἀρχῶν, αἵτινες διοικοῦν κατὰ τὸν πατροπαράδοτον τρόπον, μολοντί μὲ μειωμένης ἐξουσίας, καὶ ἐνὸς ὑπαλληλικοῦ λειτουργικοῦ συστήματος βασιζομένου ἐπὶ εὐρωπαϊκῶν προτύπων. Ὁ κοινωνιολογικὸς οὗτος δυῖσμός εὐρίσκεται ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ κοινωνικο-πολιτικοῦ συστήματος προσομοιάζων πρὸς ἀνεμόμυλον, τοῦ ὁποίου τὰ πτερύγια ἀκίνητοῦν τὸν τροχὸν πληττόμενα ὑπὸ ἀντιθέτων ρευμάτων ἀέρος.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων ἀδυνατεῖ τις μέχρι τοῦδε ἐν Αἰθιοπία νὰ ἀνέυρῃ τοὺς Ἐπιλέκτους ἐκείνους, οἵτινες, ἀφορμώμενοι ἐκ τῆς βαθείας αὐτῶν ὑποχρεώσεως πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ τὴν πρόοδον αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς εὐσυνειδήτου ἐπιταγῆς πρὸς τὴν διατήρησιν, οὐχὶ ἐπὶ βλάβῃ ἐκείνων τῶν συνδετικῶν κρίκων, τοῦ πατροπαράδοτου, ν' ἀναλάβουν εἰς τοὺς νεανικοὺς αὐτῶν ὧμους τὸν σταυρὸν οὐχὶ διὰ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τῆς χώρας, ἀλλὰ διὰ σωτηρίαν τῆς.

Διὰ τοῦτο τὸ θέμα τῶν ἀντιθέσεων ἀξίας, σήμερον, εἶναι σαφέστερον εἰς τὴν Αἰθιοπίαν, ὀφειλόμενον εἰς τὴν σύνθεσιν καὶ τὰς σχέσεις τῶν πεπαιδευ-

μένων επιλέκτων. Εύχομαι ολοφύγως να υπάρξουν αμοιβαῖαι υποχωρήσεις αἱ ὁποῖαι νὰ ἐκδηλωθοῦν κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε νὰ καταλήξουν εἰς τὴν ὑπὸ πάντων παραδεκτὴν λύσιν τῶν δυσκόλων καὶ ζωτικῶν προβλημάτων τῆς χώρας μας ἐπὶ καλῶ πάντοτε.

Ἡ πατροπαράδοτος ὑποδομὴ τῆς Αἰθιοπικῆς κοινωνίας ἦτο ἀφ' ἐαυτῆς σχετικῶς διαστρωματωμένη. Ἀνώτατοι εἰς κοινωνικὴν θέσιν ἦσαν οἱ γαιοκτῆμονες, οἱ πρεσβύτεροι καὶ πλουσιώτεροι τῶν ὁποίων, κατ' ἀνεξήγητον τρόπον, προήρχοντο ἐκ κατωτέρων κοινωνικῶς τάξεων εὐγενῶν. Ἐπόμενοι κατὰ τάξιν ἦσαν οἱ χωρικοὶ τῶν ποικίλων καταστάσεων οἱ ὁποῖοι δὲν ἦσαν κάτοχοι γῆς, οἱ υἱοί, οἱ ὑπηρετοῦντες εἰς γῆν κληρονομηθεῖσαν ἀπὸ τοὺς γονεῖς των, οἱ μισθωταὶ οἱ καταβάλλοντες εἰς εἶδος εἰς τὸν γαιοκτήμονα καὶ οἱ ἐργάται γῆς οἱ προσκολλώμενοι ὡς ὑπηρεταὶ εἰς τὰ κτήματα τῶν πλουσίων χωρικῶν, τῶν εὐγενῶν ἢ τῆς Ἐκκλησίας⁸¹.

Ἡ φεουδαρχικὴ τάξις Εὐγενῶν καὶ ὁ Κλῆρος ἀντιπροσωπεύουν τὰς κυριαρχίας ἀξίας πολεμικῆς ἐτοιμότητος καὶ θρησκείας, καὶ διεμοιράζοντο ἀντιστοιχῶς τὴν εὐθύνην διὰ τὴν διατήρησιν τῆς τάξεως ἐνώπιον τοῦ Αὐτοκράτορος, πρὸς τὸν ὁποῖον ἦσαν φυσικῶς ὑποτελεῖς.

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς διακυβερνήσεως τῆς χώρας ἐδημιούργησε μίαν λεγεῶνα ὑπαλλήλων, οἱ ὁποῖοι κατατείνουν νὰ διαφέρουν ἀπὸ τὰς εἰς τὸ πατροπαράδοτον προσηλωμένας κατωτέρας τάξεις ὡς πρὸς τὴν σχετικὴν ἑφεσίν των πρὸς πολιτισμόν. Συμφώνως πρὸς τὰ ἀνωτέρω, κατ' ἀνάγκην ἐδημιουργήθησαν νέαι ὁμάδες, οἱ ἐκλεκτοί, «μία νέα τάξις Εὐγενῶν»⁸², Κυβερνητικῶν λειτουργῶν, καὶ ἀστῶν πλουτοκρατῶν, αἱ ὁποῖαι ἔλαβον θέσιν παραπλεύρως πρὸς τὰς παλαιάς. Ἐπὶ πλέον μία γεννωμένη τάξις διανοουμένων ἔφθασεν παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν εἰς ὑψηλὴν κοινωνικὴν θέσιν, βασιζομένη κυρίως ἐπὶ τῆς ἐκτιμῆσεως τῶν σπουδαστῶν.

Δὲν δυνάμεθα νὰ λησμονήσωμεν τὴν θέσιν τοῦ Negus Negest, ὁ ὁποῖος πατροπαράδοτως κατέχει τὴν ὑψίστην τοιαύτην τῆς Αἰθιοπικῆς κοινωνικο-πολιτικῆς διαρθρώσεως ἐν τῷ συστήματι, ἀποτελῶν οὗτος τὸν πρῶτον μεταξὺ τῶν πρώτων θὰ ἔλεγον. Ἀκόμη καὶ ἡ ἀρχικὴ ἔννοια τῆς λέξεως διὰ τὸν Αὐτοκράτορα εἶναι Ἐκλεκτὸς τοῦ Θεοῦ⁸³. Ἡ ἐνεργητικότης τοῦ Αὐτοκράτορος ἦτο καὶ εἶναι εὐρέως συμβολικὴ, ταύτην δὲ ὁ Andre Gaquot ὑπεγράμμισεν: «ὁ Βασιλεὺς εἶναι ἐγγυητὴς εἰρήνης καὶ εὐημερίας δι' ὅλοκληρον τὴν χώραν του. Ἐδῶ ἡ ὑπεράνθρωπος ἀρετὴ ἢ ἀποδιδόμενη εἰς τὴν Βασιλείαν ὑπὸ τῆς Αἰθιοπικῆς Βασιλικῆς ἰδεολογίας ἐκδηλώνεται σαφέστερον. Δὲν εἶναι τόσον θέμα τῆς ὑπ' αὐτοῦ διοικήσεως τῆς χώρας πολιτικῶς, ὅσον εἶναι ἡ σπουδαιότης ὅτι αὐτὸς ἐγγυᾶται τάξιν διὰ μόνης τῆς παρουσίας του καὶ τῆς ἐμφύτου εἰς αὐτὸν ἀρετῆς»⁸⁴. Ἡ ἰδέα ὅτι ἡ παρουσία καὶ μόνον τοῦ μονάρχου εἶναι ἐγγύησις πολιτικῆς τάξεως παρὰ κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ὁργανώσεως κατοπτρίζεται εἰς τὸ ἄξιωμα τοῦ «Ye Agar Negus» (βασιλεὺς τῆς χώρας).

Ἡ πολιτικὴ ἰσχὺς τοῦ Αὐτοκράτορος θεμελιούται εἰς τὸν τρόπον τῆς διοικήσεώς του, διὰ τοῦ ὁποίου δύναται συνήθως νὰ ἀσκήσῃ ἰσχυρὸν ἔλεγχον ἐπὶ τῶν ὑπαλλήλων του μὲ τὸ νὰ διορίζῃ ἢ ὑποβιβάζῃ, μὲ προειδοποίησιν μιᾶς στιγμῆς, οἷονδήποτε ἀξιώματοῦχον τοῦ Βασιλείου ⁸⁵.

Ὁ Alvarez παρετήρει: «Οὐδεὶς μέγας γαιοκτῆμων, ἐὰν πράγματι ὑπάρχῃ τοιοῦτος, δύναται νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς γαίας του, ἢ νὰ ἐκκινήσῃ διὰ ταξίδιον διὰ τὴν Αὐλὴν, δι' οἷονδήποτε λόγον, καὶ χωρὶς νὰ ἔχῃ κληθῇ ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ ἐφ' ὅσον οὗτος προσκληθῇ δὲν δύναται νὰ παραλείψῃ τὴν τέλεισιν τοῦ ταξιδίου ἐπ' οὐδεμιᾷ αἰτίᾳ. Ὅταν δὲ ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὰς γαίας, τῶν ὁποίων εἶναι κύριος, οὗτος δὲν ἐγκαταλείπει ἐκεῖ οὔτε τὴν σύζυγόν του οὔτε τὰ τέκνα του ἢ οἷονδήποτε περιουσίαν, ἀλλὰ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ὅ,τι κινήτων τοῦ ἀνήκει διότι ἀπομακρυνόμενος οὐδέποτε προσδοκᾷ νὰ ἐπιστρέψῃ ἐπειδὴ... ὁ Αὐτοκράτωρ δίδει, ὅταν ἀρέσκειται, καὶ ἀφαιρεῖ πάλιν κατὰ τὴν ἀρέσκειάν του» ⁸⁶.

Ἡ ἰδεολογία αὕτη τῆς ἱερᾶς μοναρχίας ἐχρησίμευσε νὰ νομιμοποιῇ θεωρητικῶς ἀπεριορίστους ἀξιώσεις πρὸς πλουτισμὸν καὶ ἰσχύϊν, καθὼς ἐπίσης ἵνα παρέχῃ προσωπικότητα καὶ ἡθικὸν κύρος διὰ τὸ πολιτικὸν σῶμα.

Ὁ Αὐτοκράτωρ λαβὼν πολιτικὴν ἰσχύϊν στηριχθεὶς εἰς τὴν παλαιὰν τάξιν τῶν εὐγενῶν, διὰ νὰ ἀνταμείψῃ αὐτοὺς διὰ τὰς πρὸς αὐτὸν ὑπηρεσίας των παρεχώρησε ἐκτάσεις μὲ βάσιν τὴν δρᾶσιν καὶ ἀξίαν ἐκάστου τῶν εὐγενῶν, ὡς παρατηρεῖ ὁ Almeida ⁸⁷.

Προξενεῖ ἐντύπωσιν τὸ ὅτι τὰ κέρδη τοῦ ἀξιώματος ὑπερβαίνουν εἰς βάρος τὰς ὑποχρεώσεις του. Πράγματι ἡ δημοσία ἐξουσία εἰς τὴν Αἰθιοπίαν εἰλικρινῶς ἐθεωρεῖτο ὑφ' ὅλων τῶν ἐνδιαφερομένων ὡς ἰδιωτικὴ ἰδιοκτησία. Ὁ προνομιοῦχος ἡδύνατο ν' ἀλλάξῃ, ἀλλὰ τὸ ἀξίωμα παρέμενε ὅχι τόσον ἵνα ἐκπληρώσῃ σειρὰν ὑποχρεώσεων διὰ λογαριασμὸν τοῦ Βασιλέως ἢ τοῦ Κράτους, ἢ ἔστω μόνον διὰ λογαριασμὸν τῶν ὑπηκόων, ἀλλὰ σειρὰν εὐκαιριῶν διὰ προσωπικὴν ἐπαύξησιν πλούτου. Αἱ εὐκαιρίαι, τόσον φυσικαὶ ὅσον καὶ οἰκονομικαὶ ἦσαν ἐντυπωσιακαί. Καθεὶς προσεδόκα νὰ ἐπωφεληθῇ ὅλων τῶν δουλοπρεπῶν χειρονομιῶν, αἵτινες χρησιμεύουν, ἵνα διογκώσουν τὸ Ἐγὼ ἐνὸς Αἰθίοπος Ἀρχοντος.

Ἡ ὑπαρξὶς μιᾶς ληστρικῆς τάξεως, ἡ ὁποία ἐξετέλει τὰς στρατιωτικὰς ὑπηρεσίας καὶ διετήρει συνεχιζομένην τὴν ὑποκαλλιέργειαν τῆς γῆς, εἶναι κοινὸν χαρακτηριστικὸν τῶν παραδοσιακῶν ἀγροτικῶν κοινωνιῶν. Τοῦτο εἶναι ἴσως ὀλιγώτερον σύνθηρος εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Αἰθιοπίας λόγῳ σύμπτωσσεως παραγόντων συνδεομένων μὲ τὴν στρατολογίαν μελῶν εἰς τὴν τάξιν αὐτὴν τῶν ἐκλεκτῶν ⁸⁸.

Αἱ ὑψηλαὶ κοινωνικαὶ θέσεις εἰς τὴν Αἰθιοπίαν ἦσαν ἐξηρτημέναι ἐκ πλέγματος κτήσεως γαιῶν, πολιτικῆς δυνάμεως, καὶ τιμητικῶν τίτλων, τεινόντων νὰ ἀλληλοτονοῦνται. Ἡ κτῆσις ἐπαρκοῦς γῆς ὑπῆρξε πάντοτε ἡ βάσις

διὰ σημαντικὴν πρόκρισιν εἰς τὴν Αἰθιοπίαν. Διὰ τοῦτο ὁ Ἄρχων ὁ ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος μεταβαίνων ὡς διοικητῆς εἰς τὴν Ἐπαρχίαν καταπιέζει ἀφαντάστως τοὺς καλλιεργητὰς τῆς γῆς, καὶ διὰ τὴν συγκεντρώσῃ πλοῦτον δι' ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν διατηρῆ τὸν στρατὸν καὶ τὴν δωροδοκῆ τοὺς παρὰ τὸν Αὐτοκράτορα ἰσχυροὺς, ἀδιαφορῶν ἀτυχῶς, ὅτι ταῦτα ὅλα «τιμὴ αἵματός ἐστι».

Πολιτικὴ ἰσχὺς ἐλαμβάνετο δι' ἀμέσου ἀποκτήσεως τοῦ τίτλου τοῦ Κυβερνήτου. Τοιαῦτα ἀξιώματα ἦσαν ἢ βάσις διὰ περαιτέρω προώθησιν καὶ μέσῳ αὐτῶν ὁ προνομιοῦχος ἀπέκτα δικαιώματα εἰς φόρον ὑποτελείας, τελωνειακοὺς δασμούς, αὐλικὰς ἀμοιβὰς καὶ δῶρα ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του, καὶ ἐν γένει περισσότερον πλοῦτον.

Τελικῶς οἱ τίτλοι ὅχι μόνον ἀπέλαυνον γενικῆς ἐκτιμήσεως ἀλλ' ἐπίσης παρεῖχον τὸ δικαίωμα εἰς τοὺς φέροντας αὐτοὺς νὰ διαβοῦν κατὰ τρόπον ὅστις περιελάμβανε συμπερασματικῶς δικαιώματα εἰς τὰς δωρεὰς καὶ ὑπακοὴν ὅλων τῶν κατωτέρων των, ὡς καὶ τὴν κατανάλωσιν πολλοῦ πλούτου καὶ ἰσχύος. Οἱ Αἰθίοπες «ὑποτελεῖς» δὲν εἶχον νόμιμα δικαιώματα εἰς τὰ εὐεργετήματά των καὶ γαῖαν παραχωρούμεναι εἰς αὐτοὺς ἦτο δυνατόν ν' ἀφαιρεθοῦν καὶ νὰ δοθοῦν εἰς ἄλλους κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ Αὐτοκράτορος.

Μετά τὸν θάνατον ἐνὸς φεουδάρχου αἱ γαῖαι του ἐπεστρέφοντο εἰς τὸ Κράτος, ἐκτὸς ἐὰν εἰδικῶς μετεβιβάζοντο ἐκ νέου διὰ Βασιλικῆς διαταγῆς εἰς τοὺς κληρονόμους του. Τὸ πολιτικὸν ἀξίωμα δὲν ἦτο ὀλιγώτερον ἐπισφαλές. Οἱ Κυβερνήται διωρίζοντο καὶ ἀπελύοντο κατὰ τὴν πατροπαράδοτον διαδικασίαν γνωστὴν ὡς «Shum-Shir» (διορίζω-ὑποβιβάζω)⁸⁹, ἐντὸς βραχείας χρονικοῦ διαστήματος. Ἀντιθέτως πρὸς τὰ ἀπονεμηθέντα ἀξιώματα καὶ τὴν δοθεῖσαν γῆν, οἱ τίτλοι παρεχωροῦντο ἰσοβίως, καθὼς ἤδη παρατηρήσαμεν, ἀλλ' ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἦσαν κληρονομικοὶ καὶ κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἢ ἐλπίς τοῦ Αἰθίοπος διὰ τίτλον, ἢ ἔστω μόνον διὰ προαγωγὴν εἰς ἀνώτερον βαθμὸν, ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὴν διάθεσιν τοῦ βασιλέως, ἢ τῶν ὑπ' αὐτοῦ διωρισμένων κυρίως.

Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας δὲν ἦτο δυνατόν εἰς τὴν τάξιν τῶν Εὐγενῶν νὰ ἐξασφαλίσῃ κληρονομικὴν ἰδιοκτησίαν, ἢ νὰ ἐπιτευχθῇ συνδυασμὸς ἀξιομάτων ἱκανὸς ν' ἀντιμετωπίζῃ τὴν Αὐτοκρατορικὴν θέλησιν. Ἀπ' ἐναντίας ἡ εὐχέρεια τοῦ Αὐτοκράτορος νὰ καθιστᾷ Εὐγενῇ οἰονδήποτε τὸν ὅποιον θὰ ἐξέλεγε, ἢ νὰ ὑποβιβάζῃ κατὰ βούλησιν τοὺς ἤδη ἀξιοματούχους καὶ νὰ ἀνασύρῃ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ὅσους ἤθελεν ἐκ τῶν κατωτέρων στρωμάτων μᾶς δίδει τὸ δικαίωμα νὰ πιστεῦμεν ὅτι καὶ ἐν Αἰθιοπίᾳ ἐφηρμόζετο ἐκεῖνο τὸ γνωστὸν τοῖς πᾶσιν «διαίρει καὶ βασίλευε».

Οἱ Αἰθίοπες οὕτω ἐπίστευον ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ἀνέλθουν εἰς ὑψηλότεραν θέσιν ἐκείνης ἐξ ἧς προήρχοντο⁹⁰.

Οὐχ ἦττον μολοντί ἢ ἱκανότης καὶ ἡ περιουσία ἠδύναντο νὰ βοηθήσουν τινὰ ν' ἀνέλθῃ εἰς ὑψηλὰ ἀξιώματα ὅμως δὲν συνέβαινε πάντοτε ἔτσι, ὥστε ὁ

ἔχων περιουσίαν ἢ ἄλλην τινὰ ἱκανότητα νὰ λαμβάνῃ αὐτομάτως καὶ τὸν τίτλον Εὐγενείας ἐκ μέρους τοῦ Αὐτοκράτορος.

Μία πατροπαράδοτος Εὐγενὴς οἰκογένεια θὰ προέβαλλεν ἀντίστασιν εἰς τὸν γάμον τῆς κόρης τῆς μὲ ἓνα κοινῆς καταγωγῆς ἢ ἀμφιβόλου πατρότητος πρόσωπον, ὅσονδῆποτε ὑψηλὸν ἀξίωμα καὶ ἂν ἐπετύγχανεν οὗτος νὰ κατέχῃ. Τὰ μέλη τῆς ἀρνούμενης οἰκογενείας ἡσθάνοντο τὴν ὑπεροχὴν των καὶ τὴν συνειδητὴν ἀπόστασιν, τὸ χάσμα τὸ διαχωρίζον αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῆς κοινῆς καταγωγῆς, περὶ τῶν ὁποίων ὁ Κυβερνήτης ἔλεγεν: «Αὐτοὶ ὁμοιάζουν μὲ τὰς καμήλους. Αὐταὶ κραυγάζουν καὶ στενάζουν, ὅταν φορτώνωνται, ἀλλὰ εἰς τὸ τέλος αὐταὶ φέρουν τὸ φορτίον, τὸ ὁποῖον τίθεται ἐπ' αὐτῶν.» Οἱ Εὐγενεῖς ἔθετον ἑαυτοὺς μακρὰν τῶν κοινῶν θνητῶν, ὅχι μόνον λόγῳ τοῦ τρόπου ζωῆς των καὶ τοῦ ὑπαναπτύκτου τῆς καλλιέργειας των, ἀλλὰ διότι αὐτοὶ προήρχοντο ἀπὸ εὐρέως γνωστὰς οἰκογενείας.

Τοιαῦτα αἰσθήματα ἦσαν κοινὰ καὶ εἰς τοὺς ταπεινῆς καταγωγῆς Αἰθίοπας. Αὐτοὶ ἐπρωτίμων νὰ κυβερνῶνται ἀπὸ ἄνδρα ἐκ σημαίνουσης οἰκογενείας, παρὰ ἀπὸ πρόσωπον προαχθὲν ἀπὸ τὴν ἰδικήν των κοινωνικὴν στάθμην. Οἱ λαϊκοὶ τρόποι ἐξέφραζον περιφρόνησιν διὰ τὸν παραδόξως ἀνελθόντα.

Καθὼς ἐπληροφορήθημεν ἀνωτέρω ὁ Αὐτοκράτωρ ἠδύνατο νὰ διορίζῃ καὶ ἀπολύῃ ὅποτεδῆποτε ἐπεθύμει, εἴτε ἕνεκα αἰτίας τινὸς ἢ καὶ ἄνευ τοιαύτης. Τώρα ἐρωτητέον ποῖοι εἶναι οἱ βαθύτεροι καὶ οὐσιωδέστεροι λόγοι οἱ ὑπαγορευόντες αὐτὴν τὴν περίεργον ἀνάμιξιν τῶν μὲν πρὸς τοὺς δὲ ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ; Ποία ὑπῆρξεν ἡ ἱστορία τῶν σχέσεων τῶν εὐγενῶν μὲ τὴν μοναρχίαν;

Ἡ ὑπαρξὶς τῆς τάξεως ταύτης ἐρείδεται εἰς τὴν πραγματικὴν τάσιν διὰ ἀπόκτησιν γῆς, ἀξιώματος καὶ τίτλων, οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ δίδωνται εἰς μέλη τῶν ἰδίων οἰκογενειῶν. Εἰς τὴν πραγματικότητά, οἱ Αὐτοκράτορες συχνὰ ἄφηνον τοιαύτας ἰδιοκτησίας νὰ μεταβιβάζωνται ἀπὸ πατὸς εἰς υἱόν, εἴτε διότι εὐρίσκοντο εἰς λίαν μεμακρυσμένην περιοχὴν ἢ διότι δὲν ὑπῆρχε αἰτία ἱκανὴ διὰ νὰ τὰς ἀφαιρέσουν. Κατὰ περιστάσεις δὲ ἐξέδωσαν διαταγὰς κατοχυρούσας τὴν ἐκχώρησιν γῆς εἰς ἓνα ἄτομον καὶ τοὺς μέλλοντας ἀπογόνους του.

Ποῖαι ὅμως εἶναι αἱ δυνάμεις ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ἐβοήθησαν τοὺς Εὐγενεῖς εἰς τὴν προσπάθειάν των νὰ ἀποκτήσουν περισσοτέρας γαίας; Εἷς λόγος ἦτο: τὸ γόητρον, δι' οὗ περιεβάλλοντο οἱ «Ἀρχηγοὶ» καὶ δὴ οἰοσδῆποτε ἐκ τῶν εὐγενῶν ἠδύνατο νὰ ἀποδείξῃ γραμμὴν καταγωγῆς ἀπὸ τὸν Σολομῶντα. Ὁ γάμος ἐνὸς ἐξ αὐτῶν μὲ μέλος τῆς τοπικῆς δυναστείας συνετέλει εἰς πρόσθετον στήριγμα τῶν πατροπαράδοτων ἀξιώσεων του⁹¹. Ὁ ἄλλος λόγος ὁ καὶ βαθύτερον ἐρριζωμένος ἦτο ἡ διάθεσις, ἡ μεγίστη ἐπιθυμία πρὸς ἀποκεντρωμένην ἡγεμονίαν βασιζομένην ἐπὶ τοῦ ἀρχαικοῦ χαρακτῆρος τῆς κοινωνίας. Ὅπως διεπίστωσεν ὁ Cerulli: «Βλέπομεν εἰς τὴν Αἰθιοπίαν ἓνα φεουδαρχισμὸν ἐκτεινόμενον ἀπὸ τὰς ρίζας: πλῆθος δυναστειῶν ἢ λαῶν οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἀνεξάρ-

τητοι ἐπὶ τῆς Ἀφρικανικῆς γῆς, μετὰ τὴν μετανάστευσίν των, τελικῶς ἀνακατετάχθησαν εἰς ομάδας ὑψηλοτέρας πολιτικῆς ἐνότητος, διατηρήσασαι δὲ τὸ Φεουδαρχικὸν σύστημα, συνετέλεσαν οὕτω εἰς τὴν διατήρησιν τῆς αὐτονομίας των καὶ ἀτομικότητός των»⁹². Ἡ πραγματικότης αὕτη, ὡς ὑπὸ τοῦ Cerulli ἐκφράζεται, παρέχει εἰς ἡμᾶς τὴν δυνατότητα νὰ ἀντιληφθῶμεν τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Αὐτοκράτωρ ἡδυνάτει νὰ καταπατήσῃ τὰ οὕτω σταθεροποιηθέντα δικαιώματα καὶ νὰ καταστήσῃ ἐκείνους τοὺς φεουδάρχας ἀπολύτως ὑποτακτικούς του.

Διὰ τοῦτο δύναται τις νὰ ἴδῃ τὴν Αἰθιοπικὴν ἱστορίαν, ἐν συναρτήσει πρὸς τὴν κατανομὴν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ὡς μίαν ταλάντευσιν μεταξὺ τῶν Αὐτοκρατόρων νὰ ὀρίσουν τοὺς τοπικούς εὐγενεῖς ὡς πράκτοράς των καὶ ἀντιπροσώπους, καὶ τῶν προσπαθειῶν αὐτῶν νὰ ἐπιτύχουν συνέχειαν καὶ αὐτονομίαν. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐνεφανίσθησαν οἱ τιτλοῦχοι Εὐγενεῖς. Περισσότερον ἀναισχύντως παρὰ ποτὲ αὐτοὶ ἀπετέλεσαν ὅχι μίαν κληρονομικὴν ἀριστοκρατίαν εἰς ἐνιαίαν ἀντιπολίτευσιν κατὰ τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ μίαν ἀλαζονικὴν μειονότητα εἰδικῆς θέσεως — μερικῶς κληρονομικῆς, μερικῶς ἀποκτωμένης — ἀπολαμβάνουσιν αὐτοδύναμον αὐτονομίαν⁹³. Διὰ νὰ κινηθῶμεν πρὸς τὰ ἐμπρὸς πρὸς ἓν σύγχρονον Ἔθνος, θὰ ἦτο ἀναγκαῖον νὰ τροχοπεδήσωμεν τὴν φυγόκεντρον δυνάμιν των.

III. Ἡ Φεουδαρχικὴ τάξις εἰς περίοδον Μεταβατικῆν: Ἡ παρακμὴ τῶν Παλαιῶν Εὐγενῶν.

Πάντοτε ὑπῆρξε πολιτικὴ τῶν Αἰθιόπων Αὐτοκρατόρων νὰ ἐπιδιώκουν ἐντονώτατα τὸν ἑλεγχόν των ἐπὶ τῆς τάξεως τῶν κατὰ περιοχὰς Εὐγενῶν. Εἴδομεν ὅτι ἐπράττον τοῦτο, εἴτε δι' ἐκχωρήσεως γῆς καὶ ἰσχύος καὶ βαθμῶν εἰς άτομα πλήρως ἐξηρητημένα ἀπὸ αὐτούς, ἢ ἄλλως δι' ἐλέγχου, διὰ στρατιωτικῶν καὶ διπλωματικῶν μέσων, εἰς τοὺς αὐθέντας ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἐκ δικαιωμάτων γεννήσεως καὶ περιφερειακῆς δυνάμεως εἶχον ἰσχυρὰς ἀξιώσεις ἐπὶ τῶν θέσεών των⁹⁴.

Ὅπως δὴ ποτε κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἡ ἰδέα τῆς ὑποταγῆς τῶν περιφερειακῶν εὐγενῶν ὑπὸ τὸν Αὐτοκρατορικὸν ἑλεγχον ἤρχισε νὰ γίνεταί ἀντικείμενον σκέψεως ριζικωτέρας καὶ κατέστη ὁ πυρὴν ἐνὸς βραδέως ἀναδυομένου ἰδανικοῦ, ἐνὸς ἐκσυγχρονισμένου Ἔθνους-Κράτους. Ἐν τοιοῦτον ὅραμα ὑπῆρξε βεβαίως ὑπισθεν τῆς σταδιοδρομίας τοῦ Θεοδώρου II, τοῦ ὁποῖου ἡ πολιτικὴ ἦτο μία ἀντίδρασις κατὰ τῆς ἐλλείψεως ἐλπίδος ἐνότητος⁹⁵.

Εἰς τὴν ἐπίσημον ἀναφορὰν τοῦ ὁ Plowden πρὸς τὴν Βρεττανικὴν Κυβέρνησιν κατὰ τὸ 1855, ὡς πρὸς τὸ Αὐτοκράτορα Θεόδωρον τὸν II, περιέγραψε τὸ ἔργον τοῦ Αὐτοκράτορος ὡς ἐξῆς: «Τὸ δυσχερὲς καθῆκον τῆς καταργήσεως τῆς ἰσχύος τῶν μεγάλων Φεουδαρχικῶν Ἀρχηγῶν, προσπάθεια ἐπι-

τευχθεῖσα εἰς τὴν Εὐρώπην κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βασιλείας πολλῶν διαδοχικῶν βασιλέων, ὁ Θεόδωρος ὁ Π' ἐπέτυχεν ἀλυσσοδένων πάντας ὅσους ἦσαν ἐπικίνδυνοι ἐκδηλῶν τὴν πρόθεσίν του νὰ τοὺς ἀπελευθερώσῃ, ὅταν ἡ ἰσχὺς του θὰ ἐδραιοῦτο. Οὗτος ἐποποθέτησε στρατιώτας τῶν διαφόρων ἐπαρχικῶν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῶν ἰδικῶν του πιστῶν ὁπαδῶν εἰς τοὺς ὁποίους ἀπένειμε τίτλους ὑψηλοῦς, ἀλλὰ δὲν παρεχώρησεν ἰσχὺν νὰ δικάζουν ἢ τιμωροῦν, δημιουργῶν οὕτω πράγματι στρατηγούς εἰς ἀντικατάστασιν τῶν Φεουδαρχικῶν ὁπλαρχηγῶν, περισσότερον ὑπερηφάνων διὰ τὴν γέννησίν των (καταγωγὴν των) ἀπὸ τὸν μονάρχην των, καὶ ὁργανῶν μίαν νέαν τάξιν εὐγενῶν, μίαν λεγεῶνα τιμῆς ἐξαρτωμένην ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἐκλεγεῖσαν εἰδικῶς διὰ τὴν τόλμην καὶ πιστότητά της»⁹⁶.

Τὸ ἔργον ἐκτοπίσεως τῶν μεγάλων Φεουδαρχικῶν ἀρχηγῶν, ὅπως δὴ ποτε σπανίως ἀπεδείχθη ὀλιγώτερον δυσχερὲς εἰς τὴν Αἰθιοπίαν ἀπὸ ὅ,τι εἰς τὴν Εὐρώπην. Αἱ μεγάλαι ἐλπίδες τοῦ Θεοδώρου συνετρίβησαν ὑπὸ δύο ἀντιθέτων δυνάμεων, τῶν περιφερειακῶν φιλοδοξιῶν καὶ τῆς δυσαρρεσκείας τοῦ κλήρου⁹⁷. Ἡ Ἑθνικὴ ἐνότης τὴν ὁποίαν ἐπέτυχεν διὰ τῆς κατακτήσεως καὶ τῆς ἀναμορφώσεως δὲν ἐπέζησε μέχρι τέλους τῆς βασιλείας του.

Ὁ Βασιλεὺς Yohanns IV (1871-89) εἶχε προσηλώσει τὴν προσοχήν του εἰς σοβαρὰς ἐσωτερικὰς ἀναμορφώσεις. Εἰδικῶς ἡ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ του ἀφεώρα περισσότερον τὴν ἐπιβολὴν θρησκευτικῆς ὁμοιομορφίας, ἢ τὰς πολιτικὰς μεταρρυθμίσεις⁹⁸.

Ὁ Αὐτοκράτωρ Μενελίκ ἀνεβίωσε τὴν πολιτικὴν τοῦ Θεοδώρου δημιουργῶν ὁμάδα στρατηγῶν πιστῶν εἰς αὐτόν. Οὗτος ἐχειρίσθη τὴν ἰσχὺν τῶν Φεουδαρχικῶν ὁπλαρχηγῶν διὰ τῶν πατροπαραδότων τεχνικῶν μεθόδων, ἀποστέλλων αὐτοὺς εἰς θέσεις λίαν ἀπομεμακρυσμένας ἀπὸ τὰς βάσεις των καὶ διακανονίζων πολιτικοὺς γάμους⁹⁹.

Τώρα, ἐπὶ τοῦ θέματος, κατὰ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν διὰ τὴν διάσπασιν τῆς αὐτονόμου ἰσχύος τῶν Φεουδαρχῶν, γίνεται χρῆσις τῆς πολιτικῆς τῆς συγκεντρώσεως τῶν ἐξουσιῶν. Κατὰ τὸ 1926 εἰς μίαν ἐπιστολὴν δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ ἀγνώστου εἰς τὸ ἐβδομαδιαῖον ἔντυπον «Brehanena Salam», προτείνεται ὅπως τὸ ἐπικρατοῦν Φεουδαρχικὸν σύστημα τῶν Ἐπαρχιακῶν Κυβερνήσεων ἀντικατασταθῇ διὰ συστήματος μισθωτῆς διοικήσεως. Μία πραγματικὴ ἀλλαγὴ τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς τάξεως ἦτο, ὁμῶς, ἐκτὸς θέματος κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον¹⁰⁰.

Ἡ ἀπαρχὴ τῆς κοινωνικο - πολιτικῆς ὁργανώσεως, μὲ τὴν παρακμὴν τοῦ Φεουδαρχικοῦ συστήματος λαμβάνει χώραν εἰς τρεῖς φάσεις:

1. Πρώτη ἦτο ἡ ἐγκατάστασις μιᾶς στασίμου στρατιωτικῆς δυνάμεως πάντοτε ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Αὐτοκράτορος. Τὰ στρατεύματα ταῦτα ἐμονοπώλουν τὸν σύγχρονον ὅπλισμόν, ἀνώτερον ἐκείνου οἵασδήποτε δυνάμεως, τὴν ὁποίαν θὰ ἠδύνατο νὰ συγκεντρώσῃ εἰς Αὐθέντης, διεβίου δὲ ὡς ἔμμισθοι

ὑπάλληλοι τῆς Κυβερνήσεως¹⁰¹. Ἐτέθη, οὕτω, ἐκτὸς χρήσεως τὸ πατροπαράδοτον λειτούργημα τῆς τάξεως τῶν Εὐγενῶν νὰ εἶναι στρατιωτικοὶ διοικηταί.

2. Διὰ Κυβερνητικοῦ διατάγματος τοῦ 1942 ἐν νέον οἰκονομικὸν σύστημα Κοινωνικοῦ δικαίου ἐτέθη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν. Διὰ τοῦ συστήματος τούτου ὁ λαὸς ἢ οἱ χωρικοὶ ὑπεχρεώθησαν εἰς καταβολὴν ὀρισμένης ἀναλογίας φόρου εἰς χρῆμα, διὰ τὴν ὁποῖαν λαμβάνουν ἔγγραφον ἀπόδειξιν. Τοῦτο ὑπῆρξε λαϊκὴ μεταρρύθμισις ὑπὲρ τῆς τάξεως τῶν χωρικῶν, οἱ ὅποιοι δὲν ὑποχρεοῦνται πλέον εἰς καταβολὴν αὐθαιρέτων ποσοτήτων ἀγαθῶν (προϊόντων) καὶ ἐργασίας εἰς τοὺς κατὰ περιοχὴν κυβερνήτας¹⁰².

Ὡς πρὸς τὴν τάξιν τῶν Εὐγενῶν, τοῦτο σημαίνει ὅτι τὸ νόμιμον εἰσόδημά των περιορίζεται εἰς ὅ,τι παράγουν εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν γῆν, εἰς τὰ ἐνοίκια τὰ ὅποια λαμβάνουν ἀπὸ τοὺς μισθωτάς, καὶ ἐὰν οὗτοι κατέχουν ἀξίωμα, εἰς ὅ,τι λαμβάνουν ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν ὡς μηνιαῖον μισθόν, μολονότι εἰς τὴν προᾶξιν συνεχίζεται ἡ συμπλήρωσίς του, εἰς πολλὰς περιπτώσεις, διὰ δωροδοκιῶν καὶ παρανόμως ἐπιβαλλομένων εἰσπράξεων. Πάντως δὲν δύνανται πλέον νὰ ἐλπίζουν εἰς τὴν ὑποστήριξιν σημαντικοῦ ἀριθμοῦ ὁπαδῶν.

3. Τελικῶς, μετὰ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς Ἐπαρχιακῆς Διοικήσεως διὰ τοῦ γραφειοκρατικοῦ μηχανισμοῦ τοῦ Ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν, ἡ ἰσχὺς καὶ τὸ γόητρον τῶν περιφερειακῶν διορισμῶν ἔχει μειωθῆ. Ἡ ἐξουσία τῆς Κεντρικῆς Κυβερνήσεως ἐτονώθη μὲ μίαν νέαν χάραξιν τῶν ἐπαρχιακῶν ὁρίων, εἰς τρόπον ὥστε νὰ διατέμνονται κατὰ μῆκος εἰς πολλὰς περιπτώσεις αἱ ἄλλοτε πατροπαράδοτοι διοικητικαὶ περιοχαί¹⁰³.

Ἀπογυμνωθέντα ἀπὸ τὰ στρατιωτικὰ των λειτουργήματα, τὰς ὑψηλὰς προσόδους καὶ τὰ ἄλλα μέσα ἐπιβολῆς τῆς θέσεώς των, τὰ μέλη τῶν σπουδαιότερων εὐγενῶν οἰκογενειῶν δὲν εἶχον ἄλλο τι νὰ πράξουν, ἀπὸ τὴν ὀλοσχερῇ ὑποταγὴν εἰς τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν. Οὐχ ἥττον οἱ μικρότεροι αὐτοὶ εὐγενεῖς συνεχίζουν νὰ συμπεριφέρονται, ὅπως οἱ παλαιοὶ εὐγενεῖς κατ' ἀριστοκρατικὸν τρόπον καὶ διατηροῦν τὴν ὑψηλὴν των θέσιν εἰς τὰ ὅμματα τοῦ τοπικοῦ πληθυσμοῦ. Ἄν καὶ ὁ ρόλος των εἰς τὴν Ἐθνικὴν Πολιτικὴν καὶ Κοινωνικὴν Ὁργάνωσιν καὶ τὸ σύστημα τάξεων δὲν βαρύνει, ὅπως ἐκεῖνο τῶν προκατόχων των, αὐτοὶ παραμένουν οἱ μοναδικοὶ πλήρως παραδεκτοὶ ὡς τάξις λαϊκῶν ἐκλεκτῶν εἰς τὰς Ἐπαρχίας. Αὐτοὶ ἐκδίδουν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀκόμη διαταγὰς πρὸς τὸν λαόν. Τὸ ὀλοκληρωτικὸν πρόγραμμα τῶν ἐπιθυμεῖν ἄγνοῇ τὰ αἰσθήματα τῆς μάζης μὴ δυναμένης νὰ ἀντιδράσῃ. Οὐδὲν δὲ δυναμικὸν πρόγραμμα Ἀγροτικῆς ἢ Κοινωνικῆς Ἀναπτύξεως ἐφαρμόζεται εἰς Αἰθιοπικὰς περιοχάς, ἐὰν οἱ Κυβερνῆται δὲν ἐξασφαλίσουν τὴν ἐνεργὸν συνεργασίαν τῆς τοπικῆς τάξεως εὐγενῶν ἢ ἀριστοκρατίας.

IV. Οἱ νέοι ἰσχυροὶ ἄνδρες.

Μετὰ τὴν χαλίνωσιν τῆς ἀνεξαρτήτου ἰσχύος τῶν εὐγενῶν, ὁ Αὐτοκρά-

τωρ ἦτο προσεκτικός, ὥστε νὰ ἐμποδίσῃ ἄλλους νὰ καταλάβουν τὴν θέσιν των εἰς τὴν Κοινωνικὴν καὶ Πολιτικὴν Ὁργάνωσιν, ἀποφασισμένος, ὡς ἦτο, νὰ στερεώσῃ εἰς τὰς ἰδικὰς του χεῖρας ὅλας τὰς ἐξουσίας, διὰ τῶν ὁποίων ἄλλοτε ἐκυβέρνηων οἱ εὐγενεῖς.

Ὅπως δὴ ποτε, ἀποτέλεσμα τῆς συγκεντρωτικότητος τῆς Κυβερνήσεώς του εἶναι, νὰ κερδίσῃ μίαν προεξέχουσαν κοινωνικὴν θέσιν μία νέα ὁμάς ἀνδρῶν εἰς τὸ ἐθνικὸν ἐπίπεδον. Δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν τὴν ὁμάδα ταύτην «Ἡ Νέα Τάξις Εὐγενῶν». «Νέα» λόγῳ τῆς ἀναπτύξεώς των ἀπὸ ἑνα ἀστικὸν τρόπον ζωῆς, καὶ διότι ἡ ἐπήρειά των ὡς ἐκλεκτῶν εὐρέως κατευθύνεται πρὸς τὴν ἐκσυγχρονίζουσαν ὑποδομὴν καὶ «Εὐγενῶν» ἕνεκα τῆς διακωνίσεως τῆς παραδοσιακῆς ἱεραρχικῆς εἰκόνης μιᾶς ἀνωτέρας καὶ προνομιούχου κοινωνικῆς ὁμάδος ἀπὸ ἀπόψεως θέσεως¹⁰⁴. Ὁ πυρὴν τῆς κοινωνικῆς αὐτῆς τάξεως ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς Κυβερνητικοὺς ὑπαλλήλους μὲ βαθμοὺς Ὑπουργῶν κλπ., οἱ ὅποιοι ἀσκοῦν τὸ λειτούργημα των ὡς ἐν οὐσιωδῶς προσωπικὸν διοικητικὸν ἐπιτελεῖον τοῦ Μονάρχου. Ὡς παρατηρήθῃ ἀνωτέρω, ὁ Θεόδωρος Π σαφῶς εἶδε τὴν ἀνάγκην δημιουργίας μιᾶς νέας τάξεως Εὐγενῶν, ἀπελευθερωμένων ἀπὸ τοπικὰ ἐνδιαφέροντα καὶ ἐνεργούντων ἀποκλειστικῶς συμφῶνως πρὸς τὴν βασιλικὴν θέλησιν¹⁰⁵.

Πρωίμως ἡ ἀνάπτυξις τοῦ κυβερνητικοῦ μηχανισμοῦ παρέσχε νέαν βάσιν διὰ τὰς ἐκλεκτῶν εἰς τὴν Αἰθιοπίαν. Οἱ αὐλακες πρὸς τὴν Εὐγένειαν ρέουν τῶρα ὑπὸ μορφήν διορισμοῦ εἰς τὴν κυβερνητικὴν γραφειοκρατίαν. Ἡ προκήρυξις διορισμῶν ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος ἔχει γίνῃ ἐστία τοῦ δημοσίου ἐνδιαφέροντος. Ἡ νέα τάξις ἀνωτέρων Κυβερνητικῶν λειτουργῶν ὑπὸ τὸν Αὐτοκράτορα θεωρεῖται ὡς ἡ μεταβατικὴ τάξις ἐκλεκτῶν, ἐν μέρει πατροπαράδοτος καὶ ἐν μέρει ἐκσυγχρονισμένη. Ἄνδρες μὴ ἀνήκοντες εἰς τὴν παλαιὰν τάξιν εὐγενῶν συμπεριελήφθησαν εἰς τὴν νέαν τάξιν εὐγενῶν, ἐπὶ τῇ βάσει δύο κριτηρίων: νομιμοφροσύνης καὶ ἱκανότητος¹⁰⁶. Ἐξ ἄλλου εἰς τὴν νέαν τάξιν εὐγενῶν περιλαμβάνονται ὅλοι ἐκεῖνοι, εἴτε εἰς ὑψηλὸν οἰκογενειακὸν δένδρον ἀνήκοντες εἴτε ὄχι, οἱ ὅποιοι ἐτοποθετήθησαν οὕτως, ἕνεκα τῶν ἐξόχων ἱκανότητων των. Ἡ ἄποψις αὕτη δὲν ἀναφέρεται πλεόν κυρίως εἰς τὸ ζήτημα τῆς στρατιωτικῆς ἱκανότητος, ἀλλὰ εἰς τὸν συναγωνισμὸν εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν συγχρόνων τεχνικῶν θεμάτων καὶ διαπραγματεύσεων μὲ ἄλλοδαποὺς διπλωμάτας. Ἡ ὁμάς αὕτη δύναται νὰ ἐξισωθῇ μὲ τὴν παλαιότεραν γενεὰν τῶν Αἰθιόπων, οἵτινες ἐλάμβανον Δυτικὴν μόρφωσιν¹⁰⁷. Αἱ κατηγορίαι τῶν προσαρμοσθέντων ἀριστοκρατῶν, τῶν φιλοδόξων νεοπλούτων καὶ τῶν διανοουμένων γραφειοκρατῶν, ἔχουν οὕτω ἀποτελέσει μίαν λανθάνουσαν ὑποδιαίρεσιν ἐντὸς τῆς νέας τάξεως εὐγενῶν, καὶ ἐντάσεις ἔχου κατὰ καιροὺς ἐκδηλωθῇ μεταξὺ τῶν γραμμῶν των¹⁰⁸.

Παρὰ τὴν ἐπιμελῆ ἐπεξεργασίαν τῆς συγχρόνου Κυβερνητικῆς καὶ Κοινωνικο-πολιτικῆς ὁργανώσεως ὑπὸ τὸν Αὐτοκράτορα, ἡ κυριαρχοῦσα ἀρχή

κοινωνικῆς τάξεως ὑπῆρξε ἡ τῆς Βασιλικῆς διακυβερνήσεως. "Ολον τὸ ἐπιτελεῖον τῶν Κυβερνητικῶν ἀξιωματούχων ὑπῆρξεν ὁ ἄμεσος κοινωνιολογικῶς ἀπόγονος τῆς πατροπαράδοτου Αὐλικῆς ἀκολουθίας¹⁰⁹. Τὰ πρωτεῖα τῆς αὐτῆς ὑπεράνω ὅλων τῶν λειτουργημάτων ἐμφανίζονται κατὰ τὰς περιοδικὰς ἀκροάσεις εἰς τὰ Ἀνάκτορα, ὅπου ὅλοι οἱ ἀνώτεροι Κυβερνητικοὶ λειτουργοὶ καὶ ἄλλοι σημαίνοντες ἀναμένονται, ἵνα ὑποβάλλουν τὰ σέβη των, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐργασίας, τὴν ὁποίαν πιθανῶς ἐκτελοῦν εἰς τὰ γραφεῖά των. Ἡ κυρία ἀξία ἥτις ἐνσωματοῦται εἰς τὴν ὁμάδα Κοινωνικῆς θέσεως τῆς νέας τάξεως εὐγενῶν ἐν τῷ συνόλῳ τῆς, ὑπῆρξεν ἡ τῆς νομιμοφροσύνης πρὸς τὸν Βασιλικὸν θεσμόν¹¹⁰.

Ὡς ἀστικὴ ὁμάς ἡ νέα τάξις εὐγενῶν διάγει τρόπον ζωῆς σημαντικῶς διάφορον ἀπὸ ἐκεῖνον τῶν προηγηθέντων εὐγενῶν, οἱ ὅποιοι ἔζων εἰς ὀρεινὰς ἐκτάσεις καὶ στρατιωτικὰς σκηνάς. Ταυτοχρόνως τὰ πατροπαράδοτα σύμβολα γοήτρου εἶναι ἀκόμη κατὰδηλα¹¹¹. Ἡ νέα τάξις εὐγενῶν διαιρεῖται εἰς ἰσχυρὰς ἀνταγωνιζομένης κλίμας, ἥτις διαίρεσις ἀφ' ἑαυτῆς τείνει νὰ ἐξασθενήσῃ εἰς τὴν ἀγωνιώδη πάλην ἐκάστου νὰ διατηρήσῃ καὶ βελτιώσῃ τὴν θέσιν του εἰς βάρος τῶν ἄλλων¹¹². Ἡ συνείδησις τῆς νέας τάξεως εὐγενῶν ἔχει κυριαρχηθῇ ὑπὸ τοῦ φόβου τῆς διεγέρσεως τῆς δυσαρεσκείας τοῦ Αὐτοκράτορος ἐναντίον μελῶν αὐτῆς¹¹³. Πῶς ὁ Αὐτοκράτωρ ἀπέκτησε τὴν ἱκανότητα νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς νέους εὐγενεῖς ἀπὸ τὴν ἀπόκτησιν σχετικῶς αὐτονόμου κοινωνικῆς θέσεως καὶ αὐτοσεβασμοῦ (αὐτοεκτιμήσεως), τὴν ὁποίαν ἀπελάμβανε ἡ παλαιὰ τάξις εὐγενῶν; Πῶς συμβαίνει αὐτὸ εἰς βάρος τῆς ἀρτισυστάτου νέας «ἰσχύος ἐκλεκτῶν», εἶναι τὸ ἐρώτημα τῶν Αἰθιόπων. Εὐαίσθητος εἰς τὸν σφετερισμὸν τῆς «ἀπολύτου» ἐξουσίας του ὑπὸ οἰουδήποτε ἄλλου, ὁ Αὐτοκράτωρ ἐτήρησε τοὺς λειτουργοὺς του εἰς κατὰστασιν ἀδυναμίας διὰ τοῦ στρατηγήματος τῶν διορισμῶν¹¹⁴.

Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἡδυνήθη νὰ βεβαιωθῇ ὅτι οὐδεὶς πέραν αὐτοῦ ἐπεδείκνυν οἰανδήποτε ἐξουσίαν, ἥτις πιθανὸν νὰ ἦτο ἐλκυστικὴ εἰς τὸν λαόν.

Ταυτοχρόνως οἱ διορισμοὶ του ἐγένοντο κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ διασφαλίζουν ἰσορροπίαν ἰσχύος ἢ σπουδαιότητος, εὐνοοῦσαν τὸν ἀπόλυτον ἑλεγχόν του¹¹⁵.

Ἐπὶ πλεόν τῶν ἀναχαίτισεων καὶ ἰσορροπίας διὰ τοῦ Shum — Shir, συστήματος διορισμῶν, ὁ Αὐτοκράτωρ ἐχρησιμοποίησε ἐξόχως εὐφυὲς σύστημα πληροφοριῶν, ἐπιβλέψας τῶν ἐν ὑπηρεσίᾳ καὶ ἐκτὸς ταύτης. Ἄλλα μέτρα ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς ἀναχαίτισιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἐπιχειρηματιῶν.

Ὀλίγοι τινὲς ἐπιτυχεῖς ἐπιχειρηματίαι ὑπεχρέωθησαν εἰς κυβερνητικὰς λειτουργίας¹¹⁶. Λόγῳ τῆς σχετικῆς γειτονίας των πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα, τῆς ἰσχυρᾶς προστασίας του, τοῦ πλούτου των, καὶ εἰς μερικὰς περιπτώσεις καὶ τῆς οἰκογενειακῆς καταγωγῆς, τὰ μέλη τῆς νέας τάξεως εὐγενῶν τυγχάνουν σημαντικοῦ σεβασμοῦ, ἰδιαιτέρως εἰς τὴν Πρωτεύουσιν. Ὁ Δυτικὸς τρόπος

ζωῆς των ἔθεσε νέα πρότυπα ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς Αἰθιοπίας. Ταυτοχρόνως ἀποτελοῦν ἀντικείμενον περισσείας στερεοτύπου ἐχθρότητος. Ὁ λαὸς τῆς χώρας καὶ οἱ κοινοὶ ἄνθρωποι τῶν πόλεων, τοὺς θεωροῦν ὡς καταπιεστὰς καὶ ἀσυμπαθεῖς¹¹⁷. Οἱ διανοούμενοι τοὺς βλέπουν ὡς ἀντιδραστικούς, ἐγωιστὰς καὶ διεφθαρμένους. Ἡ σφαγὴ περίπου 15 ἑξ αὐτῶν τῶν μελῶν τῆς νέας τάξεως εὐγενῶν ὡς τελικὴ πρᾶξις τοῦ ἀκάρπου κινήματος τοῦ 1960, ἦτο μίᾳ ἐκφρασίς τῆς κρίσεώς των. Τὸ κύριον πλεονέκτημα τῆς νέας τάξεως εὐγενῶν, ἡ σχετικὴ δηλαδὴ ἀπόλαυσις τῆς Αὐτοκρατορικῆς εὐνοίας, ὑπῆρξεν ἐπίσης τὸ μέγα δίλημμά των. Τὸ δίλημμα τοῦτο καὶ ἡ σχετικὴ «ἀνηθικότης» εἶναι φυσικὴ συνέπεια τῆς προσπάθειας ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς Αἰθιοπίας ὑπὸ τὴν πατροπαράδοτον δεσποτικὴν ἐξουσίαν. Ἡ συμπεριφορὰ τῆς νέας τάξεως εὐγενῶν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ στόχον σφοδρᾶς ἐπικρίσεως ὑπὸ τῶν διανοουμένων, θὰ συνεχισθῇ ἀναπαραγομένη ἀφ' ἑαυτῆς, μέχρις ὅτου ἡ πορεία ἐκσυγχρονισμοῦ τὴν καταστήσει ἄχρηστον, μέχρι τῆς στερεᾶς θεσμικῆς ἀποκαταστάσεως τῶν εἰδικῶν προτύπων ἐλέγχου τῶν κοινωνικῶν, πολιτικῶν, οἰκονομικῶν καὶ κυβερνητικῶν ἐνεργειῶν, δι' ἐλέγχων λειτουργούντων ἀνεξαρτήτως τῆς ἐκφράσεως νομιμοφροσύνης πρὸς τὴν Βασιλείαν.

V. Ἡ Ἐκκλησία εἰς τὸ Φεουδαρχικὸν Σύστημα.

Ἡ Αἰθιοπικὴ Ἐκκλησία κατατρυχομένη ἀπὸ δογματικὰς διαμάχας ἐπικρατούσας κατὰ περιοχάς¹¹⁸, ἐπειδὴ εἶναι στενῶς συνδεδεμένη μετὰ τὸν Φεουδαρχισμόν, καθ' ἡμᾶς ἐμμέσως ἢ καὶ ἀμέσως ἀντιτίθεται πρὸς τὴν λαϊκὴν ἰσχύν.

Τοῦτο μᾶς ἐπιτρέπει νὰ θέσωμεν τὸ ἐρώτημα περὶ τῆς ὁλοκληρώσεως τῶν τάξεων τῶν πολιτικο — στρατιωτικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἐκλεκτῶν, εἰς τὴν πατροπαράδοτον Αἰθιοπικὴν Κοινωνίαν· ἐρώτημα δυνάμενον νὰ προβληθῇ ἐπὶ τῇ βάσει δύο στοιχείων, ἐκείνου τῶν ἀξιῶν τὰς ὁποίας ἀντεπροσώπευον αἱ δύο τάξεις ἐκλεκτῶν, οἱ παλαιοὶ Εὐγενεῖς καὶ οἱ σύγχρονοι Ἐπίλεκτοι, καὶ τοῦ ἀφορῶντος τοὺς μεταξὺ τῶν δύο ἄνω τάξεων εὐρισκομένους πολιτικο — στρατιωτικούς καὶ θρησκευτικούς. Αἱ κοινωνικαὶ διδασκαλίαι τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας ἐτέθησαν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πρακτικῆς δικαιοσύνης καὶ οὐχὶ τῆς παγκοσμίου ἀγάπης¹¹⁹. Τοιοῦτοτρόπως ἡ εἰρηνοποιὸς τάσις τοῦ Χριστιανισμοῦ μόλις ἐγένετο αἰσθητή. Εἰς τοὺς ἱερεῖς, διὰ νὰ εἶναι καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ Εὐγενεῖς ἀσφαλεῖς, ἀπηγορεύετο ἡ ἀφαίρεσις τῆς ζωῆς ἀνθρώπων ἢ ζώων, ἀλλὰ τοῦτο ἀφορᾷ μᾶλλον εἰς τὴν ἀναγκαιότητα τῆς διατηρήσεως τῆς τελετουργικῆς ἀγνότητος παρὰ εἰς τὸν συμβολισμόν τῶν ἡθικῶν ἀρχῶν. Οὗτοι ἐπορεύοντο ἐκουσίως πρὸς τὸ πεδίον τῆς μάχης μετὰ τελετουργικὴν ἐπισημότητα. Πράγματι οἱ πλεῖστοι ἑξ αὐτῶν θὰ ἀπέρριπτον τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ νὰ μετέχουν στρατιωτικῶν ἐκστρατειῶν, ὡς ἄρνησιν τῶν δικαιωμάτων των. Μακρὰν ἀπὸ τοῦ ν' ἀντιτίθεται εἰς τὰς πολεμικὰς ὑποθέσεις ὁ Αἰθιοπικὸς Χρι-

στιανισμός ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς ἔμπνευσις καὶ δικαιολογία πολέμων, διότι πολλὰ ἐκ τῶν μαχῶν διεξήγοντο κατὰ Μωαμεθανῶν, Ἰουδαίων καὶ Εἰδωλο-λατρῶν, ἡ δὲ πολεμικὴ ὑπόθεσις ἐλάμβανε τόνον τινὰ σταυροφορίας¹²⁰. Ὡς πρὸς τὸν πόλεμον ἀλληλοκαταστροφῆς, συνήθως ἐδικαιολογεῖτο ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Lex Talionis (Νόμος Ἐκδικήσεως), ποινῆς θρησκευτικῶς ἐγκρινομένης διὰ τὰ ἁμαρτήματα τοῦ ἐχθροῦ. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως, λοιπόν, ταύτης, αἱ δύο τάξεις ἐκλεκτῶν ἀλληλοὑπεστηρίζοντο ἐντυπωσιακῶς¹²¹.

Οἱ πολέμαρχοι ἐχρησιμοποιοῦν τὴν Ἐκκλησίαν διὰ νὰ πολεμοῦν τοὺς εἰδωλολάτραι. Ἡ μοῖρα τῶν πολεμικῶν τῶν ἐκστρατειῶν, ἐξ ἄλλου, ὑπεβόη-θεῖτο ὑπὸ τοῦ συνοδεύοντος κλήρου.

Ἡ ἀμοιβαία ἐξάρτησις ἐσυμβολίζετο ἀπὸ τὸ ἔθιμον νὰ φέρῃ ὁ στρατὸς εἰς τὸ πεδὶον μάχης κάποιον «Tabot», καὶ ἀπὸ τὸ ἔθιμον ἀπονομῆς «χαιρετισμῶν» πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς πρώτου καθήκοντος, τὸ ὅποιον ἔπραττεν ὁ πολεμιστὴς ἐπιστρέφων εἰς τὸν οἶκον του¹²².

Αἱ ἀξίαι αὗται τοῦ πολέμου καὶ τῆς θρησκείας συνεδυάσθησαν εἰς τὸ πρό-σωπον τοῦ Αὐτοκράτορος εἰς εἰκόνα ἀδαμάστου πολέμαρχου καὶ θεοσεβοῦς θεόθεν ὁδηγούμενου Χριστιανοῦ. Ἐπὶ πλέον, ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν πολι-τικὴν οἱ εὐγενεῖς καὶ ὁ κληρὸς εὐρίσκοντο βασικῶς σύμφωνοι. Ἀμφότεραι αἱ τάξεις ἡσθάνοντο εἰδικὴν ὑπευθυνότητα διὰ τὴν ἐκδίκασιν ἀμφισβητήσεων. Ἀμφότεραι ἡσθάνοντο ὅτι ἡ ἄνωτέρα κοινωνικὴ θέσις τῶν τοὺς παρεῖχε τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνουν οὐσιώδη ποσὰ ἐνοικίων καὶ εἰσοδημάτων ἀπὸ γαίας παραχωρηθείσας εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τὸν Βασιλέα, ὡς καὶ ἀπειράριθμα δῶρα καὶ ὑπηρεσίας ἀπὸ τὴν τάξιν τῆς σειρᾶς τῶν χωρικῶν. Φυσικά, διαφοραὶ ἀνέ-κυπτον μόνον ὅταν ἡ λαϊκὴ (οὐχὶ κληρικὴ) ἰσχὺς παρεξέκλινεν ἀπὸ τὰ γενι-κῶς καθιερωμένα φυσικὰ πρότυπα. Οὕτω, μερικαὶ ἀκρότητες ἐκμεταλλεύ-σεως, κατὰ περιστάσεις, κατεδικάζοντο σφοδρῶς ὑπὸ τοῦ κλήρου. Γενικώ-τερον, ὁ κληρὸς ἔτεινε νὰ ἀντιδρᾷ κατὰ τῆς καταφώρως κακῆς συμπεριφορᾶς τῶν στρατιωτικῶν, ὅπως κατὰ τῆς λαφυραγωγῆσεως τῶν οἰκιῶν τῶν παρε-χομένων εἰς αὐτοὺς ὡς κατάλυμμα ἢ τῆς παραβιάσεως τοῦ δικαίωματος τῆς ἀσυλίας¹²³.

Ἡ ἑκτασις τῆς οἰκονομικῆς διαπάλης εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκετο ἡ θρησκεία πρὸς τὰς λαϊκὰς ἐξουσίας, φαίνεται ὅτι ἐξηρτᾶτο εὐρέως ἐκ τῶν διαθεσίμων ποσοτήτων γαιῶν, κατὰ δοθέντας χρόνους. Τὸ δικαίωμα τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν γαιῶν ἐθεμελιόυτο ἐπὶ τῆς πατροπαράδοτου συμφωνίας, ἡ ὁποία ἀπο-δίδεται εἰς τὸν Αὐτοκράτορα Yekunoamlak (1270-85), συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν ἡ Ἐκκλησία ἔπρεπε νὰ λαμβάνῃ τὸ ἓν τρίτον τῶν γαιῶν τοῦ βασι-λείου. Εἶναι σαφές ὅτι ἡ ἰδιοκτησία τῆς Ἐκκλησίας ἠϋξάνετο προοδευτικῶς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μέχρι τοῦ 16ου αἰῶνος. Ἐπακόλουθον τούτου ἦτο ἡ μείωσις τῆς ἰδιωτικῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἡ σχετικὴ κοινωνικὴ ἀποδιοργάνωσις, μὲ ἀποτέλεσμα ὁ λαὸς νὰ μὴ σέβεται, ὡς ἐκ τούτου, ἀπολύτως τὰ αὐθαίρετα

δικαιώματα τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν προσαρτηθεισῶν γαιῶν. Οὕτω, οἱ Αὐτοκράτορες τοῦ 17ου αἰῶνος εὐρίσκοντο εἰς ἀγωνίαν, ἵνα ἀνακτήσουν τὰς γαίας ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ κατανομήν εἰς τοὺς στρατιώτας των, ὅπως ἐγένετο κατὰ τοὺς προηγουμένους αἰῶνας, καθ' οὓς οἱ Αὐτοκράτορες ἦσαν γενναϊόδωροι πρὸς αὐτούς. Ἐνῶ ὁ Ἅγιος Αἰθίοψ Tekla — Hamanot¹²⁴ ἐξέδωκε διάταγμα τὸ 1771 ὅπως «ὅλαι αἱ γαῖαι καὶ χωρία τὰ ὁποῖα τώρα διδονται ἢ ἔχουν δοθῇ εἰς τὸν Abuna (Ἐπίσκοπος — πατὴρ) ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, περιέλθουν εἰς τὴν μοναδικὴν χρῆσιν τοῦ Βασιλέως». Ὁ Θεόδωρος II ἀνυπομόνως ἀνέμενε νὰ ἐπανακτήσῃ ὅσας περισσοτέρας γαίας ἠδύνατο ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν. Ὁπωσδήποτε, ἀργότερον κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα, καθὼς ὁ Menelik II ἔφερεν εἰς πέρας τὴν μεγάλην ἐδαφικὴν ἐπέκτασίν του, ἡ Ἐκκλησία ἀπέκτα συστηματικῶς τὸ ἐν τρίτον τῶν ὅλων γαιῶν εἰς τὰς προσαρτηθείσας περιοχάς. Γενικῶς, δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ὁ κλῆρος καὶ οἱ εὐγενεῖς εἰργάζοντο νὰ ἐπεκτείνουν τὰ συμφέροντα ἀλλήλων. Οἱ εὐγενεῖς ὑπεστήριζον τὸν κλῆρον διὰ προικοδοτήσεως τῶν ἐκκλησιῶν καὶ μοναστηρίων, διὰ τῆς ἐπανοικοδομήσεως τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ διὰ τῆς παρακολουθήσεως τῶν θρησκευτικῶν τελετουργιῶν ὡς κρατικῶν λειτουργιῶν.

Ὁ κλῆρος μὲ τὴν σειράν του ὑπηρετεῖ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν διὰ παροχῆς δικτύου ἐπικοινωνιῶν πρὸς ἀναμετάδοσιν καὶ ὑποστήριξιν τῆς ἐπισήμου πολιτικῆς τῆς, διὰ τοῦ ἀφορισμοῦ τῶν ἐχθρῶν καὶ διὰ παροχῆς συμβουλῶν καὶ ἠθικῆς ὑποστηρίξεως κατὰ τὰς ἐκστρατείας.

Ἐν τῷ συνόλῳ, ὑπῆρχε ἐν εὐκόλῳ ἐμπόριον μεταξὺ τῶν ἐκλεκτῶν τάξεων. Ἡσθάνοντο κοινὰ τὰ αἷτια τῶν εὐθυνῶν καὶ προνομίων των ἐναντι τῶν μαζῶν. Ὁπωσδήποτε, ὁσάκις αἱ προσδοκίαι πρὸς ἀμοιβαίαν ὑποστήριξιν δὲν ἱκανοποιοῦντο, ἐξερρηγνύετο διαμάχη μεταξὺ τῶν Κοσμικῶν καὶ (κληρικῶν) Ἐκκλησιαστικῶν ἐξουσιῶν. Εἰς τοιαῦτα γεγονότα, ἀμφοτέρωθεν τὰ μέρη ἀνέτρεχον εἰς χρῆσιν ἰσχυρῶν ὅπλων. Τὸ πρῶτον εἰς τὴν βίαν, τὸ δεύτερον εἰς τὸν ἀφορισμόν¹²⁵. Ὁ τρόπος οὗτος δὲν ἀντιπροσωπεύει, εἰμὴ μόνον μίαν ἐκ τῶν ἀκροτάτων ἐκείνων περιπτώσεων τῆς βίας εἰς ἀντεκδίκησιν. Οἱ Βασιλεῖς ὁσάκις ἤθελον ν' ἀποφύγουν τὰς ἀκρότητας, εἶχον βεβαίως ἄλλα μέσα εἰς τὴν διάθεσίν των ἵνα ἐλέγχουν τὸν κλῆρον, ἥτοι τὴν ἰσχὺν κατακρατήσεως τῆς ἀγαθοεργίας, τὸ δικαίωμα φυλακίσεως τῶν κληρικῶν λειτουργῶν, τὴν τελικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ δογματικῶν θεμάτων καὶ τὴν ἱκανότητα νὰ ἐγείρουν φραγμὸν ἡνωμένου μετώπου κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, διὰ διαμάχης τῶν ὑψηλῶν κληρικῶν λειτουργῶν τὴν ὁποίαν ἐδημιουργοῦν ρίπτοντες τὸν ἕνα κατὰ τοῦ ἄλλου. Ἀφ' ἑτέρου ὁ κλῆρος εἶχε τρόπους ἐκδικήσεως τοὺς ὁποίους ἠδύνατο νὰ χρησιμοποίησιν ἐναντίον τοῦ Αὐτοκράτορος. Ἡδύνατο νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν βασιλικὴν πολιτικὴν μέσῳ ὑψηλὰ ἱσταμένων Συμβούλων, τὸ δὲ σπουδαιότερον, ὅτι ὁ κλῆρος διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῆς δημοσίας γνώμης ἠδύνατο νὰ στρέψῃ τὸν ὄχλον κατὰ τῆς Βασιλείας¹²⁶. Ὁ κλῆρος ἀπετέλει μίαν εὐρέως αὐτόνο-

μον ομάδα κοινωνικῆς τάξεως, τὴν ὁποίαν οὐδεὶς Αὐτοκράτωρ ἠδύνατο ν' ἀνταγωνίζεται ἐπ' ἀόριστον χρόνον.

Ἡ προσπάθεια δημιουργίας μιᾶς ἰσχυροτέρας κεντρικῆς Κυβερνήσεως καὶ εἰσαγωγῆς ἐκπαιδευτικῶν μεταρρυθμίσεων, ἀπῆλθε οὕτω κάποιαν τροποποίησιν τῆς ἀνεξαρτήτου θέσεως τοῦ κλήρου, ὅπως καὶ ἐκείνης τῆς παλαιᾶς τάξεως εὐγενῶν¹²⁷.

Ὅπως δὴποτε, αἱ μεταβολαὶ κατὰ τὰς τρεῖς τελευταίας δεκαετίας ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν μείωσιν βαθμοῦ ἀνεξαρτήτου ἐξουσίας, τὴν ὁποίαν ἀπέλαυε παραδοσιακῶς ὁ κλῆρος.

Ἡ ἐπίτευξις τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας, δηλ. τὸ Αὐτοκέφαλον, ἐξῆλθε τὸ γόητρον τῶν ἐθνικῶν ἐκκλησιαστικῶν λειτουργῶν εἰς τὴν Αἰθιοπίαν. Αὕτη ἐπέτυχε μίαν ἀναδιοργάνωσιν τῆς ἱεραρχίας τῆς ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας ὁ Πατριάρχης καὶ οἱ 15 Ἀρχιεπίσκοποι ἀπολαύουν τιμῶν ἀνεγνωρισμένων Ἐκκλησιαστικῶν Ἀρχόντων¹²⁸. Ἐμείωσε τὴν ἐνεργὸν ἐλευθερίαν τοῦ Κλήρου ὡς χωριστῆς κοινωνικῆς ομάδος. Ὁ Αὐτοκράτωρ ἐπιστρέψας ἀπὸ τὴν ἐξορίαν τὸ 1941 ἐξέδωσε διάταγμα διὰ τοῦ ὁποίου ἐντόνως περὶώρισε «τὰ τυχερά» τοῦ κλήρου¹²⁹. Αἱ ιδιόκτητοι γαῖαι τοῦ δὲν ἀπηλάσσοντο πλέον τοῦ φόρου, ἀλλὰ τώρα ὑποχρεοῦται ὁ κλῆρος νὰ καταβάλλῃ φόρους τῆς κανονικῆς κλίμακος εἰς ἓν κεντρικὸν ἐκκλησιαστικὸν Ταμεῖον. Ἀφῆρέθη τὸ δικαίωμα νὰ εἰσπράττουν ἐκ τῶν πόρων τῆς ἐκκλησίας ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐκ παραδόσεως εἶχον ἱερατικὸν ἀξίωμα.

Ὁ Αὐτοκράτωρ ὑπεχρέωσεν εἰς τὴν καταβολὴν προστίμων τοὺς ἐπικεφαλῆς κληρικούς καὶ ἀφῆρεσεν ἀπὸ αὐτοὺς τὸ δικαίωμα ἐπιβολῆς ἀμίσθου ἀγγραφείας ἐπὶ τῶν χωρικῶν τῶν ἀποζώντων ἐκ τῶν ἰδίων τῶν γαιῶν.

Εἰς πεῖσμα ὅλων αὐτῶν τῶν πληγμάτων ὁ κλῆρος διατηρεῖ περίπου τὸ ἴδιον γόητρον, ὡς πάνποτε, εἰς τὰς Ἐπαρχίας. Ἡ ἐπήρειά του εἶναι σημαντικὴ ἐπὶ τῆς δημοσίας γνώμης καὶ ὑπῆρξεν ὁ κύριος παράγων ἀποθαρρύνσεως τῶν οἰκογενειῶν εἰς τὰς κατὰ παράδοσιν χριστιανικὰς περιοχὰς ἀπὸ τὸ νὰ στέλλουν τὰ παιδιά των εἰς τὸ κυβερνητικὸν σχολεῖον, δηλ. τὰ ἀπέκλειον τῆς συγχρόνου μορφώσεως.

Εἰς τὸν τομέα ἐκσυγχρονισμοῦ ἡ θέσις τοῦ κλήρου ὑπῆρξε περισσότερο ἐπιβλαβής. Οἱ πατροπαράδοτοι τύποι πολυμαθείας καὶ εὐσεβείας φαίνεται νὰ ἔχουν μικρὰν σχέσιν μὲ τὰς διανοητικὰς καὶ ἠθικὰς ἀνάγκας τῶν στοιχείων ἐκσυγχρονισμοῦ¹³⁰.

Εἰς τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις, ἡ Ἐκκλησία ἔχει ἀκόμη ἄπειρον ἰσχὺν ἐπιρροῆς, εἰ καὶ τὸ ἔδαφος τῆς ἰσχύος τῆς βραδέως μὲν ἀλλὰ σταθερῶς μειοῦται.

Ὁ Αὐτοκράτωρ εὗρε σκοπιμώτερον νὰ κινηθῇ μετὰ περισσοτέρας προσοχῆς ἀκόμη καὶ εἰς τὰς λαϊκὰς ὑποθέσεις. Εἰς τὰς θρησκευτικὰς ὑποθέσεις οὗτος εἶναι διπλᾶ προσεκτικός, εἰς τὸ νὰ παρατηρῇ ὅλας τὰς μορφὰς Ἐκκλη-

σιαστικῆς ἐξουσίας καὶ νὰ ἀποφεύγῃ οἰανδὴποτε πρᾶξιν, ἥ ὁποία θὰ ἡδύνατο νὰ προκαλέσῃ εἰς τὸν κλῆρον τὴν ἐντύπωσιν βαθμιαίου παραμερισμοῦ του. Οὐχ' ἤττον, αὐτὸ συμβαίνει καθὼς ἐξελίσσονται βραδέως οἱ διάφοροι θεσμοὶ εἰς τὴν Αἰθιοπίαν καὶ καθὼς αἱ πολιτικαὶ λειτουργίαι ἀυξάνονται κατὰ σκοπὸν καὶ πολυπλοκότητα. Ἡ Ἐκκλησία θὰ εὕρῃ ἐν καιρῷ, ὡς πρὸ μακροῦ ἤδη εὔρεν εἰς Εὐρώπην, ὅτι πρέπει νὰ παραιτηθῇ τῆς ἰσχύος της εἰς τὰς κοσμικὰς ὑποθέσεις. Τοῦτο ἴσως θὰ ἀποβῇ πρὸς τὸ καλόν, καθ' ὅσον ἀναγκάζει τὴν Ἐκκλησίαν νὰ αὐτοκαθάρῃ τὸν Οἶκον της καὶ ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν διαφθορὰν καὶ ἄγνοιαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΤΑΞΕΩΣ

Α. Αἱ ἀντιδράσεις κατὰ τῆς κοινωνικο-πολιτικῆς ἀνισότητος.

Κατὰ πρῶτον δέον νὰ γίνη καταληπτόν, ὅτι δὲν εἶναι τελείως ἀκριβὲς νὰ γράψωμεν περὶ τῶν σωματείων ὡς ἀποτελούντων ἐντελῶς ὁμογενῆ τάξιν. Ἐντὸς τοῦ τμήματος τοῦ πληθυσμοῦ περιλαμβάνοντο μερικαὶ χωρισταὶ κοινωνικαὶ ομάδες, αἱ ὁποῖαι διέφερον ἀλλήλων κατὰ ποικίλους τρόπους, ἀλλ' αὗται εἶχον ἐν σημείον ἐπαφῆς, καθ' ὅσον ὅλοι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον εἶχον ἄμεσα συμφέροντα ἐκ τῆς καλλιιεργείας. Αἱ ἀγροτικαὶ μᾶζαι τῶν Αἰθιοπικῶν χωρίων, τουτέστιν οἱ χωρικοί, εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ζοῦν πάντοτε ἐν ἐπαφῇ μὲ τὸ ἔδαφός των¹. Οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων οἱ ὁποῖοι καλλιεργοῦν τὰς μικρὰς ἰδιοκτητοὺς γαίας των ἢ ὡς Gabar (δουλοπάροικοι) ἀνήκουν ὅλοι εἰς τὴν τάξιν τῶν χωρικῶν ἢ χειρωνάκτων καλλιεργητῶν (ἐργατῶν γῆς)². Ὁ Bussiere ἀναφέρει: «Ὁ κολλῆγος, ὁ ὁποῖος καλλιεργεῖ τὰς γαίας ἐνὸς μεγαλογαιοκτημόνου καὶ λαμβάνει εἰς ἀντάλλαγμα ἐν μέρος τῆς ἐσοδείας, εἶναι ἐπίσης χωρικός· ὁ ἐργάτης καὶ ὁ ὑπηρέτης τοῦ ἀγροκτήματος, ἀρκετὰ σπανίως θεωροῦνται χωρικοὶ εἰς τὸ Perigord... Γενικῶς ἐκεῖνος ὁ χωρικός εἶναι ὁ ἄνθρωπος ὁ ἐργαζόμενος τὴν γῆν»³. Ὑπῆρχον διάφοροι ομάδες εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς ἀγροτικῆς Αἰθιοπίας, μολονότι τὸ πλῆθος καὶ ἡ σχετικὴ σπουδαιότης ἐκάστης ομάδος ἐποίκιλλον φυσικά, ἀπὸ περιοχῆς εἰς περιοχὴν⁴. Πράγματι εἰς μερικὰς ἐπαρχίας, ὅπως ἀκόμη συμβαίνει καὶ σήμερον, οἱ μισθωτοὶ καλλιεργηταὶ ἦσαν πολυαριθμότεροι ἀπὸ τοὺς μικροἰδιοκτήτας. Ὡς εἶδομεν, ἀπὸ κοινωνικῆς θέσεως, οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων ἀνῆκον κατὰ κύριον λόγον εἰς τὰς κατωτάτας τάξεις.

Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου εἰς τοὺς συγχρόνους ἤδη καιροὺς οἱ χωρικοὶ ἔχουν ἀρχίσει νὰ ὁμιλοῦν κατ' ἐπανάληψιν περὶ ἑαυτῶν ὡς ἰδιοκτητῶν, ἐνῶ οἱ φορολογικοὶ πίνακες τῆς περιόδου σαφῶς διακρίνουν τὸν ἀγρότην τοῦ κατόχου γῆς ἐπὶ ἐνοικίῳ καὶ τοῦ χωρικοῦ ἰδιοκτήτου⁵. Ἀλλ' ἐδῶ δέον νὰ παρατηρηθῇ ὅτι τὸ δικαίωμα ἰδιοκτησίας δὲν ἦτο ἀπόλυτον καὶ αὐτόνομον⁶.

Ἡ προσπάθεια ἐλευθέρας χρησιμοποίησεως τῶν γαιῶν των συχνάκις περιωρίσθη σοβαρῶς, ὑποχρεομένων νὰ διαμοιράζωνται τὰ προϊόντα των μὲ κάποιον κοινωνικῶς ἀνώτερον. Ἀγροτικὸς Φεουδαρχισμὸς, ὅπως ἀκόμη ὑφίσταται εἰς τὴν Αἰθιοπίαν, δύναται νὰ περιγραφῇ μᾶλλον ὡς σύστημα δυαδικῆς ἰδιοκτησίας οὐδενὸς ἐκ τῶν μερῶν ἔχοντος πλήρη καὶ κυριαρχικὰ δικαιώματα ἐπὶ τῶν γαιῶν. Ἡ ἰσχὺς τῶν Ἀρχηγῶν καὶ τὸ σύστημα τοπικῆς διοικήσεως στηρίζονται ἐπὶ συμφωνίας μισθῶν⁷.

Ὑπὸ τὸ πατροπαράδοτον σύστημα ἡ ἐργασία τῶν ἀγροτῶν χωρικῶν καὶ ἡ κοινοτικὴ ἐργασία, αἱ ὁποῖαι συνετήρουν τὰς στοιχειώδεις δημοσίας ὑπηρεσίας τοῦ χωρίου ἢ τῆς πόλεως, ἐρρυθμίζοντο ὑπὸ τῶν Ἀρχηγῶν. Ἡ μετακίνησις τῶν ἀγροτῶν χωρικῶν πρὸς ἡ ἐκτὸς τῆς πόλεως, ὑπέκειτο, εἰς περιπτώσεις τινάς, εἰς τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ Ἀρχηγοῦ⁸. Ὁ ἀρχηγὸς καὶ ὁ γαιοκτῆμων ἐνδιαφέροντο διὰ τὸ σύστημα μαθητείας, καθὼς καὶ διὰ τὴν διευθέτησιν τῶν διαμφισβητήσεων, οἱ ὁποῖαι προέκυπτον ἐκ κοινωνικῆς ἀδικίας. Ὁ ἐργάτης, ὁ χωρικὸς καὶ ὁ μαθητὴς σπανίως ἦσαν μεμονωμένα ἢ ἀνεξάρτητα ἄτομα. Ἴσως νὰ εὐρίσκοντο εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν ἐντὸς ομάδος συγγενείας, ἡ ομάδα ἐδαφικῆς περιοχῆς, ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει ἦσαν συνδεδεμένοι πρὸς τὸν γαιοκτῆμονα ἢ ἀρχηγὸν τοῦ χωρίου ἢ τμήματος τῆς Φυλῆς⁹. Ἡ ἀνοδος τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ καὶ ἡ μισθοδοσία καὶ τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ τοῦ ἀρχηγοῦ καταντοῦν πρόκλησις καὶ ἀγανάκτησις κατὰ τῆς θέσεως τῶν Ἀρχηγῶν¹⁰.

Ἀλλὰ τώρα προκύπτουν νέαι ὑποχρεώσεις μὴ ἀντιμετωπισθεῖσαι ἄλλοτε ὑπὸ τὸ παλαιὸν καθεστῶς. Παράπονα καὶ ἔριδες προκύπτουν, τὰς ὁποίας αἱ παλαιότεραι ἀρχαὶ ἐντοπίου διαιτησίας δὲν δύνανται νὰ ἐπιλύσουν ὀρθῶς. Ἡ ἀνάπτυξις ὑπῆρξε συχνάκις πρόκλησις πρὸς τοὺς πατροπαράδοτους θεσμοὺς¹¹.

Ἐθελοντικαὶ ἐνώσεις ὑπάρχουν πολλαὶ πρὸς ἐπίλυσιν τῶν προβλημάτων των, ἀλλ' ἀπαγορεύονται δι' ἀστυνομικῆς διατάξεως αἱ συγκεντρώσεις αὐτῶν¹². Ὑπάρχουν παραδείγματα πολλὰ συλλόγων καὶ ομάδων ὀργανωμένων πρὸς ἐπιδίωξιν κοινῶν συμφερόντων ἢ ἀντιμετώπισιν ἐδικῶν προβλημάτων¹³. Ἡ ὀργάνωσις τῶν ομάδων τούτων εἶναι συνήθως οἰκογενειακῆς μορφῆς: Συμβαίνει ὅ,τι καὶ μὲ μίαν φυλὴν συνεδριάζουσιν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ἀρχηγοῦ, μολονότι συχνάκις γίνονται ἀποδεκτὰ καὶ μέλη ἔξω τῆς ομάδος¹⁴. Εἰς πεῖσμα τῶν δυσκολιῶν λόγῳ ἀγραμματοσύνης καὶ ἀτελοῦς διοικήσεως, μία καλῶς ἐπεξεργασμένη ὀργάνωσις ἀποδίδει ἐπιτυχῶς¹⁵. Πολλὰ ἄλλα παραδείγματα τοῦ τύπου τούτου συλλόγων, μορφῆς φυλετικῆς, τοπικῆς ἢ κοινωνικῆς, θὰ ἠδύνατο νὰ περιγραφοῦν. Οὐχ' ἤττον, ἡ ὑπαρξίς των δὲν παρέχει πειστικὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ σύγχρονον πρόβλημα τῶν ἐργαζομένων τῆς μεσαίας τάξεως. Αἱ ομάδες δηλ. αὗται ἢ σύλλογοι ὑπάρχουν ὅχι διὰ νὰ διεκδικήσουν ὡς συμπαγῆς δύναμις τὰ ζωτικὰ συμφέροντα τῶν ἐργαζομένων μελῶν ἐναντι τῆς κυβερνήσεως, ἀλλὰ ἔχουν δημιουργηθῇ ἀπλῶς διὰ τὸ θεάρεστον μὲν ἔργον τὸ τῆς ἀλληλοβοηθείας, οὐδόλως ὅμως δι' ἀγῶνα κατακτῆσεως καὶ προστα-

σίας τοῦ ζῆν κατὰ τὸν σύγχρονον τρόπον¹⁶. Ὅλοι συνδέονται στενωῶς πρὸς σύστημά τι φυλετικὸν ἢ περιοχῆς ἢ περιορίζονται εἰς εἰσδοχὴν τοπικῶν μελῶν¹⁷. Οὕτε φαίνεται ὅτι οἱ ἐθελοντικοὶ σύλλογοι περισσότερον συγχρόνου μορφῆς ἔχουν ἐπιτυχῶς ἀντικαταστήσει τοὺς παλαιότερους.

Ἄλλη σπουδαία τάσις εἰς τὴν ζωὴν τῆς χώρας εἶναι ἡ μετακίνησις ἐκ τῆς ἀγροτικῆς πρὸς ἄλλας μορφὰς ἀπασχολήσεως. Ἄνευ δὲ τῶν συγχρόνων καλλιεργητικῶν μεθόδων ἡ γῆ, ἡ ὁποία ἄλλοτε ἐπήρκει εἰς τὸν λαόν, δὲν παράγει πλέον ἐπαρκῆ προϊόντα διὰ τὸν πληθυσμὸν τῆς πόλεως¹⁸. Ἄλλαι μορφαὶ πόρων ζωῆς καθίστανται ἀναγκαιότης, ἐξ ἧς δὲ καὶ νέαι μέθοδοι διατηρήσεως τῆς παραγωγικότητος τῆς γῆς. Συναισθηματικῶς ὁ λαὸς ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι προσκολλημένος εἰς τὴν γῆν, διότι ἀποτελεῖ δι' αὐτὸν τὴν μόνην μορφήν ἀσφαλείας παρέχουσαν μοναδικὸν καὶ σχετικῶς ικανοποιητικὸν τρόπον ζωῆς¹⁹. Ὑπάρχει ἀκόμη εὐρέως διαδεδομένη ἡ παραδοχὴ, ὅτι ἕκαστος ἀνθρώπος πρέπει νὰ ἔχῃ δικαιώματα ἐπὶ ἐπαρκοῦς γῆς πρὸς διατροφήν τῆς οἰκογενείας του²⁰, ἐν τούτοις ὅμως ὁσημέραι αὐξάνει τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ὑποχρεοῦνται νὰ ζήσουν ἄνευ οἰασδῆποτε ιδιοκτησίας γῆς. Τοῦτο ἀποτελεῖ βαθεῖαν μεταβολὴν εἰς τὸ κοινωνικοπολιτικόν, οἰκονομικόν καὶ συναισθηματικὸν ὑπόβαθρον τῶν Αἰθιοπῶν χωρικῶν, τὸ ὁποῖον καὶ προσθέτει ἰδιαιτέραν πικρίαν κατὰ τῆς Φεουδαρχικῆς ιδιοκτησίας γαιῶν²¹. Τοῦτο ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ἔλλειψιν γαιῶν καθιστᾷ δύσκολον διὰ τοὺς χωρικοὺς νὰ ἀκούουν μεθ' ὑπομονῆς τὰ οἰκονομικὰ ἐπιχειρήματα πρὸς διατήρησιν οἰωνδῆποτε περιοχῶν καταφανῶς ἀκατοικήτων²².

Ἡ κοινωνικὴ δομὴ εἰς τὴν Αἰθιοπίαν ἀρχίζει νὰ μεταβάλλεται, καὶ ἡ φυλετικὴ ζωὴ τῆς χώρας εἶναι ὑπὸ κατάρρευσιν. Μὲ τὰ σύγχρονα μέσα ἐπικοινωνιῶν οἱ ἄνθρωποι ταξιδεύουν καθ' ὅλην τὴν χώραν, ἰδιαιτέρως δὲ πρὸς τὰς πόλεις, εἰς ἀναζήτησιν ἐργασίας. Οἱ παλαιοὶ ἠθικοὶ φραγμοὶ καθ' ἡμέραν πίπτουν, αἱ παλαιαὶ αὐθεντίαι, προκαλοῦμεναι ἀπὸ τὰς νέας γνώσεις καὶ νέαν πείραν, ὥσάυτως κλονίζονται. Εἷς λαὸς ὁ ὁποῖος εἶχε συμμορφωθῇ πρὸς τὴν πειθαρχίαν τῆς φεουδαρχικῆς ζωῆς εὐρίσκει τὰ παλαιὰ καθιερωμένα ξεπερασμένα, συχνάκις δὲ οὐδὲν καλὸν εἰς τὸ παλαιὸν σύστημα τῆς Κυβερνήσεως καὶ καταβάλλει προσπάθειάς πρὸς μεταβολὴν τοῦ παλαιοῦ συστήματος. Αἱ παλαιαὶ ἀξίαι ἐλησμονήθησαν σήμερον, ἀφήσασαι τὴν συναισθηματικὴν ἐκείνην δύναμιν ἣτις ἔστιν ὅτε ἐπαναφέρει, ἔστω καὶ κατ' ἰδίαν, τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν κύκλον ἐκεῖνον τῆς παλαιᾶς ζωῆς. Παρὰ ταῦτα ἡ κοινωνικὴ δομὴ ἡ στηριζομένη ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ τρόπου ζωῆς δὲν ἀπέκτησεν ἀκόμη καὶ τώρα στερεᾶς ρίζας. Διὰ τοῦτο οἱ ἄνθρωποι τῆς σήμερον ἐν Αἰθιοπίᾳ σχεδὸν ἐν ὁλότῃτι δὲν γνωρίζουν ἀπολύτως τὸ σύγχρονον δίκαιον καὶ ἄδικον, ἐννοίας τὰς ὁποίας ἀδυνατοῦν νὰ κατανόησιν ἀπολύτως, ταλαντευόμενοι μεταξὺ τῆς πραγματικότητος καὶ τῆς ὑποκειμενικῆς αὐτῶν ἐρμηνείας. Αἱ γυναῖκες ἀφεθεῖσαι ὀπίσω μόναι εἰς τὰ χωρία ἀπὸ τοὺς ἄνδρας των, οἱ ὅποιοι ἀνεχώρησαν δι' ἐξέυρεσιν ἐργα-

σίας εις τὰς νέας πόλεις, ὅπου καὶ ἀπέκτησαν γῆν, ἔχουν παραμείνει κατὰ τὸ πλεῖστον ἀγράμματοι καὶ ζοῦν ἀκόμη τὴν ζωὴν τοῦ παρελθόντος. Τὰ τέκνα των πηγαίνουν εἰς τὸ σχολεῖον καὶ μαθαίνουν νέους τρόπους ζωῆς. Οὕτω, μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ τῆς συζύγου του καὶ μεταξὺ γονέων καὶ τέκνων, ἐλλεῖπει ἡ κοινὴ ἀντιμετώπισις τῆς ζωῆς, τὰ δὲ μεταξὺ αὐτῶν κοινὰ ἐνδιαφέροντα εἶναι ὀλίγα.

Σὺν τῷ χρόνῳ ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα ἰδρύονται καὶ περισσότερα παιδιὰ φοιτοῦν εἰς τὰ σχολεῖα, ὅπου ἐπηρεάζονται ἐκ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος. Ἀλλὰ ἡ αὕξησις τοῦ πλήθους τῶν ἀγραμμάτων οἰκογενειῶν παρὰ τὸν ὅλον ἐκτεινόμενον κύκλον ἐκπαιδεύσεως ἀντὶ νὰ βελτιώσῃ τὴν κατάστασιν, ἐπιφέρει αὕξησιν τοῦ χάσματος μεταξὺ γονέων καὶ τέκνων εἰς τὴν ζωὴν τῶν Αἰθιοπικῶν χωρίων ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην γενεάν²³.

Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, τοῦτο πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ τὸ πειστικώτερον ἐπιχείρημα διὰ τὸν θεσμόν τῆς ἐπὶ εὐρυτάτης κλίμακος μορφώσεως τῶν ἐνγλίκων²⁴. Ὡς νὰ μὴ ἤρκει πᾶν ὅ,τι ἐλέχθη διὰ τὸ ἐκπαιδευτικὸν ζήτημα, ἕτερος λόγος ὅστις κωλύει τὴν κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν τοῦλάχιστον πρὸς τὸ παρὸν εἶναι ἡ μετακίνησις τοῦ πληθυσμοῦ, ἡ ἀστυφιλία, μὲ συνέπειαν τὴν ἔλλειψιν στέγης, τὴν δυσκολίαν περὶ τὴν ἀσφάλειαν τῶν παρηλίκων, τὴν διάλυσιν τῶν δεσμῶν. Τὰ δύο ταῦτα προβλήματα συγκρατοῦν τὰς οἰκογενεῖας προσκεκολλημένας εἰς τὰ περιθώρια τῆς μικρᾶς ἰδιοκτητοῦ γῆς, εἰς τὰς ἐφεδρείας, καὶ ἔχουν ὡς ὑποχρεωτικὸν ἀποτέλεσμα τὴν ἐκεῖ παραμονὴν τῶν γυναικῶν διὰ τὴν ἐπιβίωσίν των²⁵.

Οἱ ἐκ τῶν Αἰθιοπικῶν χωρίων ἐλθόντες εἰς τὰς πόλεις συνειδητοποιοῦν βαθέως ὅτι ἡ θρησκεία ζῇ πνευματικὴν ἐρημίαν, οὔσα ἄνευ ριζῶν καὶ οὐδὲν ἔχουσα τὸ βέβαιον. Οὕτω οἱ νέοι κάτοικοι τῶν πόλεων, πρὸ τῆς ὥμῃς πραγματικότητος εὐρισκόμενοι, ἀναγκάζονται νὰ παραδεχθῶν ὅτι ἡ μόνη ἱκανὴ νὰ ἐπιλύσῃ τὸ ἀγωνιῶδες πρόβλημά των, τῆς θέσεώς των ἐνώπιον τῆς συγχρόνου ζωῆς, εἶναι ἡ παιδεία των. Πρὸς ταύτην στρέφονται καὶ διὰ ταύτης ἐπιθυμοῦν νὰ θεμελιώσουν τὴν νέαν δομὴν τῆς κοινωνίας των²⁶.

Β. Ἡ οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ δομὴ τῆς Αἰθιοπίας.

Θὰ ἀνέμενέ τις ἓνα λίαν ἐπωφελεῖ συναγωνισμόν τῶν ἐκ τῆς Αἰθιοπικῆς γῆς προϊόντων πρὸς τὰ ὅμοια τῶν ἄλλων χωρῶν, ἀφοῦ ἡ Αἰθιοπία εἶναι πλουσία γεωργικὴ χώρα. Παρὰ τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ἐπεὶ ἡ γεωργικὴ παραγωγὴ δὲν εἶναι καταλλήλως ὀργανωμένη καὶ τὰ ἡμερομίσθια εἶναι χαμηλά, οὐδὲν ἐνδιαφέρον γεννᾶται εἰς τοὺς καλλιεργητὰς Αἰθιοπίας νὰ ἐντείνουν τὰς προσπάθειάς των πρὸς μεγαλυτέραν ἀπόδοσιν προϊόντων²⁷, περιοριζομένης τῆς παραθείας αὐτῶν εἰς τὴν παραγωγὴν ἐκείνην ἥτις ἤθελεν ἐπαρκέσει εἰς τὴν ἐσωτερικὴν κατανάλωσιν καὶ ταύτην πολλακίς ἐλλιπῶς. Ἀποτέλεσμα τούτου εἶναι

ἡ χαρακτηριστικὴ πτωχεία τοῦ γεωργικοῦ κόσμου δημιουργουμένου οὕτω προβλήματος μὲ λίαν δύσκολον λύσιν, προβλήματος οἰκονομικοῦ τὸ ὅποϊον ὡς αἰχμὴ ἐγγίζει τὰς σάρκας τῆς Αἰθιοπίας καὶ διατρυπᾷ αὐτὰς μὲ ἕμμεσον ἀποτέλεσμα τὴν ὑπισθοδρομικότητα εἰς τοὺς ἄλλους τομεῖς τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος. Διότι καὶ τοῦτο εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστόν, ὅπου ἡ γεωργία, ἡ πρώτη πηγὴ πλούτου, μαραίνεται, ἐκεῖ ἀκολουθεῖ κατὰ τρόπον ἀνάλογον καὶ ὁ μαρασμὸς πάσης ἀναπτύξεως²⁸.

Μερικὰ μέρη τῆς Αἰθιοπίας παραμένουσι ἀκόμῃ καὶ τώρα εἰς πρωτόγονον κατάστασιν, ἐπεὶδὴ παραμένουν μακρὰν πάσης προσπάθειας πρὸς ἐκσυγχρονισμόν, ἃν καὶ ἡ ἰθύνουσα τάξις καταβάλλει προσπάθειας πρὸς ἐκσυγχρονισμόν κατὰ τὰ τελευταῖα δέκα ἔτη²⁹. Δὲν λησμονοῦμεν ὅτι εἰς τὴν Αἰθιοπίαν ἔλαβον χώραν τοῦλάχιστον τρεῖς ἐπαναστάσεις τῆς κοινωνικῆς δομῆς.

— Μία κοινωνικὴ ἐπανάστασις ἔθεσεν ὑπὸ μεταβολὴν τὰ τῆς παλαιᾶς τάξεως εὐγενῶν εἰς τὸ νέον σύστημα κοινωνικῆς ζωῆς καὶ ταχέως ἐπιδεικνύει τὴν δραστηριότητά της εἰς νέας σφαίρας. Μία φυλὴ ἥτις εἰς τὴν καμπὴν τοῦ αἰῶνος δὲν εἶχεν πεῖραν ἐργασίας ἐπὶ πληρωμῇ, ἔχει προοδεύσει ἀπὸ τοῦ ἀνειδικεύτου ἐργάτου εἰς τοὺς ἐπιστήμονας καὶ τοὺς κατέχοντας ὑπευθύνους ἐμπορικὰς θέσεις ὡς καὶ θέσεις εἰς τὴν Κυβέρνησιν³⁰.

— Μία οἰκονομικὴ ἐπανάστασις ἡ ὁποία μετέβαλε καὶ μεταβάλλει μίαν καθαρῶς πρωτόγονον οἰκονομίαν ἀπλῆς συντηρήσεως εἰς οἰκονομικὸν ἐπὶ πληρωμῇ σύστημα, καὶ μὲ ἀτομικὴν στάθμην ζωῆς³¹.

— Μία πολιτικὴ ἐπανάστασις ἥτις εὐρίσκεται, ἐπίσης, ἐν ἐξελίξει, διὰ τῆς ὁποίας ἡ ἰσχὺς τοῦ Φεουδαρχισμοῦ ἢ τῆς παλαιᾶς τάξεως εὐγενῶν τελικῶς θὰ μεταβιβασθῇ ἀπὸ τοὺς ὀλίγους πεπειραμένους καὶ πλουσίους, πρὸς τοὺς πτωχοὺς καὶ τὴν νέαν τάξιν εὐγενῶν³².

Τὰ προβλήματα τὰ προερχόμενα ἐξ αὐτῶν τῶν ἀναστατώσεων ὁγκοῦνται ἔτι περαιτέρω ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἐκάστη ἐπανάστασις ἐξελίσσεται κατὰ διάφορον ρυθμόν.

Οὕτω ἡ κοινωνικὴ καὶ ἐκπαιδευτικὴ πρόοδος, παρουσιαζόμεναι ὡς δύσκολαι εἰς τὴν μεγάλην μᾶζαν, δὲν συμβαδίζουν μὲ τὴν πολιτικὴν ἐπανάστασιν καὶ ἡ μεγάλη μᾶζα τοῦ λαοῦ δυσκολεύεται ν' ἀντιληφθῇ τὰς πολιτικὰς εὐθύνas, τὰς ὁποίας ταχέως καλεῖται νὰ ἀναλάβῃ³³. Ἐξ ἄλλου, ἡ οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ ἐπανάστασις εἶναι ἀκόμῃ βραδύτεραι συγκρινόμεναι μὲ τὰς τῶν ἄλλων Ἀφρικανικῶν χωρῶν, οὕτως ὥστε ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ἰσχὺς, κατὰ μέγα ποσοστόν, παραμένουν εἰς χεῖρας τῆς παλαιᾶς τάξεως εὐγενῶν, μὲ ἀποτέλεσμα ἡ οἰκονομία συντηρήσεως τῆς μάζης ν' ἀποτελῇ ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας ὡς συνόλου³⁴.

Συχνάκις ἰσχυρίζονται ὅτι οἱ Αἰθίοπες ἔχουν συνηθίσει εἰς τὸν πατροπαράδοτον τρόπον ζωῆς, τῆς ἀπολυταρχικῆς δηλ. διοικήσεως τῶν ἀπὸ τοὺς Ἀρχηγοὺς καὶ Αὐτοκράτορας καὶ κατὰ συνέπειαν ὁ δεσποτισμὸς, ἡ ἀπολυ-

ταρχία, πιθανώς να συνιστάται εις τὰς συγχρόνους Ἐθνικὰς Κυβερνήσεις των.

Ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει παράδοσις ὀργανωμένης ἀντιπολιτεύσεως, ἐκφράζεται ἡ ἄποψις, ὅτι τόσον οἱ ἀπολυταρχικοὶ ἡγέται εὐρίσκουν εὐκολωτέραν τὴν ἀνάληψιν τῆς ἐξουσίας, ὅσον καὶ ὁ λαός, ὡς σύνολον, προβάλλει μικρὰν προσπάθειαν ἀντιστάσεως κατὰ τῶν κυβερνητῶν του. Ἐγένετο, βεβαίως στρατιωτικὸν πραξικόπημα, ἀλλὰ τοῦτο, ὡς γνωστόν, ἀπέτυχεν, ἐπειδὴ αἱ μᾶζαι τοῦ Αἰθιοπικοῦ λαοῦ παρέμειναν προσηλωμέναι εἰς τὰ πατροπαράδοτα³⁵. Ὁ Ἀμχαρικὸς λόγος πρὸς ἀπηυθύνθη πρὸς τὰς Αἰθιοπικὰς μάζας, χωρὶς νὰ βάλῃ καὶ κατὰ τῶν σκανδαλωδῶν κρυφίων ἐκείνων δυνάμεων τῶν ἐπηρεαζουσῶν τὴν ζωὴν τῆς Αἰθιοπικῆς Αὐλῆς ἐπὶ ἰδίῳ συμφέροντι καὶ διὰ τοῦτο, ὁ λόγος οὗτος, σχεδὸν ἡγνοήθη ἀπὸ τὰς μάζας, δὲν τὰς συνεκίνησε, δὲν τὰς ὥπλισε μὲ τὴν πίστιν πρὸς τὴν μεταβολὴν τοῦ συστήματος διὰ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1960³⁶.

Ἀξιοσημεῖωτον εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἐξέγερσις δὲν προῆλθεν ἀπὸ τὰ χαμηλὰ στρώματα τῆς μάζης, ἀλλὰ ἀπὸ αὐτὴν ταύτην τὴν τάξιν τῶν νέων εὐγενῶν νεοαριστοκρατῶν, οἵτινες ὑψωσαν τὴν διαμαρτυρίαν των κατὰ τοῦ καθεστώτος, λησμονήσαντες ὅμως τὴν παλαιὰν καταγωγὴν των. Ἡ κίνησις των πρὸς ἀνατροπὴν τῆς καθεστηκυίας τάξεως ἀπέτυχεν, διότι, ἔχοντες ὡς πρότυπον τὸν Δυτικὸν κόσμον ἔγιναν ἐπιλήσμονες τῶν πατροπαραδότων, δὲν ἡγγισαν τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ, ὅστις δὲν δύναται ν' ἀντιληφθῇ ἀλλαγὴν μὲ ἀνατροπὴν τῶν πατροπαραδότων.

Εἰς τὸ παρὸν κεφάλαιον δὲν προτίθεται νὰ ἐκφέρω γνώμας σχετικὰς μὲ τὰς ἐρριζωμένας εἰς τοὺς νεοαριστοκρατάς τάσεις φιλοδοξίας καὶ φιλαρχίας, διότι εἶναι γνωστόν ὅτι αἱ ἔννοια αὗται διαχύτως καλύπτουν τὸ σύνολον τῶν Αἰθιόπων³⁷. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὑποδεικνύομεν εἶναι ὅτι ὁ ἀκολουθοῦμενος ὑπὸ τῆς μειονότητος τῶν νεοαριστοκρατῶν τρόπος πρὸς μεταβολὴν δὲν εἶναι ὁ ἐκ τῶν πραγμάτων ἐπιβαλλόμενος, δὲν προσαρμόζεται εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ καιροῦ. Ἐν εὐρυτέρῳ καὶ ἀπλουστερῳ ἀναλύσει οἱ κινούμενοι πρὸς μεταβολὴν νέοι «παιδιαρίζουν» διακατεχόμενοι εἰς τὴν κίνησιν των ὑπὸ τῆς ἀγωνίας τῆς προσωπικῆς αὐτῶν ἱκανοποιήσεως καὶ οὐχὶ ὑπὸ τῆς θυσίας τῶν προσωπικῶν ἐπιδιώξεων χάριν σκοπῶν ἀνωτέρων ἐχόντων στόχον τὸ γενικὸν καλόν. Πιθανῶς οἱ τρόποι ἐνεργείας τῶν νέων αὐτῶν νὰ εἶχον τὴν θέσιν εἰς τὸ παρελθόν, ἀλλ' εἶναι ἀκατάλληλοι ὡς πεπαλαιωμένοι διὰ τὰς νέας ἀπαιτήσεις. Διότι ἡ ἀναζήτησις σήμερον ἐν Αἰθιοπίᾳ νέας ἡγεσίας, ἡ ἀνάγκη ἀλλαγῆς καταστάσεως ἔχει συνειδητῶς ἢ καὶ ἀνεπαισθήτως συνδεθῇ μὲ τὴν ἀναζήτησιν νέων ἰδανικῶν δυναμένων νὰ κατακαλύψουν καὶ νὰ ἐκθρέψουν τὸ πολύτιμον «Ἐγὼ» τοῦ Αἰθίοπος. Εἶναι ἀναζήτησις ἐκείνων οἱ ὁποῖοι θὰ ἐμπνεύσουν τοὺς ἱκανοὺς ἀπὸ πάσης ἀπόψεως Αἰθίοπας, καὶ εἶναι οὗτοι οἱ νέοι, πρὸς δημιουργίαν ἐποικοδομητικὴν μὲ βάσιν τὰς νέας μεθόδους κοινωνικῆς ὀργανώ-

σεως, αἱ ὁποῖαι ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἄνοδον τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου, εἰς τὴν ἰσότητα, ἐν τῇ καλῶς ἐννοουμένη ἐννοίᾳ τῆς λέξεως, τῶν ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων, εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῶν ἀνθρωπίνων καθηκόντων καὶ δικαιωμάτων.

Ἡ ἀναβολὴ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ὡς ἄνω κοινωνικῶν ἀπαιτήσεων εἰς εὐθετώτερον χρόνον καὶ ἡ ἀπασχόλησις τῶν ὑπευθύνων εἰς τὴν τηλοψίαν καὶ ἄλλας τῆς συγχρόνου ζωῆς τέρψεις, δὲν παρουσιάζει αὐτοὺς παρὰ ὡς τοὺς ἀτόλμους, τοὺς ἀρνούμενους νὰ θυσιάσουν τὰ εὐτελῆ τῆς ζωῆς διαφέροντα εἰς τὸν βωμὸν τῆς πάλης πρὸς καταπολέμησιν τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας. Ἡ ἀκολουθουμένη αὐτῇ τακτικὴ δὲν δύναται ἄλλως νὰ χαρακτηρισθῇ, εἰμὴ ὡς ἐμπαιγμὸς ἀνθρωπίνου πόνου, ὡς κώφευσις εἰς τὴν σάλπιγγα τῆς ἐκτελέσεως τοῦ καθήκοντος. Ἐγὼ οὕτω βλέπω τοὺς συγχρόνους μου. Καὶ ὅσα ἐνταῦθα ἐκφράζω δὲν εἶναι ἰδέαι καὶ λόγοι λεγόμενοι ἀνατρεπτικοί, εἶναι ὁ παλμὸς μου διὰ τὴν Αἰθιοπίαν, εἶναι ἡ ἐκφρασις τῆς συμπόνιας μου πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου Αἰθίопας.

Βεβαίως ἡ ὑπάρχουσα τάξις τῶν εὐγενῶν ἐδημιούργησεν εἰς τὴν Αἰθιοπίαν μίαν ὁμάδα πεπαιδευμένων ἀνθρώπων, ἃν καὶ εὐρίσκεται εἰς τὸ πρῶτον στάδιον τῆς ἀναπτύξεώς της³⁸. Τὴν ὁμάδα ταύτην ἀποτελοῦν ἀπόφοιτοι κολλεγίων ἢ διπλωματοῦχοι ξένων Πανεπιστημίων ἢ καὶ τοῦ Αἰθιοπικοῦ. Βεβαίως ἀπὸ τοῦ 1961 ἱδρύματα μὲ πνευματικὸς σκοπὸς περιορίσθησαν εἰς μικρὰ κέντρα ἐρευνῶν, ἐνῶ θ' ἀνέμενέ τις νὰ δημιουργηθῇ ἐν νέον κέντρον πνευματικῆς ζωῆς³⁹. Ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις εὖρε δύσκολον νὰ προωθήσῃ τὸν σκοπὸν τοῦτον, ὥστε νὰ προέλθῃ διὰ τῶν καταλλήλων οἰκονομικῶν ἐνισχύσεων ἐν ὀλοκληρωμένον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἱδρυμα, τὸ ὁποῖον νὰ λειτουργῇ μὲ ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν τὴν ἐρευναν καὶ τὴν ἐκ ταύτης δημιουργίαν καὶ ἐπιστήμης⁴⁰. Ἡ ἀπόλυσις ἀπὸ μίαν θέσιν ἕνεκα ἀναγνώσεως ἀπηγορευμένων βιβλίων συχνάκις ὑπῆρξε μία τῶν πρώτων ἀποκαρδιώσεων, τὰς ὁποίας ἐδοκίμασαν οἱ εἰς τὴν Δύσιν ἐκπαιδευθέντες Αἰθίопες, εὐθύς ὡς ἐπανῆλθον ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ὅλη ἐκείνη ἡ ὁρμὴ πρὸς συγγραφὴν, ἡ ὄρεξις πρὸς πνευματικὴν προσφοράν, ὑπὸ τῆς ὁποίας κατέχονται οἱ ἐκ τῆς ξένης ἐπιστρέφοντες νέοι, δὲν εὐρίσκει ἀπήχησιν παρὰ τοῖς ἰσχυροῖς καὶ διὰ τοῦτο οἱ νέοι ἀποκαρδιούμενοι ἐγκαταλείπουν, μετὰ βαθείας θλίψεως καὶ πικρίας, ὅ,τι συνέλαβον ὡς δημιουργίαν καὶ τὸ ἐγαλοῦχθαι μὲ ὄνειρα καὶ τὸ ἐπλαισίωσαν μὲ ἐλπίδας ἐπιτυχίας⁴¹.

Ἄς φαντασθῇ τις ὅτι ἡ ἔλλειψις οἰκονομικῆς ὑποστηρίξεως, τὸ ὑψηλὸν κόστος ἐκτυπώσεως, ἡ μειωμένη ἀγοραστικὴ κίνησις, ἡ ἀπουσία ἐκδοτικῶν οἰκῶν καὶ τὸ σπουδαιότερον ἢ ἐκ τῆς ἀνάγκης προβάλλουσα ὑποχρέωσις νὰ καταβληθοῦν τὰ ἐκδοτικὰ ἔξοδα ἀπὸ τὸν συγγραφέα ἀναγκάζει τοὺς νέους εἰς ἐγκατάλειψιν τῶν ὥραίων φιλοδοξιῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλοῦ ξεφυτρώνουν τὰ πνεύματα, τὰ ὁποῖα χαράσσουν τοὺς νέους δρόμους καὶ ὁδηγοῦν εἰς τὴν πρόοδον⁴². Ἀλλὰ καὶ ἂν καταστῇ δυνατὴ ἡ διὰ πολυγράφου δημοσίευσις μιᾶς

ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, ἡ ὑπάρχουσα λογοκρισία ἀφαιροῦσα καὶ περικόπτουσα κατὰ τὸ δοκοῦν ὅ,τι θεωρεῖ περιττὸν καὶ καθαπτόμενον τῶν παραδεδωγμένων, μεταβάλλει εἰς τι τὸ ἀγνώριστον καὶ ἐν πολλοῖς δυσνόητον ἢ μακρὰν τῆς ἐπιστημονικῆς δομῆς τὸ πόνημα τοῦ νέου ἐπιστήμονος⁴³. Οὕτω, ἡ σπάνις ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων συντελεῖ εἰς τὴν στασιμότητα τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ «βαλτονέρι» δὲν ἀναδίδει παρὰ δυσώδεις ἀναθυμιάσεις, τὴν σάπια τῆς στασιμότητος. Πάντα τὰ ἀνωτέρω ὁμοῦ μετὰ τῆς κυβερνητικῆς ἀπροθυμίας εἶναι αἱ κυρίως ἀφορμαὶ τοῦ πνευματικοῦ μαρασμοῦ.

Ἐφ' ὅσον αἱ συνθῆκαι αὐταὶ μεταβληθοῦν κατὰ τὰς προσεχεῖς δεκαετίας, μία ριζικὴ μεταβολὴ εἰς τὴν ποιότητα καὶ ὀργάνωσιν τῆς Αἰθιοπικῆς πνευματικῆς ζωῆς δύναται νὰ ἀναμένεται καὶ τοῦτο θὰ παρουσιάζεται ὡς φαινόμενον κοινωνιολογικόν.

Οἱ διανοούμενοι εἶναι προδήλως καταφανεῖς καὶ ἐάν τις τοὺς συγκρίνῃ κοινωνικῶς πρὸς τὴν νέαν τάξιν εὐγενῶν, τὸ περίγραμμα διαχωρισμοῦ των εἶναι εὐδιάκριτον.

Ἡ νέα τάξις Εὐγενῶν (νεοαριστοκρατία) προῆλθε ὡς συνέπεια τῆς πολιτικῆς τοῦ Αὐτοκράτορος διὰ πολιτικὸν «συγκεντρωτισμόν». Ἡ κοινωνικὴ θέσις τῶν μελῶν της στηρίζεται ἐπὶ τῆς πολιτικῆς ἐπηρείας λόγῳ τῆς κατεχομένης θέσεως, μετῴεται ἐν μέρει ἀπὸ τὴν δύναμιν τῶν προσωπικῶν των ὁπαδῶν, ἀλλὰ πρωταρχικῶς ἐκ τοῦ βαθμοῦ προσεγγίσεως των πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα, καὶ ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ τρόπου ζωῆς των, ὅστις καθίσταται δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ ἐκ τοῦ πλούτου, τὸν ὁποῖον ἀπέκτησαν μέσῳ τοῦ πολιτικοῦ των ἀξιώματος, καὶ ἐκ τοῦ ἐμπορίου.

Ἡ ἄνοδος των ὡς ὁμάδος κοινωνικῆς θέσεως δύναται, κατὰ προσέγγισιν, νὰ ἐντοπισθῇ εἰς τὴν μετὰ τὸ 1945 δεκαετίαν, δηλ. μετὰ τὸ ἔτος, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ ἀποτυχία τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Ἐπαρχίαν Tigre ἐσημείωσε τὸ τέλος τῶν προσπαθειῶν πρὸς διεκδίκησιν ἐπαρχιακῶν ἀξιώσεων ἐμπνεομένων ἀπὸ τὰς ἐπιδιώξεις μελῶν τῆς παλαιᾶς τάξεως Εὐγενῶν⁴⁴.

Τὴν δεκαετίαν χαρακτηρίζει ἡ ταχεῖα αὐξήσις τῶν παραγόντων τῶν ὑποστηριζάντων τὴν συγκεντρωτικὴν Κυβέρνησιν καὶ τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἐκ τῆς νέας τάξεως Εὐγενῶν γραφειοκρατίας, τὴν ἰσχυροποίησιν τῶν ἐθνικῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων καὶ τὴν οἰκονομικὴν πρόοδον⁴⁵.

Ἀντιθέτως ἡ τάξις τῶν διανοουμένων εἶναι συνέπεια τῆς πολιτικῆς τοῦ Αὐτοκράτορος, πολιτικῆς τοῦ τεχνικοῦ «ἐκσυγχρονισμοῦ»⁴⁶. Ἡ κοινωνικὴ θέσις τῶν μελῶν τῆς τάξεως ταύτης στηρίζεται ἐπὶ τῆς κτήσεως δυτικῆς κοσμικῆς παιδείας, ἐντὸς δὲ τῆς ὁμάδος ὑπάρχουν διαφοραὶ κοινωνικῆς θέσεως ἐξαρτώμεναι ἐκ τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ διπλώματος, ὅπερ ἐπέτυχον οἱ νέοι ἐπιστήμονες καὶ ἐκ τοῦ γοήτρου τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ ἰδρύματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἐφοίτησαν⁴⁷. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς τάξεως τῶν διανοουμένων ὡς ἀντι-ἐκλεκτῶν ἔχει τὴν ἀπαρχὴν της εἰς τὴν πρόσφατον περίοδον, ἐκκινουσα ἀπὸ τοῦ 1955

περίπου. Αὕτη ὑπῆρξε μία ἐπινοηθεῖσα πολυδάπανος ὑπόθεσις, ἡ ὁποία συνέβη περίπου κατὰ τὸν χρόνον κατὰ τὸν ὅποιον ἡ πρώτη σημαντικὴ ὁμάς μεταπολεμικῶς ἀποφοίτων Κολλεγίων εἶχεν ἐπιστρέψει ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ μὲ κεντρισμένην εἰς τὸν νοῦν, τονισμένην, τὴν αἴσθησιν ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὸ παλαιὸν καθεστῶς⁴⁸.

Τὸ διάγραμμα στρατολογήσεως μελῶν τῆς νέας τάξεως Εὐγενῶν ὑπῆρξε συνεχές μὲ σπουδαῖα στοιχεῖα τῆς πατροπαραδότου Κοινωνικοπολιτικῆς κινήσεως⁴⁹. Τοῦτο ἐδραιοῦτο ἐπὶ τῆς πίστεως τῆς θείας προελεύσεως τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τῆς νομιμότητος τῆς ἀπεριορίστου πολιτικῆς ἐξουσίας του, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ἀσκήσεως ἐν τῇ πράξει τῆς ἀπονομῆς ὑψηλῶν θέσεων εἰς ἄνδρας χαμηλῆς κοινωνικῆς προελεύσεως, οἱ ὅποιοι ἦσαν *ipso facto* (ἐκ τῶν γεγονότων) περισσότερον ἄξιοι ἐμπιστοσύνης⁵⁰.

Ἀντιθέτως, ὁ σχηματισμὸς τῆς τάξεως τῶν διανοουμένων ἀντιπροσωπεύει μίαν διάστασιν μὲ τὸ παρελθόν. Οἱ διανοούμενοι προέρχονται ἀπὸ τὸ λαϊκὸν σχολικὸν σύστημα. Τὰ μέλη των προέρχονται ἐξ ὅλων τῶν στρωμάτων τῆς Αἰθιοπικῆς κοινωνίας καὶ σχεδὸν εἰς καμμίαν περίπτωσιν δὲν ἀποτελοῦνται ἀπὸ μέλη τυχόντα μορφώσεως Δυτικοῦ τύπου ἐκ τῆς παλαιᾶς ὁμάδος λογίων⁵¹.

Ἐπειδὴ οἱ νέοι δὲν τυγχάνουν τοῦλάχιστον κατὰ ἓνα σοβαρὸν ποσοστὸν ὁμοιομόρφου κατὰ κλάδους παιδείας, ἐπειδὴ σπουδάζουν εἰς διάφορα πανεπιστήμια ξένων χωρῶν, διὰ τοῦτο οὗτοι δὲν ἔχουν ἐπακριβῶς συλλάβει τὸ νόημα τῶν ἀπαιτήσεων τῆς συγχρόνου ἐν Αἰθιοπίᾳ ζωῆς, ἀλλὰ καὶ δὲν δύνανται νὰ συμφωνήσουν ἀπολύτως ἐπὶ τῶν σοβαρῶν, καὶ ἀπαιτούντων τὴν συμπαράστασιν τῶν νέων πρὸς λύσιν, ζητημάτων κοινωνικῆς τε καὶ πολιτικῆς μορφῆς. Τοῦτο φανατίζει τοὺς νέους, πολλοὶ τῶν ὁποίων ἀξιοῦν νὰ ἐπιβληθοῦν ἐπὶ τῶν ἄλλων προβάλλοντες ὡς ἰσχυρὸν ἐπιχείρημα καὶ τὴν γλῶσσαν τῆς χώρας εἰς ἣν ἐσπουδάσαν καὶ τὸ ὄνομα τῶν Καθηγητῶν των ἀλλά, τὸ καὶ σπουδαιότερον, τὸν ἐγωισμόν των ὡς ἐχόντων δίπλωμα Πανεπιστημίου διεθνῶς ἀνεγνωρισμένου⁵². Τοῦναντίον θὰ ἀνέμενε τις, ἐν προκειμένῳ, νὰ ἔχουν οἱ νέοι αὐτοὶ σαφέστερον ἀντιληφθῇ τὴν θέσιν τῆς Πατρίδος διεθνῶς, τὴν ἀκρίβειαν τῶν ἐλλείψεων καὶ τὸν ὁμοιόμορφον προβληματισμὸν διὰ τὴν λύσιν τῶν ζητημάτων μας κατὰ τρόπον Αἰθιοπικὸν καὶ ὅχι κατὰ τρόπον ἱκανοποιοῦντα πλατωνικῶς τὰς ἐπιστημονικὰς αὐτῶν ἀντιλήψεις. Οἱ σπουδάζοντες εἰς τὸ ἐξωτερικὸν νέοι ἀναμφιβόλως αἰσθάνονται βαθεῖαν τὴν ἐπίδρασιν τῶν διαφόρων κοινωνικῶν ἀντιλήψεων ρευμάτων, διὰ τοῦτο ἐπιστρέφοντες εἰς τὸ πάτριον ἔδαφος ἐπιθυμοῦν νὰ συμβάλουν ἐργαζόμενοι εἰς ποικίλους τομεῖς διὰ τὴν βελτίωσιν καὶ ἄνοδον τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ, ἔχοντες ἡὑξημένον τὸν ἐθνισμόν των, ἐπειδὴ τὰ ὅσα εἶδον καὶ παρηκολούθησαν ἀλλαγῶν τοὺς ἀναγκάζουν νὰ σκέπτονται περισσότερον ρεαλιστικά, νὰ ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν μεταβολὴν μὲν ἀλλ' ὅχι καὶ διὰ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Πά-

τρίδος των εἰς ἄλλας ἐπικρατείας, ἐπὶ τῷ λόγῳ καὶ μόνον ὅτι αὐταὶ θεωροῦνται τὰ μεγάλα, τὰ ἐκτεταμένα πεδία ὅπου αἱ ιδέαι τῆς ἀνατροπῆς καὶ ἀπεμπολήσεως παντὸς ἐθνικοῦ ιδεώδους εὐρίσκουν ἐφαρμογὴν⁵³. Ὁ νέος ἐπιστρέφων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἶναι περισσότερον προσδεδεμένος πρὸς τὸ πάτριον ἔδαφος, προσδεδεμένος ἐκ λόγων γνώσεως καὶ ἐπιστήμης καὶ οὐχὶ ἐκ προκαταλήψεων καὶ δεισιδαιμονίας⁵⁴.

Βεβαιότατα οἱ νέοι ἀποκαρδιοῦνται, διότι ἐκείνη ἡ ἰθύνουσα τάξις δὲν θέλει νὰ ἴδῃ εἰς αὐτοὺς τὴν παλλομένην ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν καὶ πρόθυμον δι' ἰδρώτα ἱερὰν νεότητα, ἀλλὰ κάτι τὸ ὁποῖον κινεῖται, ἵνα ἀνατρέψῃ τὰ κατὰ τὴν γνώμην τῆς τάξεως αὐτῆς καλῶς ἔχοντα. Λησμονεῖ ὅμως ἡ ἰθύνουσα τάξις ὅτι, εἰς τοὺς κύκλους τοῦ χρόνου, τίποτε δὲν ἡδυνήθη νὰ σταθῇ, διότι εἰς ὅλα καὶ δι' ὅλα ἰσχύει ἐκεῖνο τοῦ Ἡρακλείτου «τὰ πάντα ρεῖ».

Αἱ ἠθικαὶ ἀξίαι αἱ ὁποῖαι ἐν τῇ ξένῃ γῇ ἐπλήρωσαν τὴν ψυχὴν των καὶ ἔγιναν «πιστεύω» των, ἡ ἐθνικὴ δηλ. ἀνάπτυξις, ἡ εὐημερία τῆς Πατρίδος, ἡ τεχνικὴ ἀνάπτυξις⁵⁵, ἡ ἀξία τῆς πρωτοβουλίας, ὅλα ὅσα ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ τοὺς προσεφέρθησαν καὶ ὅσα οἱ ἴδιοι ἀντελήφθησαν ἢ καὶ ἀπέρριψαν ἐν τῇ ἐφαρμογῇ των, ὅλα τέλος ὅσα συνιστοῦν τὸν μεταπολεμικὸν κόσμον, περιμανδρῶνται καὶ περιορίζονται ἐν Αἰθιοπίᾳ ὑπὸ τῆς κατ' ἐπιταγὴν νομιμοφροσύνης καὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ἀπολυταρχικῆς ζωῆς.

Τοῦτο συντελεῖ εἰς τὸ νὰ αὐξάνωνται, νὰ πολλαπλασιάζωνται αἱ δυσαρέσκειαι ἐκ μέρους τῶν νεοφωτίστων νέων, μὲ ἀφορμὴν τὴν ἀγανάκτησιν κατὰ τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος καὶ ἰδιαιτέρως κατὰ τῆς ἀρνήσεως⁵⁶ ἐκ μέρους τῶν ἰθυνόντων νὰ δεχθοῦν πρὸς συζήτησιν γνώμας, ιδέας ἐφαρμοσίμους ἐπὶ καλῶς τῆς ὁλότητος.

Ἡ κοινωνικὴ κριτικὴ τῶν νέων δὲν γίνεται ἐκ μνησικακίας, ἀν καὶ πράγματι εἶναι τι τὸ ὀλέθριον διὰ τὸ γενικὸν καλὸν αὐτὸ τὸ ὁποῖον πράττει ἡ ἰθύνουσα τάξις. Ἡ τάξις αὐτὴ διὰ τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖον καὶ ἐνεργεῖ καὶ πράττει θέτει εἰς τὸ περιθώριον τὴν νεότητα, μὴ ἐπιτρέπουσα τὴν ἄνοδον τῶν μορφωμένων νέων εἰς τὰ ἀξιώματα, ἀλλὰ προωθοῦσα εἰς αὐτὰ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι οὐχὶ ἐκ τοῦ πατριωτισμοῦ, ἀλλὰ ἐκ τῆς σκοπιμότητος καὶ τῆς ἰδιοτελείας δηλοῦν δουλικότητα τὴν ὑποταγὴν⁵⁷. Εἶναι δυσοίωνα διὰ τὴν τύχην τῆς Αἰθιοπίας νὰ μὴ εὐρίσκεται ἀκόμη εἰς θέσιν νὰ χρησιμοποίησιν καταλλήλως, τὸ νέον ὕλικόν τὸ ὁποῖον προσφέρεται εἰς αὐτήν, διὰ τὴν ἐξέλιξιν της, τὸ μέλλον της, τὴν ζωὴν της⁵⁸. Φρίττω ἀναλογιζόμενος τοὺς νέους νὰ γίνωνται ἀντικείμενον δυσμενῶν σχολίων, νὰ θεωρῶνται ἔξω τῶν πλαισίων τῆς ἠθικῆς, νὰ διασύρωνται, διότι βραδέως καὶ ἀσφαλῶς ὠδηγήθησαν εἰς τὸ τέλος, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ ἀνέλθουν εἰς τὴν κορυφὴν καὶ μὲ τὸ φῶς τῆς γνώσεώς των νὰ καταυγάσουν τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία⁵⁹. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἔχει ἀναπτυχθῇ εἷς φαῦλος κύκλος μεταξὺ Κυβερνήσεως καὶ διανοουμένων, τῆς μὲν Κυβερνήσεως ἀποσκοπούσης εἰς τὴν ματαίωσιν πάσης πρὸς τὰ βελτίω

κινήσεως τῶν νέων, τῶν δὲ νέων ἀγωνιῶντων εἰς τὴν προσπάθειάν των νὰ καταστοῦν ἀντιληπτοί⁶⁰.

Δύναμαι νὰ εἶπω ὅτι ἤδη ἐν Αἰθιοπία διεξάγεται ἀγὼν σκληρὸς μεταξὺ τῶν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μορφωθέντων νέων καὶ τῶν νέων εὐγενῶν⁶¹. Τῶν μὲν πρώτων προσπαθούντων νὰ ἐπιβάλουν καὶ νὰ ἐφαρμόσουν ὅσα ἡ Δύσις τοὺς ἐδίδασκε μακρὰν ὁμῶς τῆς ἀπαρνήσεως τῶν ἰδανικῶν, τῶν δευτέρων πεισματικῶς ἀγωνιζομένων νὰ συγκρατήσουν ⁶² ὅ,τι παλαιόθεν ὑπάρχει καὶ ὑπὸ τοῦτο νὰ καλύπτουν τὴν ἰδιοτέλειαν των. Ποία μερὶς ὁμῶς θὰ ἐπιβληθῇ, θὰ ὑπερισχύσῃ; Ἐκείνη ἣτις ζητεῖ ν' ἀναβιάσῃ τὴν στάθμην τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου, νὰ καταστήσῃ τῆς Πατρίδος τὴν θέσιν ὑπολογίσιμον, ἐκείνη ἢ μερὶς ἢ ὑποία ἐπιθυμεῖ διακαῶς διὰ τῆς ἐπιστήμης, τῆς μορφώσεως καὶ τῆς ἀληθείας νὰ γαλουχήσῃ τὴν νέαν γενεάν, νὰ τὴν βγάλῃ ἀπὸ τὴν ὀλεθρίαν πλάνην, νὰ τὴν συγχρονίσῃ ἀνθρωπιστικῶς ἢ ἡ ἄλλη ἢ ἐπιζητοῦσα νὰ ἴσταται ἐμπόδιον εἰς τὴν ὥραίαν αὐτὴν προσπάθειαν; Ὅ,τι εἶναι καταθλιπτικὸν ὥς σεπηπὸς κόπτεται καὶ θάπτεται, ἵνα ἐκεῖ ὅπου ὑπῆρχε τοῦτο, ὡς ἄρνησις, ἀρχίσῃ νὰ θάλλῃ τὸ δένδρον τῆς νέας ζωῆς τὸ ὑποσχόμενον ὅχι μόνον τὴν ἱκανοποίησιν ἐκ τῆς κοινωνικῆς ἀνατάσεως, ἀλλὰ καὶ τὸ χαμόγελον τῆς ἐμπιστοσύνης εἰς τὴν ζωὴν τὸ ὅποῖον σβήνουν ὅσοι, κωφεύοντες εἰς τὴν φωνὴν τοῦ Ἰησοῦ, χωρίζουν ἔτι καὶ νῦν τοὺς ἀνθρώπους εἰς πατρικίους καὶ πληβείους.

Σήμερον ἐν Αἰθιοπία γίνεται σεισμὸς κοινωνικὸς· ἡδη ἐκεῖνα τὰ πατροπαράδοτα τὰ τόσον ἐξεζητημένα, τὰ προσποιητά, αὐταὶ αἱ τροχοπέδαι τῆς ἀναμορφώσεως μεταβάλλονται εἰς ἐρείπια, τῶν ὁποίων ἡ ἀνάμνησις ὑπὸ τῶν νεωτέρων δὲν εἶναι ἂν ἐπιθυμητή. Ἀλλὰ τὰ κοινωνικὰ ταῦτα κύματα ὀγκοῦμενα καὶ συγκρουόμενα ἀσφαλῶς θὰ ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν κοινωνικὴν ἐπανάστασιν⁶³.

Βεβαίως θὰ μὲ ἐρωτήσουν οἱ ἀναγνώσται μου: Αἱ δυνάμεις τοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ, ἀφιέμεναι ἀδέσμευτοι εἰς τὴν χώραν, δὲν θὰ ὀρμήσουν διὰ νὰ διαρρήξουν τὸ τεῖχος καὶ δὲν θὰ παρασύρουν ἐν τῇ ὀρμῇ των, ὅ,τι πρέπει, ἀκόμῃ, ὁ Αἰθίοψ νὰ σέβεται καὶ νὰ προστατεύῃ; Ἀπαντῶ : Δὲν ὁμιλῶ ἐνταῦθα περὶ ἀνατροπῆς τῶν πάντων δι' ἐπαναστάσεως ἀλλὰ διὰ τῆς μεθοδικῆς δημιουργίας τῆς σφαίρας ἐκείνης, εἰς τὴν ὁποίαν ζῶντες καὶ ἀποδίδοντες οἱ πανεπιστημιακῶς μορφωμένοι θὰ θέσουν εἰς ἔλεγχον πᾶσαν κίνησιν, θὰ διδάξουν ὑπὸ τὸ σύγχρονον πνεῦμα τὰ ἰδανικά, τὰ σύμβολα καὶ τὰς ἰδέας. Ἡ σφαῖρα αὕτη θὰ μεγενθύνεται διὰ τῆς μετὰ ἀπολύτου προσοχῆς καὶ διαλογῆς ἀποστολῆς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τῶν νέων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι φλέγονται ἐκ τοῦ πόθου τῆς μορφώσεως, διὰ τῆς ἀδιαλείπτου παρακολουθήσεώς των εἰς τὰ ἔργα καὶ τὰς ἡμέρας των, ὥστε ὅταν ἐν καιρῷ τῷ δέοντι ἐπιστρέψουν, νὰ εὕρουν ἑτοιμον πεδῖον πρὸς κοινωνικὴν δρᾶσιν καὶ ὅχι τὴν ὁδὸν «τὴν ἄγουσιν εἰς τὴν ἀπώλειαν». Δεύτερον, ὑπενθυμίζω τοῦτο τὸ θεμελιῶδες, ὅτι ἐκεῖ ὅπου ἡ νεότης ἀπεθαρρύνθη, ἐκεῖ ὅπου ὅλον τὸ νέον αἷμα παρημελήθη, ἐκεῖ ἀκριβῶς ἡ

τιμωρία είναι γενική, καθολική, θάττον ή βράδιον. Τρίτον, άπαντων ύποστηρίζω ότι οί διανοούμενοι πρέπει νά έξέλθουν, νά φύγουν από την σφαίραν έκείνην τής ήττοπαθείας και τής μεμψιμοιρίας, καταστάσεις αί όποϊαι τούς αναγκάζουν νά άναθεωροϋν ό,τι εύγενικόν και ώραϊον έσχηματίσθη έντός των έκ τής έμπειρίας των είς τό έξωτερικόν. Διότι οί διανοούμενοι έμπαιζόμενοι και παραγκωνιζόμενοι περιπίπτουν άθελήτως ή ήθελημένως είς την κατάστασιν μίσους⁶⁴, ήτις έτσι κυριαρχή, τυφλώνει τόν άνθρωπον και τόν όδηγεϊ είς άκρότητας⁶⁵. Όλοκληρών ύποστηρίζω ότι τό ρήγμα πρέπει νά γίνη' εάν ή όρμη καταστρέψη ή όχι, τοϋτο βαρύνει έξ ολοκλήρου, όσους ύπευθύνως κωφεύουν και έθελοτυφλοϋν, ένϋ ή βοή τοϋ ρεύματος πληττει τά ότα των, και ή όρμη από δημιουργικής δυνάμεως μετατρέπεται είς έκδικητικήν άπειλήν⁶⁶.

Είναί τι τό άποκαρδιωτικόν νά άκούη τις συχνάκις έπαναλαμβανόμενον τοϋτο τό τραγικόν έκ μέρους τών νέων. «Καθ' όν χρόνον έφοιτῶμεν είς τό Γυμνάσιον τής πατρίδος μας, ήκολουθοϋμεν την πεπατημένην όδόν, ένστερνιζόμενοι και έκτρέφοντες τά παλαιά πιστεύω. Όταν μετέβημεν είς τό έξωτερικόν, έπειδή εύρέθημεν άπροετοιμαστοι, τό νέον φῶς μᾶς έτύφλωσε και τά πιστεύω μας έκλονίσθησαν»⁶⁷.

Πολύ δικαίως παρατηροϋν οί νέοι, διότι οϋδέν τό μεστόν ένδιαφέροντος έχει άντικαταστήσει ταϋτα. Διά τοϋτο άνωτέρω ώμίλησα περί σταδιακής και λελογισμένης τών νέων καθοδηγήσεως, περί έτοιμίων αίτημάτων και θεμάτων, τών όποίων λύσιν θα δώσουν οϋτοι διά τής εργασίας των. Έάν τοϋτο θελήση ή ήγεσία νά τό προσέξη, νά τό προωθήση όσον και όπου πρέπει, τότε' άσφαλῶς, πιστεύω, ότι ή σύγχυσις ή σήμεραν θολώνουσα τάς σκέψεις τών νέων θα διαλυθῇ, ό ήλιος τής έλπίδος θα όδηγήση με τό φῶς του είς τόν όρθόν δρόμον εκείνον όστις, όταν άκολουθῇται ύπό τής ήγεσίας, δημιουργεί τούς Μεγάλους και Όραίους, τούς καλούς κάγαθούς τής Έλληνικής αρχαιότητος.

Η όδός όμως την όποίαν έχει χαράξει ή ήγεσία είναι ή τής άποκαρδιώσεως ή τής συγχύσεως μεταξύ τών νέων' διότι πῶς άλλως νά αίτιολογήση τις τό παρατηρούμενον φαινόμενον μεταξύ τών τεχνικῶς άνειδικεύτων, κατεχόντων όμως άνωτέραν θέσιν, νά νομίζουν ότι λόγω τής ήλικίας των έχουν και γνώσεις τεχνικάς ίσαξίους ή και άνωτέρας τών έν τῇ άλλοδαπῇ σπουδάζόντων⁶⁸.

Η τοιαύτη, παθητική θα έλεγον, αντίστασις είς την άλλαγὴν τοϋ συστήματος εργασίας είς όλους γενικῶς τούς τομεῖς τής ανθρώπινης δραστηριότητος ύποστηρίζεται, άν μὴ και ύπαγορεύεται, σιωπηρῶς ύπό τής νέας τάξεως Εύγενῶν. Και τοϋτο έξηγείται εύκόλως, διότι είναι τοῖς πᾶσιν γνωστόν, ότι πολιτική και κοινωνική κίνησις δυναμένη νά έπιφέρη λελογισμένην μεταβολήν τών κειμένων έν τῇ πολιτείᾳ πραγμάτων δέν είναι δυνατόν νά άναπτυχῇ, νά έφαρμοσθῇ και ν' άποδώσῃ ἐπὶ Όλιγαρχίας.

Διά τοϋτο και είναι αδύνατος ή δημιουργία συλλόγων και ή δι' αϋτῶν

υποστήριξις αἰτημάτων, ἡ ἀποδοχή τῶν ὁποίων ἐκ μέρους τῆς ἡγεσίας θὰ ἔφερεν εἰς τὸ προσκήνιον τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τοὺς ἐκ νέων δυναμένους νὰ διακηρύξουν τὰς ὁρθὰς γνώμας των, ὥστε ν' ἀκουσθῶσι καθαρά, μὴ νοθευόμεναι διὰ ἀντεθνικῶν προσθηκῶν καὶ ἄλλων ὑπονοουμένων ἀνατρεπτικῶν φαντασιώσεων ἐκ μέρους ἐκείνων, οἱ ὅποιοι εἰς ἐκάστην κίνησιν τῶν νέων διαβλέπουν τεκτονικὸν σεισμὸν ἀπειλοῦντα τὰ δικαιώματά των⁶⁹. Καὶ οὕτω σκεπτόμενοι καὶ πράττοντες οἱ νομίζοντες ὅτι διακυβεύονται τὰ συμφέροντά των ἐμποδίζουσιν πᾶσαν ὥραίαν προσπάθειαν καὶ ἐπιτυγχάνουν τοῦτο τὸ καταστρεπτικόν: νὰ ἀπομακρύνουν τοὺς διανοουμένους νέους, νὰ τοὺς χωρίζουν ἀπὸ τὸν λαόν⁷⁰. Ἰδοὺ ποῖα εἶναι ἡ αἰτία, ἡ ὁποία ἀναγκάζει τὸν Αἰθίοπα νὰ κλείεται εἰς τὸν ἑαυτὸν του, νὰ διερωτᾶται ἕως πότε ἡ πατρίς του καὶ οἱ συνάνθρωποι του θὰ παραμένουν ἐγκλειστοὶ ὡς εἰς φυλακὴν μὴ δυνάμενοι νὰ προχωρήσουν πρὸς τὴν πρόοδον καὶ Κοινωνικὴν Μεταρρύθμισιν διὰ νὰ χαροῦν τὴν μὲν πατρίδα συγχρονιζομένην τοὺς δὲ συνανθρώπους τους νὰ προχωροῦν πρὸς δημιουργικὴν ἐργασίαν⁷¹.

Συνέπεια πάντων τῶν ἀνωτέρω εἶναι ἡ παρουσιαζομένη σήμερον ὀργάνωσις τῆς Κοινωνίας, ἣτις ἔχει ὡς κύριον ἄξονά της μίαν ἀφ' ὑψηλοῦ σχέσιν μεταξὺ ἀνωτέρου καὶ ὑφισταμένου. Ὁ ἀνώτερος προβάλλεται πάντοτε καὶ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν προβολὴν ταύτην τοῦ Ἐγὼ του δύο τὰ καταθλιπτικὰ διὰ τὸν ὑφιστάμενον μετέρχεται, ὅταν οὗτος τυγχάνει εὐρύτερας μορφώσεως. Ἡ ἀγνοεῖ πᾶσαν αὐτοῦ κίνησιν καὶ ἀπορρίπτει πᾶσαν ὁρθὴν γνώμην του ἢ ἐκμεταλλεύεται ἐπὶ ἰδίῳ αὐτοῦ συμφέροντι τὰ σχέδια καὶ τὰς γνώμας τοῦ ὑφισταμένου του. Ἀποτέλεσμα τούτου εἶναι ἡ παρεμπόδισις τῆς περαιτέρω ἀναπτύξεως. Διότι ὁ συνέχων τὸν ἀνώτερον φόβος τοῦ ὑποσκεισμοῦ ὑπὸ τοῦ ὑφισταμένου του καὶ ἡ κριτικὴ ἐκ μέρους τῆς ὀλότητος τῆς ἡγεσίας ἐὰν υἱοθετήσῃ τι τὸ νεωτεριστικὸν συντελεῖ, ὥστε ὁ ἀνώτερος νὰ γίνεταί «ἄρνησις» εἰς πᾶσαν προοδευτικὴν κίνησιν, ἡ δὲ ἐπιθυμία τοῦ ὑφισταμένου πρὸς ἄνοδόν του τὸν ἀναγκάζει νὰ προσδένεται εἰς τὸ ἄρμα τῆς πρυσωπολατρείας. Εἶναι λοιπὸν κατὰ τὸν νόμον τῆς φυσικῆς δύο δυνάμεις ἀντιθέτως ἐπενεργοῦσαι, αἵτινες ἀντὶ νὰ ὠθήσουν τὴν κοινωνίαν πρὸς τὴν πρόοδον, τὴν ἀναγκάζουν νὰ περιστρέφεται περὶ τὸν ἄξονά της, μὴ δυνάμενη οὔτε σπιθαμὴν ἐδάφους πρὸς τὴν πρόοδον νὰ κερδίσῃ.

Ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ Αἰθίοψ ἔχει χαράξει τὸν δρόμον τῆς ζωῆς του, ἔχει ἐκθρέψει τὸ Ἐγὼ του εἰς ὑπέρτατον βαθμόν, ὥστε οὗτος οὐδ' ἀπλῆν συμβουλὴν ἀνέχεται⁷². Ὅταν δὲ οὗτος ἐπωμίζεται καὶ εὐθύνας καταλαμβάνων δημόσιόν τι ἀξίωμα, τότε αὐτὸ τὸ Ἐγὼ του καθίσταται δι' αὐτὸν ὁ ὀξύς ἤχος ἐνὸς ἀοράτου ὀργάνου, τοῦ ὁποίου ὁ ἤχος ρυθμίζει τὰς πράξεις του, ὅπως συνέβαινε εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα μετὰ τοὺς Κορύβαντας «οἱ ὅποιοι οὐδὲν ἄλλο ἤκουον εἰμὴ τὸν ἥχον τῶν ὀργάνων τῶν ρυθμιζόντων τὸν χορόν των»⁷³. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἦσαν ἱερεῖς τῆς Κυβέλης καὶ ἔπραττον οὕτω κατὰ τὰς δοξα-

σίας των, ἡμεῖς ὅμως οἱ σύγχρονοι οἱ ἐντὸς τῆς δημοσίας κρατικῆς μηχανῆς εὐρισκόμενοι καὶ οἱ ἐκτὸς ταύτης ζητοῦντες νὰ γνωρισθῶμεν καὶ νὰ ἀκουσθῶμεν εἰς αὐτήν, εἰς ποίαν θεὰν ὑπηρετοῦμεν ὥστε πάντοτε νὰ προβάλλομεν τὸ 'Εγὼ ὡς ρυθμὸν τῆς ζωῆς μας;

Ἐκ πάντων τῶν ἀνωτέρω καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι, ἐπειδὴ ἐν Αἰθιοπία συγχέεται ἡ ἔννοια τῆς προσωπικότητος πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐγωισμοῦ καὶ ἐπειδὴ οἱ νέοι ἐπιστήμονες ἔχουν κάμει ἐξ ὁλοκλήρου τὴν διάκρισιν μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἐννοιῶν, καταλήξαντες εἰς τὸ ὀρθότατον συμπέρασμα, ὅτι διὰ νὰ εἶναι τις προσωπικότης δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἐγωιστής, διὰ τοῦτο ἡ ἡγεσία φοβουμένη καταδιώκει ἐμμέσως καὶ ἐκ τοῦ σκότους πᾶσαν κίνησιν τῶν νέων. Ἡ ἀνάγκη ὅμως, τὴν ὁποίαν τὰ πράγματα δημιουργοῦν, ζητεῖ διὰ τὴν ζωὴν τῆς χώρας τὴν ὑπαρξίν ἔστω καὶ μειονότητος ἐν αὐτῇ ἀνθρώπων δυναμένων νὰ σκέπτονται ὀρθῶς καὶ νὰ δύνανται νὰ ἐπικοινωνοῦν μετ' ἐμπιστοσύνης μετὰ τῶν ἄλλων.

Ἀλλὰ τὸ βάρος τῆς Αἰθιοπικῆς παραδόσεως ἀντιτίθεται εἰς τὴν ὑπαρξίν καὶ προβολὴν τοιαύτης μειονότητος ἐν Αἰθιοπία. Καὶ ἡ ἀντίθεσις ἐκδηλοῦται διὰ τῶν διαφόρων ἀπαγορευτικῶν μέτρων, πιέσεων πρὸς συμμόρφωσιν, διὰ τῆς παρεμποδίσεως τῆς ἐκδηλώσεως εἰς πλείστους τομεῖς τῆς ζωῆς⁷⁴. Ἡ χρῆσις τῆς ἐξουσίας, ἡ ἐλαφρὰ μοιρολατρεία, ἡ κολακεία τῆς κοινωνικῆς τάξεως μᾶλλον παρὰ τῆς ἀνθρωπίνης ποιότητος, ἡ δυσπιστία τῆς ἀνανεώσεως, ἡ παραμέλησις τῆς συντηρήσεως, τὸ κῦρος τοῦ συμβατικοῦ τύπου, ἡ στενότης βλέψεων συντηρουμένη ἀπὸ τὴν μαζικὴν ἀγραμματοσύνην καὶ ἡ θρησκοληψία, ἡ διπρόσωπος συμπεριφορά, αἱ διαδεδομέναι συνήθειαι ἀπάτης ἢ δολοπλοκίας, ὅλα τὰ ἀνωτέρω καὶ αἱ σχετικαὶ ἀπόψεις κατὰ τῆς πνευματικῆς καλλιιεργείας εἶναι φοβερὰ ἐμπόδια εἰς τὴν ἀνάπτυξιν διακεκριμένων προσωπικότητων μεταξὺ τῶν Αἰθιοπῶν⁷⁵. Ἡ κατάστασις αὕτη παρεκίνησε εἰς ἐσπευσμένην ἀνεύρεσιν νέων μεθόδων ἀμυντικῆς αὐτοδικαιολογίας καὶ εἰς μίαν ἄκραν εὐαισθησίαν ἵνα μὴ ἄλλως θεωροῦνται «ὀπισθοδρομικοί». Ἡ εὐαισθησία αὕτη ὠξύνθη ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι οἱ Εὐρωπαῖοι πολιτικοὶ ἐν τῇ ἐπιδιώξει τῶν συμφερόντων των καὶ οἱ ἀλλοδαποὶ δημοσιογράφοι ἐπιδιώκοντες ἐντυπωσιακὰς διηγήσεις, δὲν αἰσθάνονται οὐδ' ἔχνος τύψεως συνειδότητος ἐπιμένοντες νὰ μεγαλοποιοῦν χαρακτηριστικῶς χαιρεκράκως τὴν, εἰς τινὰς τομεῖς, πτωχείαν τῆς Αἰθιοπικῆς προόδου. Βεβαίως, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὁ τρόπος καθ' ὃν ἡ ἡγεσία παρακολουθεῖ πᾶσαν κριτικὴν ξένων παρατηρητῶν μετ' ἀντικειμενικότητος γιγνομένην, ὁ ξένος οὗτος πρέπει νὰ εἶναι ἡρωικὴ μορφή⁷⁶. Διότι ἐὰν ὁ παρατηρητὴς ἐπιχειρήσῃ νὰ ἐκφέρῃ τὰς γνώμας του ὡς τίμιος ἄνθρωπος καὶ ὅχι ὡς γράφων διὰ νὰ κολακεύσῃ τοὺς ἰσχυροὺς, θὰ στρέψῃ τὰ βέλη του πρὸς τὰ ὑψηλὰ διὰ νὰ κτυπήσῃ τὴν ἡγεσίαν, καὶ θὰ ἄρῃ πτυχὰς αἱ ὁποῖαι καλύπτουν τὸν αὐταρχισμόν, τὸν ἐγωισμόν, τὴν ἀδιαφορίαν κατὰ τοῦ συνόλου. Πῶς λοιπὸν δὲν θὰ εἶναι ἥρως, ἀφοῦ θὰ ὑποχρεωθῇ νὰ ἀκονταρο-

κυτπηθῇ» με τὸν Χάροντα, ἀφοῦ θὰ διεξαγάγῃ ἀγῶνα ἐκεῖ ὅπου τὸ πατροπαράδοτον ὡς ἀσπίς προβαλλόμενον ἀπωθεῖ μακρὰν πάσης προσοχῆς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἀλήθειαν ; Τότε μόνον θὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ κριτικὴ ἐπὶ τῆς οὐσίας τῆς ὅλης ζωῆς καὶ τῆς ἀσκήσεως τῆς ἐξουσίας, ὅταν με τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἡ πα ι δ ε ί α⁷⁷ δυνηθῇ νὰ διαλύσῃ τὴν ὁμίχλην ἥτις κατακαλύπτει τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ Αἰθίοπος καὶ νὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ κάμψῃ τὴν ἀντίστασιν διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν πρόοδον.

Ἡ μοῖρα τῆς Αἰθιοπίας ἐπὶ μίαν καὶ δύο γενεάς ἐφεξῆς θὰ συνδέεται στενότερον, παρ' ὅτι θὰ ἡδύνατο εὐκόλως νὰ ἐκτιμήσουν τὰ μέλη τῆς μεγάλης ἐκβιομηχανισμένης κοινωνίας, με ἐν ἀπλοῦν ἴδρυμα: Τὸ Πανεπιστήμιον. Διὰ τοῦ Ἰδρύματος τούτου, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἀπολαύῃ αὐτοτελείας καὶ αὐτονομίας, νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν κατάθλιψιν καὶ τὸ μονομερές καὶ μονοτυπικὸν σύστημα διοικήσεώς του, χωρὶς βεβαίως ἀκρότητας, θὰ δυνηθῶν νὰ φυτρώσουν καὶ νὰ καλλιεργηθοῦν τὰ ἀπαραίτητα ἐκεῖνα σπέρματα τῶν ὑψίστων μεγάλων Ἰδεῶν καὶ Ἰδανικῶν, τὰ ὁποῖα ἀπαλλασσόμενα τῆς προσποιήσεως θὰ δώσουν τὴν ἀπαραίτητον στροφὴν εἰς τὴν ζωὴν τῆς χώρας μας ἐπὶ καλῶ πάντων τῶν ἀγαπώντων αὐτὴν καὶ πονούντων ὑπὲρ τοῦ λαοῦ της.

Ἡ πατροπαράδοτος ἀδυναμία, ἡ ὁποία εἶναι σχεδὸν συγγενὴς με τὴν Ἑθνικὴν συνείδησιν τῶν ὑπαναπτύκτων χωρῶν, δὲν εἶναι ἀποκλειστικῶς ἀποτελεσμα τῶν ἐπιβλαβῶν περιορισμῶν τῆς διοικουμένης τάξεως. Εἶναι, ἐπίσης, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς διανοητικῆς ὀκνηρίας τῆς Ἑθνικῆς μέσης τάξεως, τῆς πνευματικῆς της πτωχείας, καὶ τῆς βαθέως κοσμοπολιτικῆς συγχύσεως ἡ ὁποία ἔχει ἐπικρατήσῃ εἰς τὸν νοῦν της.

Ἡ Ἑθνικὴ μέση τάξις, τῆς ὁποίας τὴν ἡγεσίαν προτίθενται οἱ διανοούμενοι νὰ ἀναλάβουν ἀπὸ τὴν νῦν διοικοῦσαν τάξιν, εἶναι μία ὑπανάπτυκτος μεσαία τάξις, ἰδιαίτερος δὲν ἔχει οἰκονομικὴν ἰσχὺν πρακτικῶς, εἶναι δέ, ἐν πάσῃ περιπτώσει αὕτη ἀνυπολόγιστος ἐν σχέσει με τὴν τῆς ἀστικῆς τάξεως, τὴν ὁποίαν ἐλπίζει νὰ ἀντικαταστήσῃ. Ἀλλὰ αἱ Πανεπιστημιακὴ καὶ Ἐμπορικὴ τάξεις, αἱ ὁποῖαι συνθέτουν τὴν πλέον πεφωτισμένην μερίδα, πράγματι χαρακτηρίζονται ἀπὸ σμικρότητα ἀριθμοῦ, ἀπὸ συγκέντρωσιν εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ἀπὸ τὸν τύπον τῶν δραστηριοτήτων με τὰς ὁποίας ἀσχολοῦνται, ἥτοι: ἐμπόριον, γεωργία καὶ ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα. Δὲν δύναται τις νὰ ἀνέυρῃ εἰς τὴν μεσαίαν τάξιν οὔτε οἰκονομικοὺς, οὔτε βιομηχανικοὺς μεγιστάνας· εἰς αὐτὴν ὑπάρχει μόνον ἡ ἰσχὺς τῶν διανοουμένων, οἱ ὁποῖοι δεικνύουν τὴν δύναμιν των διὰ διδασκαλίας περὶ τῆς κοινωνίας ἐν συνόλῳ, ἀποδεικνύοντες διὰ συζητήσεων πρὸς τοὺς χωρικοὺς τὴν ἀδικίαν τῆς κυβερνώσης τάξεως⁷⁸.

Ἐμπόδιον εἰς τὴν ἐλευθερίαν τούτων ὑπῆρξε: Αἱ συντηρητικαὶ δικαιολογίαι ὅτι τὸ Πανεπιστήμιον ἀνεγείρεται πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀνάγκης τῆς ἀποστολῆς τῶν νέων εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ ἀναπτύξεως «νέων ἰδεῶν» ἐστερμένων στενῆς ἐπαφῆς με τὰς «πατροπαράδοτους ἀξίας». Ὁπωσδήποτε ὁ

ἀγών, ἡ πάλῃ τῶν διανοουμένων δι' εἰλικρινῇ διερευνητικὴν συζήτησιν τῶν προβλημάτων τοῦ ἔθνους συνεχίζεται⁷⁹. Ὡς συμπέρασμα τῶν προσπαθειῶν των εἶναι ὅτι οἱ ἐπὶ κεφαλῇς τῆς κινήσεως πρέπει νὰ ἔχουν ὡς καθήκον των τὴν ἀπόκτησιν τῆς μάζης ὡς στηρίγματός των. Τοῦτο προϋποθέτει ἐνημέρωσιν καὶ κατανόησιν τῆς ἀποστολῆς, ἡ ὁποία θὰ πρέπει νὰ συνίσταται εἰς τὴν διαφώτισιν τοῦ λαοῦ εἰς σύντομον χρόνον, ἔστω καὶ ἂν οὗτος εὕρεται εἰς ἐμβρυώδη πνευματικὴν κατάστασιν. Ὁ λαὸς δὲν πρέπει νὰ εὕρεται ἐν συγκινήσει ἢ ἐν συγχύσει.

Οὕτω, αἱ ὑποανάπτυκτοι χῶραι αἱ ὀδηγούμεναι ὑπὸ τάξεως ἐπαναστατικῆς ἐκλεκτῶν προερχομένων ἐκ τοῦ λαοῦ δύνανται νὰ ἐπιτύχουν τὴν εἴσοδον τῶν μαζῶν εἰς τὴν σκηνὴν τῆς ἱστορίας⁸⁰.

Ἀλλὰ ὀφείλομεν νὰ θέσωμεν ὡς ἀναγκαίαν τὴν ἀντίθεσίν μας πρὸς τὴν νέαν τάξιν εὐγενῶν καὶ τὴν προνομιούχον τάξιν. Τὸ νὰ ἐκπαιδεύσωμεν τὰς μάζας πολιτικῶς σημαίνει νὰ κάνωμεν τὴν ἔννοιαν τῆς ὀλότητος τοῦ ἔθνους πραγματικότητα εἰς κάθε πολίτην καὶ νὰ δημιουργήσωμεν μίαν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν συνείδησιν καὶ ἀπαίτησιν διὰ κοινωνικὴν δικαιοσύνην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΙ ΤΑΞΕΙΣ ΚΑΙ Η ΠΑΛΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΟΣ

Α. Τὸ Κοινωνικο - πολιτικὸν Πρόβλημα.

Γνωρίζω καλῶς ὅτι ὁ τίτλος τοῦ πρὸς ἀνάπτυξιν κεφαλαίου τῆς ἀνὰ χεῖρας διατριβῆς μου θὰ προκαλέσῃ τὴν δυσἀρέσκειαν ὅλων ἐκείνων τῆς καλῆς πίστεως συζητητῶν, διότι αἱ λέξεις «πάλη» καὶ «ἀνισότης» εἶναι, ὡς ἔχουν σήμερον καταστήσει κακῶς ἐρμηνευόμεναι, ὅπως τὸ «κόκκινον πᾶνι εἰς τὸν ταῦρον». Ἡ «πάλη» καὶ ἡ «ἀνισότης» ἔχουν καταστῆ σύμβολα τῶν ἀνατρεπτικῶν ρευμάτων κατὰ τῆς καθεστηκυίας τάξεως. Αὗται ἀκουόμεναι προκαλοῦν τὴν ἀνατριχίασιν, τὴν φρίκην καὶ πολὺ δικαίως, ἀφοῦ εἶναι ἀναμεμειγμέναι μὲ τὴν ἀνατροπὴν καὶ τὸ αἷμα.

Ὅχι! ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἰδικήν μου ἄποψιν αἱ λέξεις αὗται ἐγκλείουν ἐντὸς αὐτῶν τὰς ἐννοίας ἐκείνας πρὸ τῶν ὁποίων ὁ ἄνθρωπος ἐστάθη ἄλλοτε ἐνθουσιῶν καὶ ἄλλοτε ἀποκαρδιούμενος, ποτὲ ὅμως νεκρούμενος καὶ ἀδρανῶν. Πλὴν ἐννοῶ πᾶσαν λελογισμένην καὶ εὐγενῆ προσπάθειαν ἵνα ἀκουσθῇ ἡ δικαία φωνὴ τοῦ ἐργαζομένου τὴν γῆν, τὸν ὅποιον κρατεῖ φρικτὰ δέσμιον ἢ πατροπαράδοτος ἀντίληψις περὶ τῆς ζωῆς του. Πάλιν ἐννοῶ καὶ τὴν φιλοσοφικὴν διδαχὴν καὶ τὴν ποιητικὴν διάθεσιν καὶ τὴν καλλιτεχνικὴν ἐκδήλωσιν ποὺ σημαίνει τὸ τέρμα τῆς ἀνηλεοῦς ἐκμεταλλεύσεως.

Πάλιν ἀντιλαμβάνομαι τὸ ὀρθὸν συμπέρασμα, εἰς τὸ ὅποιον καταλήγουν χαίροντες ἐκεῖνοι ποὺ ἀγωνίζονται, ἵνα ὁ ἰδρὼς μὴ μεταβάλληται εἰς αἷμα ἐκ μαστιγώσεως, ἀλλὰ καταστῇ νάμα τὸ ἱερὸν τῶν εὐγενικῶν προσπαθειῶν. Ἐὰν αἱ ἀντιλήψεις μου αὗται ἀπηχοῦν πᾶσαν ἀκαδημαϊκὴν πεποίθησιν, τότε ἀσφαλῶς προχωρῶν ἐν τῇ σκέψει καταλήγω εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι, ἀφοῦ εἰς τὴν καλὴν μου πατρίδα ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων δύο μόνον τάξεις¹ ὑπάρχουν παρασάγγας ἀπέχουσαι μεταξὺ των, τῆς μιᾶς ὀδυνηρῶς πασχούσης καὶ τῆς ἄλλης ἀσυλλογίστως ἀπολαυούσης, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ χα-

ρακτηρίζεται τοῦτο ὡς ἀνισότης κοινωνικὴ καὶ νὰ μὴ ἀπαιτῇ πάλιν ὡς ἄνω διετύπωσα ταύτην.

Ἐξέθεσα ἀνωτέρω τὴν σύστασιν τῆς κοινωνίας ἐν Αἰθιοπία. Αἱ δύο τάξεις τῶν πληβείων καὶ τῶν πατρικίων αἱ ἐν τῇ πατρίδι μου ὑπάρχουσαι μοιραίως θὰ ἔλθουν εἰς σύγκρουσιν². Ἵνα μὴ λοιπὸν ἡ σύγκρουσις αὕτη λάβῃ τὴν ἀποτρόπαιον μορφήν τῆς ἀνατροπῆς τῶν πάντων, διὰ τοῦτο εἰς τὴν πατρίδα μας οἱ κρατοῦντες εἰς τὰς χεῖρας των σήμερον τὰς τύχας τῆς πρέπει νὰ σκεφθοῦν καλῶς, νὰ γεφυρώσουν τὴν ἀνισότητα ὅσον τοῦτο εἶναι δυνατόν³ καὶ νὰ προσδώσουν εἰς τὴν προσπάθειάν των αὐτὴν τὴν μορφήν τῆς εὐγενοῦς πάλης ἐκείνης ὡς τὴν παραδέχομαι⁴. Τοῦτο θὰ ἐπιτύχουν, ἐὰν ἐτοιμάσουν διὰ καταλλήλου μορφώσεως μὲ ἄγρυπνον προσοχὴν τοὺς μέλλοντας σεμνοὺς καὶ λογικοὺς κήρυκας, οἱ ὅποιοι διὰ τῆς μεθοδικῆς καὶ σεμνῆς διδασχῆς θὰ καθοδηγήσουν τὸν λαόν, θὰ ἐξασφαλίσουν τὴν προσέγγισιν τῶν σήμερον εὐγενῶν πρὸς αὐτὸν καὶ θὰ τὸν ἐμποδίσουν νὰ παρασυρθῇ ἀπὸ τὰς σειρῆνας τὰς ὑποσχόμενας παραδείσους κλπ., κλπ.⁵

Γνωρίζω κάλλιστα, ὡς Αἰθίοψ, τὸ δύσκολον τοῦ ἔργου τὸ ὅποιον οὗτοι θὰ ἀναλάβουν. Διότι εἶναι δυσκολώτατον, ἂν μὴ καὶ ἀδύνατον νὰ ἀποσπάσῃ κανεὶς ἀπὸ τὰ δίκτυα τῆς παραδόσεως αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ἐξετράφησαν ἀπὸ γενεῶν ἤδη δι' αὐτῆς.

Ἡ προσπάθεια αὕτη θὰ προκαλέσῃ τὴν ὁδύνην, θὰ δημιουργήσῃ κύματα ἀντιδράσεων καθὼς τὰ δημιουργεῖ καὶ πᾶσα ἄλλη ἐπιστημονικὴ διδασχὴ σχεδὸν ἔχουσα μὲ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, τὴν συγκομιδὴν, τὴν διατήρησιν τῶν δημητριακῶν καὶ ἄλλων. Ἀλλὰ ἐὰν ταῦτα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν δὲν συγκινοῦν ἀπολύτως τὸν Αἰθίοπα, ὅμως ἡ κραυγὴ διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν, ἡ δημαγωγία διὰ τὴν διάκρισιν τῶν ἀνθρώπων εἰς τάξεις, ὅταν γίνωνται κατ' ἀρχὰς μεταξὺ ὀλίγων καὶ ἐν κρυπτῷ, βραδύτερον δὲ μεταξὺ πολλῶν καὶ ἀπομεμακρυσμένων ἐκ τῶν κέντρων, δημιουργοῦν τοὺς πρῶτους «ἀγωνιστάς» ἀλλοίμονον διὰ τὴν ἀνατροπὴν. Ἡ βία κατ' αὐτῶν συμπεριφορὰ τῶν κρατούντων δὲν θὰ δυνήθῃ νὰ ἐπιτύχῃ ἄλλο τι ἢ τοὺς πρῶτους ἥρωας τοὺς τόσον ἀναγκαίους διὰ τὴν ἐπιτυχίαν σκοπῶν σκοτεινῶν. Διὰ τοῦτο ἐπαναλαμβάνω ἡ εὐγενὴς πάλη πρέπει νὰ πλακισιωθῇ ἀπὸ ἐκείνους τοὺς ἄνω ἀναφερθέντας καὶ νὰ ἀρχίσῃ νὰ λαμβάνῃ τὴν μορφήν ἱεροῦ εὐγενοῦς ἀγῶνος πρὸς διαφώτισιν τοῦ λαοῦ περὶ τῆς ἀξίας τῆς πατρίδος, περὶ τοῦ ἀπαραιτήτου τῆς ἡγεσίας. Διαφορετικὰ τὸ κύμα τοῦ πόνου θὰ κινήσῃ τὸν βράχον τοῦ ἐγωισμοῦ καὶ θὰ κατακαλύψῃ καὶ παράδοσιν καὶ τίτλους καὶ ἱστορίαν. Ὡς πᾶρῃ ἡ φωνή μου εἰς τὴν διατριβήν μου ταύτην τὴν ἔννοιαν τοῦ πόνου τῆς ψυχῆς ἐνὸς νέου ἐπιστήμονος ἐπιθυμοῦντος νὰ μὴ ἴδῃ τὴν πατρίδα του καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῆς νὰ ποτίζουν ἀδίκως διὰ τοῦ αἵματός των τὰ ἅγια χρώματά της, ἐνῶ εἶναι δυνατόν ἡ φωνὴ αὕτη, ἐὰν ἀκουσθῇ, νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν καθολικὴν σωτηρίαν⁶.

Ἡ ἀνάλυσίς μας τῶν πολιτικο — κοινωνικῶν συνθηκῶν ἐν Αἰθιοπία δεικνύει ὅτι αἱ παραδόσεις τῆς δὲν συντελοῦν εἰς τὴν κινητοποίησιν ἐνεργειῶν πρὸς χάριν κοινοτικῶν σκοπῶν. Κατὰ τοῦτο ἡ Αἰθιοπία διαφέρει ἀπὸ ἄλλας Ἀφρικανικὰς κοινωνίας, τοιαύτας ὡς αἱ ἐπαινοῦμεναι ὑπὸ τῶν ρητόρων διὰ «Ἀφρικανικὸν Σοσιαλισμόν»⁷.

Εἰς μερικὺς λαοὺς ἐν Αἰθιοπία ὅπου ὑπάρχουν περισσότερον «Κοινοτικάι» παραδόσεις θὰ ἐφαίνετο ὅτι παρέχεται περισσότερον βιώσιμος βάσις δι' οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς Κοινότητος⁸. Ἐπὶ τοῦ Ἐθνικοῦ ἐπιπέδου, ὅπου τὰ ἀναπτυξιακὰ καθήκοντα εἶναι τὰ τῆς δημιουργίας θεσμῶν καὶ ἐκπαιδεύσεως, ἡ κατάστασις δὲν διαφέρει. Ἐδῶ ὑπάρχει ἀνάγκη μεγάλου ἀριθμοῦ προσώπων συγχρόνου ἐκπαιδεύσεως ἐργαζομένων, εἰς βαθμὸν τινα, ἀπὸ συμφώνου, πρὸς χάριν τῶν Ἐθνικῶν σκοπῶν. Ἀλλά, ὅπως ἔχω ἤδη παρατηρήσει, οἱ σύγχρονοι πεπαιδευμένοι Αἰθίοπες ἔχουν, μέχρι τοῦδε, ἀποφύγει νὰ προσπαθήσουν νὰ ἐπιβληθοῦν ὡς ἰσχυρὰ προοδευτικὴ δύναμις εἰς τὴν ἐθνικὴν ζωὴν. Ἡ ἐγωιστικὴ διάθεσις καὶ τὸ ὀργανωτικὸν «laisser faire», χαρακτηριστικὰ τῆς πατροπαραδότου κοινωνίας, οὐχ ἥττον ἐπηρεάζουν τὴν ἱκανότητά των διὰ προοδευτικὴν ἐνέργειαν διὰ παρεμποδίσεως τῆς χρήσεως ἀλληλεγγύης.

Ὁ ἀτομισμὸς τῆς Αἰθιοπικῆς τάξεως τῶν διανοουμένων ὑπῆρξε ἐκ τῶν καταφανῶν χαρακτηριστικῶν αὐτῆς, ἀφ' ὅτου ἐνεφανίσθη. Ἐξεδηλώθη διὰ τῆς βασικῆς δυσπιστίας εἰς τὸν ἀμοιβαῖον πρὸς ἀλλήλους προσανατολισμόν των, καθὼς καὶ πρὸς τὸ ὑπόλοιπον μέρος τῆς Αἰθιοπικῆς κοινωνίας. Καὶ τοῦτο δικαιοῦτα, ἀφοῦ ἀπὸ τῆς ἀνωτάτης κλίμακος τῆς ἐξουσίας μέχρι καὶ τῆς τελευταίας βαθμίδος ὑπάρχουν οἱ συστηματικῶς ὀργανωμένοι «πληροφοριόδοται» οἱ ὅποιοι μεταδίδουν πρὸς τοὺς αὐθέντας των ὅχι τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ μίαν παρηλλαγμένην εἰκόνα, ἵνα φανοῦν εὐάρεστοι. Τοῦτο ἀναλογιζόμενος ἀνακαλῶ εἰς τὴν μνήμην μου ἐκεῖνο τοῦ θεοῦ Εὐριπίδου «ὦ τλῆμον ἀρετὰ, λόγος ἄρα ἦσθα». Τὸ ὅτι τόσον ὀλίγοι σύγχρονοι πεπαιδευμένοι Αἰθίοπες ἔχουν ἐπιχειρήσει νὰ ἐξέλθουν βιαίως ἀπὸ τὸν φαῦλον κύκλον δυσπιστίας, τολμῶντες νὰ δημιουργήσουν σχέσεις ἀλληλεγγύης καὶ νὰ ὑπερνικήσουν τοὺς ἐπικρατοῦντας φόβους καὶ τὴν ἀποτελμάτωσιν δι' ἰδρύσεως ὀργανώσεων κάποιου εἴδους, εἶναι μία ἐπεξήγησις τοῦ γεγονότος ὅτι ὅπωςδήποτε, οὗτοι προσφέρουν διὰ τῆς ἐπαγγελματικῆς των ἱκανότητος πρὸς ἐδραίωσιν καὶ κραταίωσιν τοῦ κρατικοῦ παρεμβατισμοῦ παρ' ὅτι αἱ καρδίαι των εἶναι βασικῶς προσηλωμέναι εἰς αὐξήσεις γοήτρου καὶ εἰσοδήματος. Οὕτω παρουσιάζεται σήμερον ἀποκαρδιωτικὴ ἡ εἰκὼν τῆς κοινωνίας μας ἀποτελουμένης ἀπὸ τὸν ἀμόρφωτον Αἰθίοπα, τὸν δοῦλον τῆς γῆς, τὸν λαόν, καὶ ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν ἐκείνων πού εἶναι εὐδαίμονες ὡς κατέχοντες (*heati possidentes*) καὶ τῶν ἄλλων μορφωμένων καὶ αὐτῶν, οἱ ὅποιοι δὲν κατέρχονται εἰς τὸν εὐγενῆ ἀγῶνα, δὲν παλαίουν, ὡς ἀνωτέρω ἐσκιαγράφησα τὴν

πάλην, ἀλλὰ καταναλίσκουν ἑαυτούς, ἵνα βοηθοῦν ὅ,τι δὲν πιστεύουν, διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἰδικήν των ἄνοδον—ὅποῖος ἐγωῖσμός!—ἀνταγωνιζόμενοι πρὸς τοὺς ἤδη κατέχοντας καὶ ἰσχυρούς.

Ἀποτέλεσμα τῆς ὅλης αὐτῆς εἰκόνας εἶναι νὰ χάνουν τὸ θάρρος των καὶ ὅσα ἱκανὰ τοῦ πληθυσμοῦ στοιχεῖα αἰσθάνονται τὴν μεταβολὴν ὡς ὄρον ζωῆς ἢ θανάτου. Ἐν κενὸν δημιουργεῖται, ἓνα χάσμα θὰ ἔλεγον, ἐμποδίζον τὴν πρόοδον, τὸ ὅποῖον διὰ νὰ γεφυρωθῇ θ' ἀπαιτήσῃ, ἐὰν ὁ ἐγωῖσμός τῶν κατεχόντων δὲν περιορισθῇ, ἐκατόμβας θυμάτων καὶ ποταμούς αἵματος. Διότι ἀπὸ τὸ χάος αὐτὸ τὸ κοινωνικὸν θὰ ἐκπηδήσουν σχηματιζόμεναι ὁμάδες, αἵτινες θὰ ἀποτελέσουν τὴν γέφυραν διὰ τῆς ὁποίας θὰ διέλθουν οἱ ἀφυπνιζόμενοι, μὴ γνωρίζοντες ποῦ ὑπάγουν καὶ διατὶ ἀπειλοῦν.

Ἡ ψυχολογία τοῦ ὄχλου ὀρίζει ὅτι ὁ φανατισμός πάντοτε κατέστρεψε καὶ ἰδανικά καὶ ἰδέας καὶ τέχνην καὶ γράμματα. Θὰ ἐκπηδήσουν συλλογικαὶ μορφαὶ πρὸς πλήρωσιν τοῦ κοινωνικοπολιτικοῦ κενοῦ, αἱ ὁποῖαι θὰ συναντήσουν τὴν ἀπροθυμίαν τῆς Κυβερνήσεως πρὸς σχηματισμὸν ὁμάδων αἵτινες θὰ φιλοδοξοῦν νὰ γεφυρώσουν τὸ κενόν, τὸ ὅποῖον θὰ καθιστᾷ ἔτι εὐρύτερον ἢ ἄρνησις τῶν ὀλίγων διὰ τὴν πρόοδον καὶ τὸ καλὸν τῆς ὁλότητος.

Βεβαίως κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν καὶ ἰδιαιτέρως ἀπὸ τοῦ πραξικοπήματος τοῦ Δεκεμβρίου 1960 καὶ ἐφεξῆς (κατὰ τὸ ὅποῖον ἐξεδόθη διάγγελμα ἐπείγουσας ἀνάγκης τῆς Α.Β.Υ. τοῦ Πρίγκηπος Διαδόχου τῆς Αἰθιοπίας, βλ. Κεφ. Γ' αὐτόθι παραπ. 36) μία πικρικὴ συλλογικὴν μορφὴν ἐνεφανίσθη ἣ ἔχει σημαντικῶς διαχυθῇ καθ' ὅλην τὴν χώραν.

Οἱ σύλλογοι οὗτοι δύνανται νὰ περιγραφοῦν ὑπὸ τρεῖς γενικὰς κατηγορίας:

- 1) Ἐπισήμως ἀνεγνωρισμένοι σύλλογοι ἰθαγενοῦς ἐμπνεύσεως⁹.
- 2) Ἐπισήμως ἀνεγνωρισμένοι σύλλογοι ξενικῆς ἐμπνεύσεως¹⁰, καὶ
- 3) Ἀνεπίσημοι σύλλογοι¹¹.

Εἰς ὅλους τοὺς συλλόγους παρατηροῦνται μερικὰ παραδοσιακὰ χαρακτηριστικὰ τὰ ὁποῖα εἶναι ἀνάρμοστα μὲ τὸ βέλτιστον τῆς διαγωγῆς τῆς ὁμάδος. Τοῦτο δὲ εἶναι ἐξ ἴσου ἀληθὲς διὰ τοὺς πεπαιδευμένους ὅσον καὶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς παραδόσεως. Τὰ μέλη ἀνθίστανται εἰς ἀνάληψιν ὑποχρεώσεων καὶ ἐπιδείξιν πρωτοβουλίας. Γενικῶς, ταῦτα ἀποκαλύπτουν μικρὰν ἱκανότητα αὐτοπειθαρχίας εἰς συλλογικὴν τοποθέτησιν¹².

Ὅπωςδήποτε ἡ ἀνάγκη νὰ πραγματοποιηθῇ κατὰ τὸ δυνατόν ὁ ἐκσυγχρονισμός τοῦ Αἰθίοπος μέσῳ τῶν συλλόγων πρέπει νὰ ὑπερπηδᾷ τὰ κατὰ διαλείμματα τιθέμενα ἐμπόδια, ὑπὸ τοιαύτης ἀτομιστικῆς συμπεριφορᾶς, πρὸς ἀποτελεσματικὴν λειτουργίαν των. Καθὼς ὁ ἐκμοντερνισμός προχωρεῖ καὶ οἱ Αἰθίοπες ἀποκτοῦν πεῖραν τῶν συλλόγων, δύναται τις νὰ ἀναμένῃ ὅτι καὶ αἱ πλέον κραυγαλέαι ἀπόψεις τῆς συμπεριφορᾶς ταύτης θὰ μετασχηματισθοῦν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν μεγαλυτέρας συμμορφώσεως πρὸς τοὺς ἐμμέ-

σως νοουμένους κανόνες προτύπου λειτουργίας της ομάδος. Οί Αιθίοπες εἰς τὸν τομέα ἐκσυγχρονισμοῦ δὲν ἔχουν τώρα δικαίωμα ἄλλης ἐκλογῆς ἀπὸ τὸ τῆς ἀντικαταστάσεως τοῦ ἥθους τοῦ ἀντιδίκου καὶ πλάνητος σπουδαστοῦ μὲ τὸ τοῦ προέδρου, γραμματέως καὶ ταμίου, ἐὰν βεβαίως ἐπιθυμοῦν νὰ παραμείνουν πιστοὶ πρὸς τὰς ἀτομικὰς φιλοδοξίας αἱ ὁποῖαι ἐξύπνησαν ἐντὸς αὐτῶν. Πρὸς τοῦτοις, ὑπάρχει ἀριθμὸς τις ἐπόψεων ἐπὶ τῶν ὁποίων δύναται νὰ στηριχθῇ ἐπαρκῶς ἡ λειτουργία τῶν συγχρόνων ομάδων μὲ βάσιν συμπεριφορὰς κληρονομηθείσας ἀπὸ τὸ παρελθόν.

Τ ρ ί α ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν αὐτῶν ἀξίζουσιν ἰδιαιτέρας μνείας εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτήν. Π ρ ῶ τ ο ν εἶναι τὸ δημιουργούμενον ἐκ παραδόσεως κλῆμα τῆς πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ δὴ τοὺς πρεσβυτέρους συμπεριφορᾶς τῶν νεωτέρων. Τοῦτο χρησιμεύει εἰς τὴν μείωσιν ἐκρήξεως διαφωνιῶν μεταξὺ τῶν μερῶν τῆς ομάδος, καὶ εἰς τὴν στήσιν σεβασμοῦ καὶ εὐπειθείας πρὸς τὰ σχήματα ἐξουσίας, καὶ παρέχει τὴν βάσιν διὰ ἱκανοῦς καὶ ἀποφασιστικοὺς ἡγήτορας, διὰ σημαντικὴν ἔκτασιν ἐνηρμονισμένης μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ομάδος δράσεως. Δ ε ὑ τ ε ρ ο ν χαρακτηριστικὸν σημασίας τινὸς εἶναι ἡ παραδοχὴ τῆς πάλης ὡς φυσικοῦ καὶ οὐχὶ ἰδιαιτέρως ἀπειλητικοῦ συστατικοῦ τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων. Τοῦτο σημαίνει ὅτι τὰ μέλη τῆς ομάδος εἶναι ἔτοιμα νὰ δεχθῶν καὶ ἀσχυληθῶν μὲ τοιαύτην πάλην καθὼς αὕτη ἀναφαίνεται εἰς τὰς τάξεις των. Εἶναι πεπειραμένα εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῶν ἐρίδων διὰ τῆς πάλης, διὰ τῆς παρεμβάσεως γηραιῶν μεσολαβητῶν ἢ διὰ τῆς ἐπισημοτέρας διαδικασίας κατὰ τοὺς νόμους¹³. Τ ρ ί τ ο ν, ἡ Αἰθιοπικὴ αἴσθησις τοῦ ἀστείου διανθίζουσα τὸ πραγματικὸν μὲ τὸ φαιδρὸν εἰσάγει σωτήριον ἀντισταθμιστικὸν στοιχεῖον εἰς τὰς μεθόδους ἐργασίας τῆς ομάδος. Τοῦτο παρέχει μίαν διέξοδον διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐντάσεων εἰς τὰς καταστάσεις τῆς ομάδος καὶ προσθέτει μίαν ἀρωματικὴν γεῦσιν εἰς τὰς ἐμπειρίας αὐτῆς, ἡ ὁποία συχρὰ ἀντισταθμίζει τὴν ἔλλειψιν ὀργανικοῦ προσανατολισμοῦ.

Ἀποτελεσματικὸς ὅμως ἐκσυγχρονισμὸς εἶναι ἀδιανόητος ἄνευ σημαντικῆς αὐξήσεως τῶν αἰσθημάτων ἀλληλεγγύης καὶ λογικῆς διοργανώσεως εἰς τὴν Αἰθιοπίαν ἢ ἀλλαχοῦ. Ἐὰν τὸ ἀληθὲς νόημα τῆς συγχρόνου ζωῆς εἶναι ἡ συστηματικὴ προσπάθεια πρὸς λογικὸν ἔλεγχον τοῦ φυσικοῦ καὶ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος τοῦ ἀνθρώπου, τότε ἡ πιθανὴ σύγχρονος οὐτοπία εἶναι δυνατόν νὰ καταστῇ ἐφικτὴ εἰς τὴν Κοινωνία τοῦ 1985¹⁴.

Ἡ καλλιέργεια τῆς ἀτομικότητος δὲν ἴσταται παρὰ ὡς μία ἐκ τῶν πολλῶν πιθανῶν ἀξιῶν, συνήθως ὑποκειμένων ὑπὸ τὴν γενικὴν ἔννοιαν τῆς συγχρόνου ζωῆς, καὶ δεόν νὰ ἀμιλλᾶται μὲ ἄλλας ἀξίας, ὅπως ἐκείνας τῆς μεγιστοποιήσεως τῆς ἀποδοτικότητος εἰς τὴν παραγωγὴν, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀδιάφοροι ἢ ἀνταγωνιστικαὶ πρὸς αὐτήν. Ἡ ἐκσυγχρονίζουσα τάξις ἐκλεκτῶν δεόν νὰ προωθήσῃ τὸν ἀγῶνα, κατὰ τὸ ὅποιον οἱ πολιτικοὶ καὶ πνευματικοὶ

θεσμοί της να ένθαρρυνθοῦν εἰς τὸ νὰ προσδώσουν ἔμφασιν εἰς τὴν ἀξιοπρέπειαν, τὴν ἀκεραιότητα καὶ δημιουργικότητα τοῦ ἀτομικοῦ.

Β. Ἡ ἐμφάνισις τῆς Ἑργατικῆς Τάξεως.

Ι. Ἡ Ἀνάπτυξις τῶν Πόλεων.

Θεμελιωδῶς, αἱ ἀστικαὶ Αἰθιοπικαὶ περιοχαὶ ἐπεκτείνονται διὰ τοὺς ἰδίους κατὰ τὸ πλεῖστον λόγους, ὅπως αἱ πόλεις εἰς οἷονδῆποτε μέρος τοῦ κόσμου, μᾶλλον ἔνεκα τῆς μετακινήσεως ἐκ τῶν ἀγροτικῶν περιοχῶν, παρὰ λόγῳ μεγάλης φυσικῆς αὐξήσεως τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ. Εἰδικῶς οἱ Αἰθιοπες, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι, ἔρχονται νὰ ζήσουν εἰς τὰς πόλεις πρὸς τὸν σκοπὸν ἀναζητήσεως ἐργασίας, ἐκπαιδεύσεως καὶ καλυτέρων ὅρων ζωῆς, ἢ διὰ νὰ ἀποφύγουν τὰς παραδόσεις, τῶν ὁποίων τὴν δύναμιν εὐρίσκουν δυσάρεστον¹⁵.

Ἐν ὁλίγοις, οἱ Αἰθιοπες, εἴτε ὑποκινούμενοι ἀπὸ τὴν ἀγροτικὴν πτωχείαν, εἴτε διότι αἱ πόλεις ἔχουν ἐπίδρασιν μαγνητῶν διὰ φιλοδοξίας των, ἔρχονται νὰ ζήσουν εἰς αὐτὰς πρὸς ἀναζήτησιν διαφορετικῶν μορφῶν συντηρήσεως. Εἶναι, ἀκόμη, προφανῶς ἀδύνατον νὰ καταδείξωμεν κεχωρισμένως ἓνα ἕκαστον τῶν ὑφισταμένων λόγων, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν κίνητρον πρὸς μετακίνησιν τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς μονίμου κατοικίας των εἰς ἄλλον καὶ νὰ ἀποδείξωμεν ὅτι ἡ ἑλξις εἶναι ἰσχυροτέρα τῆς ἀπώσεως.

Βεβαίως, εὐρισκόμεθα εἰς πλήρη πλάνην ἐν τῇ σκέψει, ὅτι αἱ μετακινήσεις τοῦ πληθυσμοῦ δὲν συμπίπτουν μὲ ζήτησιν ἐργασίας. Σήμερον ἡ μετακίνησις εἶναι ζωτικῆς σημασίας εἰς τὴν Αἰθιοπίαν¹⁶. Διὰ πολλοὺς ἡ δυνατότης καὶ τὸ δικαίωμα μετακινήσεως ἀσχεῖ τὴν λειτουργίαν ἀσφαλιστικῆς δικλείδος, ἡ ἀπουσία τῆς ὁποίας θὰ ἠδύνατο νὰ σημάνη καταδίκην ἐν τμῆμα ἐκ τοῦ Αἰθιοπικοῦ πληθυσμοῦ. Προσέτι ἐπὶ μακρὸν χρόνον, τόσον οἱ διοικητικοί, ὅσον καὶ οἱ κοινωνικοὶ ἐπιστήμονες ἡσθάνοντο ὅτι ἡ μετακίνησις εἶχε προκαλέσει δυσάρεστους συνεπείας διὰ τὴν φυλὴν Ἐν τούτοις, προσφάτως ἔχουν ἀποδείξει ὅτι ἡ ἐργασιακὴ μετακίνησις καὶ ἡ συμμετοχὴ εἰς οἰκονομίαν δυτικοῦ τύπου, δύναται ν' ἀποτελέσῃ θετικὸν παράγοντα εἰς τὴν Αἰθιοπικὴν ζωὴν καὶ ὅτι ἡ ἀστικὴ ζωὴ δὲν συντελεῖ κατὰ κανόνα εἰς τὴν πλήρη ἀπόρριψιν τῶν πατροπαραδότων ἀξιών, μολονότι ἡ υἱοθέτησις νέων ἀξιών καὶ ἡ συμμετοχὴ εἰς νέους συλλόγους, οἱ ὅποιοι λαμβάνουν τὴν θέσιν τῶν παλαιῶν μορφῶν τῶν βασιζομένων ἐπὶ συγγενείας, δὲν ἀποτελοῦν τὸ ὑποκατάστατον πρὸς ἀποφυγὴν μερικῶν ἀνεπιθυμητῶν συνεπειῶν προερχομένων ἐκ τῆς μετακινήσεως καὶ τῆς ἀστικῆς ζωῆς¹⁷.

Παρὰ τὰς οἰασδήποτε πιθανὰς ἐπιβλαβεῖς συνεπείας, ἡ Βασιλικὴ Ἐπιτροπὴ Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς εἶχεν εἶπει τὰ ἀκλόουθα περὶ τοῦ συστήματος μεταναστευτικῆς ἐργασίας: «Ὑπὸ τὰς ὑφισταμένας συνθήκας τὸ σύστημα μεταναστευτικῆς ἐργασίας φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ μοναδικόν, διὰ τοῦ ὁποίου μία

σημαντική μερίς τοῦ Ἀφρικανικοῦ πληθυσμοῦ δύναται ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἀνάγκας τῆς. Ἀποτελεῖ τὴν πλέον οἰκονομικῶς συμφέρουσαν ἐκλογὴν τὴν ὁποῖαν δύναται νὰ κάμῃ ὁ Ἀφρικανός, παρ' ὅλον ὅτι τὸ σύστημα τοῦτο πιθανὸν νὰ εἶναι κοινωνικῶς ἢ ἄλλως πῶς ἐπιβλαβές. Παρὰ τὰ μειονεκτήματα ταῦτα, τὸ σύστημα προκαλεῖ μίαν βελτίωσιν τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἐξέρχονται εἰς ἀναζήτησιν ἀπασχολήσεως ἐπὶ πληρωμῇ»¹⁸. Τὰ αἷτια τῆς μετακινήσεως ἐκ τῶν ἀγροτικῶν περιοχῶν πρὸς τὰς ἀστικὰς καὶ ὁ μηχανισμός, ὁ ὅποῖος συντελεῖ εἰς τὴν ἀστικοποίησιν εἶναι πολλαπλᾶ καὶ οὐχὶ λίαν εὐκόλως κατανοητά. Εἶναι μία διεργασία ἡ ὁποία δύναται νὰ περιγραφῇ εὐκολώτερον ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς παρὰ ἐκ τῆς λειτουργίας τῆς. Φυσικῶς, μία σοβαρὰ μεταστροφή τῶν προσωρινῶν κατοίκων τῶν πόλεων, μόλις καὶ μετὰ βίας συντελεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν σταθερῶν θεσμῶν καὶ βιωσίμων συσσωματωμένων ομάδων, αἱ ὁποῖαι δύναται νὰ βοηθήσουν εἰς τὴν προσαρμογὴν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι προέρχονται ἐκ τῶν ἀγροτικῶν περιοχῶν, πρὸς ἐφεξῆς ξένον δι' αὐτοὺς τρόπον ζωῆς¹⁹. Βεβαίως εἶναι χρήσιμον, ἵνα ἀντιληφθῶμεν τοὺς διαφόρους τύπους ἀστικῶν περιοχῶν, ἡ μέρη ἐντὸς τοιούτων περιοχῶν, ν' ἀκολουθήσωμεν τὴν διάκρισιν τὴν τεθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Wilson ὡς πρὸς τὴν «προσωρινὴν ἀστικοποίησιν»²⁰. Ἀσφαλῶς τὸ ποσοστὸν τῶν γεννηθέντων εἰς ἀστικὰς περιοχὰς τῆς Αἰθιοπίας εἶναι μικρόν, κυμαινόμενον μεταξὺ 5 καὶ 10 ἐπὶ τοῖς ἑκατόν. Οὕτω, ὁ πληθυσμὸς πραγματικῶς ὅλων τῶν ἀστικῶν περιοχῶν συγκροτεῖται καὶ ἐπαυξάνεται διὰ τῆς μετακινήσεως.

Βεβαίως, ὁ ἰσχυρότερος μαγνήτης, ὁ ἔλκων τὸν Αἰθίοπα πρὸς τὴν πόλιν, εἶναι ἡ προσδοκία κανονικῆς, ἔστω καὶ βραχείας διαρκείας, ἀπασχολήσεως ἐπὶ πληρωμῇ. Ἐκτὸς ἐὰν ἡ ἀπασχόλησις εἶναι δυνατὴ εἰς τὰς ἀγροτικὰς περιοχὰς, ὅπως π.χ. ἐργατῶν εἰς μεγάλα ἀγροκτῆματα ἢ εἰς φυτείας, ἢ καὶ ἐὰν ἐπαυξηθῇ ἡ ἐπὶ πληρωμῇ ἐσοδεία εἰς μεγάλην ἔκτασιν, αἱ προσδοκίαι μονίμου ἀπασχολήσεως εἰς τὰς ἀγροτικὰς περιοχὰς εἶναι μικραί. Ὅπως δὲποτε εἰς τὰς πόλεις ἡ ἐξεύρεσις ἐργασίας εἶναι συχνὰ σημαντικὴ καὶ τὸ ξένον τοῦ τόπου ὡς καὶ αἱ ἐνοχλήσεις τὰς ὁποίας δοκιμάζει τις, τίθενται εἰς δευτέραν μοῖραν ἀπὸ τὰς πιθανὰς μακρᾶς διαρκείας ἀνταμοιβάς. Τοῦτο, ὅμως, δὲν συμβαίνει πάντοτε, διότι αἱ νέαι πόλεις διογκοῦνται συνεχῶς καὶ αἱ συνθῆκαι συμφορήσεως καὶ ὑπερπληθυσμοῦ, δυσκόλου ἐξευρέσεως στέγης, ἐλλείψεως ἡρεμίας καὶ ἀποτελεσματικῆς ὀργανώσεως εἶναι μετὰ βίας ἀνεκτὰ πράγματα, ἰδίᾳ ὑπὸ τῶν γηραιότερων προσώπων. Αἱ ἀστικαὶ συνθῆκαι διὰ τοὺς Αἰθίοπας ἀπέχουν πολὺ ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι ἰδεώδεις. Ἐν τούτοις αἱ συνθῆκαι αὐταὶ μετριά-ζονται ἀπὸ ὅ,τι ὁ Steel ἔχει ἀποκαλέσει «πραγματικὸν ἐνθουσιασμόν καὶ ζῆλον δι' ἀστικὴν ζωὴν»²¹, ὁ ὅποῖος πιθανῶς νὰ εἶναι ἀρκούντως ὑπεύθυνος διὰ τὸν «ἀξιοσημείωτον τρόπον μὲ τὸν ὅποιον κατ' ἐξοχὴν καλλιεργητικοὶ καὶ ἀγροτικοὶ πληθυσμοὶ προσαρμόζουσι τὰς δραστηριότητάς των καὶ μεθόδους ζωῆς, εἰς σημαντικὸν βαθμόν, εἰς τὴν ἐκβιομηχάνισιν καὶ ἀστικοποίησιν».

Σχεδόν κάθε πόλις, ακόμη και κατά την διάρκεια των περιόδων οικονομικής αναπτύξεως και ευημερίας, δύναται να δείξη έφεδρείαν έργατικών χειρών ως «πλεόνασμα εις τὰς ἀνάγκας». Αὕτη, εις μεγάλον βαθμόν, εἶναι οἱ εἰς ἀναζήτησιν ἐργασίας πλεονάζοντες ἄνθρωποι, ἐπὶ πλεόν ἐκείνων ποὺ πάσχουν ἀπὸ μακροχρόνιον ὑποαπασχόλησιν. Τὸ πλεόνασμα τοῦτο σχηματίζει τὰς ἀστικές συνθήκας καὶ δίδει χρωματισμὸν εἰς τὸ διακριτικὸν ἀστικὸν περιβάλλον. Τὸ ἀστικὸν τοῦτο περιβάλλον, τόσον εὐκρινῶς φανερόν εἰς κάθε σχεδὸν Αἰθιοπικὴν πόλιν καὶ συχνὰ ζωηρῶς χαρακτηριζόμενον εἴτε ὑφ' ἐνός παρατηρητοῦ ὅπως ὁ Marris εἰς τὴν μελέτην τοῦ τοῦ Lagos²² ἢ διὰ λέξεων ἐκφραζομένων ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν κατοίκων, ἔχει, ἐν τούτοις, ποιότητα ἐφήμερον καὶ εἶναι ἀπατηλόν. Οἱ ἠθικολόγοι συχνὰ οἰκτίρουν τὰ κοινωνικὰ προβλήματα τῆς Αἰθιοπίας, ἐν τούτοις συστηματικῶς ἀγνοοῦν ὅτι ἔχομεν διδαχθῆναι κατὰ τοῦτον, ἐὰν μὴ ν' ἀποδεχώμεθα, διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας, δηλ. ὅτι μέγας ἀριθμὸς ἀνθρώπων ἐπιζητοῦν ν' ἀπολαύσουν καὶ προτιμοῦν τὸ εἶδος ζωῆς, τὸ ὁποῖον εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς ἀστικῆς ζωῆς ἄλλων χωρῶν, ἰδιαίτερος τὴν ἐλευθερίαν σχέσεων μεταξὺ τῶν φύλων, τὴν μεταπήδησιν ἀπὸ τὴν μίαν ἐργασίαν εἰς τὴν ἄλλην, τὴν ἐλευθερίαν κινητικότητος καὶ τὴν ἑλλειψιν ὀργανώσεως καθεστῶτος τὴν εὐρισκομένην εἰς τὰς περιοχὰς ἐκείνας τὰς μὴ ὑποκειμένας εἰς τὸν ἑλεγχον τῶν κοινοτικῶν ἀρχῶν, τῆς κεντρικῆς Κυβερνήσεως, ἢ τῶν Ἑταιριῶν. Εἶναι, φυσικῶς, πολὺ πρόωρον νὰ εἴπωμεν τί εἶδος ζωῆς καὶ Κοινοτήτων θὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὰς νέας πόλεις τῆς Αἰθιοπίας. Οὕτω, ὀφείλομεν εἰς πλείστας περιπτώσεις, νὰ τεθῶμεν ἐν δράσει πρὸς ἑλεγχον διὰ τοπικῆς ἢ κεντρικῆς διακυβερνήσεως²³. Τώρα, θὰ λάβουν αἱ νέαι πόλεις εὐδιακριτῶς Ἀφρικανικὴν ἑκφρασιν ἢ Εὐρωπαϊκὴν καὶ πρέπει νὰ σχετισθῶμεν στενότερον μὲ τοὺς ἄλλους λαοὺς διὰ τὸ κοινὸν καλόν, ἢ ἡ αὐξανομένη ἀστικὴ τάξις ἐκλεκτῶν θὰ ἐπιβάλλῃ τὰς ἀπόψεις της ἐπὶ τοῦ βαθμοῦ θέσεως καὶ ρυθμοῦ οἷτινες πρέπει νὰ ἐπιτευχθοῦν; Πῶς θὰ ἐπιλυθῇ ὁ ἀτελείωτος ἀριθμὸς ὀξέων προβλημάτων; Τὸ ὅτι ὁ σκοπὸς τῶν διοικητικῶν ὑπαλλήλων καὶ ὅλων τῶν ἄλλων πρέπει νὰ εἶναι «ἡ δημιουργία ὁλοκληρωμένων ἀστικῶν κοινοτήτων εἰς τὴν Αἰθιοπίαν καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος παρὰ τὸ νὰ καταβάλλουν κάθε δυνατὴν προσπάθειαν πρὸς δημιουργίαν τῶν συνθηκῶν αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀνάγκη νὰ δημιουργηθοῦν, ἐὰν πρόκειται οἱ Αἰθίοπες νὰ διάγουν ἱκανοποιητικῶς ζωὴν ὡς μόνιμοι κάτοικοι τῶν πόλεων»²⁴ φαίνεται ὅτι σήμερον ἀποτελεῖ ἀντικείμενον ὁμοφώνου γνώμης.

II. Σύγχρονα προβλήματα τῶν νέων ἀστικῶν περιοχῶν.

Συχνάκις τελείως ἐσφαλμένως ὑποτίθεται ὅτι τὰ προβλήματα, οἰκονομικά, κοινωνικά καὶ περιβάλλοντος, τῶν νέων Αἰθιοπικῶν πόλεων, διαφέρουν ριζικῶς ἀπὸ τὰ προβλήματα τῶν ἀστικῶν περιοχῶν οἰουδήποτε ἄλλου τόπου. Ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ οἵασδήποτε ἐκτάσεως καὶ ἐντάσεως προβλήματος, ὁ πυρὴν

αὐτοῦ, εἰς ὅποιανδήποτε ἀστικήν περιοχὴν, εἶναι ἡ μεγάλη συγκέντρωσις ἀνθρώπων διαφορετικῆς κοινωνικῆς προελεύσεως, οἱ ὅποιοι ἀνταγωνίζονται ἐπὶ περιορισμένου ἀριθμοῦ εὐκαιριῶν²⁵. Ἐνῶ εἰς τὰς πόλεις τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς ὁ πληθυσμὸς ἢ τοῦλάχιστον μερικὰ τμήματα αὐτοῦ ἔχουν ζήσει ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας καὶ ἔχουν διδασθῆναι νὰ ζοῦν ἐφοδιασμένοι πρὸς εὐνοικήν καὶ μὴ πεπλανημένην ἀντιμετώπισιν τῶν ἀνιγμάτων τοῦ περιβάλλοντός των, διὰ τὸ πλεῖστον τῶν Αἰθιοπικῶν καὶ Ἀφρικανικῶν πόλεων δὲν ὑφίσταται ἀστική παράδοσις καὶ ὥς ἐκ τούτου πραγματικῶς δὲν ὑπάρχει πεῖρα, ἵνα καθοδηγηθοῦν εἴτε οἱ νεοαφικνούμενοι ἀστικοὶ κάτοικοι ἢ οἱ διολκῆτικοὶ ἀρμόδιοι διὰ ν' ἀντεπεξέλθουν εἰς τὴν εὐρείαν ἔκτασιν προβλημάτων, τὰ ὅποια ἀναποφεύκτως ἐγείρονται. Ἐπὶ πλεόν τῆς ἐλλείψεως ταύτης, εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ προβλήματα τοῦ τροπικοῦ περιβάλλοντος, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν πηγὴν εἰδικῶν δυσχερειῶν εἰς μέσα ὑγιεινῆς καὶ προστασίας ὑγείας, ἐργασίας καὶ παραγωγικότητος, στεγάζσεως καὶ μεταφορῶν. Ἐνῶ μᾶς εἶναι εὐκόλος ἡ ἔκθεσις τῶν προβλημάτων, ἔχομεν ἀκόμη μεγάλην ἑλλειψιν ἐπακριβῶν πληροφοριῶν, κατὰστάσις ἡ ὅποια εὐκόλως συμβάλλει εἰς τὴν διόγκωσιν πολλῶν πολυπλόκων θεμάτων καὶ προβλημάτων καὶ παρεμποδίζει τὴν ἐξεύρεσιν μεθόδων χειρισμοῦ καὶ ἀντιμετωπίσεώς των, πολιτικῶς²⁶.

Μελέται εἰς βάθος ἀσχολούμεναι μὲ τὴν κοινωνικὴν παθολογίαν τῶν Ἀφρικανικῶν ἀστικῶν περιοχῶν πρέπει ἀκόμη νὰ διεξαχθοῦν, μολονότι πλεῖστοι ἀστικοὶ καὶ κοινωνικοὶ ἀρμόδιοι ὑπηρεσίαι ἐπισκοπήσεως ἔχουν καταβάλει κάποιαν προσοχὴν εἰς ζητήματα τοιαῦτα, ὅπως τοῦ ὑπερπληθυσμοῦ, ἀσθενείας, ἐγκλήματος, ἀνέργων καὶ ἀναπήρων. Ὅπως δὲ εἰδικαί τινες μελέται ἔχουν διεξαχθῆναι μολονότι αὗται εἶναι μᾶλλον λεπταὶ ἀπὸ θεωρητικῆς πλευρᾶς. Τὰ ἀστικά προβλήματα δὲν ἔχουν τὰς ρίζας των μόνον εἰς τὰς συνεπείας ἀπλῶς τῶν ἀριθμῶν, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ εἰς τὴν πραγματικὴν φύσιν συνθέσεως τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ. Ὅχι μόνον οἱ Εὐρωπαῖοι, Ἀσιᾶται καὶ Ἀφρικανοὶ δὲν ζοῦν εἰς τὰς ἰδίας ἀστικάς περιοχάς, πλαίσιον τὸ ὅποῖον ἀντανακλᾷ τὰς περιπλοκάς κοινωνικῆς καὶ πνευματικῆς ἐπαφῆς, ἀλλ' ἐντὸς ἐκάστης ἐθνικῆς κοινότητος ὑπάρχουν ἀναρίθμητοι διαφοραὶ γλωσσικαί, ἐκπαιδευτικαί, ὀργανικαὶ κοινωνικῆς θέσεως καὶ τάξεως²⁷. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης, τοιαῦται διαφοραὶ βασιζονται ἐπίσης ἐπὶ τῆς θέσεως τῶν ἐκπαιδευτικῶν κτιριακῶν ἐγκαταστάσεων, εἰδικεύσεως λειτουργιῶν καὶ εἰσοδήματος, ὅπως εἰς τὰς πλείστας πόλεις τοῦ κόσμου. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ποῖα θὰ ἠδύναντο νὰ θεωρηθοῦν ὡς μερικὰ ἐκ τῶν κυρίων καὶ ἴσως εὐδιακρίτως ὡς Αἰθιοπικὰ ἀστικά προβλήματα;

III. Τὸ Οἰκονομικὸν Πλαῖσιον (Περιβάλλον).

Τὸ πλεόν ἀξιοσημεῖωτον χαρακτηριστικὸν τῶν νέων πόλεων τῆς Αἰθιοπίας εἶναι ἡ πενία τῶν ἀστικῶν μαζῶν. Ὁ ἀστὸς ἐργάτης συχνὰ ἀπέχει ἀπὸ

τοῦ νὰ εἶναι προνομιούχος ὡς τὸν φαντάζονται οἱ ἐκκινούντες πρὸς μετανάστευσιν εἰς τὰς πόλεις. Ἡ εὐκαιρία πρὸς εὗρεσιν ἐργασίας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ κίνητρον τῆς μετακινήσεως τῶν ἀγροτῶν πρὸς τὰς ἀστικὰς περιοχάς, καὶ ἡ ἀστική ἀπασχόλησις εἶναι βασικῶς ὑπεύθυνος διὰ τὸν ἀστικὸν τρόπον ζωῆς, τὸν ρυθμὸν καὶ τὸ περιβάλλον αὐτοῦ τοῦ ξεχωριστοῦ τύπου ἀνθρωπίνης ὁμάδος. Ἐνῶ εἶναι ἀξιοσημείωτον πῶς αἱ νέαι ἀστικαὶ περιοχαὶ κατῴρθωσαν ν' ἀπορροφήσουν μεγάλον ἀριθμὸν Αἰθιοπῶν, ἀκόμη δὲ καὶ νὰ παράσχουν εἰδὸς τι ἀπασχολήσεως διὰ μερικοὺς ἐξ αὐτῶν, τὸ πλεόν ἐξέχον χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀστικοῦ ἐργατικοῦ προβλήματος εἶναι ἡ τεραστία διαφορὰ μισθῶν μεταξὺ Αἰθιοπῶν ἐργατῶν καὶ τῶν κερδῶν τῶν ἐταιριῶν, ἡ ὁποία ὑπῆρχε περισσότερον προσφάτως, ἀκόμη δὲ καὶ ἐντὸς τῆς Αἰθιοπικῆς κοινότητος, ὅπου μία πολὺ μικρὰ πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ τάξις ἐκλεκτῶν προχωρεῖ ταχέως προπορευομένη τῆς μάζης²⁸.

Ἐν μέρει ἐκ τῶν οἰκονομικῶν ἐμπλοκῶν τῆς ἀνισότητος ταύτης καὶ τῶν χαρακτηριστικῶν της ὅχι μόνον ἐκτρέφονται ταξικαὶ διεκδικήσεις, ἀλλὰ δυνατόν νὰ ἀποβοῦν ἡ αἰτία σοβαρᾶς μαζικῆς δυσανεσκειᾶς κατὰ τὰ ἀμέσως προσεχῆ ἔτη²⁹. Ἐπομένως, θὰ πρέπει αἱ Αἰθιοπικαὶ ἐδαφικαὶ διοικήσεις νὰ καταβάλλουν περισσοτέραν προσοχὴν εἰς τὰς μεθόδους (πολιτικὴν) ὡς πρὸς τὸ εἰσόδημα καὶ τοὺς μισθοὺς ἐπὶ Ἑθνικοῦ ἐπιπέδου, ἐν τῇ προσπάθειᾳ βελτιώσεως τῆς καταστάσεως λόγῳ τῆς αὐξήσεως τῆς ἀνισότητος οἰκονομικῆς ἀμοιβῆς.

Διὰ τὴν εὐρεῖαν πλειονότητα τῶν Αἰθιοπῶν τὸ κόστος συντηρήσεώς των εἴτε ὡς ἀτόμων ἢ ὡς οἰκογενειῶν εἶναι σημαντικὸν καὶ πολυδάπανον. Ἐνῶ εἰς τὴν πλειονότητα τῶν Αἰθιοπῶν εἶναι δύσκολον ν' ἀντεπεξέλθουν ἀκόμη καὶ εἰς τὰ ἀπολύτως στοιχειώδη, ἔχουν τὴν τάσιν σπουδῆς νὰ ἀγοράσουν μερικὰ μικροπολυτελῆ ἀντικείμενα, μὲ ἀποτέλεσμα, ὅτι πολλοὶ Αἰθιοπεῖς εὐρίσκουν δυσκολίαν εἰς τὴν ἱκανοποιητικὴν ταξινόμησιν ἀπὸ πλευρᾶς προτεραιότητος τῶν ἀναγκῶν καὶ χρειῶν (ἐλλείψεων). Ὁ Baeck ὑπέδειξεν ὅτι ἡ ὁμαδικὴ σύγκρισις λειτουργιῶν θεμελιώνει τὰ ὑποδείγματα καταναλώσεως μεταξὺ τῶν Ἀφρικανῶν, ἐξ ἴσου ὅπως μεταξὺ λαῶν εἰς τὴν Εὐρώπην ἢ ἀλλαχοῦ καὶ ὁ ἴδιος συμπεραίνει, ὅτι «ἡ ἑλξίς τὴν ὁποῖαν ἀσχεῖ ἐν ἐμφυτευόμενον ὑπόδειγμα καταναλώσεως, προερχόμενον ἀπὸ μίαν περισσότερον ἀνεπτυγμένην οἰκονομίαν, ἐπηρεάζει τὴν παραδοσιακὴν καταναλωτικὴν συμπεριφορὰν ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι παρέχει ἐν σχῆμα συγκρίσεως πρὸς ὅλα τὰ στρώματα εἰσοδήματος, καὶ ἡ ἐπήρεια αὕτη εἶναι ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἀμέσως ἀνώτερον εἰσοδηματικὸν ἐπίπεδον»³⁰. Πολλὰ μελέται ἐπὶ τῶν δαπανῶν ἔχουν ἀποκαλύψει ὅτι οἱ χωρικοὶ κάτοικοι τῶν πόλεων ἐξοδεύουν μεγάλα ποσὰ δι' ἀντικείμενα τὰ ὅποια πολλοὶ παρατηρηταὶ θὰ ἐθεώρουν ἐπουσιώδη καὶ ὅτι ἡ ἐπήρεια τῆς συγχρόνου χρηματικῆς οἰκονομίας πιθανὸν νὰ ἔχῃ σοβαρὸν καὶ ἐπιβλαβὲς ἀποτέλεσμα ἐπὶ τῆς διαίτης, γεγονὸς τὸ ὅποιον ἐξήγησεν ὁ Hoyt ὁ

ὁποῖος γράφει : «Ὅπου ἄνθρωποι εὐρεθοῦν ἀποτόμως εἰς μίαν κατάστασιν μακρὰν τοῦ οἴκου των, ὅπου δὲν ἔχουν ἄλλην ἐκλογὴν παρὰ τὴν ἐργασίαν πλήρους ἡμέρας, ἵνα κερδήσουν χρήματα, αὐτοὶ ἔχουν ἀπολέσει τὰ οἰκογενειακὰ ἀγκυροβόλια των καὶ εἶναι ἄνευ πείρας εἰς αὐτοκαθοδήγησιν ὑπὸ τὰς νέας συνθήκας καὶ τὰς νέας εὐκαιρίας πρὸς δαπάνην τῶν ὅσων ἡ χρηματικὴ οἰκονομία τοὺς ἀποφέρει»³¹. Ἡ ἐπαφὴ μετὰ τῆς χρηματικῆς οἰκονομίας, τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Αἰθιοπία εἶναι μέρος μιᾶς παγκοσμίου οἰκονομικῆς ὀργανώσεως, ἡ βραδεῖα ἀλλαγὴ ἀπὸ τὴν συντήρησιν ἐκ τῆς ἐσοδείας εἰς τὴν τοιαύτην ἐπὶ πληρωμῇ, καὶ αἱ μεγάλοι προσπάθειαι διὰ τὴν τροποποίησιν τῆς οἰκονομίας γίνονται ἰσχυρῶς αἰσθηταὶ εἰς τὰς ἀστικὰς περιοχάς. Τὸ πλεῖστον τῆς Οἰκονομίας πραγματοποιεῖται ἀπὸ τοὺς ἀρχικῶς ἀγροτικούς παραγωγούς. Μία πτωσίς τιμῆς εἰς τὴν παγκόσμιον ἀγορὰν, ἢ μία ἀποτυχία εἰς τὴν πώλησιν μέρους τῆς συγκομιδῆς ὅχι μόνον ἐκθέτει τὸν παραγωγὸν εἰς ἓνα κύκλον «ὀλοταχοῦς καὶ ἀποτόμου πτώσεως» ἀλλὰ δραστηκῶς ἐπίσης παρεμβαίνει εἰς τὴν σταθερότητα τῆς ἀστικῆς ἀπασχολήσεως³². Ὅταν τὰ ἀγροτικὰ ἀγαθὰ (προϊόντα) διατηροῦνται εἰς ὑψηλὴν τιμὴν, ἡ ἀστικὴ ἀπασχόλησις ἰδιαίτερος εἰς τὸν τομέα οἰκοδομήσεως εἶναι ἐπίσης ὑψηλή, τὸ δὲ ἀποτέλεσμα ὑψηλῶν καὶ σταθερῶν τιμῶν διὰ τὴν ἐπὶ πληρωμῇ ἐσοδεῖαν θὰ γίνῃ αἰσθητὸν ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας. Προσέτι, δέ, ὅταν ἐπικρατοῦν ἀντίθετοι συνθῆκαι ὁ ἐργάτης τῶν πόλεων θὰ αἰσθανθῇ ἐκ τῶν πρώτων τὰς συνεπειὰς τῶν ὅσων ἀκριβῶς συμβαίνουν εἰς τὰς ἀγροτικὰς περιοχὰς αἱ ὁποῖαι, εἰς βαθμὸν τινα, φθάνουν εἰς τὸ σημεῖον νὰ βασίζωνται ἐπὶ τῶν ἐπιταγῶν ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους κατοίκους τῆς πόλεως. Εἰς μερικὰς πόλεις, ὑφίστατο ἐποχὴ, καθ' ἣν ὁ ἀστὴς ἐργάτης ἡδύνατο εὐχερῶς νὰ ἐπαναπορροφηθῇ ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς φυλῆς. Σήμερον τοῦτο συμβαίνει εἰς μικρότερον βαθμὸν, διότι ἡ πλειονότης τῶν ἐργατῶν τῶν μονίμως ζώντων μακρὰν τῶν οἴκων τῆς φυλῆς των, εὐρίσκουν σταθεροποιημένην ἐργασίαν. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ὁποιαδήποτε μείωσις εἰς τὴν παραγωγικότητα ἢ τὴν ἀπασχόλησιν ἔχει σοβαροτάτας ἐπιπτώσεις, δηλ. οἰκονομικὰς, κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς συνεπειὰς μὲ ἀποτέλεσμα ὅτι διαταραχαὶ θὰ ᾔτο δυνατόν νὰ στραφοῦν κατὰ τῶν πατροπαράδοτων ἰδεῶν καὶ νὰ ἐπιβάλουν τοιαύτας οὐχὶ πατροπαράδοτου κύρους³³. Ἀλλὰ ἡ σταθεροποίησις τῆς ἐργασίας καθ' ἑαυτὴν δὲν ἀποτελεῖ τὴν κλεῖδα εἰς τὴν μείωσιν τῶν οἰκονομικῶν πιέσεων ὡς πηγῆς πολλῶν ἀστικῶν προβλημάτων.

Πράγματι, δὲν ὑπάρχει βασικὸν στήριγμα εἰς τὴν λανθάνουσαν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ σταθεροποίησις τῆς ἐργασίας συντελεῖ εἰς σταθερωτέρας ἀστικὰς κοινωνότητας, ἐὰν δι' οὐδένα ἄλλον λόγον, μόνον διότι μία μονίμως ἀποκατεστημένη ἐργατικὴ δύναμις προβάλλει ἀπαιτήσεις ἐπὶ περιορισμένου βαθμοῦ κλίμακος ἱκανοποιήσεων, αἱ ὁποῖαι παρέχονται.

Περισσότερον ἀκόμη θεμελιῶδες εἶναι τὸ νὰ γίνῃ πλήρως παραδεκτόν,

ὅτι οἱ ὑψηλότεροι μισθοὶ εἶναι τὸ τίμημα, τὸ ὁποῖον δέον νὰ πληρωθῇ διὰ τὴν σταθεροποίησιν τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως. Ἀλλά, πάλιν, οἱ ηὔξημένοι μισθοὶ μόνον δὲν θὰ ἀποτελέσουν τὸ ὑποκατάστατον διὰ τὰς πολὺ ἀναγκαίας διατάξεις διὰ κοινωνικὴν ἀσφάλειαν καὶ διὰ τὰς ὑπηρεσίας κοινωνικῆς εὐημερίας. Ὀλίγαι ἐδαφικαὶ περιοχαὶ δύνανται νὰ παράσχουν πρόνοιαν κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως, τὰ δὲ προβλήματα τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζει ὁ ἐκπονητὴς κοινωνικῆς μελέτης διαφέρουν ἀξιοσημειώτως ἀπὸ τὰ προβλήματα τῶν πλουσίων χωρῶν. Ἐὰν ἐπεδιώκετο ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἡ δημιουργία «ὀργανωμένης ἀστικῆς κοινότητος» μὲ βάσιν οἰκονομικῶς βιώσιμον, καὶ εἶναι τοῦτο δυνατόν, ὅχι μόνον θὰ ὑποβοηθοῦσε τὸν κάτοικον τῆς πόλεως, ἀλλὰ θὰ ἐλάμβανε ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν ἔκφρασιν τῶν ἀτομικῶν φιλοδοξιῶν. Καὶ διὰ τῆς μεθόδου ταύτης θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀνάπτυξις καὶ ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς Κοινωνικοπολιτικῆς δράσεως.

Ἡ οἰκονομία τῆς χώρας παρουσιάζει ὅλα τὰ γνωρίσματα ὑπαναπτύκτου τοιαύτης. Τὸ χαμηλὸν ἐθνικὸν εἰσόδημα, ἡ ἔλλειψις σοβαρᾶς βιομηχανικῆς παραγωγῆς, ἡ δυσχέρεια ἐξευρέσεως ἀποταμιεύσεως, ἡ ἀνισότης τῆς κατανομῆς τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, αἱ ἀδυναμίαι τῆς γεωργίας, ὁ ἀναλφαβητισμὸς, ὅλα αὐτὰ συνιστοῦν τὰ γνωρίσματα τῆς χώρας αὐτῆς. Ὡς ἐκ τούτου ἡ ἀρωγὴ ἐξωτερικῆς βοήθειας εἶναι ὁ βασικὸς συντελεστής, διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς οἰκονομίας.

Μετὰ τὴν Ἰταλικὴν κατοχὴν 1936—1941 ἤρχισε ἡ χώρα νὰ ἀποδεσμεύεται ἀπὸ τὴν παράδοσιν πρὸς τὴν σύγχρονον τακτικὴν τῆς βιομηχανοποιήσεως. Εἶναι γεγονὸς ὅτι τὰ στοιχεῖα εἶναι δύσκολα νὰ περιληφθοῦν ἄνευ δισταγμοῦ, παρὰ ταῦτα ἐπιχειρήσαμεν νὰ ἀναφέρωμεν μερικὰ ἐξ αὐτῶν.

Τὸ 1950 ἐξεδόθη νόμος περὶ ἐνθαρύνσεως εἰσροῆς Ξένων Κεφαλαίων. Αἱ Βιομηχανικαὶ χῶραι καὶ ἰδιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις προσεπάθησαν νὰ εἰσέλθουν διὰ μίαν ἐπιμεμελημένην ἐκμετάλλευσιν τοῦ πλούτου τῆς χώρας μὲ σκοπὸν τὴν ἱδρυσιν ἐργοστασίων καὶ τὴν ἀνάπτυξιν ἐν γένει τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας.

Δυστυχῶς ὁ νόμος ἔμεινε νεκρὸν γράμμα, διότι ἡ διοίκησις τῆς βιομηχανικῆς λειτουργικῆς ἐξελίξεως ἀπετελεῖτο ἀπὸ πρόσωπα τῆς παραδόσεως, ἀφ' ἑνὸς μὲν διακατεχόμενα ὑπὸ ξενοφοβίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπὸ τὸν φόβον μὴ ἢ ἐπὶ τὰ βελτίω ἐξέλιξις τῆς χώρας ἀποβῇ εἰς βάρος τῆς ἀρχούσης παλαιᾶς Ἀριστοκρατίας.

Ὑπολογίζεται ὅτι αἱ ἐπενδύσεις Ξένων Κεφαλαίων τοῦ 1950 ἦσαν 75—100 ἐκ. Eth. \$ δηλ. 35—45 ἐκ. U. S. \$, ἐνῶ ὑπολογίζεται τὸ σύνολον τῆς Ἑθνικῆς παραγωγῆς εἰς 2 δις. ἐκ. τοῦ 1951—1961.

Αἱ ἐπενδύσεις ἱδρυθεισῶν βιομηχανιῶν ὑπὸ Ξένων εἶναι Ἰαπωνικαί, Ἑλβετικαί, Γιουγκοσλαβικαί, Ἰσραηλιναί, Ἑλληνικαὶ καὶ Δυτικογερμανικαὶ καθὼς καὶ ἄλλαι, ἀλλὰ πολὺ ἐλάχισται Ἀμερικανικαὶ καὶ Γαλλικαί, οἱ ἐκπρο-

σωπούντες όμως ταύτας τὰς ἐπενδύσεις ἦσαν περισσότερον εἰδικοί σύμβουλοι εἰς τὰ πολιτικά καὶ οἰκονομικά θέματα παρὰ εἰς τὸν τρόπον ἀπορροφήσεως τῶν ἐπενδύσεων.

Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Βιομηχανίας καὶ τοῦ Ἐμπορίου μᾶς ἀναφέρει ἓνα ἀριθμὸν, τοῦ ὁποίου ὅμως τὸ ἴδιον ἀμφισβητεῖ τὴν ἀκρίβειαν. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1956 ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ περιοδικὸν «Economic Progress of Ethiopia», 1956, A. A., ὅτι τὸ σύνολον τῶν ἐργοστασίων ἀπὸ τοῦ 1951—1954 ἀνῆρχετο εἰς 172 καὶ σήμερον τὸ «Economic Ethiopian Review», 1968, A.A. γράφει ὅτι ταῦτα ἔχουν φθάσει εἰς 470. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπασχολουμένων ἀπὸ τὸ 1951—56 ἦτο 12—16 χιλιάδες καὶ σήμερον, δηλ. τὸ 1970, ἔχουν φθάσει εἰς 60 χιλιάδες περίπου.

Τὸ εἰσαχθὲν συνάλλαγμα ἐκ τῶν ἐξαγωγῶν τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων ἀνῆλθεν ἀπὸ τοῦ 1951—1956 εἰς 71 ἐκ. \$ Eth., ἐνῶ τὸ 1967 ἀνῆλθεν εἰς τὸ ποσὸν τῶν 357 ἐκατ. \$ Eth.

Παρὰ ταῦτα τὰ θεαματικά ἀποτελέσματα αἱ προσπάθειαι διὰ τὴν βιομηχανοποίησιν τῆς χώρας εἶναι χαμηλαί, ἐπειδὴ ὡς ὑπολογίζεται τὸ Κράτος ἐξοδεύει διὰ τὴν βιομηχανοποίησιν μόνον 8—10 ἐκ. \$ Eth., ἐτησίως.

Τὰ ἡμερομίσθια εἶναι χαμηλά, τὸ ἐτήσιον κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα (1951—1958) ἦτο 150—200 \$ Eth. (60—80 U.S. \$), ἐνῶ ἀπὸ τοῦ 1960—1969 ἀναφέρεται ὅτι ἀνῆλθεν εἰς 360—450 \$ Eth. (150—165 U.S. \$).

Συνοψίζοντες τὴν ἱστορικὴν αὐτὴν ἀναδρομὴν τῆς βιομηχανοποιήσεως τῆς χώρας καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι αὕτη ἡκολούθησεν πέντε περιόδους μέχρι σήμερον:

1η. Πρὸ τῆς Ἰταλικῆς εἰσβολῆς καὶ μέχρι τῆς ἀνεξαρτοποιήσεώς της (1936—1941) οὐδεμία βιομηχανικὴ προσπάθεια καταφαίνεται ἐν τῇ χώρᾳ.

2α. Αὕτη εἶναι ἡ ἐποχὴ τοῦ ἀγῶνος διὰ συστηματικὸν προγραμματισμὸν διὰ τῆς βοήθειας Ἑθνῶν εἰδικῶν, Ἀμερικανῶν, Ἀγγλων, Ἑλβετῶν καὶ Σουηδῶν (1941—1957).

3η. Παρατηροῦμεν κατ' αὐτὴν τὴν νέαν περίοδον τὴν σύνταξιν 5ετοῦς προγράμματος τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας (1957—1961).

4η. Αὕτη εἶναι μεταβατικὴ περίοδος, τῆς πρώτης περιόδου 5ετοῦς προγράμματος εἰς τὴν 2αν 5ετοῦς προγράμματος τὸ ὁποῖον λήγει τὸ 1967 (1963—1967).

5η. Καὶ ἡ περίοδος αὕτη εἶναι μεταβατικὴ καὶ ἀρχίζει ἀπὸ τῆς 2ας περιόδου 5ετοῦς καὶ καταλήγει εἰς τὴν 3ην περίοδον 5ετοῦς προγράμματος λήγοντος τὸ 1970 (1967—1971).

Συγκρίνοντες τοὺς ἀριθμοὺς τῶν ἐργοστασίων καὶ τοὺς εἰς ταῦτα ἀσχολουμένους ἐργάτας, δηλ. ἐργοστάσια 500 καὶ ἐργάται 60 χιλιάδες, πρὸς τὰ 22 ἐκατ. τῶν κατοίκων τῆς Αἰθιοπίας καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ βιομηχανικὴ ἐξέλιξις μόλις καὶ μετὰ βίας ὑπερβαίνει τὴν ἀπλὴν ὑπόθεσιν.

Βεβαίως τοῦτο τὸ συμπέρασμα δὲν δύναται νὰ εὐσταθήσῃ ἀπολύτως, διότι τὰ ἀποδεικτικά στοιχεῖα φυλάττονται ζηλοτύπως παρὰ τοῖς ἀρμοδίους μὴ παραδιδόμενα εἰς μελέτην καὶ κρίσιν ἀντικειμενικήν. Εἶναι ὅμως τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἀποκάλυψις τῆς συγχρόνου καταστάσεως τῆς ἐπικρατούσης εἰς τὴν χώραν μου.

Γ. Ἡ Ἀνάγκη τῆς Ἑργατικῆς Νομοθεσίας.

Ἡ Αἰθιοπία εὐρίσκεται ἀπειλουμένη ὑπὸ μιᾶς Οἰκονομικῆς Ἐπαναστάσεως. Τὰ ἀρχαῖα θεμέλια τῆς κοινωνικῆς ζωῆς σείονται συνεχῶς ὑπὸ νέων δυνάμεων καὶ ὑπὸ τῶν πιέσεων νέων ἀναγκῶν³⁴. Ἡ ἀλλαγὴ μιᾶς ἐθιμικῆς κοινωνίας εἰς ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανοποιημένην δὲν ἀκολουθεῖ, ὡς οὐδέποτε, τὸ ἱστορικὸν ὑπόδειγμα τῆς Εὐρώπης. Ἐμφανίζει προβλήματα τὰ ὅποια δὲν ἐπιδέχονται λύσεις δι' ἀπλῆς ἀντιγραφῆς τῶν φαρμάκων, τὰ ὅποια ἦσαν κατ'ἀλληλα εἰς διαφορετικὰς ἱστορικὰς συνθήκας. Ἡ πορεία τῆς Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως ἐν Αἰθιοπίᾳ διαφέρει ἀπὸ ἐκείνην τῆς Εὐρώπης κατὰ δύο τρόπους.

Κατ' ἀρχὰς αὕτη λαμβάνει χώραν ταχύτερον. Εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ Βιομηχανικὴ ἐποχὴ ἔτυχε μακρᾶς προπαρασκευῆς, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐμπορικῆς πείρας, τῆς ἐργατικῆς εἰδικεύσεως καὶ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Ἡ Αἰθιοπία δὲν ἀπέλαυσε τοιοῦτον διάστημα χρόνου «προπαρασκευῆς». Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ταχύτητος ἀλλαγῆς εἶναι μία ἀνομοιομορφία ἀναπτύξεως, ἡ ὁποία δὲν παρετηρήθη εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐκεῖ, ἐπὶ παραδείγματι, ἡ πρῶτος τεχνικὴ εἰδίκευσις καὶ ἡ κατανομὴ ἐργασίας εἰς ἐργαστήρια ὑπὸ τὸν ἑλεγχον μικροεργοδοτῶν³⁵, ὑπέθαλψαν τὸν ἐντοπισμὸν βιομηχανίας, τὴν ἀνάπτυξιν ἐργατικῶν ὁργανώσεων καὶ τὴν βελτίωσιν τῆς τεχνικῆς ἀποδόσεως. Ταῦτα ἔδωκαν τὴν πρωτοπορίαν εἰς δραστηρίους ἐπιχειρηματίας, οἱ ὅποιοι βραδύτερον παρεσκευάσθησαν νὰ δράσουν ὡς πρωτοπόροι εἰς νέας μορφὰς ἐκβιομηχανίσεως, ἐνῶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἐργατικῶν ὁργανώσεων παρήγαγε ἡγέτας, ἐπίσης, ἐκ μέρους των.

Εἰς τὴν Αἰθιοπίαν ἡ παραγωγὴ χειροτεχνίας δὲν δεικνύει ἰδιόζουσαν τάσιν πρὸς κατανομὴν ἐργασίας εἰς μεγαλύτερα ἐργαστήρια καὶ ἐργοστάσια. Ὁ ἀτομικὸς χειροτέχνης ἐξακολουθεῖ κυριαρχῶν. Τοῦτο ἀληθεύει ἀκόμη καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν ὑποδημάτων ἢ ἐνδυμάτων, ἐπὶ παραδείγματι, τὰ ὅποια εἶναι πρόσφορα δι' ὁμαδικὴν ἐργασίαν³⁶.

Οἰκονομικοὶ καὶ βιομηχανικοὶ ἡγήτορες πρέπει νὰ ἔλθουν εἰς κοινότητα οὐχὶ εἰσέτι πλήρως ὀργανωμένας διὰ σύγχρονον βιομηχανικὴν παραγωγὴν. Ταχεῖαι μεταβολαὶ λαμβάνουν χώραν, ἀκόμη δὲ πολλὰ τμήματα τῆς κοινότητος εὐρίσκουν δύσκολον τὴν προσαρμογὴν των πρὸς τὰς μεταβολὰς αὐτάς. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι ἡ Αἰθιοπία εἶναι ἐπὶ τοῦ παρόντος πλήρης περιέργων οἰκονομικῶν, πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀντιθέσεων.

Τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον τῶν ἀτόμων καὶ τῶν κοινωνικῶν ομάδων κυμαίνεται ἀπὸ τῆς πρωτογόνου πενίας μέχρι τῶν καταφανῶς πολυτελῶν συνθηθειῶν. Ὑπάρχουν λίαν διαφορετικὰ ἐπίπεδα στεγαστικῶν συνθηκῶν, ποικίλλοντα ἀπὸ χωρίων ἐκ θαμνωδῶν καλυβῶν μέχρι τῶν συγχρόνων κατοικιῶν, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ἀποτελεσματικὸν πρότυπον στεγάσεως. Μία ἡλεκτρικὴ ἐγκατάστασις φωτισμοῦ πιθανὸν νὰ φωτίζει μερικὰς πόλεις, ἢ ἓνας ἐκσκαφεὺς νὰ καταρρίπτῃ δένδρα δάσους, ὅπου πρόκειται νὰ κατασκευασθῇ ὁδὸς μὲ κατὰ-στρωμα, ἀλλὰ γενικῶς τὰ ἐργαλεῖα παραγωγῆς εἶναι πρωτογόνου εἶδους.

Ἐξ ἴσου ὀξεῖαι ἀντιθέσεις ὑπάρχουν καὶ εἰς τὸ ἐκπαιδευτικὸν ἐπίπεδον³⁷. Διπλωματοῦχοι Πανεπιστημίων πιθανὸν νὰ ἔχουν οἰκογενειακοὺς δεσμοὺς μὲ ἀγροαμμάτους, ἀλλὰ καὶ οἱ νεαροὶ ἐργάται ἀγροκτημάτων πιθανὸν νὰ μὴν ἔχουν οὐδὲν κοινὸν μὲ τοὺς μαθητάς σχολείων τῶν πόλεων, οἱ ὅποιοι ἀποβλέπουν εἰς ἐργασίαν γραφείου. Οἱ οἰκεῖοι τρόποι ἐργασίας εὐρίσκονται εἰς ὀξεῖαν ἀντίθεσιν μὲ τοὺς νέους τρόπους πειθαρχίας γραφείου ἢ ἐργαστηρίου. Ἱστορικαὶ στάθμαι ὑπέρκεινται ἀλλήλων «ἀνισοτρόπως» ὅπως θὰ ἔλεγον οἱ γεωλόγοι, ἢ ἀνομοιομορφία φαίνεται ἐπίσης εἰς τὴν εὐρύτητα διαφορῶν ἐνδιαφερόντων καὶ ἰδεωδῶν, τὰ ὅποια δὲν ἔχουν ἀκόμη συγκεντρωθῇ, ἵνα σχηματίσουν γενικῶς παραδεκτὰς ἀρχὰς ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς.

Τὰ ἀνωτέρω ἄγουν ἡμᾶς εἰς τὴν δευτέραν κυρίαν διαφορὰν ἐν Αἰθιοπίᾳ, δηλαδὴ ὅτι ἐκεῖ δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ οὐδὲν ἀντίστοιχον τῆς περιόδου τῆς γνωστῆς ἐν Εὐρώπῃ ὡς «Laisser faire» (ἔλλειψις Κυβερνητικῆς παρεμβαιτικῆς πολιτικῆς). Ὑπάρχει ἀνάγκη πιστικὴ διὰ Κυβερνητικὰ Οἰκονομικὰ προγράμματα, ὀφειλομένη ἐν μέρει εἰς αὐτὰς τὰς ὀξεῖας ἐσωτερικὰς ἀντιθέσεις, ἀλλ' ἐπίσης εἰς τὴν ἄκραν ἐξάρτησιν ἀπὸ ὀλίγα ἀγαθὰ πρὸς ἐξαγωγήν, καὶ εἰς τὴν ἐκτεταμένην ἰσχὺν οὐχὶ ἐθνικῶν ἐμπορικῶν συμφερόντων.

Ἡ Οἰκονομικὴ πολιτικὴ καὶ προγραμματισμός, ὅπως ἀναγκαιοῦν εἰς τὴν Αἰθιοπίαν, συνεπάγονται πεπειραμένην οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν διοίκησιν, ἀλλ' αὗται πρέπει νὰ ὑπερτεθοῦν τῶν ἐθνικῶν θεσμῶν καὶ τῶν παλαιότερων ἰδεῶν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας³⁸. Ἡ ἐμπορικὴ ἐπανάστασις εἰς τὴν Αἰθιοπίαν ἐξαρτᾶται μεγάλως ἀπὸ τὰς εὐρείας κλίμακος ξένας ἐπιχειρήσεις. Ὁ καθηγητὴς Lewis ἔχει καταδείξει ὅτι αἰεὶ οἰανδήποτε χώραν τὰ πρῶτα στάδια ἐκβιομηχανίσεως εἶναι συνήθως ἡ ἐργασία τῶν ἀλλοδαπῶν³⁹, ἀλλὰ ἡ διαδικασία εἶναι περισσότερον ἀξιοσημείωτος εἰς τὴν Αἰθιοπίαν, διότι οἱ ἀλλοδαποὶ δὲν ἀπορροφῶνται ἀπὸ τὸν ἐντόπιον πληθυσμόν, καὶ οἱ Αἰθίοπες δὲν φαίνονται νὰ ἀκολουθοῦν τὸ παράδειγμά των εἰς τὰς οἰκονομικὰς ὑποθέσεις.

Ἡ πολιτικὴ ἐξέλιξις εἶναι ὀλίγον τι προκεχωρημένη, ἀλλὰ Αἰθιοπικὴ ἐμπορικὴ ἡγεσία ἐλλείπει σχετικῶς οὕτως, ὥστε εἶναι δυσκολώτερον νὰ τηρηθοῦν αἱ οἰκονομικαί, πολιτικαὶ καὶ κοινωνικαὶ μεταβολαὶ ἐν εὐθυγραμμίσει.

Ἐδῶ ἀναφερόμεθα μόνον εἰς τὴν περιωρισμένην ἄποψιν τῆς Αἰθιοπικῆς

οικονομικῆς ἐπαναστάσεως, τῶν προβλημάτων πολιτικῆς τῶν «ἀπασχολημένων ἐργατῶν». Ὅπως δὴ ποτε τὰ ἐργατικά προβλήματα ἐν Αἰθιοπία ἔχουν σπουδαῖον στήριγμα ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως πιθανῶς δὲ ἡ ἀνάπτυξις ὁργανώσεων τῶν ἐργατῶν, τοιούτων ὡς τὰ ἐργατικά Σωματεῖα⁴⁰, δύναται νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν λύσιν τῶν εὐρυτέρων κοινωνικῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζουν οἱ λαοὶ τῆς Αἰθιοπίας.

Πράγματι, μία τῶν σπουδαιότερων μεταβολῶν εἰς τὰς Αἰθιοπικὰς κοινωνικὰς σχέσεις εἶναι ἡ ἐργασία ἐπὶ μισθοδοσίᾳ⁴¹. Τὸ πρόβλημα τῶν βιομηχανικῶν σχέσεων προκύπτει ἐκ τῆς φύσεως τοῦ συμβολαίου ἀπασχολήσεως, τὸ ὁποῖον διαφέρει ἀπὸ τὸ παλαιὸν σύστημα κατὰ δύο κυρίους τρόπους:

Π ρ ὤ τ ο ν. Ἐν συμβόλαιον ἀπασχολήσεως εἶναι μία ἐθελοντικὴ πράξις. Ἡ σχέσις δύναται νὰ τερματισθῇ κατὰ βούλησιν ὑπὸ ἐκατέρων τῶν μερῶν⁴². Εἰς ἰδιωτικὴν ἀπασχόλησιν τοῦτο εἶναι μία συμφωνία μεταξὺ ἀτόμων ὑπολογισμένη ἀναλόγως τῶν προσωπικῶν καὶ οὐχὶ κοινωνικῶν πλεονεκτημάτων. Ἀμφότεραι αἱ πλευραὶ ἀποσκοποῦν νὰ κερδίσουν χρήματα καὶ δὲν ὑπάρχει ἴσως ἄλλη ἀμοιβαία ὑποχρέωσις διὰ τὴν τήρησιν αὐτοῦ.

Δ ε ὕ τ ε ρ ο ν. Ὁ ἐργοδότης ἀναλαμβάνει τὴν εὐθύνην τοῦ προγράμματος ἐργασίας. Τοῦτο ὑπονοεῖ σχέσιν ἀπεριορίστου ὑποταγῆς ἐκ μέρους τοῦ ἐργάτου⁴³. Εἶναι σχέσις ἡ ὁποία ἀναποφεύκτως προξενεῖ τὴν ἀνάγκην ἐγγυήσεων κατὰ κακῆς χρήσεως καὶ εἶναι σχέσις, τὴν ὁποίαν τὰ ἐργατικά Σωματεῖα σταθερῶς ἐπιδιώκουν νὰ βελτιώσουν⁴⁴.

Α ἱ σ ὕ γ χ ρ ο ν ο ι α ὕ τ α ἰ μ ο ρ φ α ἰ ἡ μ ε ρ ο μ ι σ θ ῖ ω ν κ α ἰ μ ι σ θ ω τ ῶ ν ἀ π α σ χ ο λ ῆ σ ε ω ν πιθανὸν νὰ ἐκθέσουν τοὺς ἐργάτας εἰς κινδύνους τραχείας καὶ ἀδίκου μεταχειρίσεως. Εἰς τὰ ἐκβιομηχανισμένα ἔθνη ἡ ἀπόκρισις τῶν ἐργατῶν ὑπῆρξεν ὁ συνδυασμὸς τῶν πρὸς τὸν σκοπὸν παζαρεύματος ἐπὶ τῶν συμβάσεων ἡμερομισθίων ἐπὶ περισσότερον ἴσων ὥρων, ἐπίσης οὗτοι ἡγωνίσθησαν διὰ τὴν νομιμοποίησιν τῆς κοινωνικῆς τῶν θέσεως καὶ δικαιωμάτων τῶν ἐπὶ τῆς καθημερινῆς ἐργασίας⁴⁵.

Οὕτω καὶ εἰς τὴν Αἰθιοπίαν ἐπετράπη ἡ ἱδρυσις Ἐργατικῶν Ὁργανώσεων μετὰ τὸ κίνημα τοῦ 1960 ἀφοῦ προηγουμένως ἐπεκυρώθη ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου τοῦ 1962⁴⁶. Ἡ Ἐργατικὴ Νομοθεσία ἔδωκε δύναμιν εἰς τὰς Ὁργανώσεις, αἱ ὁποῖαι εἰς τὴν Αἰθιοπίαν παρὰ τὴν πενιχρότητα τῆς οἰκονομίας καὶ τὴν ἀνυπαρξίαν ἀξιολόγου ἐργατικοῦ πληθυσμοῦ, καὶ προβληματισμοῦ κοινωνικοῦ περιχομένου ἤρχισαν ἐμφανιζόμεναι ἐντόνως, καὶ οἱ ἐργάται ὁργανούμενοι εἰς τὰς μεγαλυτέρας τῶν πόλεων εἰς Σωματεῖα καὶ Ἐνώσεις ζητοῦν ἐπιμόνως⁴⁷ καὶ παραλλήλως πρὸς τὸ γενικὸν αἶτημα τῆς ἀλλαγῆς τὴν λήψιν μέτρων ὑπὲρ τῶν εὐρυτέρων λαικῶν τάξεων, ὡς καὶ τὴν καθιέρωσιν Κοινωνικῆς Πολιτικῆς μεθ' ἐσπίσιν καὶ ἐφαρμογὴν προστατευτικῶν ὑπὲρ αὐτῶν διατάξεων.

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΙΣ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΥ

Πιστεύω ότι διὰ τὴν βαίνει καλῶς τὸ καθεστὼς τῆς Αἰθιοπίας καὶ ἡ δημοσία τάξις διὰ τὴν εἶναι ἀσφαλῆς, πρέπει νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ ἀρχὴ τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν, ἥτις εἰσέτι παρακινεῖ εἰς ἐκδηλώσεις ἀντιδρώσας κατὰ τῆς αὐταρχικῆς καὶ ἀπολυταρχικῆς ἀντίληψεως, ὑπὸ τῆς ὁποίας διέπεται ἡ ἔννομος δημοσία τάξις. Ἡ ἀνεξέλεγκτος προσωπικὴ βουλὴ τοῦ «Ἐλέφ Θεοῦ» Μονάρχου, ἡ ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἀπορρέουσα ἐξουσία, ὅλα αὐτὰ τὰ τόσον σεβαστὰ ἄλλοτε καὶ τὰ τόσα πολλὰ προσενεγκόντα εἰς τὴν χώραν μας, σήμερον πρέπει νὰ λάβουν τὴν μορφήν ἐκείνην, ἣν καὶ ἡ παγκόσμιος ἀντίληψις περὶ ἄρχοντος καὶ ἀρχομένου ἀπαιτεῖ καὶ ἡ ἀπόλυτος ἀνάγκη ἐπιβάλλει. Δὲν πρέπει νὰ ἐθελουφλῶμεν παραδεχόμενοι ἐκεῖνο τοῦ Ἰσλάμ «ὅ,τι εἶναι γεγραμμένον θὰ γίνῃ», διότι τότε εἴμεθα ἀνεδαφικοὶ καὶ ἀδιάφοροι. Πρέπει νὰ ρυθμισθῇ ἡ ὅλη συγκρότησις καὶ ἡ λειτουργία τοῦ Κρατικοῦ ὀργανισμοῦ βάσει σταθερῶν κανόνων δικαίου, κατὰ κανόνα ἐπηυξημένης ἰσχύος, πρέπει τὰ ὅρια ἐντὸς τῶν ὁποίων δέον ν' ἀσκῆται ἡ ἐξουσία, νὰ εἶναι ἐκ τῶν προτέρων προσδιωρισμένα καὶ γνωστὰ εἰς τοὺς κυβερνῶντας καὶ κυβερνωμένους.

Ἡ μεταβολὴ αὐτὴ εἰς τὴν Πολιτειακὴν ὀργάνωσιν ἀποβλέπει κατὰ βάσιν εἰς τὴν νομικὴν κατοχύρωσιν τῆς ἐλευθέρως δράσεως τοῦ ἀτόμου, τὸ ὅποιον ἤδη ἔχει ἀρχίσει ν' ἀποκτᾷ συνείδησιν τῆς ἰδίας αὐτοῦ πολιτικῆς, κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς ὀντότητος μὲ τὴν παρακμὴν τοῦ Μοναρχικοῦ Φεουδαρχικοῦ καθεστώτος.

Μὲ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῆς τῆς «Ἀρχῆς» θὰ ἔχωμεν :

Αον. Ὁ Μονάρχης νὰ μὴν εἶναι ὁ μόνος Νομοθέτης, ἀλλὰ Συννομοθέτης ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ Λαοῦ (Κοινοβουλίου), ἡ ὁποία ὡς φορεὺς τῆς γενικῆς θελήσεως ἐκρίθη ὅτι δέον κυρίως νὰ θεσπίζῃ τοὺς γενικοὺς κανόνας τοὺς ἀναφερομένους εἰς τὰς ὑποχρεώσεις καὶ τὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν.

Βον. Ἡ Δικαιοσύνη νὰ μὴν ἀπονέμηται ἀπὸ τὸν Μονάρχην, ἀλλὰ παρὰ Δικαστῶν ἀνεγνωρισμένης ἱκανότητος, μορφώσεως καὶ πρὸ παντὸς ἀδεκάστον.

Γον. Ὁ Μονάρχης, ὡς Ἀρχηγὸς τῆς Ἐκτελεστικῆς καὶ Νομοθετικῆς

ἐξουσίας, νὰ περιορισθῇ μόνον εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν τῆς ὁποίας αἱ ἀρμοδιότητες πρέπει ν' ἀσκῶνται διὰ τῶν ὑπευθύνων ὑπουργῶν του.

Πιστεύω ὅτι, διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ, εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχωμεν μίαν βάσιν τοῦ Συνταγματικοῦ Κράτους, μὲ διάκρισιν τῶν ἐξουσιῶν καὶ μὲ κατανομήν τῶν Πολιτειακῶν λειτουργιῶν, μεταξὺ διακεκριμένων ὀργάνων τῆς δημοσίας τάξεως, κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ Δυτικοῦ κόσμου, ὅποτε ἡ Πολιτειακὴ βούλησις θὰ ἰσχύῃ ὡς βούλησις τῶν ἀρμοδίων τῶν Κρατικῶν ὀργάνων, ἐκδηλουμένη ἐντὸς νομίμων πλαisiῶν, διὰ τὴν διασφάλισιν τῶν πολιτῶν ἐναντι τῶν αὐθαιρέτων ἐνεργειῶν τῶν κυβερνώντων, καὶ διὰ τὴν πραγμάτωσιν τῆς Πολιτικῆς καὶ Κοινωνικῆς ἐλευθερίας.

Τοιοτοτρόπως θὰ παύσῃ ἡ ἰδέα καὶ ὁ ἀγὼν ὅτι «οἱ παλαιοὶ θεομοὶ δὲν ἐξυπηρετοῦν τὰς σημερινὰς ἀνάγκας καὶ πρέπει νὰ ἐπέλθῃ μεταβολὴ εἰς τὴν διάρθρωσιν διὰ τὸ καλὸν τῆς χώρας καὶ τῶν συμβολιζόντων τὴν ἐνότητά τῶν φυλῶν καὶ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν».

Ἐγγραφον τὰς γνώμας μου ἐν σιωπηρᾷ ἐντάσει, ἐν κατανύξει, μὲ μόνον γνῶμονα καὶ καθοδηγόν μου ἀστέρα Σέ, Αἰθιοπία, Πατρίς μου, πρὸς ἣν τὸ πόνημά μου τοῦτο προσφέρω ὡς ἐλάχιστον τεκμήριον τῆς ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεώς μου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἱστορικόν.

1 = D. N. Levine: «Wax and Gold, Tradition and Innovation in Ethiopian Culture». University of Chicago Press, Chicago — London 1967, σ. 3.

Ἡ ἀνωτέρω παρατήρησις ἐπιβεβαιώνεται, οὐχὶ μόνον εἰς τὰ τοπωνυμικά ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ὀνόματα τῶν ἀτόμων ἄλλων φυλῶν — ομάδων. Βλ. R. Greenfield «Ethiopia, A New Political History» London 1965, σελ. 57-58, Ἐπίσημος δὲ Γλῶσσα τῆς χώρας εἶναι ἡ «Amarigna», Σύνταγμα τοῦ 1955 Ἄρθρ. 125.

2 = Alvarez F.: «Narrative of the Portuguese Embassy to Abyssinia» μεταφ. ὑπὸ τοῦ Stanley of Alderley, Hakluyt — Society, London 1881, σ. 270. Ὁ Πληρεξούσιος Πρέσβυς τῆς Πορτογαλίας ἦτο ὁ Rodrigo de Lima τὸ 1520. Κατὰ τὴν περίοδον τοῦ 5ου — 6ου μ.Χ. αἰῶνος, ἡ Αἰθιοπία διετήρει στενὰς καὶ κανονικὰς σχέσεις μετὰ τοῦ Δυτικοῦ κόσμου. Ὁ δεσμὸς διεσπάρθη διὰ τῆς Μωαμεθανικῆς κατακτήσεως τῆς Αἰγύπτου τὸ 640 καὶ ἐπὶ 1000 σχεδὸν ἔτη ἡ Αἰθιοπία εἶχεν ἀπομονωθῆ τοῦ λοιποῦ Χριστιανικοῦ κόσμου εἰς τὴν προσπάθειάν της νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτὴν κατὰ τῶν ἐπεκτεινομένων ἐκ βορρᾶ καὶ ἀνατολῶν μωαμεθανῶν. Βλ. Gibbon, Decline and Fall of Roman Empire, chap. XLVII, London 1788, Ullendorff «The Ethiopians, An Introduction to Country and People», Oxford University Press, London 1967, σελ. 4.

3 = G. L. Steer. «Caesar in Abyssinia» London 1936, Ullendorff μν. ἐργ. σελ. 191, Levine ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 3.

4 = Isaac Charles A: «Modern Ethiopia» Addis Ababa 1956, Atnafu Makonnen: «Ethiopia To-day» Tokyo 1960, σ. 54-57.

5 = E. Littman: «Deutsch Aksum Expedition»

1913. Ἀναφέρεται εἰς τὴν περιγραφὴν, ὡς ἀρχαιοτάτη Πρωτεύουσα τῆς Αἰθιοπίας ἢ Ἀζούμη, ὡς «τῶν Ἀζουμιτῶν», ὅρα Ullendorff σελ. 54, A. Makonnen μν. ἔργ. σελ. 40. Καὶ ὁ Ἱστορικὸς Προκόπιος εἰς τὸ «De bello Persico states» κατὰ τὸν 3ον μ.Χ. αἰῶνα. Ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰουστινὸς ἔστειλε Πρέσβυν τὸν Ἰούλιον εἰς τὸν Βασιλέα Ἀζώμης, βλ. Ἐγκυκλοπαίδεια Britannica σελ. 780-792 τόμ. 8, 1964.

6 = Schoff Wilfred H.: «Periplus Maris Erythraei» Μεταφ. «The Periplus of the Erythraean Sea» London 1912, σελ. 4. Ὁ ἄγνωστος συγγραφεὺς κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 1ου μ.Χ. αἰῶνος εἰς τὸ ἔργον «Περίπλους τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης» βεβαιοῖ τὴν ὑπαρξίν Πολιτισμοῦ εἰς τὴν ἀρχαίαν Πρωτεύουσα Ἀζούμην. Ἡ ὡς ἄνω ἐπιγραφὴ μαρτυρεῖ τὴν πολιτιστικὴν γραμμὴν ἣτις εἶχε τὴν βάσιν της ἐπὶ τῆς Βασιλείας τοῦ Aizana, ὁ ὁποῖος ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα «Ὁ Αἰθίοψ Κωνσταντῖνος» διὰ τὰς ὀρθοσκευτικὰς αὐτοῦ μεταρρυθμίσεις. Ἀσφαλῶς αἱ ἰδέαι του ἐσυνεχίσθησαν διὰ τῶν διαδόχων του. Οἱ ἀδελφοὶ Abreha καὶ Atsbeha, φάνηκαν ἀντάξιοι τῆς θέσεώς των. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς των ἔλαμψεν ἡ Πρωτεύουσα Aksum. Μὲ τὸ φῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἡ Αἰθιοπία ἔγινε μέλος τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, βλ. Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τοῦ Ρουφίνου, βιβλ. I Κεφ. IX, Migne PL. XXXI, σελ. 345—410.

7 = Τὸ ὑψηλότερον ἐξ αὐτῶν ἔχει ὕψος 100 πόδια, τὸ ἐν ἐξ αὐτῶν μετεφέρθη ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν κατὰ τὴν κατοχὴν τοῦ 1936-41 καὶ ἐστήθη πλησίον τῆς ἀψίδος τοῦ Κωνσταντίνου εἰς Ρώμην. Ὁ Greenfield σελ. 18 λέγει: «Ὁ ὀβελίσκος ἐστήθη παρὰ τὴν ἀψίδα τοῦ Κωνσταντίνου, πιθανῶς πρὸς ἐκδίκησιν διὰ τὰ κατασχεθέντα Ρωμαϊκὰ πλοῖα παρὰ τὸν λιμένα Adulis ἐπινείου τῆς πρωτευούσης Aksum. Τότε ἡγεμόνευε εἰς Ρώμην ὁ Κωνσταντῖνος καὶ εἰς Ἀζώμην κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 3ου αἰῶνος ἴσως ὁ Al Meida, βλ. A. Makonnen σελ. 45, ὅπου γίνεται λεπτομερεστάτη περιγραφὴ τῶν ὀβελίσκων ὑπὸ τοῦ John Gunter: «Some of the most stunning and mysterious objects of antiquity in the world».

8 = W. Leslau: «The Influence of Cushitic on the Semetic Languages of Ethiopia. A problem of substatum» Word I. New York 1950, βλ. Ullendorff σελ. 41.

9 = Kush: Οἱ Ἑβδομήκοντα ἀναφέρουν τὴν λέξιν αὐτὴν πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ μελαφοῦ χρώματος, διὰ τὸν «Αἰθίοπα» ἢ «Αἰθιοπία». «Kush» τῆς Βίβλου εἶναι «Μελαφός». Τοῦτο σημαίνει τόσον εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν ὅσον καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ὅρα Ἡσ. 11, 11, 18, 3-4.

10 = David A. Talbot: «Contemporary Ethiopia». Philosophical library, New York 1952, σελ. 27.

11 = G. A. Baryon: «Hametic and Semetic Origins» Philadelphia 1934, σελ. 26.

12 = Drewes A. J.: «Inscriptions de l'Éthiopie Antique». Leiden 1958, σελ. 181. Ὁ Drewes ἀναφέρει τὴν ἐξῆς περιγραφή διὰ τὸ γηγενὲς στοιχεῖον: «L'origine des Éthiopiens demeure obscure». «But I fail συνεχίζει to understand on what grounds the explanation of the origin of the Ethiopians as the amalgam of the Semetic colonizers with Cushitic inhabitant falls short of giving complete satisfaction, as indeed, it has done for many years. That *l'introduction de la culture sud-arabe en Éthiopie*».

Ἡ νέα ὅμως αὐτὴ θεωρία δὲν τεκμηριοῦται μὲ ἀρκετὰ ἐπιχειρήματα καὶ ἀποδείξεις. Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ διαφορὰ αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων Αἰθιοπολόγων δὲν εἶναι μόνον εἰς τὴν ὀνοματολογίαν-ὀρολογίαν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς οὐσίας. Ὡς τὸ σκεφθοῦν λοιπὸν οἱ Αἰθιοπολόγοι ἢ Σημιτολόγοι διὰ τὰ εὐρουν τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ἀντιθέτου.

13 = David Mathew: «Ethiopia, the Study of Polity 1540-1935» London 1947, σελ. 8. Ἐν τῇ προσπάθειά του νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Ἑθνικὴν καταγωγὴν τῶν Αἰθιόπων, γράφει: «Φαίνεται ὅτι ἡ βασις αὐτῆς εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀνάμιξιν τῶν φυλῶν Amhara καὶ Tigre αἱ ὁποῖαι ἤλθον κατὰ τὴν Σημιτικὴν εἰσβολὴν ἀπὸ τὴν Ὑμένην τῆς Ἀραβίας καὶ ἐπεβλήθησαν ἐπὶ τῶν ἰθαγενῶν. Αὗται μετέπειτα συνηνώθησαν φυλετικῶς καὶ γλωσσικῶς μὲ τοὺς λαοὺς τῶν Χαμιτῶν.

14 = Conti Rossini: «Etiopia e Genti di Etiopia», Roma 1937, σελ. 169. Παρατηρεῖ ὅτι ἡ Αἰθιοπία εἶναι «Μουσεῖον Λαῶν».

15 = Ἡ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια ἀναφέρει τὴν λέξιν «Hahesh» ἡ ὁποία ἐπέζησε διὰ τὰ περιγράψῃ τοὺς λαοὺς τῆς Αἰθιοπίας, παρ' ὅλον ὅτι ἡ παράγωγός της («Ἀβυσσηνία») εἶναι τώρα ἀναχρονιστικὴ. Τόμ. Β'. σελ. 657-668, 1927 Ἀθῆναι ἔκδοσις 2α.

16 = Ὅρα αὐτόθι παραπ. 1.

17 = Levine σελ. 1-2.

18 = G. W. B. Huntingford: «The Galla of Ethiopia» London 1955.

19 = Moreno M.M.: «Grammatica della lingua Galla» Milan 1939.

20 = W. A. Shack: «The Development of Gurague Social Structure» London University Ph. D. 1961 London.

21 = G. J. Cruttenden: «Memoire on the Western or Odoor-tribes Inhabiting the Somali Coast of N. E. Africa» London 1848, σελ. 187. Καὶ ἐπὶ τῆς ἰδίας πληροφορίας μάς ἀναφέρει ὁ Simoons F. J. «North — West Ethiopia» Madison 1960. Βλ. καὶ A. Hamilton: «Somali land», London 1911, σελ. 302. Καὶ ὁ Ἴταλὸς μελετητῆς τῆς φυλῆς Somali L. Corni: «Somalia Italiana» Roma 1937, Τόμ. 1, σελ. 225.

22 = Ceruli Ern.: «Peoples of South—West Ethiopia and Borderland», London 1956, σελ. 18. Ὡς καὶ ἡ μικρὰ ἐργασία τοῦ Αἰθίοπος Ἱστοριογράφου Aleka Taye «Ἐπίτομος Ἱστορία τῆς Αἰθιοπίας» (Αἰθιοπιστί) Addis Ababa 1922.

23 = Jean Doresse: «Au Pays de la Reine de Saba, l'Ethiopie Antique et Moderne», Paris 1956, σελ. 25-28. Ὁ ὅρος «Habash» προέρχεται ἐκ τῆς ἀλληλεπιδράσεως καὶ ἀναμείξεως τῶν Νοτίων Ἀραβικῶν φυλῶν, αἱ ὁποῖαι μετηνάστευσαν εἰς τὴν Αἰθιοπίαν ὡς γνωστὸν κατὰ τὸν 7ον π.Χ. αἰῶνα. Περὶ τῶν ἐν λόγῳ ὄρων παραπέμπομεν εἰς τὸ ἔργον τοῦ ἰδίου «L'empire du Prêtre Jean». Τομ. I Paris 1957, σελ. 4-21, ὡς καὶ Chainé M. «Catalogue de Manuscrits Éthiopiens de la collection Antoine d' Abbadie» Paris 1912, σελ. 80-83, Ullendorff, σελ. 42.

24 = Chahab Ad — Din Ahmad: «Futuh el Habasha» Μεταφ. D' Abbadie καὶ Paulitschke, Paris 1898 σελ. 342. Καὶ ἡ Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἑγκυκλοπαίδεια, ἀναφέρει τὴν λέξιν «Αἰθίοψ» ἢ «Αἰθιοπία» διὰ τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἀφρικὴν εἴτε τὴν Ἀσίαν, οἱ ὁποῖοι ἔχουν καὶ ὄψιν μέλαινα. Ὡς προσηγορικόν, μέλας, Πρβλ. τὸ Νεοελληνικόν «Ἀράπη». Ὑπάρχει καὶ παροιμία «Αἰθίοπα σμήχειν», ἀναφερομένη ἐπὶ τῶν ἐπιχειρούντων μάταιον καὶ ἀνωφελὲς πρᾶγμα. «Οἶδα ὡς μάτην ταῦτά μοι λελήρηται καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν Αἰθίοπα σμήχειν ἐπιχειρεῖ» (Λουκιανοῦ πρὸς ἀπαιδ. 28). Πρβλ. καὶ τὴν Νεοελληνικὴν παροιμίαν «Τὸν Ἀράπην καὶ ἂν λευκάνῃς, τὸν νεκρὸν κι' ἂν γαργαλίζῃς ἄδικα τὸν κόπο χάνεις». Βλ. αὐτόθι παρ. 15. Ἡ Britannica (Ἑγκυκλ.) λέγει ὅτι οἱ Αἰθίοπες εἶναι κάτοικοι τῆς χώρας «Αἰθιοπίας» ἢ ὁποία περιελάμβανε τὰς σημερινὰς χώρας Νουβίαν, Κορδοφάν καὶ Ἀβησσυνίαν. Τὸ ὄνομα Αἰθίοπες (Αἶθω—ὄψις) ἦτο κατ' ἀρχὰς συνολικὸν δι' ὅλους τοὺς λαοὺς σκοτεινοῦ χρώματος, ἀπεδίδετο καὶ εἰς τοὺς Ἀνατολικούς (τῆς Ἰνδικῆς) ὡς καὶ εἰς τοὺς Δυτικούς Αἰθίοπας (τῆς Ἀφρικῆς). Οἱ κυρίως Αἰθίοπες ἐλέγοντο «Αἰθίοπες ὑπὸ τὴν Αἴγυπτον», οἱ δὲ Αἰθίοπες τῆς Ἀφρικῆς γενικώτερον «Αἰθίοπες Ἑσπέρειοι», διότι Αἰθιοπία γενικώτερον ἐκαλεῖτο καὶ ὁλόκληρος ἡ Ἀφρικὴ πλὴν τῆς Λιβύης καὶ τῆς Β. Ἀφρικῆς. Βλ. σελ. 780-992, Τόμ. 8-1964.

25 = 'Ομήρου 'Οδύσσεια — Α'. 23-25. "Εκδοσις Βιβλιοθήκης Παπύρου. Διαιρεῖ τὴν περιοχὴν τῆς Αἰθιοπίας εἰς 'Ανατολὰς καὶ Δυσμὰς. Ἐπαναλαμβάνεται καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου τὸν 5ον π.Χ. αἰῶνα. Μερικοὶ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς κάμνουν λόγον περὶ τριῶν Αἰθιοπικῶν βασιλείων τῆς Μερόης, Ἀξώμης καὶ τῆς Νάπατα.

26 = Ἡροδότου Ἱστορίαι, βιβλίον II 69, σελ. 147, ἔκδοσις Ernest Rhys London 1858, καὶ Ullendorff σελ. 2.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ I.

Ἡ ἀρχικὴ μορφή τῶν κοινωνικῶν σχέσεων.

1 = Van Wing: «Études Bakongo, Histoire et Sociologie» Bruxelles 1921. Ὁ ὀρισμὸς τῆς Clan ἢ Πατριᾶς λέγει ὅτι εἶναι «ὁμάς ἐκ Μητρὸς ἢ Πατρὸς, ἀπογόνων μιᾶς κοινῆς Προμάμμης ἢ Προπάπτου ποὺ περιλαμβάνει ὅλα τὰ ἄτομα καὶ τῶν δύο φύλων ποὺ εὐρίσκονται ἄνω ἢ κάτω ἀπὸ τὴν γῆν». Βλ. ἐπίσης Mario J.A. Bick, Columbia University Τόμ. 4ος Grolier Incorp. New York 1967 σελ. 475. Ἐγκυκλ. International.

2 = G. Murdock: «Africa, Its People and Their Cultural History». New York 1959, Greenfield μν. ἐργ. σελ. 16.

3 = P. C. Lloyd: «Africa in Social Change. Changing Traditional Societies in the Modern World». London 1967, σελ. 42-43.

4 = Αἰθιοπικὸν Σύνταγμα τοῦ 1955, Ἀρθ. 1. Addis Ababa 1955.

5 = B. A. Wylde: «Modern Abyssinia» London, Methuen and Co. 1901, σελ. 3.

6 = E. Haberland: «Galla Süd — Äthiopiens». Τόμ. II, Stuttgart 1963.

7 = Specific aspects of traditional social structure are discussed in Meyer Fortes, «The Structure of Unilineal Descent Groups» in Ottemberg and M. G. Smith «On Segmentary, lineage Systems» Journal of the Royal Anthropological Institute, Vol. 86, 1956.

8 = Jensen Ad. E., Haberland. E., Pauli — Elizabeth, and Schulz — Weinder, W., «Völker Süd — Äthiopiens, I. Altvölker Süd Äthiopiens», Stuttgart 1959, βλ. Lloyd σελ. 26-27. Λέγει Cultural differ-

ences between neighbouring peoples are further reflected in the myth's of origin, by which many of them claim descent from single particular ancestors». Καὶ ὁ Aleka Taye εἰς τὴν ἐπίτομον Ἱστορίαν λέγει: «Οἱ Galla τῆς περιοχῆς Wollo ἀνάγουν τὴν ἀρχὴν τῆς γενεαλογικῆς των προελεύσεως πᾶνω ἀπὸ 15 γενεάς, δηλ. ὅτι ἔχουν ἰδρυτὴν μὲ τὸ ὄνομα Wollo. Καὶ οἱ Oromo — Galla περιγράφουν τὴν προέλευσίν τους ἀπὸ τὸ ποτάμι Omo, ἣ ὅτι ἡ ἀνθρώπινη ὑπαρξὺς προῆλθεν ἀπὸ τὸ νερό. Ἡ φυλὴ Gurague πιστεύουν ὅτι κατὰγονται ἀπὸ τὸν πατέρα τῆς γενεᾶς τὸν Muher. Ἡ διαφορὰ τῆς γενεαλογίας διαφόρων φυλῶν τῆς Αἰθιοπίας εἶναι πολὺπλοκος μὲ τὴν ἀνάμειξιν ποὺ ἐπῆλθεν, καὶ οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ τὴν συμπεράνῃ τις ἀπὸ τὰς μυθολογικὰς πηγὰς.

9 = Karl Ericknutson: «Study of the Kallu institution, among the mecha Galla» Cöttenburg 1967, σελ. 38, βλ. ἐπίσης ὅσον ἀφορᾷ τὰς φυλὰς Galla — Wollo καὶ Gurague τὸν Aleka Taye, «Ἐπίτομος Ἱστορία» (Αἰθιοπιστὶ) Addis Abeba 1922.

10 = Lloyd μν. ἐργ. σελ. 27.

11 = Tor — Meri. Ὁ ὄρος εἶναι τίτλος ποὺ ἀπονέμεται εἰς τὸν Ὀπλαρχηγό, σήμερον δὲ εἰς τὴν Αἰθιοπίαν λέγεται «Fitawrari», ἥτοι Ἑμπροσθοφυλακὴ.

12 = Levine εἰς τὴν σελ. 184 μν. ἐργ. λέγει: «The Makuanment were important in Menelik's day or before, members of aristocratic clans which go by the names of Beza, Moja, Sofané and Addisge. Such persons are likely to have been awarded the old military titles for purely honorific purpose».

13 = Merran Fraenkel: «Tribe and Class in Monrovia», London 1964. Καταγίνεται ἐκτενέστατα μὲ τὴν περιγραφὴν τῶν κοινωνικῶν τάξεων καὶ φυλῶν.

14 = Telahoun Paulos: «Forms of Greeting and other Signs of Respect in Ethiopia» U.C.A.A. Ethnological Society Bulletin No 5 1956, σελ. 25-32. Addis Ababa.

15 = G. Lipsky: «Ethiopia, Its People, Its Society, Its Culture». New York 1962, Lloyd μν. ἐργ. σελ. 40-41.

16 = N. De Cleene: «Le clan Matrilinéal dans la société indigène». Inst. Roy. Col. Belge, 1946, σελ. 36-37, ὅρα ἐπίσης καὶ τὴν Lucy Mair «Primitive Government» G. Britain 1962, σελ. 36-37.

17 = Talcott Parsons: «A Revised Analytical Approach to the theory of Social Stratification, in class — status and Power» Glencoe III, Free Press, 1963. Τὸ ἄρθρον τοῦτο προσπαθεῖ νὰ περιγράψῃ τὰς ταξικὰς ταξινομήσεις καὶ τὸ κοινωνικὸν σχῆμα τῶν πρωτογόνων γενεῶν.

18 = W. A. Shack: «The Gurage, A people of the Enset Culture», London 1966, Oxford University Press.

19 = Lucy Mair: «Primitive Government». Aylesbury and Slough 1962, (G. B.) σελ. 39-49, βλ. ἐπίσης Lloyd μν. ἐργ. σελ. 30.

20 = Messing Simon: «The Highland Plateau Amhara of Ethiopia», (unpublished Ph. D. Dissertation, University of Pennsylvania, 1957) σελ. 63-67.

21 = Bet — Saeb καὶ Aba — Wora: Ἡ λέξις εἶναι σύνθετος ἐκ τοῦ Bet — ἥτις σημαίνει οἶκος καὶ Seeb — Ἄνθρωπος=ὁ ἄνθρωπος τοῦ οἴκου ἢ ὁ Ἄρχων τῆς οἰκογενείας καὶ ἡ λέξις Aba = Πατήρ, Wora = ἄνθρωπος, ἥτοι Πατήρ τῶν ἀνθρώπων, δηλ. Πατριάρχης.

22 = S. N. Eisenstadt: «From generation to generation. Age Groups and Social structure», London, Routledge and Kegan Paul, 1954. Ἡ ἀγιότης τῆς Γῆς (Αἰθιοπιστὶ Rist) τῆς κληρονομηθείσης ἀπὸ τοὺς γονεῖς ἐνὸς ἀνθρώπου εἶναι θεμελιώδης ἀξία εἰς τοὺς περισσοτέρους Αἰθίопας. Τοιαύτη γῆ δὲν πρέπει οὔτε νὰ δίδεται οὐδὲ νὰ πωλῇται εἰς οἰονδήποτε, ὁ ὅποῖος δὲν εἶναι στενὸς συγγενής. Δὲν ἔχει σημασίαν, λένε οἱ Αἰθίопες χωριᾶται, πόσον μακρὰν ταξιδεύεις, δὲν παίζει ρόλον πόσον μακρὰν εὐρίσκεσαι. Θὰ δύνασαι πάντοτε νὰ σκέπτεσαι τὴν οἰκογενειακὴν γῆν, Levine μν. ἐργ. σελ. 38, Lloyd μν. ἐργ. σελ. 34.

23 = Ὡς συνηθίζεται, ὁ Aba — Wora, ἔχει πολλοὺς προσκεκλημένους, καὶ ἀναμένεται ἀπὸ τὴν σύζυγον ἢ φροντίδα ὅπως ἔχει πάντα ἔτοιμα τὰ ποτά, «Tella» εἶδος Μπύρας, «Tètç» ἢ ὑδρόμελον καὶ τὸν γνωστὸν Αἰθιοπικὸν καφὲ (παράδοσις).

24 = Levine μν. ἐργ. σελ. 39.

25 = Δηλ. 150-200 λίτρα σίτου ἑτησίως διὰ τὸ «Gullama», ἥτοι προσωπικὴ περιουσία. Βλ. ὡς πρὸς τὴν συμμετοχὴν τῶν ἐνγλίκων τὸν Eisenstant μν. ἐργ. (παρ.) 2.

26 = H. Ammar: «Crowing up in an Egyptian Village», London, Routledge and Kegan Paul, 1954. Ἴσως λόγῳ τῶν ἡθικῶν ἀξιῶν αὐτῶν ὁ Αἰθίοψ κατέστη ὄργανον τοῦ προϊσταμένου αὐτοῦ, καθ' ὅλην τὴν κοινωνικὴν σταδιοδρομίαν του.

27 = Abebe Ambatchew: «Betrothal among the Sāwan Amharas» U.C.A.A. Ethnological Society Bulletin, No 5, June 1956, σελ. 5-12. Addis Ababa.

28 = John Whiting and Irving Child: «Child Training and Personality. A Cross Cultural Study», New Haven: Yale University Press 1953, σελ. 194.

29 = Tekle Tsadik Mokria: «Behaviour of Human Beings and Methods of Living Together» Αἰθιοπιστὶ Addis Ababa 1941. (Levine μν. ἔργ. σελ. 123).

30 = Petter Marris: «Family and Social Change in an African City» London 1961, σελ. 77, βλ. ἐπίσης P. C. Lloyd, εἰς τὸ ἄρθρον του «The City of Ibadan», Cambridge University Press, 1967. Περιγράφει τὸ ὑπάρχον πρόβλημα τῆς Παραδοσιακῆς καὶ Συγχρόνου Ἀφρικανικῆς ζωῆς.

31 = Lloyd Fallers: «Comparative Studies in Society and History» II, October 1959, σελ. 11-32.

32 = Abebe Ambatchew μν. ἔργ. σελ. 12 καὶ Missing μν. ἔργ. (παρ. 20), Levine μν. ἔργ. σελ. 126-27.

33 = Κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον. Πρὸς Ἑφ. ἐπισ. Κεφ. VI. 6,2,3.

34 = Assefa Gabre Mariam: «Ende Wot tatch Querétch» (Αἰθιοπιστὶ) Addis Ababa 1943, σελ. 4, καὶ Ullendorff μν. ἔργ. σ. 179.

35 = Ἡ γυνὴ τῶν Gurague εἶναι συνηθισμένη νὰ ἐργάζεται μετὰ τοῦ συζύγου της εἰς τὸ ἀγρόκτημα, σχηματίζουσα μίαν ἐταιρικὴν οἰκονομικὴν ἐπιχείρησιν. Θὰ δοκιμάσῃ μίαν μεταβολὴν ὅταν εὐρεθῇ εἰς τὴν πόλιν, ὅπου ὑποχρεώνεται νὰ εὕρῃ μίαν ἀπασχόλησιν χωριστὰ ἀπὸ τὸν σύζυγόν της. Ἡ δὲ γυνὴ τῶν Amhara ἔχει ἀντίθετον κοινωνικὴν ἀντίληψιν.

36 = G. T. Garrat: «Mussolini's Roman Empire». London 1948, σελ. 63, βλ. ἐπίσης τὸν S. Rubenson «Some Aspects of the Survival of Ethiopian Independence in the period of the Scramble for Africa». Proceedings Leverhulme History Conference September, 1960, Salisbury, 1962.

37 = G. R. Greenfield: «Ethiopia, A New Political History». London 1965, σελ. 30-1.

38 = W. M. River: «Presidential Address» τὸ 1911, British Association for the Advancement of Science. Section 4, and Kinship and Social organization 1914.

39=Ἡ ἔννοια τοῦ ὅρου αὐτοῦ «Συσσωμάτωσις» ἔχει δοθῇ πολὺ παλαιὰ ὑπὸ τοῦ Maine εἰς τὴν κλασσικὴν του ἀνάλυσιν τῆς Κληροδοτικῆς διαδοχῆς ἥτις εἶναι «Νομοθεσία Maine 1866». Βλέπε ἐπίσης τὴν κοινωνιολογικὴν ἀνάλυσιν τῆς συσσώμου ομάδος τοῦ Max Weber, ὡς γενικοῦ τύπου κοινωνικοῦ σχηματισμοῦ, ὅπου εἰς πολλὰ σημεῖα αἱ ομάδες συμφωνοῦν μετὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦ Weber. Ὁ ὅρος ὑπογραμμίζει τὴν σπουδαιότητα τῆς Πατρογονικῆς ομάδος εἰς τὴν δομὴν τῆς καὶ εἰς τὴν διάκρισιν τῆς ἀπὸ εὐρυτέρας διασπαρμέναις διαιρέσεις τῆς Κοινωνίας, διατεταγμέναις μετὰ βάσιν τὴν ἰδέαν τῶν κοινῶν, ἀλλὰ μὴ δυναμένων ν' ἀποδειχθοῦν, Μυθολογικῶν προγόνων. Max Weber : «The Theory of Social and Economic organization 1947, Μεταφ. ὑπὸ A. R. Hurson and Tal Cott Parsons.

40= Beke, Charles T.: «The British Captives in Abyssinia». London 1865 καὶ Tekle Tsadik Mokria «Ἱστορία τῆς Αἰθιοπίας». Τόμ. II A. A. 1946.

41=Fortes M.: «The Dynamic of Clanship, Among the Tallensi». London 1945.

42= E. E. Pritchard G. and M. Fortes: «African Political Systems». London 1940.

43= Evans — Pritchard and Peters: «Nuer and Bedwin» 1940-1951 καὶ Ford C. Daryll «Fission and accretion in the Patri-lineal Clans of a Semi — Bandu Community». Journal of the Royal Anthropological Institute, vol. 68, London 1938.

44= Parsons μνημον. ἔργον, Lloyd, «Africa in Social Change» σελ. 42.

45= Cleene μν. ἔργ. σελ. 70, ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 42.

46= Εἷς ἄνθρωπος κερδίζει ὡς μέλος τῆς ομάδος τὸ δικαίωμα ἐπὶ τῆς γῆς ὅσης ἔχει ἀνάγκη. Αὐτὸς πιθανῶς (ὁ κληρονόμος) θὰ τείνῃ νὰ καλλιεργήσῃ ὅπου καὶ ὁ πατὴρ του ἐκαλλιέργει.

47= The Ministry of Information: «Facts and Figures». Ethiopia Addis Ababa 1960.

48= E. W. Luther: «Ethiopia Today». Stanford University Press, Stanford, California, London 1958, σελ. 72-3.

49= Lloyd Fallers: «Despotism, Status Culture, and Social Mobility in an African Kingdom», Comparative Studies in Society and History, II, Octobre 1959, σελ. 11-32.

50 = Baum, James E: «Savage Abyssinia». London 1928, και Perham Margery «The Government of Ethiopia», London 1947.

51 = 'Ομοιάζει τοῦτο μ' αὐτὰ ποὺ συνέβαινον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ροδίοις, ὅπου οἱ πλούσιοι ἐπὶ συχνὰ διαστήματα προσέφερον σίτισιν εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ προσελάμβανον ἐξεγέρσεις ἐναντίον των. Εἰς τὴν Αἰθιοπίαν ὅμως τοῦτο γίνεται ἀπὸ παράδωκτον καὶ οὐχὶ ἀπὸ φόβον.

52 = Mehateme Selassie «Zikre — Negar (Ἀπομνημονεύματα Αἰθιοπιστῶν) Addis Abbaba 1941.

53 = Levine μν. ἐργ. σελ. 69-71. Περιγράφει τὴν δωροδοκίαν μὲ τὴν λέξιν Συμφέρον, Αἰθιοπιστῶν «Tiquem» καὶ λέγει, is thus comparable to the Italian notion of «interest», ὅπως τὸ προσδιώρισεν ὁ Banfield, ἥτοι τὸ ὑλικὸν τὸ προσποριζόμενον ἐμμέσως πρὸς ὠφέλειαν τοῦ ἀτόμου. Οἱ Αἰθίοπες ἀυξάνουν τὸ εἰσόδημά των, στηριζόμενοι πάντοτε ἐπὶ τῆς κατεχομένης ὑπ' αὐτῶν ἐξουσίας.

54 = G. Banfield: «The Moral Basis of a Backward Society». Glencoe, Ill, Free Press, 1958.

55 = Ullendorff μν. ἐργ. σελ. 178-79.

56 = David C. McClelland: «The Achieving Society». New York 1961.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙ.

Αἷτια τῆς κοινωνικο-πολιτικῆς καθυστέρησης.

1 = Negus — Neguest : 'Ο ὅρος σημαίνει κατὰ λέξιν «Βασιλεὺς τῶν Βασιλέων». Ὁ Greenfield εἰς τὸ μν. ἐργ. σελ. 20 λέγει: «In Aksum the Emperor's present title "King of the Kings", appears to have been first used, συνεχίζων λέγει, It was probably borrowed from ancient Persia as were the Lion Symbols and ceremonial umbrellas».

Ἐκτενέστερον περὶ τοῦ χαρακτηῆρος καὶ τῆς ἱστορικῆς, προελεύσεως τούτου βλ. παρὰ τοῦ W. Vyciehl, «Le titre de Rois des Rois. Études historiques et comparatives sur la monarchie en Éthiopie», Annales d'Éthiopie, Paris 1957.

2 = Tekle Tsadik Mokria: «Ἱστορία τῆς Αἰθιοπίας» (Αἰθιοπιστῶν) σελ. 174-175.

3 = Atnafu Makonnen: «Ethiopia Today». Tokyo 1960, σελ. 42-43.

4= Christopher Clapham: «Haile Selassie's Government». London 1969, σελ. 140.

5= Kebra Nagast: σημαίνει ή «Δόξα τῶν Βασιλέων» και είναι τὰ Ἱστορικά και Ἑθνικά Χρονικά τῶν Αἰθιοπῶν. Ἐδῶ ἀναφέρεται ὅτι ή Αἰθιοπική Δυναστεία ἀξιοὶ τήν καταγωγήν της ἐκ τοῦ Μενελίκ Ι, υἱοῦ τοῦ Βασιλέως Σολομώντος και τῆς Βασιλίσσης τοῦ Σαβᾶ. Ἄν και ή ἀξίωσις αὕτη εἶναι ἀμφισβητήσιμος κατοπτρίζει ὅμως ἐπακριβῶς τοὺς Σημιτικούς δεσμούς Ἑβραίων και Ἀράβων, ἰδίως δὲ μὲ τὸν περιβόητον τίτλον Βασιλεὺς Βασιλέων ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα ποὺ ἀνταποκρίνεται εἰς ὅλας τὰς θρησκευτικὰς ἐκφράσεις τῆς Αἰθιοπικῆς ζωῆς.

6= Ὁ ἐκφωνηθεὶς λόγος τοῦ Bejirond Teckle Hawariat ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ παραχωρηθέντος νέου και πρώτου Συντάγματος τῆς Αἰθιοπίας ὑπὸ τοῦ νῦν Αὐτοκράτορος Haile — Selassie τὸ 1931 (Αἰθιοπιστὶ) Addis Ababa 1942. Εἰς τὴν πραγματικότητά τὸ Σύνταγμα τοῦ 1931 ἦτο ἀντιγραφὴ, ἂν ὅχι κατὰ γράμμα, τοῦ Ἰαπωνικοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Συντάγματος 1889, βλ. ἐπίσης Greenfield μν. ἐργ. σελ. 170.

7= Budge E. A. Wallis: «A History of Ethiopia». Vol. II, London 1928-29, σελ. 64. Ἀναφέρει: «Δὲν εἶναι καλὸν διὰ τοὺς ὑπηκόους ποὺ εὐρίσκονται ὑπὸ τὴν ὑποτέλειάν του νὰ βλασφημοῦν, διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χορηγηθεῖσαν Θεῖαν Δύναμιν». Μὲ τὴν ὡς ἄνω ἄποψιν εἶναι δυνατόν νὰ συγκριθῇ και ή ἀπολυταρχικὴ Μοναρχία τοῦ Louis XIV. Εἰς τὰς «Ὑποθήκας διὰ τὸν Δελφῖνον» λέγει: «Ἔχει θεμελιωθῇ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς βασιλείας «Ἐλέφ Θεοῦ», ὅστις ἔδωκε βασιλιάδες εἰς τοὺς ἀνθρώπους, θέλησε μ' αὐτὸ νὰ γίνουν σεβαστοὶ σὰν ἰδικοὶ του ἀναπληρωταί, ἐπιφυλάσσοντας εἰς αὐτὸν τὸ δικαίωμα νὰ ἐξετάζη τὴν διαγωγὴν τους, και ὅτι εἶναι θέλησις Θεική, ὅποιος γεννήθηκε ὑπὸ νόμου νὰ ὑπακούῃ χωρὶς νὰ κρίνῃ». Βλ. «Οἱ Μεγάλοι ὅλων τῶν Ἐποχῶν», τόμ. 4ος Ὅργαν. Εὐρωπαϊκῶν Ἐκδόσεων Ἀθηνῶν και τὸν Suger, Life of Louis XIV in Readings. European History Vol, I 1904, σελ. 201-4 (transd) ὑπὸ J. H. Robinson.

8= Tellez B.: «Travels of the Jesuites in Ethiopia» (transd) from the Portuguese, 1710.

9= Ludolphus J.: «A New History of Ethiopia (transd) ὑπὸ J. P. Ghent and S. Smith, London 1682.

10= James Bruce: «Travels to Discover the Source of the Nile» 1768-1773. Edinburgh 1790, vol II σελ. 256.

11= J. C. Hotten: «Abyssinia and its People» London 1868, σελ. 126.

12=Hayes A.: «The Source of the Blue Nile» London 1905, σελ. 104-5.

13= Ludolphus, μν. έργ. σελ. 202.

14= H. E. Howard: «Public Administration in Ethiopia» Groningen 1956.

15= E. Combes and M. Tarnisier: «Voyage en Abyssinie». Vols 4, Paris 1843 Κεφ. III σελ. 342 λέγει «Gondar une ville de plaisir». Τὸ Gondar ὑπῆρξε ἡ μόνη μόνιμος πρωτεύουσα τοῦ Βασιλέως Fasiladas τὸ 1632-1667 μ.Χ. Βλ. ἐπίσης Ullendorff μν. έργ. σελ. 19.

16= Czeslaw Jesman: «The Ethiopian Paradox». Oxford University Press, London 1963, σελ. 51-53.

17= E. Ullendorff, μν. έργ. σελ. 26-27.

18= Czeslaw, ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 50-51.

19= Brian — Tierney, Donald — Kagan and L. Pearce W. Williams. «Great Issues in Western Civilization», Cornell University, Random House New York 1968, Vol I. Ἀναφέρει: «Its generally agreed that feudal Government worked differently in different countries and at different times» σελ. 274-75.

19α= Γ. Π. Κασσιμάτη: «Περὶ Ἑπτανησιακοῦ Πολιτισμοῦ» Ἀθῆναι. Σελ. 14-15. «Ὑπῆρξαν ἐκάστοτε ἰσχυροὶ παράγοντες, οἱ ὅποιοι θὰ ἠδύναντο νὰ ὀνομασθοῦν φεουδάρχαι, καθ' ὃν τρόπον ὀνομάζονται σήμερον ὀλιγαρχίαι οἱ συνασπισμοὶ διαφόρων συμφερόντων ἢ, ὅπως ἄλλως λέγονται, ομάδες πιέσεως...».

20= Howard, μν. έργ. σελ. 35.

21= Tekle Tsadik Mokria: «Ἱστορία τῆς Αἰθιοπίας ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα Lebne Dengal ἕως τὸν Theodoros II» «Ye — Itopia Tarik ke Atse Lebne Degal eske Teodoros». Addis Ababa 1949 σελ. 95-96 (Αἰθιοπιστί).

22= Ἡ Ἑγκυκλοπαίδεια Britannica ἀξίζει ἰδιαίτερας προσοχῆς. Με-ρικοὶ Διοικηταὶ μεγάλων Ἐπαρχιῶν, εἶχον τὸν τίτλον τοῦ Negus, διὰ τῆς ἰσχυρᾶς δυνάμεώς των ἐπέβαλλον τὸν σεβασμὸν τὸν ἀρμόζοντα εἰς ἓνα Negus καὶ τὸ παράξενο ἦτο, ὅτι τρεῖς κατὰ σειρὰν ἔφερον τὸν τίτλον εἰς τὴν ἰδίαν Ἐπαρχίαν. Γράφει διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς χώρας: «It was infact with a few bright intervals due to the efforts of some or the more enlightened Monarchs, one gloomy record of internecing wars deeds unstable

Government of adventures, usurping thrones, only to be themselves unseated, and of raids, rapine and pillage». Vol. I, 1951 σελ. 77. Θὰ ἦτο παράληψις νὰ μὴν ἀναφέρω τὴν σκοτεινὴν περίοδον τῆς Ἱστορίας τῆς Αἰθιοπίας. Ἀπὸ τοῦ 1769-1856 ἀκολουθεῖ ἡ λεγομένη περίοδος τῶν «Μεσαφίντ» ἢτοι «Ἡγεμόνων», κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν ὑπάρχει πλέον κρατικὴ ἐνότης ἐν Αἰθιοπία. Τὰ ἔτη αὐτὰ ἀποτελοῦν σταθμὸν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Αἰθιοπίας. Ἐνῶ μέχρι τότε ὑπῆρχε πολιτικὴ ἐνότης τῆς χώρας, μὲ Πρωτεύουσα τὸ Gondar, ἐπῆλθε διάσπασις τοῦ Κράτους ὀφειλομένη κυρίως εἰς τὴν φυλαρχίαν τοπικῶν ἡγεμονίσκων (ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη), ὡς π.χ. οἱ Wollo — Yetzu καὶ Raya Galla. Βλέπε, E. Gibbon, «The Decline and Fall of the Roman Empire». Ἀναφέρει: «Encompassed on all sides by the enemies of their religion, the Ethiopians slept near a thousand years forgetful of the world, by whom they were forgotten», Κεφάλ. XLVII, London, 1788.

23 = S. F. Nadel: «The Concept of Social Elites». International Social Science Buletin VIII, No. 3, 1956, σελ. 413-424. Ὁ κοινωνιολογικὸς ὀρισμὸς τῶν Ἐπιλέκτων δίδεται λεπτομερῶς εἰς τὸ ὡς ἄνω περιοδικόν.

24 = Jones and Monroe: «History of Abyssinia» Clarendon Press, Oxford 1935, σελ. 63. Ἀναφέρουν τὴν τότε ἐπικρατοῦσαν κατάστασιν, ὡς πρὸς τὴν ὑπαρξίν καὶ ἀριθμὸν τινὸς τίτλων τῶν Negus «His grandiloquent title, is justified by the fact he ruled over an agglomeration of petty Kingdoms». Οἱ ἴδιοι ἱστορικοὶ ἀναφέρουν «some of these petty Kingdoms were ruled by Hereditary Kings, (Negus) tributary vassals of the King of Kings».

25 = G. M. Gasparini (Abba = Πατήρ), «Ἱστορία τῆς Αἰθιοπίας» (Αἰθιοπιστί) Asmara 1954.

26 = Tekle Tsadik Mokria, μν. ἐργ. σελ. 71-72. Ὁ ὄρος τοῦ Bahar — Negash σημαίνει Βασιλεὺς Θαλάσσης. Ὁ τίτλος φαίνεται νὰ ἐχρησιμοποιήθη ἀπὸ τοὺς Κυβερνήτας τῆς Μασσάουας, ἐπὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, Ἐπαρχία Ἐρυθραίας, τὸ 1596 μ.Χ., καὶ ἔκτοτε ἔγινε ἡ χρῆσις τοῦ τίτλου καὶ εἰς τὰς Βορείους Ἐπαρχίας, ὡς τοῦ Gojjam — Negash καὶ τοῦ Damott — Negash, καὶ Δυτικῶς Wellega — Negash. ἅπαντες εἰχον βασιλικὴν καταγωγὴν. Βλ. ἐπίσης ἐκτενέστερον περὶ τίτλων τὸν Conti Rossini Κεφ. 6-7 σελ. 57-93 εἰς «Storia d' Etiopia» Bergamo 1928.

27 = Τὸ 1930, 2αν Ἀπριλίου ἀπεβίωσεν ἡ Αὐτοκράτειρα τῆς Αἰθιοπίας κόρη τοῦ γνωστοῦ Αὐτοκράτορος Μενελίκ II, διεδέχθη αὐτὴν ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Μενελίκ II καὶ υἱὸς τοῦ Ράας, νῦν Πρίγκιπος, Μακονέν (Αἰθιοπιστί Λούλ-

Ρὰς — Μακονέν), Ρὰς Taffari μετὰ τὸ ὄνομα Χαϊλὲ Σελασιέ Αὐτοκράτορος (σημαίνει, Δύναμις τῆς Τριάδος). Βλ. μν. ἔργ. Luther σελ. 19 λέγει: «Haile—Selassie I, is the First Emperor not to grant the title of King to deserving Princes, Rases or Nobles» καὶ Greenfield, σελ. 48.

28 = Augustus B. Wylde. «Modern Abyssinia» Matheson and Co. London 1901, σελ. 3.

29 = Wylde: αὐτόθι.

30 = Chersi E.: «L'organizzazione Politica dell'Etiopia» Padova 1936.

31 = Ὁ Πίναξ οὗτος περιέχει τοὺς τίτλους κάτω τῶν Ρας:

— Liqwa Mequas = Ἀξιωματικὸς ἐκπροσωπῶν τὸν Αὐτοκράτορα ἐν καιρῷ πολέμου.

— Dedtzazmatch = Ἀξιωματοῦχος, εἰς πολεμικά στρατόπεδα, ἰστάμενος παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς σκηνῆς τοῦ Αὐτοκράτορος.

— Fitawrari = Ἀρχηγὸς τῆς Ἐμπροσθοφυλακῆς. Ὑπάρχει ἐπίσης ἓνας Αὐτοκρατορικὸς Fitawrari, ὁ ὁποῖος ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου. Αὐτὸς εἶναι λίαν σημαντικὸν πρόσωπον τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ περιβάλλοντος.

— Grazmatch = Διοικητὴς ἀριστερᾶς πτέρυγος.

— Kenyazmatch = Διοικητὴς δεξιᾶς πτέρυγος.

— Shaleka = Χιλίαρχος (ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν Βίβλον).

— Metoaleka = Ἐκατόνταρχος (ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν Βίβλον).

Σπουδαῖοι τίτλοι, οὐχὶ στρατιωτικοί, ἐφέροντο ὑπὸ ἀτόμων περιστοιχιζόντων τὸν Αὐτοκράτορα.

1 ο ν Ἐκκλησιαστικοὶ Ἀξιωματοῦχοι:

— Abuna = Μητροπολίτης τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας.

— Ichegue = Διοικητικὸς ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας.

2 ο ν Πολιτικοὶ Λειτουργοί:

— Afe — Negus = Στόμα τοῦ Βασιλέως, Ἀρχιδιαστής Διαγγελεύς.

— Tsehafe — Teazaz = Σφραγιδοφύλαξ, διὰ τῶν χειρῶν του διήρχετο ὅλη ἡ βασιλικὴ ἀλληλογραφία.

— Bezirond = Θεσαυροφύλαξ.

— Blatengueta = Τίτλος τιμῆς ἀπονεμόμενος εἰς πεπαιδευμένον ἄνδρα.

— Kenteba = Δήμαρχος.

— Negadras = Πρόεδρος τῶν Ἐμπόρων.

32 = S. Pankhrust: «A Cultural History of Ethiopia».

London 1955. Modern Ethiopia dates from the reign of the Emperor Menelik II, βλ. καὶ Ullendorff μν. ἐργ. σελ. 93.

33 = Βλ. Αἰθιοπικὰ Συντάγματα τοῦ 1931 καὶ τοῦ 1955 Addis Ababa "Ἀρθρ. 4ον — 11ον καὶ ἐκτενέστερον Clapham μν. ἐργ. σελ. 135-141 καὶ Greenfield μν. ἐργ. σελ. 168.

34 = Gasparini, μν. ἐργ. σελ. 68. Αἱ γενόμεναι συμφωνίαι δεικνύουν μεγάλην διαμάχην, εἰς τὴν ὁποίαν πολλάκις ὑποκύπτει ὁ Κυβερνήτης, ὥστε ὁ Αὐτοκράτωρ νὰ πάρῃ τὰ περισσότερα ἐκ τῆς φορολογίας.

35 = Alvarez, μν. ἐργ. σελ. 236. Περιγράφει μετὰ σαφηνείας τὴν περίοδον ταύτην.

36 = Οἱ Κυβερνῆται οὗτοι εὗρισκοντο εἰς τὰς Βορείους Ἐπαρχίας Tigre, Gojjam καὶ Gondar.

37 = E. Ullendorff, μν. ἐργ. 185. ἀκόμη ὁ Conti Rossini ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ χωριοῦ ὁ ὁποῖος θεωρεῖται Σεβαστὸν Πολιτικὸν Πρόσωπον, εἰς τὸ ἔργον «Principi di diritto Consuetudinazio dell' Eritrea» Roma 1916.

38 = Ullendorff αὐτόθι σελ. 185.

39. = C. H. Walker: «The Abyssinian at Home». Sheldon Press, London 193, σελ. 42.

40 = Hotten μν. ἐργ. σελ. 126.

41 = Perham Margery: «The Government of Ethiopia» London 1946, σελ. 225, βλ. Ullendorff μν. ἐργ. σελ. 188. Luther μν. ἐργ. σελ. 29.

42 = Tekle Tsadik Mokria: μν. ἐργ. σελ. 137, Margery ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 225.

43 = Luther μν. ἐργ. σελ. 30-31. «The system of land tenure is further complicated, by the fact that much of the land throughout the country is burdened with special status and hereditary rights». Ullendorff, μν. ἐργ. σελ. 188.

44 = G. Wilson: «An Essay in the Economics of Detribalization» Rhodes — Livingstone, papers 5-6, Rhodes — Livingstone Institute, 1941-1942.

45 = Char. F. Rey: «Unconquered Abyssinia». Seely Service and Co. London 1923, σελ. 180. Ἀναφέρει ὅτι περισσότεροι

τοῦ ἐνὸς τετάρτου τῶν κατοίκων περιλαμβάνονται εἰς αὐτὴν τὴν κατηγορίαν.

46 = Ἡ ὁμὰς αὕτη περιελάμβανε τοὺς στρατιώτας τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τῶν Ἐπαρχιακῶν Κυβερνητῶν.

47 = Margery, μν. ἐργ. σελ. 277-9.

48 = H. Huffnagel: «Agriculture in Ethiopia» Rome 1961. Πρβλ. Margery μν. σελ. 280.

49 = Gabre Wolde Eingueda Worke: «Ethiopians Traditional System of Land Tenure and Taxation». (Αἰθιοπιστὶ καὶ Ἀγγλιστὶ) εἰς τὸ περιοδικὸν «Ethiopian Observer». Τομ. V, ἀριθ. 4, σελ. 309-11 Addis Ababa 1962. Ὁ ὅρος Gabar ἀναφέρεται εἰς τοὺς κατέχοντας τὴν γῆν ἐπὶ μισθώσει καὶ ἐκ τῶν ὁποίων οἱ γαιοκτήμονες ἔχουν τὸ δικαίωμα ν' ἀπαιτήσουν ὑπηρεσίας καὶ δέκατα ἐκ τῆς παραγωγῆς. Θεωρητικῶς τὸ δικαίωμα αὐτὸ ἔσχυε μόνον διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, ἀλλὰ ἡ ὑπηρεσία ἐπεκτείνετο εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς. Γενικῶς εἰπεῖν οἱ Gabar ἦσαν ἂν ὅχι σκλάβοι, δουλοπάροικοι.

50 = Luther μν. ἐργ. σ. 29. Γράφει: «Frequently the land owner was the Government itself in the person of Rases, Dedjazmatches or other officials combining high military rank with civil duties or simple Soldiers who had served the Emperor and who had been rewarded with a grant of land».

51 = Ἡ κατάστασις δύναται ἴσως νὰ διατυπωθῇ κατ' ἄλλον τρόπον. Ὁ Gabar ἐχρεώσεται ὀφειλὰς πρὸς τὴν Κεντρικὴν Κυβέρνησιν ἢ εἰς τὸν ἀντιπρόσωπόν της: 1ον. Ὡφείλε τὸν φόρον ὑποτελείας εἰς τὸν Αὐτοκράτορα καὶ τὴν δεκάτην διὰ τὴν γῆν του. 2ον. Ὡφείλε τὸ ἰσοδύναμον τῶν τοπικῶν δασμῶν ἢ φόρων. 3ον. Ὡς μισθωτῆς γῆς (Gabar) ὥφειλε τὸ ἐνοίκιον. Αἱ ὑποχρεώσεις αὗται ἐξεπληροῦντο εἰς ἐργασίαν καὶ εἰς εἶδος, δημητριακά, μέλι, καυσόξυλα, κτήνη, κλπ. οὐχὶ δὲ εἰς χρῆμα.

52 = C. Sandford: «Ethiopia Under Haile Selassie» London 1946, σελ. 48.

53 = Τὸ δικαίωμα τῆς ἐφέσεως θεωρητικῶς ἐδόθη καὶ κατεχωρήθη εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως «Negaret — Gazeta» τοῦ 1942. Πρακτικῶς ὅμως ἦτο ἀδύνατος ἡ ἀντίστασις εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν.

54 = Wylde μν. ἐργ. σελ. 3. Λέγει: «Δὲν ὑπάρχει σκληρότερος ἐργάτης ἀπὸ τὸν Αἰθίοπα χωρικὸν καὶ πλέον ἄκακον καὶ φιλόξενον ἄτομον, ὅταν ἀφεθῇ μόνος του καὶ τύχῃ καλῆς μεταχειρίσεως· δὲν ὑπάρχει πλέον βάρβαρος, ἀνάξιος, ὀκνηρὸς καὶ ἄχρηστος ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν Αἰθίοπα στρατιώτην,

ὁ ὁποῖος εἰς προηγουμένας ἐποχὰς δὲν ἔκαμνε τίποτε παρὰ νὰ λαφυραγωγῇ τὸν ἀνυπεράσπιστον καλλιεργητήν». Θὰ ἤθελον νὰ προσθέσω ὡς Αἰθίοψ τῆς ἐποχῆς, ὅτι ἡ ἀνωτέρω περιγραφὴ δὲν εἶναι μακρὰν τῆς ἀληθείας, ἐφ' ὅσον κατὰ τὴν Ἱταλικὴν κατοχὴν, οἱ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Arbegnatch» ἦτοι «Πολεμισταὶ τῆς Ἐλευθερίας» πολλὰ δεινὰ ἐπέβαλον εἰς τοὺς χωρικοὺς καὶ καλλιεργητάς, ἄρα τὸ αἶσθημα τῆς στρατιωτικῆς βαρβαρότητος ὑπῆρξε καὶ κατὰ κάποιον τρόπον ὑπάρχει καὶ σήμερον, (π.χ. τοῦτο ἀπέδειξε καὶ τὸ κίνημα τοῦ 1960).

55 = Luther, μν. ἐργ. σελ. 29.

56 = Balthasar Tellez: Ἱστοριογράφος καὶ ἐξερευνητῆς τῆς Αἰθιοπίας, ἐσυνόψισε τὸ ἱστορικὸν ἔργον τοῦ Manoel d' Almeida ἔργον τοῦ «Historia da Etiopia» σελ. 53, 1628.

57 = R. P. Jerome Lobo: «Voyage historique d' Abyssinie». Paris 1718 (Trad.) de J. Grand, σελ. 263. Μετεφράσθη Ἀγγλιστὶ ὑπὸ Dr. Samuel Johnson London 1935. Τὸ πρωτότυπον ὅμως ἐξεδόθη εἰς Coimbra τῆς Πορτογαλίας τὸ 1659.

58 = Βεβαίως, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ πρῶτον τμῆμα τῆς διαιρέσεως οἱ Αὐτοκράτορες ἐκράτησαν εὐρείας κτηματικὰς ἐκτάσεις ὡς βασιλικὴν περιοχὴν. Ἐκ τῶν κτημάτων αὐτῶν ὁ βασιλικὸς οἶκος ἠδύνατο νὰ προμηθευθῇ τὰ σιτηρά, μέλι, κλπ. Τὰ κτήματα ταῦτα περιελάμβανον ἐπίσης εὐρείας ποιμνικὰς περιοχάς, αἱ ὁποῖαι διέτρεφον τὰς βασιλικὰς ἀγέλας. Ὑπῆρχον πολυάριθμα καὶ μεγάλα κτήματα διασκορπισμένα ἀνὰ τὴν χώραν, τὰ ὁποῖα ὁ Αὐτοκράτωρ εἶχε καὶ ἔχει παραχωρήσει εἰς μέλη τῆς οἰκογενείας του. Καθ' ὅσον χρόνον τὰ κτήματα ταῦτα περέμενον στενῶς συνδεδεμένα μὲ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ Αὐτοκράτορος, ταῦτα ἦσαν ἐξ ἴσου καὶ πολιτικῶς καὶ κοινωνικῶς χρήσιμα, ὅπως καὶ ἡ προσωπικὴ αὐτοῦ κτηματικὴ περιοχὴ. Περαιτέρω βλ. Rey μν. ἐργ. σελ. 201.

59 = Rey μν. ἐργ. σελ. 30.

60 = Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 30.

61 = Ullendorff μν. ἐργ. σελ. 188.

62 = Ἀπὸ τὰ παραχωρούμενα κτήματα ἠδύνατο νὰ ἀξιῶση μιᾶς ἡμέρας ἐργασίαν δι' ἐκχέρσωσιν, δύο διὰ καθαρισμόν, μία διὰ ὑπηρετήσιν των, καὶ δύο διὰ τὸν θερισμόν, ἐτησίως, ἀπὸ τοὺς gabars. Καὶ ἀντὶ τῆς ἀμέσου κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καλλιεργείας τῶν κτημάτων του, ἠδύνατο νὰ ἐνοικιάζῃ τὴν γῆν του εἰς τοὺς μισθωτάς. Οἱ μισθωτοὶ θὰ πληρώνουν μίαν καθωρισμένην ἀναλογίαν ἐκ τῆς ἐσοδείας, ὡς ἐνοίκιον. Ἐπὶ πλεόν αὐτῶν τῶν μᾶλλον κανο-

νικῶν ὀφειλῶν τῶν λαοῦ, εἶναι συνήθης διὰ τὸν Κυβερνήτην ἡ δωροδοκία, ὡς ἐπίσης διὰ τοὺς βοηθοὺς του ἡ ἀπαίτησις εἰδικῶν δώρων ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, ὅπως ἐνὸς προβάτου ἀνὰ χωρίον, περιστασιακῶς. Τὰ ἄνωθεν ἔχουν συλλεγῆ μετ' τὴν προσωπικὴν μου παρατήρησιν.

63 = Pollera A.: « *Lo stato Etiopico e la sua Chiesa* » Roma 1926.

64 = Rey μν. ἐργ. σελ. 201.

65 = Coulbeau J. B.: « *Histoire Politique et Religieuse de l'Abyssinie* ». Τόμ. I, II, Paris 1928-9. Ἐπίσης μν. ἐργ. τοῦ Ingueda Work σ. 309, ἀναφέρει περὶ τοῦ καθεστῶτος τῆς Ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας.

66 = Luther μν. ἐργ. σελ. 34.

67 = Margery μν. ἐργ. σελ. 284.

68 = Walker μν. ἐργ. σελ. 189.

69 = Lloyd μν. ἐργ. σελ. 32 καὶ Luther ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 30.

70 = Lloyd ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 32.

71 = Ὡς συμβαίνει σήμερον εἰς τὰ ὑποθηκοφυλάκια, ἐνθα καταγράφεται τὸ κτῆμα καὶ ὁ ἰδιοκτήτης, καὶ ὁ Αἰθιοπικὸς Ποινικὸς Κώδιξ τοῦ 1930 ἡπείλει μετ' φυλάκισιν τριῶν ἐτῶν τὴν παρὰλειψιν καταχωρήσεως διὰ κληρονομικὰς γαίας. Ἐκτενέστερα ὅρα G.W.I. Work εἰς τὸ περιοδ. «Observer» 1962, Τόμ. V, ἀριθ. 4, μν. ἐργ. σελ. 309-11, Margery μν. ἐργ. εἰς τὸ Κεφ. «Land tenure».

72 = Αἱ τοιοῦτου εἵδους διαδικασίαι συμβαίνουν μετὰ τῶν αὐτῶν ὁμάδων καὶ εἰς ὀλίγας περιοχὰς τῆς Αὐτοκρατορίας ἦτοι, Gojjam, Gondar καὶ Tigre.

73 = Συνεστήθη κατὰ διαταγὴν τοῦ Αὐτοκράτορος εἰδικὸν Ὑπουργεῖον τὸ ὁποῖον ἀσχολεῖται μετὰ τὰς ἐκτάσεις γαιῶν καὶ ἐπέβαλεν νομικὰς μεταρρυθμίσεις τὸ 1963. Τὸ σύστημα οὐδεμίαν κοινωνικὴν λύσιν ἐπέφερε καὶ ἡ ἀνισότης εἰσέτι βασιλεύει.

74 = Tsehafi Taezaz Gabre Selassie: « *Chronique du Règne de Menelik II, Rois des Rois d'Éthiopie* ». Τόμ. II (Αἰθιοπιστὶ) (Trad.) εἰς τὴν Γαλλικὴν ὑπὸ τοῦ Maurice de Coppet (Ministre de France en Éthiopie jusque 1930) Paris 1931.

75 = Λόγος ἐκτυπωθεὶς εἰς φυλλάδιον «The Emperor Leads his people» ἐκδοθὲν ὑπὸ «The Ethiopian Association» New York 1943, σελ. 7.

76 = Clapham μν. έργ. σελ. 22, Levine μν. έργ. σελ. 153.

77 = Τὰ γραφεῖα εἶναι ἀνοικτὰ γενικῶς μόνον τὸ πρῶτ, καὶ συχνάκις εἶναι κλειστὰ ἢ ἔχουν προσωπικὴν ἐργασίαν, ἢ ὁ Ὑπουργὸς εἶναι εἰς τὸ Gibi, τὴν Αὐτοκρατορικὴν Αὐλὴν, ὅρα Clapham μν. έργ. σελ. 28-29.

78 = Levine μν. έργ. σελ. 187.

79 = Συνεστήθη τὸ πρῶτον Ὑπουργικὸν Συμβούλιον κατὰ τὸ Εὐρωπαϊκὸν πρότυπον κατὰ τὸ διάστημα τῆς Αὐτοκρατορίας τοῦ Μενελίκ II, 1907, ὅτε ἡ νίκη εἰς Adoua κατὰ τῶν Ἱταλῶν τὸ 1896 ἐξύψωσε τὸ γόητρον μιᾶς Ἀφρικανικῆς χώρας τῆς Αἰθιοπίας, ἐναντι τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἀποικιοκρατῶν. Τὸ 1942 μετὰ τὴν ἀνεξαρτοποίησιν τῆς Αἰθιοπίας ἀπὸ τοὺς Ἱταλοὺς, ὁ νῦν Αὐτοκράτωρ ἀναδιωργάνωσε τὴν χώραν κατὰ τὸ Δυτικὸν σύστημα, πάντοτε ὡς ἀπόλυτος μονάρχης καὶ πυρὴν τῆς Κρατικῆς Μηχανῆς. Δι' οὗ, εἰς ἓν σημεῖον ὁ Clapham λέγει: «Οἱ Ὑπουργοὶ ἔρχονται εἰς Ἡμᾶς (τὸν Αὐτοκράτορα) μὲ προβλήματα καὶ ἐρωτήσεις» μν. έργ. σελ. 30-31, πρβλ. Greenfield σελ. 125, Negarit Gazeta, 2ον ἔτος, Ἀριθ. 5, τῆς 29ης Ἰανουαρίου 1943. Addis Ababa. Κατὰ πληροφορίαν ληφθεῖσαν ὑπὸ δημοσίου Ὑπαλλήλου, λέγεται ὅτι εἷς ἐκ τῶν Ὑπουργῶν τοῦ Αὐτοκράτορος ἐξεφράσθη «Ἀναμένομεν τὴν ἐντολὴν τοῦ Αὐτοκράτορος, ἄλλως δὲν δυνάμεθα οὔτε τὸν δάκτυλόν μας νὰ κινήσωμεν».

80 = Clapham μν. έργ. σελ. 23. «Conditions were ripe for Political changes. A Revised Constitution was promulgated at the Emperor's Silver Jubilee in 1955». Διὰ πρώτην φοράν εἰς τὰ ἱστορικὰ χρονικά τῆς Αἰθιοπίας ἐδόθη μὲ Εὐρωπαϊκὸν πρότυπον τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ τοῦ ἐκλέγεσθαι. Ἡ ἔκφρασις αὕτη τῆς θελήσεως τοῦ λαοῦ, εὐρίσκεται εἰσέτι εἰς τὰ σπάργανα τῆς ἐξελίξεως. Ἐξεδόθησαν διάφοροι ρυθμιστικοὶ νόμοι ἀπὸ τὸ 1954, ἔλαβον δὲ ἰσχὺν νόμου τὸ 1957 καὶ 1960. Καὶ ὡς πρὸς τὸν οἰκονομικὸν τομέα, ἐμελετήθη τὸ 10ετὲς σχέδιον προγράμματος ἀπὸ τὸ 1944 καὶ ἀπέτυχε. Ἡ ἔρευνα ἐσυνεχίσθη καὶ τὸ 1956 ἀνεκοινώθη τὸ 5ετὲς Πρόγραμμα ἥτοι 1957-61. «Ὅλαι αἱ προσπάθειαι δι' ἐξέλιξιν εἶναι ἀλλαγαὶ φαινομενικαί, κάτω ἀπὸ τὸ Παραδοσιακὸν καθεστῶς τῆς συγχρόνου Μονοπωλιακῆς ἐξουσίας, ἥτις εἶναι ἐμπόδιον δι' οὐσιαστικὴν ἐξέλιξιν τῆς χώρας. Βλ. Imperial Ethiopian Government Second Five Year Plan, Development Plan 1963 - 67 Addis Ababa 1962, καὶ τὴν μελέτην «Situation et possibilités de développement de l'économie Éthiopienne». Vols I—XIV, Addis Ababa 1955.

81 = Brian — Tierney μν. έργ. σελ. 248-9, λέγει «Being the possession of a gentleman, the fief included organized manors, worked by the native peasantry, according to a customary routine of labour...». Εἰς

τὴν Αἰθιοπικὴν Κοινωνίαν ἔχομεν καὶ τὴν Ἑμπορικὴν Τάξιν, ἡ ὁποία περιλαμβάνει 2 μέρη: 1ον Ἑμπόρους (Negadé) καὶ 2ον τοὺς εἰς μικρὰν κλίμακα καὶ πλανοδίους πωλητὰς (Shequatch). Αὐτοὶ λοιπὸν ἐκτελοῦν ὅλας τὰς ἀγγραφαίς, ἐξασφαλίζουν ἐπαρκῆ πλεονάσματα πρὸς διατροφήν καὶ συντήρησιν μιᾶς ἐκτεταμένης, ἂν ὅχι περιττῆς τάξεως ἀργοσχόλων, ἡ ὁποία ὅμως κατευθύνει τὰς γενικωτέρας πολιτικὰς καὶ καλλιεργητικὰς ἀσχολίας τῆς Κοινωνίας.

82 = Lloyd μν. ἐργ. σελ. 142-3, Levine μν. ἐργ. σελ. 193.

83 = Αἰθιοπικὸν Σύνταγμα τοῦ 1955, Greenfield μν. ἐργ. σελ. 168.

84 = B. Bossuet: «Politics from the very words of Holy Scripture», 3rd Book, σελ. 662, εἰς τὸ μν. ἐργ. τοῦ Brian — Tierney. Ἀναφέρει ὅτι αἱ Βασιλικαὶ ἀρεταὶ εἶναι τέσσαρες, Ἱερότης, Πατριαρχική, Αὐθεντική καὶ Λογική Διακυβέρνησις. Καὶ ὁ André Gaquot «La Royauté Sacrale en Éthiopie» Annales d'Éthiopie, Τομ. II Paris 1957, σελ. 214.

85 = Mosley: «Haile Selassie. The Conquering Lion» σελ. 286, 293. Καὶ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1955 ὁμιλεῖ σαφέστατα περὶ τῆς ἀπολύτου ἐξουσίας. Ἄρθρ. 4ον «Τὸ πρόσωπον τοῦ Αὐτοκράτορος εἶναι ἱερὸν καὶ ἡ ἐξουσία του ἀπεριόριστος». Τὸ ἴδιον, θὰ ἔλεγον, καὶ εἰς τὸ Μεξικὸν τοῦ 13ου μ.Χ., ὡς πρὸς τὴν ἱερότητα τοῦ Βασιλέως, ἔλεγον τὰ ἐξῆς: «Ἐσὺ ἀντιπροσωπεύεις τὸν Θεόν. Σὺ τὸν ἀντικαθιστᾷς. Σὺ εἶσαι τὸ ὄργανον, εἶσαι ἡ φλογέρα του. Ἐκεῖνος μιᾶ μέσᾳ ἀπὸ ἐσένα. Τὰ χεῖλη του, χεῖλη σου· τὸ στόμα του, στόμα σου . . . Μὴν εἶσαι μεροληπτικός. Ὁ Θεὸς σὲ χρησιμοποιοῖ, ὅπως χρησιμοποιοῖ τὰ δόντια του καὶ τὰ νύχια του. Σὺ εἶναι τὸ Θηρίον τοῦ Θεοῦ, σὺ εἶναι ὁ ἐκδικητὴς του, ὁ δικαστὴς του». Αἱ παραπάνω ποιητικαὶ ἐκφράσεις εἶναι παρμέναι ἀπὸ τὴν λογοτεχνικὴν παραγωγὴν τοῦ 13ου μ.Χ. αἰῶνος τῶν Μεξικανῶν. Κατὰ μετάφρασιν τῆς Καθηγητρίας τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης καὶ Λογοτεχνίας, εἰς τὸ Ἑθνικὸν Αὐτόνομον Πανεπιστήμιον τοῦ Μεξικοῦ.

86 = F. Alvarez: «The Prester John at the Indies». Vols II, Cambridge 1961, σελ. 445.

87 = E. Almeida: «The History of High Ethiopia», 1953, 1964 London, Hackluyt Society 1954, σελ. 72-73.

88 = Sandford μν. ἐργ. σελ. 43-45, Greenfield μν. ἐργ. σ. 153.

89 = C. Clapham μν. ἐργ. σελ. 43-45. Λέγει «Officials taking personal initiatives, have been demoted or reshuffled, though like many of the Emperor's methods, this is a traditional strategy, long known as «Chum — Shir». Levine μν. ἐργ. σελ. 187.

90 = R. Pankhurst: «An Introduction to the Economic History of Ethiopia». London 1961, σελ. 168.

91 = Alvarez: Τόμ. I, σελ. 17-22.

92 = E. Cerulli: «Punti di vista sulla Storia dell' Ethiopia». Accademia Nazionale dei Lincei, Roma 1960, σ. 8.

93 = Niccolo Machiavelli: «That did not aim at instructing rulers in the moral virtues but rather gave them pragmatic advice on how to win and hold power». Βλ. ἐπίσης Luther μν. ἐργ. σελ. 40.

94 = A. Makonnen μν. ἐργ. σελ. 42. Ἐπίσης εἶναι δυνατὸν ν' ἀναφέρωμεν τοὺς ἰσχυροὺς μὲ παραδοσιακὰς ἀπαιτήσεις Ras Kassa, Ras Seyoum, καὶ Dedtazmatch Baltcha, ἥρωες μὲν τοῦ Ἰταλικοῦ Πολέμου ἀλλὰ καὶ μεγιστᾶνες τῆς Φεουδαρχίας.

95 = Ὁ Levine λέγει, ὅτι ὁ Θεόδωρος II «clearly saw the need for creating a new class of nobles, freed from regional interests and acting solely according to the royal will... but such class was not possible... but Menelik II in the last decade of 19th century and in 1907 created a central Government with a number of Ministers», βλ. σελ. 184.

96 = Seven Rubenson: «King of Kings Theodoros of Ethiopia» London 1964, Plowden μν. ἐργ. σελ. 457.

97 = Czeslaw Jesman: «The Ethiopian Paradox». Oxford University Press 1963, σελ. 60. «Theodoros II was remarkably intelligent man. His aim was modelling of the Empire on ancient bases, but along modern lines».

98 = Makonnen σελ. 43, Tekle Tsadik σελ. 234.

99 = Conti Rossini: «Storia d' Etiopia». Bergamo 1928, Κεφ. 6-7, σελ. 57-93.

100 = Ὁ Negadras Gebre Hywot, εἷς ἐκ τῶν ἀνθρώπων τοῦ Αὐτοκράτορος Μενελίκ II, λίαν πεπαιδευμένος εἰς τὰ Γερμανικὰ Πανεπιστήμια, κατηγορῶν τὴν κρατοῦσαν τότε κοινωνικὴν κατάστασιν, ἔγραψε πρὸς διαφώτισιν τῆς κοινῆς γνώμης μὲ τὸν τίτλον «Ὁ Αὐτοκράτωρ Menelik II καὶ ἡ Αἰθιοπία». Προέτεινε μίαν συγχρονισμένην Παιδείαν, Κοινωνικὴν μεταρρυθμίσιν, κατηγόρησε τὸ Φεουδαρχικὸν καὶ Παραδοσιακὸν σύστημα τῆς διακυβερνήσεως. Καὶ τὸ 1923, ἔγραψε παμφλέττες μὲ τίτλον «Πολιτικὴ Οἰκονομία» κατακρίνων τοὺς ὑπευθύνους διὰ τὴν πενιχρὰν οἰκονομίαν τῆς χώρας.

101 = Alan Morhead: «Blue Nile» New York 1963, σελ. 211-212.

Ὁ Θεόδωρος II ἤρχισε πρῶτος τὴν συστηματικὴν μισθοδοσίαν τῶν στρατιωτῶν ὡς ὁ Moorhead λέγει εἰς τὸ Κεφ. 4ον. Πράγματι αὐτὸς προσεπάθησε νὰ καταργήσῃ τὸ δουλεμπόριον, νὰ εἰσαγάγῃ τὸ φορολογικὸν σύστημα τὸ ὁποῖον ἦτο ἄγνωστον μέχρι τότε, νὰ ἰδρύσῃ μισθοφορικὸν στρατὸν καὶ νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν λαὸν ἀπὸ τὴν ληστρικὴν καταπίεσιν τοῦ ἐκάστοτε κυβερνητικοῦ στρατοῦ. Ἐπίστευε ἄχρις θανάτου ὅτι ἦτο γεννημένος νὰ ὀδηγήσῃ τὴν Αἰθιοπίαν εἰς μίαν κοινωνικὴν δικαίωσιν καὶ νὰ ἀναστήσῃ τὴν παλαιὰν δόξαν τῆς Αὐτοκρατορίας.

102 = Negaret Gazeta, Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως. Ἄρθ. 107, 27ης Αὐγούστου 1949, Addis Ababa. Levine σελ. 179.

103 = Ὅρα ἐκτενέστερον παρατήρησιν περὶ τὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν δρᾶσιν τοῦ νῦν Αὐτοκράτορος, μὲ σκοπὸν τὴν στερέωσιν τῆς Ἀπολύτου Μοναρχικῆς ἐξουσίας. Clapham σελ. 32, Levine σελ. 178-180.

104 = Ἡ κοινωνικὴ δομὴ τῆς Κυβερνητικῆς διοικήσεως δίδει τὴν ἐξῆς εἰκόνα. Οἱ Παλαιοὶ Εὐγενεῖς ἀποτελοῦν ἰσχυράν Πολιτικὴν ἔνωσιν, οἱ δὲ Νέοι Εὐγενεῖς, λόγῳ τῆς διαφόρου κοινωνικῆς θέσεώς των δὲν ἠδυνήθησαν νὰ σχηματίσουν Πολιτικὴν καὶ Κοινωνικὴν ἔνωσιν χάριν τῆς προόδου, βλ. Clapham σελ. 18-19.

105 = Πρβ. Levine σελ. 184.

106 = Luther σελ. 40.

107 = Βλ. Πίνακα 12 τῶν Μορφωμένων Αἰθιοπῶν προπολεμικῶς, Levine σελ. 140 καὶ Greenfield ἔστις περιγράφει τὰς προοδευτικὰς ἀπαιτήσεις τῶν Νέων πρὸ τοῦ 1930, σελ. 155.

108 = Dedtj Tenat ἦτοι ἀκροάσεις, ἀλλὰ σήμερον ἔχει πάρει τὴν ἔννοιαν ὑποταγῆς καὶ ὑποκλίσεως διὰ δημοσίαν ἄνοδον ἢ ἀπόκτησιν τίτλου ἢ καὶ γαιῶν παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος. Τοῦτο συμβαίνει κάθε πρῶτῃ εἰς τὰς 11 εἰς τὸ Παλάτι.

109 = R. Skinner: « Abyssinia of Today ». New York, 1906. Διὰ τῆς ὑποκλίσεως ἢ dedj tenat εἰς τὸ Αὐτοκρατορικὸν (Gibi) Παλάτι, δίδεται ἡ ἔνδειξις νομιμοφροσύνης καὶ ὑποταγῆς. Ὁ Levine τὴν περιγράφει ἀκόμη αὐστηρότερον « So long as they remain loyal, the Emperor has tended to let members of the new nobility help themselves to the spoils of office ». Συνεχίζων λέγει: « Οἱ περισσότεροι νομίζουν ὅτι τὰ γραφεῖα τοὺς ἀνήκουν ὡς ἀτομικὴ ἰδιοκτησία καὶ ἀμοιβή τῆς εἰς τὸν Αὐτοκράτορα ὑποταγῆς, παρὰ ὡς μέσον ἐξυπηρέτησεως τοῦ λαοῦ ἢ τοῦ ἔθνους ». Βλ. σελ. 186.

110 = Tateek: Περιοδικὸν τῶν Αἰθιοπῶν Φοιτητῶν τῆς Εὐρώπης. Ἀναφέρει ὅτι οἱ Νέοι Εὐγενεῖς χρησιμοποιοῦν τὴν κυβερνητικὴν θέσιν κυρίως διὰ νὰ βοηθήσουν τοὺς συγγενεῖς, νὰ διογκώσουν τὴν ἐγωπάθειαν καὶ νὰ πολλαπλασιάσουν τὸν πλοῦτον των. «Ὁ Τίτλος διὰ τὸν ἄνθρωπον εἶναι ἡθικὴ ἀμοιβὴ ὡς καλοῦ Πολίτου, ἐὰν ὅμως ὁ ἄνθρωπος ἐπιδείξῃ ἀντίθετον διαγωγὴν κατέχων τὸν τίτλον τί θὰ γίνη;».

111 = Αἱ οἰκίαι των εἶναι πλήρεις πολυαρίθμου ὑπηρετικοῦ προσωπικοῦ καὶ ὑποτακτικῶν. Δὲν κάμνουν ἐργασίαν καὶ θεωροῦν ἐνοχλητικὸν καὶ προσβλητικὸν νὰ μεταφέρουν τίποτε εἰς τὰς χεῖρας των. The Journal of the Ethiopian Students Society in Great Britain Vol. I No 3 1952, σ. 105.

112 = Ὁ κύριος τρόπος πρὸς πραγματοποίησιν τούτου εἶναι νὰ ὑπάρξῃ καταγγελία, ὑπὸ ἄλλων προσώπων, ἐνοχοποιητικοῦ τινὸς στοιχείου ἀμφισβητοῦντος τὴν νομιμοφροσύνην τοῦ ὑπαλλήλου πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα. Βλ. Levine σελ. 32, Clapham σελ. 11. Walker σελ. 133.

113 = Ὁ Αὐτοκράτωρ δύναται νὰ προσκαλέσῃ οἰονδήποτε ὑπάλληλόν του, χωρὶς προηγουμένως νὰ γνωρίζῃ οὗτος τὸν λόγον τῆς προσκλήσεώς του, εἰς τὰ ἀνάκτορα. Αὐτὰ κάμνουν ἐπαχθεστέραν τὴν συμμόρφωσιν καὶ ὑποταγὴν πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα τώρα, παρὰ εἰς τὰς προηγουμένας γενεάς.

114 = Shum — Shir. (Διορίζω — Ὑποβιβάζω). Διὰ τοῦ τεχνάσματος τούτου τὸ ὅποῖον ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὰς πατροπαραδότους μεθόδους τῶν Αἰθιοπῶν Κυβερνητῶν, ἡ Πολιτικὴ αὐτοῦ συνίσταται εἰς ἐναλλαγὴν καθηκόντων. Τοῦτο ἡμποδίζει τοὺς Δημοσίους Λειτουργοὺς ν' ἀποκτήσουν σημαντικὴν δημοσιότητα εἰς οἰανδήποτε θέσιν.

115 = Ὁ διορισμὸς ἐνὸς ἀντιπάλου εἰς παραπλεύρους θέσεις δημιουργεῖ ἀναχαιτιστὰς καὶ ἐλεγκτὰς τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἀνωτέρων λειτουργῶν. Καὶ οἱ διοριζόμενοι εἰς τὸν ἴδιον κλάδον δεικνύουν οὐχὶ τὴν δέουσαν συνεργασίαν καὶ φιλικότητα, ἀλλὰ προστριβὰς καὶ ἀντιζηλίαν.

116 = Greenfield σελ. 254 καὶ σελ. 403.

117 = Luther σελ. 53. Τὸ ἐπιχείρημα τοῦ Λαοῦ συνήθως εἶναι, ὅτι οἱ Νέοι Εὐγενεῖς ἢ Αὐλικοὶ δὲν εἶναι ἄνθρωποι οἱ ὅποιοι θέλουν τὸ καλὸ μας ἢ τὴν πρόοδον τῆς χώρας, ἀλλὰ μόνον ὁ Αὐτοκράτωρ εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὅποιος φροντίζει καὶ κουράζεται διὰ τὴν πρόοδον τῆς χώρας του καὶ διὰ τὸν λαόν του.

118 = Κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα, ἡ Αἰθιοπικὴ Ἐκκλησία ἐδοκιμάζετο ὑπὸ θεολογικῆς ἔριδος (Θέμα περὶ ἐορτασμοῦ τοῦ Σαββάτου) ἐκραγείσης μετὰ τοῦ Ἀγίου Tekle Haymanot καὶ τοῦ Ἀρχηγοῦ ἐτέρας μοναστικῆς κινήσεως ἐν Gojjam (Δυτικῶς τῆς Αἰθιοπίας) βλ. Ullendorff σελ. 105.

119 = J. Sp. Trimingham: «Islam in Ethiopia» London 1952, σελ. 27-65 καὶ R. Pankhurst σελ. 62-63.

120 = Trimingham σελ. 68, Levine σελ. 174.

121 = Δημ. Γρηγ. Τσάκωνας: «Θέσεις καὶ Ἰδέαι». Περιοδ. Τομ. Β'. Τεύχ. 7, Ἀθῆναι, Ἰουλίου 1969, σελ. 7. «Ὅπου ἡ θρησκευτικὴ Κοινωνία εἶναι ἰσχυρά, ἐπηρεάζει διαμορφώνει ἢ τροποποιεῖ τὴν Πολιτικὴν Κοινωνίαν, δύναται ἐπίσης νὰ ἐπηρεάσῃ ἐξ ἴσου ἐκ λόγων ἀποκλειστικῶς θρησκευτικῶν τὴν Φιλοσοφίαν τῆς ζωῆς, τὰς σχέσεις τῆς ἰδιοκτησίας καὶ γενικώτερον τὸ Κοινωνικὸν ζήτημα».

122 = Budge E. A. Wallis: «The Queen of Sheba and her only Son Menelik I», London 1932. «Ὅπως οἱ Βυζαντινοὶ Αὐτοκράτορες μετὰ τὴν νίκην των κατὰ τῶν Βαρβάρων ἐπιστρέφοντες προσέφερον δέξιν εἰς τὸν Παντοδύναμον, οὕτω ἔπραττον καὶ οἱ Αἰθίοπες Αὐτοκράτορες. Ἡ Αἰθιοπικὴ Ἐκκλησία πιστεύει εἰσέτι ὅτι ἡ πλᾶξ τῶν 10 ἐντολῶν τοῦ Μωϋσέως ἔχει μεταφερθῇ ἀπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Σολομώντος καὶ τῆς Βασιλίσσης τοῦ Σαβᾶ Menelik I. Tabot ἐβραϊστὶ «Taboth» εἶναι αἱ 10 ἐντολαί. Πρβ. J. S. Trimingham, ἐν «Christian Church and Missions in Ethiopia» (World Dominion Press) 1950.

123 = Ὁ ἀφορισμὸς ἦτο καὶ εἶναι γνωστὸς ἀπὸ τοὺς ἀρχαιστάτους Ἐκκλησιαστικοὺς Χρόνους, βλ. Greenfield σελ. 139. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος (Abuna) Matteos (Κόπτης ἐξ Αἰγύπτου), κατὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ Ἐκκλησία τῆς Αἰθιοπίας ὑπῆρξε ὑπὸ δέσμευσιν κατὰ τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Κανονικὸν Δίκαιον (βλ. ἐκτενέστερον P. Musset: «Histoire du Christianisme». Vol. 1 Harissa — Liban 1948) λέγει: «Μὲ τὴν ταπεινὴν μου δύναμιν, “ἀφορίζω” τὸν Litz Eyassu». Οὗτος ὑπῆρξε ἕγγονος καὶ διάδοχος τοῦ θρόνου τὸ 1913 μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μενελίκ II. Βλ. τὸν Brehanu Denke, «Ἐπίτομος Ἱστορία τῆς Αἰθιοπίας» (Αἰθιοπιστὶ) Addis Ababa 1954. Ὁ ἀφορισμὸς καὶ σήμερον ἔπαιξε σπουδαῖον ρόλον. Τὸ κίνημα τοῦ 1960 ἀπέτυχε λόγῳ ἀφορισμοῦ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Βασιλείου τῆς Αἰθιοπίας.

124 = P. Henri Musset: «Histoire du Christianisme». Vol. I., Harissa — Liban 1948. Ἐπὶ τῆς Βασιλείας Ekouno—Amlak (1270-1285), συνομολογεῖται συνθήκη μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Tekle Haymanot, ἀποτελουμένη ἐκ τεσσάρων σημείων. Τὰ δύο τελευταῖα ἀφεώρουν τὴν Ἐκκλησίαν. Τὸ τρίτον ὥριζεν ὅτι τὸ ἐν τρίτον ἐκ τοῦ πλούτου τῆς χώρας θὰ ἀνήκῃ εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Περιουσίαν, τὸ ὀποῖον καὶ σήμερον, θεωρητικῶς τοῦλάχιστον, διατηρεῖται. Βλ. Περὶ καθεστῶτος τῆς σημερινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Περιουσίας τὸν G. I. Work, εἰς Περιοδ. Observer τοῦ 1962 Addis Ababa. Καὶ διὰ τὴν κοινωνικὴν καὶ ἐκκλη-

σιαστικὴν δρᾶσιν τοῦ Ἀγίου ἔρα R. Pankhurst σελ. 62-3, J. Sp. Trimingham σελ. 27-65.

125 = Πρβλ. Greenfield, σελ. 139. Τὸ ἀποτυχὸν κίνημα τοῦ 1960, αὐτόθι Σημ. 123.

126 = C. Poncet: «A Voyage to Ethiopia, The Red Sea and Adjacent Countries at the close of 17th century». London Hacluyt Society 1949, σελ. 123.

127 = Κατὰ τὴν Βασιλείαν τοῦ Αὐτοκράτορος Amde Tsion (1314-44), ὁ Κλῆρος ἐπετίμησε δημοσίως τὴν ἡθικὴν αὐτοῦ συμπεριφορὰν καὶ προεκάλεσε τὴν δυσφορίαν τοῦ λαοῦ. Βλ. «Ἱστορία τῆς Αἰθιοπίας» ὑπὸ τοῦ Teckle Tsadik Mokria ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα Lebne Dengal, ἕως τὸν Theodoro II Addis Ababa 1957.

128 = Tadesse Terrefe: «Progress, Problems and Prospects in Ethiopia Education» Ethiopia Observer, VIII, No 1, Addis Abeba 1964, σελ. 12.

129 = J. M. Hornus: «Les Étapes de l'Émancipation de l'église d'Éthiopie» ἐν: Ροε. Τόμ. X τευχ. I, Jérusalem 1948 σελ. 53-55. Ὑπεγράφη καὶ ἐξεδόθη τὴν 13ην Ἰουλίου 1948 ἡ πράξις τῆς Αὐτονομίας τῆς Αἰθιοπικῆς Ἐκκλησίας μὲ τοὺς ἐξῆς ὅρους: 1ον. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας θὰ ἐκλέγεται ἐξ Αἰθίοπων κληρικῶν τῇ ἐγκρίσει τοῦ Αὐτοκράτορος. 2ον. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος μετέπειτα Πατριάρχης εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ γνωστοποιῇ τοὺς ὑποψηφίους καὶ τὰς Ἐπισκοπὰς των, μετὰ τὴν ἔγκρισιν τοῦ Αὐτοκράτορος. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Αὐτοκράτωρ καθυπέταξε τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν τῆς Ἐκκλησίας. Βλ. τὸ J. S. Trimingham «Christian church and Missions in Ethiopia» (World Dominion Press) 1950, Append. A. σελ. 65-67.

130 = Οἱ Διοικητικοὶ Θεσμοὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Αἰθιοπίας. Εἰς τὴν Ἐπίσημον Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως, Negaret Gazeta, 2ον ἔτος, Ἀρθρ. 3, 30ῇ Νοεμβρίου 1942, Addis Ababa. (Αἰθιοπιστί).

131 = Μερὶς μορφωμένων κατὰ τὸ Δυτικὸν πρότυπον θὰ ἠδύναντο νὰ ἐπιτύχουν τὸν ἐκσυγχρονισμόν τῆς Διοικήσεως, μὲ νέα στελέχη τῆς Ἐκκλησίας, καὶ διὰ ἰδρυμάτων, ὅπως τὸ Θεολογικὸν Κολλέγιον καὶ ὁ Σύνδεσμος Ὁρθόδοξων Σπουδαστῶν. Ὁ κλῆρος καὶ σήμερον ἀκόμη θὰ ἠδύνατο νὰ παίξῃ ἐποικοδομητικὸν ρόλον εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν τῆς ἐν μεταβατικῷ σταδίῳ εὐρισκομένης Αἰθιοπίας. Βλ. Τσάκωναν, μν. περιοδ. σελ. 7.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙΙ.

Αἱ σύγχρονοι τάσεις τῆς Μέσης Τάξεως

1 = Luther, μν. ἐργ. σελ. 72, γράφει : «The Ethiopian people are for the most part, bound to the soil or to their herds».

2 = Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 27.

3 = Bussiere M.: «La Revolution en Perygord» part III, Paris 1788, σελ. 238. Perygord εἶναι ἡ ἀρχαία περιοχὴ τῆς Ν.Δ. Γαλλίας.

4 = Dr Seyoum Gabre Gzaber: «The Development of some Institutions» Haile Selassie University, Addis Ababa 1969, σελ. 1, 2.

5 = Ἡ μεταρρυθμιστικὴ προκήρυξις, καὶ οἱ προστατευτικοὶ Νόμοι πρὸς πληρωμὴν τῶν φόρων ὑπὸ τῶν ὑπηκόων, βλ. Negarit Gazeta (Ἐπίσημος Κυβερνητικὴ Ἐφημερίς) (Αἰθιοπιστὶ) No 107, Αὐγούστου 1949, Addis Ababa.

6 = Discours du Throne, prononcé par Sa Majesté Imperiale Haile — Selassie I, lors de l'ouverture de la session Parlementaire le 3 Novem. 1967 Addis Ababa, σελ. 2-6.

7 = Τὸ ἐπὶ μισθοδοσίᾳ σύστημα τῶν gabar θεωρητικῶς τοῦλάχιστον ἰσχύει, ὥς ἀλλαχοῦ ἀναφέραμεν περὶ «gabar». Βλ. Κεφ. Β'. παραπ. 49.

8 = Μὲ τὴν μετακίνησιν τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ, ὑπῆρξε φόβος δι' ἔλλειψιν ἐργατικῶν χειρῶν καὶ παράλυσιν τῶν δημοσίων καὶ κοινωνικῶν ὑπηρεσιῶν, βλ. Lloyd μν. ἐργ. σελ. 29-30.

9 = Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 32-33.

10 = K. A. Busia: «The position of the Chief in the Modern Political System of the Ashanti». Oxford University Press, London 1951, σελ. 45.

11 = «The Primitive World and its Transformation». (ed) Ithaca, New York, Cornell University Press 1954, Chap. IV.

12 = «Local Self — Administration order». Negarit Gazeta, 25th Year No 9 March 14th, 1966 Addis Ababa.

13 = R. R. Palmer and Joel Colton: «A History of the Modern World», Princeton and Duke University, New—York 1967, σελ. 28-29.

14 = Εἰς τὴν Αἰθιοπίαν ὑπάρχει σύστημα συνεδριάσεων συλλόγων «Γυναικείων» «Γιᾶ — Σετότ — Μαχαμπάρ» καὶ «Ἀνδρικῶν». Οὗτοι συναθροίζουσιν τὰ μέλη των περιοδικῶς πρὸς συζήτησιν εὐρέων κοινωνικῶν θεμάτων ἐπὶ τῇ βάσει τῆς παραδόσεως τῆς ἀλληλοβοηθείας. Πρβ. ἔνθ' ἄνωτ. Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως τοῦ 1966, No 9, Addis Ababa.

15 = Αἱ ὁμαδικαὶ ὁργανώσεις ἔχουσιν ἐπιδείξει μεγάλην κοινωνικὴν δραστηριότητα. Βλ. Lloyd μν. ἐργ. σελ. 196-197.

16 = Ἐν καὶ πολλὰ ἐκ τῶν ὁμαδικῶν ὁργανώσεων ἔχουσιν ἀντιληφθῆ τὴν ἰσχυρὰν πίεσιν τῶν συγχρόνων ἀπαιτήσεων, οἱ σύλλογοι ὁμως παρέχουσιν παραδείγματα πολλῶν τύπων σωματείων, ὅπως τὰ «συνεταιριστικὰ σωματεῖα» καὶ διάφοροι «θρησκευτικοὶ σύλλογοι». Ἐν τούτοις τὸ πρόβλημα δὲν ἐπιλύεται εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς περιπτώσεις, ἡ μορφή καὶ ὁ σκοπὸς τῶν συλλόγων ἔχουσιν τὰς ρίζας των εἰς τὰ παλαιότερα συμφέροντα καὶ τομέα δραστηριότητος τῆς Πολιτικῆς.

17 = Φαίνεται ὅτι ἀποκροῦσιν τὴν εὐρείαν εἰσδοχὴν νέων μελῶν, τὰς καλῶς ὁργανωμένας ἀπροσώπους σχέσεις, τοὺς εἰδικοὺς πολιτικοὺς σκοποὺς καὶ τὴν ἐπαρκῆ οἰκονομικὴν καὶ διοικητικὴν κεντρικὴν ὁργάνωσιν.

18 = Luther μν. ἐργ. σελ. 84· βλ. ἐπίσης F.A.O. Report to the Government of Ethiopia on small Agricultural Implements No 194, Rome Oct. 1953.

19 = Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 71-72.

20 = Πρβλ. αὐτόθι σελ. 6.

21 = Ἀκοῦμε νὰ λένε τὰ παιδιὰ τῶν χωρικῶν τὰ ἑξῆς: «Δὲν ἔχομεν παρὰ νὰ διαβάσωμεν τὴν Ἱστορίαν τῶν χωρικῶν ποὺ ἐπαναστάτησαν, ζητώντας μιὰ δικαίαν κατανομή γῆς, καὶ εὐπρεπῆ ζωὴν εἰς τὸ πάτριον ἔδαφός των», ἀπὸ τὸ Περιοδ. «The Lion Cub» Journal of the Ethiopian Students Society in G. B. No 7, 1954 σελ. 12.

22 = Ἡ τακτικὴ τῆς Κυβερνήσεως εἶναι τὰ πενταετῆ Προγράμματα καὶ ὁ τύπος ποὺ ἐξαγγέλλει καθημερινῶς μεγάλα ἔργα καὶ μελέτας. Τὸ ραδιόφωνον κλπ. εἶναι μόνον πρὸς ἀνακούφισιν τῶν χωρικῶν χωρὶς ἀποτέλεσμα διὰ τὰς προσδοκίας των.

23 = Τοῦτο πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς τὴν ἄρνησιν τῶν γερόντων ν' ἀποσπασθοῦν ἀπὸ τὴν παράδοσιν, ἥτις ἔστω καὶ ὡς ἀνάμνησις τοὺς δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωσιν τῆς μεζιζονος ἀσφαλείας ἀλλὰ καὶ τὴν δυσπιστίαν πρὸς τι τὸ νέον, τὸ ὁποῖον ἀκούουσιν νὰ παραδέχωνται καὶ νὰ πρεσβεύουν τὰ τέκνα των. Βλ. «Primitive World and its Transformation» Κεφ. IV.

24 = Tadesse Terreffe: «Progress, Problems and Prospects, in Ethiopian Education». Ethiopian Observer, VIII, No 1, 1964 σελ. 12. Με πρωτοβουλία των οί Φοιτηται του Παν/μίου Addis Ababa από το 1961 ανέλαβον έκστρατείαν κατά του αναλφαβητισμοῦ.

25 = P. C. Lloyd: «Africa in Social Change» London 1967, σελ. 174-5.

26 = Willian Shack: «Organization and Problems of Education in Ethiopia». The Journal of Negro Education, XXVIII fall, 1959 σελ. 405-20. Πρὸς ἐνδειξιν μεγάλου ἐνδιαφέροντος μέχρι προσφάτως ὑπῆρξεν Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ὁ ἴδιος ὁ Αὐτοκράτωρ.

27 = Βλέπε «Economic Research Service of U.S. Department of Agricultural Production in 28 African Countries». Washington 1962, ἐπίσης βλ. Luther μν. ἐργ. σελ. 72.

28 = R. Pankrust: «An Introduction to the Economic History of Ethiopia London 1961. "Όταν αἱ κοινωνικαὶ καὶ πολιτικαὶ καταστάσεις παραμένουν εἰς τὴν Παράδοσιν, ἡ πρόοδος καὶ ἡ ἐξέλιξις αὐτῶν καθυστεροῦν, βλ. αὐτόθι σελ. 87.

29 = S. Messing: «Changing Ethiopia». Middle East Journal vol. IX. No 4. London 1955.

30 = W. B. Schwab: «Continuity and Change in the Yoruba Lineage System». Annals of the New York Academy of Science, vol. 94, 1962 σελ. 59.

31 = «Report of the Commission on the Review of Wages, Salary and Conditions of Service of the Junior Employees of the Governments of the Federation and in Private Establishments» 1963-64, Federal Ministry of Information Lagos 1964, σελ. 81. Αἱ πληροφορίες διὰ τὰ πρὸς κατανάλωσιν εἶδη τῶν ἐπὶ μισθοδοσίᾳ ἐργαζομένων χωρικῶν καὶ ἄλλων ὑπαλλήλων ἐδίδοντο εἰς Κυβερνητικὰ δημοσιεύματα.

32 = Pierre L. van den Berghe (ed) «Africa, Social Problems of Change and Conflict». Chandler Publishes Company, San Francisco 1965, σελ. 7.

33 = S. N. Eisenstadt: «Sociological Aspects of Political Development in Underdeveloped Countries». University of Chicago Press, Chicago 1965, σελ. 9.

34 = Greenfield μν. ἐργ. σελ. 320-21.

35 = Clapham C.: «The Ethiopian coup d'état of December 1960», *Journal of Modern African Studies*, Vol. VI No 4, 1968. Βλέπε τὴν ἐπαναστατικὴν προκήρυξιν τοῦ Διαδόχου Asfa — Wossen τὸ 1960. Ὁ λόγος ἐξεφωνήθη Αἰθιοπιστί, μετεφράσθη Ἀγγλιστί, Greenfield εἰς μν. ἐργ. σελ. 402-403, καὶ παραπ. 35.

36 = Οἱ ἐπιχειρήσαντες τὴν ἐπανάστασιν δὲν ἐχρησιμοποίησαν εἰς τὴν διακήρυξιν τῶν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ τὸ ὄνομα τοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ ἡ ἀπρόσεκτος αὕτη παράλειψις τοῦ πρώτου ἡγείρεν πολλὰς ἀνησυχίας μεταξὺ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας. Βλ. Greenfield ἐκτενέστερα περὶ τῆς ἐπαναστάσεως σελ. 375-418. Ὁ Πρόεδρος Νασέρ τῆς Αἰγύπτου εἶπε: «Ἡ στασιμότης μιᾶς χώρας ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς Μοναρχίας πρέπει νὰ παταχθῇ καὶ νὰ ὀδηγηθῶμεν εἰς ἀναγέννησιν», ἐν «Revolt on the Nile» London, 1957 ὑπὸ τοῦ Colonel Anwar el Sadat.

37 = Luther μν. ἐργ. σελ. 40.

38 = Οἱ πιθανοὶ ὑπολογισμοὶ εἰς ἀριθμοὺς τῶν μελῶν τῆς Ὀμάδος ταύτης ἀνάγουν αὐτὰ εἰς 6.000, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἐν τέταρτον κατέχουν πτυχία Κολλεγίων.

39 = Δὲν ὑπάρχουν ἐκπαιδευτικαὶ διευκολύνσεις καὶ τρόποι ἐπικοινωνίας, ἐντὸς τῆς χώρας ἢ ἔξω αὐτῆς.

40 = Δὲν ὑπάρχουν ἰδρύματα, ὅπου ἡ ἐν Εὐρώπῃ ἐκπαιδευθεῖσα νεολαία νὰ δύναται ν' ἀναπτύξῃ περαιτέρω ἐπιστημονικὴν δρᾶσιν, βλ. Luther ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 49.

41 = Levine μν. ἐργ. σελ. 198-9.

42 = Αὐτόθι ἄνωτ. σελ. 190-1.

43 = William Seed «Censorship in Ethiopia». *Manchester Guardian*, Oct. 7, 1954.

44 = Ἡ ἀποτυχοῦσα ἐπανάστασις τῆς Ἐπαρχίας Tigre τὸν Σεπτ. τοῦ 1943, ἐστερέωσε τὴν θέσιν τοῦ Αὐτοκράτορος. Ἔως σήμερον εἰς τὴν Αἰθιοπίαν ἔχουν γίνεи δύο ἐπαναστάσεις τοῦ 1916-17 ὑπὸ τοῦ Ρᾶς Τάφφαρι νῦν Αὐτοκράτορος, κατὰ τοῦ Λιτζ — Ἰάσσου, τότε διαδόχου τοῦ θρόνου (βλ. ἐκτενέστερον Teckle Tsadik Mokria: «Ἱστορία τῆς Αἰθιοπίας», Atnafou: «Ethiopia To Day» καὶ ἡ ἄλλη τὸ 1960 (βλ. ἐπίσης Clapham ἐνθ' ἄνωτ. καὶ Greenfield αὐτόθι). Μία ἀπόπειρα κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ Haile Selassie τῇ 5ῃ Ἰουλίου 1951 καὶ ἡ πρόσφατος ἀπόπειρα τοῦ 1969.

45 = Lieutenant Collat: «L'Abyssinie actuelle». Paris 1906, σελ. 28.

46 = Clapham μν. έργ. σελ. 188-9.

47 = Ένθ' άνωτ. σελ. 93-4.

48 = Mulugeta Wodajo: «Postwar Reform in Ethiopian Education» Comparative Education Review, II (February 1959) σελ. 27. 'Η Δεκαετία 1955-1965, έχει ως χαρακτηριστικόν γνώρισμα τήν αύξησιν εις αριθμόν τών Αιθιοπών πτυχιούχων Κολλεγίων και άποφοίτων Γυμνασίου, με άμεσον αποτέλεσμα τήν δυσχερεστάτην άπορρόφησιν τών διπλωματούχων εις καταλλήλους εργασίας και τήν δημιουργίαν, ούτω, μιᾶς νέας τάξεως τών άδιορίστων μορφωμένων. Άλλά και κατά τήν παρελθοῦσαν δεκαετίαν 1942-1952, υπήρχον πολὺ περισσότεροι υποβάλλοντες αίτήσεις από τὰς διαθέσιμους θέσεις.

49 = Lloyd Fallers μν. έργ. σελ. 11-32.

50 = Τὸ προσωπικὸν τῆς νέας τάξεως Εὐγενῶν, έχει ληφθῆ εις ἀριθμὸν τινὰ ἀπὸ μέλη οἰκογενειῶν τῆς Παλαιᾶς Τάξεως. Βλ. Clapham μν. έργ. σελ. 66-7.

51 = Clapham, ένθ' άνωτ. σελ. 71-2.

52 = Edith Lord: «The Impact of Education on Non-Scientific Beliefs in Ethiopia» Journal of Social Psychology, XLVII, Second — Half, May 1959, σελ. 339-354.

53 = Czeslaw μν. έργ. σελ. 71.

54 = Αἱ ἀξίαι ποὺ ἀπέκτησαν οἱ νέοι ἀφοροῦν μόνον τήν ἐθνικὴν ἀνάπτυξιν, τεχνικὴν ἀρμοδιότητα, και τὰ πρότυπα τῆς κοινωνικῆς δομῆς. Πρέπει ὅμως νὰ πάρουν και νέον περιεχόμενον, νὰ βασιζονται εις τὰς κοινὰς ἀξίας και οὐχὶ εις τήν νομιμοφροσύνην πρὸς τὸν Μονάρχην και εις τὰ ἀπολυταρχικὰ συστήματα. Βλ. «The Crown» Journal of the Ethiopian Students Association in Middle East, Novemb. 1955.

55 = Τὸ πιστεύω τῶν νέων εἶναι: α) Ὑψηλότερον βιοτικὸν ἐπίπεδον, β) Πολιτικὴ Ἐλευθερία, γ) Αἰθιοπικὴ ἐνότης, και δ) τὸ αἶσθημα τοῦ Ἐθνικισμοῦ.

56 = Basil Davidson: «Which way Africa» G. B. 1964. Αἱ ἀπογοητεύσεις τῶν νέων εἶναι ἀναπόφευκτοι, διότι οὗτοι εἶναι φορεῖς τῆς συγχρόνου πνευματικῆς καλλιιεργείας, εις μίαν Πατροπαράδοτον Ὀλιγαρχικὴν διακυβέρνησιν. «It is now such a time that every man stands under the eaves of his own hat, and sings what he pleases» ὑπὸ Ben Jonson, ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Davidson.

57 = «Challenge» Journal of the Ethiopian Students Association in North America Vol. VIII, No 1, Febr. 1968, σελ. 27.

58 = Lloyd, μν. έργ. σελ. 318-19.

59 = Challenge, (περιοδ.) ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 14-15.

60 = Clapham, μν. έργ. σελ. 74-75.

61 = R. Sloan and H. Kitcarn: «The Educated African», London 1962. Αἱ γνώσεις τῶν εκπαιδευθέντων εἰς τὸ ἐξωτερικόν, δίδουν εἰς αὐτοὺς κάποιαν ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ τὴν ἀδικίαν, ἥτις ἐλησμονήθη ἀπὸ τοὺς Νέους Εὐγενεῖς καὶ ἡ θέσις των ἴσως δύναται νὰ συγκριθῇ μὲ τοὺς ἰδιωτικοὺς στρατοὺς τῆς Φεουδαρχικῆς ἐποχῆς, βλ. τὸν Czeslaw μν. έργ. σελ. 66-67.

62 = Μία πιθανὴ ἐπέκτασις ἐνὸς τοιούτου εἰδους πείσματος, εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ ἐπιφέρῃ ἀνησυχίας, ἀγρίας ἐκδηλώσεις, πιθανῶς ἀκόμῃ καὶ μίαν κοινωνικὴν ἐπανάστασιν εἰς τὸ μέλλον.

63 = Greenfield μν. έργ. σελ. 340-21.

64 = Edward Luttwak: «Coup d'état». G.B. 1969, σελ. 33-4.

65 = Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 35.

66 = Αἱ ἐκδηλώσεις τῶν ἐπιλέκτων ἢ τῆς σπουδαζούσης νεολαίας ἀποτελοῦν πρόβλημα εἰς τὸ ἰσχύον σύστημα, μειωμένης ὅμως σπουδαιότητος. Ἡ μαχητικότης τῶν Φοιτητῶν εἰς τὰς ἐκδηλώσεις των εἶναι ἐντυπωσιακὴ, ἀλλὰ δὲν ἔχουν οὔτοι πραγματικὴν δύναμιν νὰ ἐπηρεάσουν τὴν κοινὴν γνώμην. Βλ. «Yetopia Démse (Ἡ φωνὴ τῆς Αἰθιοπίας) Αἰθιοπιστί, Ἡμερησία Ἐφημερὶς Φεβρ. 25, 1961.

67 = «Tegalatchean» ἥτοι «Ἡ πάλῃ μας» Περιοδ. τῶν Αἰθιόπων Φοιτητῶν τῆς Εὐρώπης, Ἰούλιος 1960, No 10. Berlin 1960. σελ. 90-1.

68 = Τὸ καθεστῶς εἶναι ὑποχρεωμένον νὰ βλέπῃ καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς κοινῆς γνώμης πρὸς τὸ καλὸν τῆς χώρας. Φαίνεται ὅμως, ἀπὸ τὴν μακρὰν ἱστορικὴν του πορείαν, εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑποτάξῃ τὰ παλαιὰ στοιχεῖα τῆς παραδόσεως καὶ νὰ τὰ ἀντικαταστήσῃ μὲ τὴν σύγχρονον κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν μεταρρύθμισιν.

69 = David E. Apter: «The politics of Modernization». University of Chicago Press, Chicago 1965. Ἡ πολιτικὴ τάσις εἰς τὰς ἀνθρωπίνας σχέσεις εἶναι διάθεσις πρὸς ἀναζήτησιν «θέσεων», οὐχὶ ὅμως βασιζομένη ἐπὶ πολιτικῆς κατανοήσεως καὶ ὑπευθυνότητος, ἀλλὰ μία πολιτικὴ ἀναζήτησεως διαστάσεων βασιζομένων ἐπὶ προσωπικῶν φιλοδοξιῶν. Πρβ. καὶ τὸν Czeslaw «The Russians in Ethiopia» London 1958.

70 = «Challenge» (περιοδ.) μν. ἄρθρ. σελ. 26-27.

71 = Edward Shils: «Political Development in the New States». (The Hague Mouton and Co.) 1962, σελ. 89. Οὗτος πραγματευόμενος τὴν ἀνάλυσιν τῶν ἀπαραιτήτων προϋποθέσεων ἐπιτυχοῦς ἡγεσίας εἰς τὰ νέα Κράτη, λέγει: «...ἐπὶ τῆς ἱκανότητός της πρὸς αὐτοπεριστολὴν καὶ τῆς ἀποτελεσματικότητός της εἰς τὴν νομιμοποίησίν της διὰ ἐκσυγχρονιστικῶν ἐπιτευγμάτων, διὰ τοῦ ὀφειλομένου σεβασμοῦ πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς πατροπαράδοτου πίστεως καὶ διὰ τῆς στρατολογίας ἐνὸς στρώματος διανοουμένων ἐνδιαμέσου στάθμης οἱ ὅποιοι νὰ δύνανται νὰ ἐπανερμηνεύσουν τὰ πατροπαράδοτως πιστευόμενα καὶ νὰ τὰ προσαρμόσουν εἰς σύγχρονον γλωσσικὸν ἰδίωμα.

72 = Ἡ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀντίδρασις ὑπὸ τῶν Φοιτητῶν καὶ τῶν νέων Εὐγενῶν εἶναι ἀδύνατος, τὴν στιγμὴν ποὺ ὁ λαὸς δὲν ἔχει πολιτικὴν συνείδησιν διὰ δρᾶσιν κατὰ τῆς Παραδοσιακῆς Μοναρχίας.

73 = Βλέπε «Πλάτωνος Κρίτων». Τὸ ἔργον αὐτὸ ἔχει μεταφρασθῇ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνομαθοῦς Αἰθίοπος Σερεκὲ — Μπριχάν, ἄλλοτε χρηματίσαντος Πρέσβεως τῆς Αἰθιοπίας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ 1955 ἕως 1958.

74 = Clapham, μν. ἐργ. σελ. 127-8.

75 = Shils, μν. ἐργ. σελ. 37-38.

76 = Ἡ ἀπόπειρα νὰ εἶναι τις ἀντικειμενικὸς εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν Αἰθιοπίαν καὶ ἡ κριτικὴ ἐπὶ τῆς Πολιτικῆς καὶ Κοινωνικῆς καταστάσεως εἶναι εὐπρόσδεκτα ὑπὸ τῶν νέων Εὐγενῶν καὶ Φοιτητῶν, ἀλλὰ εἶναι καὶ κρίσιμος καὶ αὐστηρῶς ἀπηγορευμένη ἡ ἀπόκτησις τοιοῦτου εἵδους κειμένου. Βλ. ἀπηγορευμένα ἔργα, Greenfield, Luther, κ.ἄ.

77 = Χαντὶς — Ἀλεμαγιέχου, Ὑπουργὸς Παιδείας καὶ Καλῶν Τεχνῶν τῆς Αἰθιοπίας. Εἶπε κάποτε, ὅτι ἡ Παιδεία εἰς τὴν Αἰθιοπία εἶναι πολὺ καθυστερημένη ὡς πρὸς τὰ ἄλλα Ἀφρικανικὰ Κράτη. Ἡ ὀρθὴ αὕτὴ γνώμη ἐθεωρήθη παράπτωμα καὶ δι' ἐντολῆς τοῦ Αὐτοκράτορος ἔπαυσε νὰ ἐκτελῇ τὰ Ὑπουργικὰ καθήκοντά του, τὸ 1961.

78 = Czeslaw: «The Ethiopian Paradox» σελ. 71.

79 = Τὸν Αὐγούστον τοῦ 1961 ἐξεδόθη νέον περιοριστικὸν διάταγμα περιλαμβάνον 30 μαστιγώσεις, διὰ πρόσωπα καταδικαζόμενα ἐπὶ προσβολῇ, ὕβριστικῇ δυσφημίσει ἢ διὰ συκοφαντίαν τοῦ Αὐτοκράτορος, βλ. Levine μν. ἐργ. σελ. 190-191. Τὸ 1962, ἀπηγορεύθη εἰς τοὺς σπουδαστὰς ἡ περαιτέρω προσέλευσις αὐτῶν εἰς τὰς βιβλιοθήκας, καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ ἔτους τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἀπεφάσισε τὸ κλείσιμον τῶν ξενῶνων τῶν Σπουδαστῶν τῆς

Πρωτευούσης. Σκοπὸς ἦτο ἡ παρεμπόδισις τῆς ἀναπτύξεως τῶν σπουδαστῶν εἰς Πολιτικὴν δύναμιν, βλ. ἐκτενέστερα Czeslaw αὐτόθι σελ. 70, Levine αὐτόθι σελ. 191.

80 = Gaetano Salvemini: «The French Revolution 1789-1792». (Trans) ὑπὸ I. M. Ranson, New York 1962, σελ. 13-14 (εἰσαγωγή), βλ. καὶ Luttwak μν. ἐργ. σελ. 24.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ IV.

Αἱ Κοινωνικαὶ τάξεις καὶ ἡ Πάλη κατὰ τῆς ἀνισότητος.

1 = J. E. Baum: «Savage Abyssinia». New — York, Grosset and Dunlop 1927, σ. 40-41. Αἱ ταξικαὶ διαίρέσεις εἶναι οἱ Gabars ἦτοι οἱ Δουλοπάροικοι ἢ ὁ Ἀγροτικὸς πληθυσμὸς καὶ οἱ Mekuanennt ἦτοι ἡ Ἀριστοκρατία ἢ Εὐγενεῖς. Δυστυχῶς εἰς τὴν Αἰθιοπίαν ἡ Μεσαία τάξις εἶναι ἡ ἐπὶ τῶν Δυτικῶν προτύπων μεταπολεμικῶς ἀναπτυχθεῖσα νεολαία καὶ αὐτοὶ εἶναι πνευματικῶς μόνον ἰσχυροὶ καὶ οὐχὶ οἰκονομικῶς· βλ. Αἰθιοπικὸν Σύνταγμα τοῦ 1931 καθορίζει τὴν θέσιν τῶν Mekuanennt εἰς τὸ Κοινοβούλιον καὶ τὴν Γερουσίαν.

2 = Μετὰ τὴν ἰδιόρρυθμον αὐτὴν κατάστασιν τοῦ Μοναρχικοῦ Συστήματος τῆς κοινωνικῆς διαρθρώσεως, ἡ νεολαία προσπαθεῖ νὰ κινητοποιήσῃ τὰ μέλη τῆς ἀγροτικῆς τάξεως διὰ μίαν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν ἱκανοποίησιν καθὼς καὶ δικαίαν μεταχείρισιν ὑπὸ τῆς δικαιοσύνης.

3 = E. Luttwak, μν. ἐργ. σ. 51.

4 = Ἡ μεταβολὴ εἰς τὴν Πολιτειακὴν Ὁργάνωσιν πρέπει νὰ ρυθμισθῇ ἐπὶ τῇ βάσει σταθερῶν κανόνων δικαίου οἱ ὅποιοι νὰ κατοχυρώνουν τὴν ἐλευθέραν δράσιν τοῦ ἀτόμου.

5 = Kenneth W. Grundy: «The Class Struggle in Africa». Ἐξετάζει τὸ θέμα τῶν ταξικῶν ἀγώνων· ὁ ἴδιός ἔχει κάμει συνοπτικὴν μελέτην τοῦ Μαρξισμοῦ ἐν: Journal of Modern African Studies, No 2. 1064.

6 = Θὰ εἶναι παράλειψις νὰ μὴν περιγράψω τὸν πολιτικὸν ἀγῶνα τοῦ Αὐτοκράτορος Χαϊλέ—Σελασιέ Αου κατὰ τὴν Ἰταλικὴν κατοχὴν τῆς Αἰθιοπίας 1936-41. Εἰς τὴν τότε ΚΤΕ, εἶπε μετὰξὺ ἄλλων: «Ἐὰν δὲν ἐπεκράτουν οἱ προστατευτικοὶ θεσμοί, ὥς καὶ ἡ διεθνὴς ἠθικὴ καὶ ὁ σεβασμὸς τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος μετὰξὺ τῶν λαῶν, μικρῶν καὶ μεγάλων, τότε θὰ ἐπῆρχετο ἡ παγκόσμιος σύρραξις». Ἔτι δέ, ὅτι «ὁ Αἰθιοπικὸς λαὸς ἂν καὶ ἐστερήθη

τῆς βοηθείας τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν, ἄγει μόνος του τὴν ὁδὸν τοῦ σταυροῦ» καὶ ἐν τέλει λέγει «Ὁ Θεὸς καὶ ἡ Ἱστορία θὰ ἐνθυμοῦνται πάντοτε τὴν κρίσιν σας», βλ. Tekle — Tsadik Mokria μν. ἐργ. σελ. 204, πρβ. καὶ A. Makonnen, μν. ἐργ. σελ. 53-54. Καὶ νῦν ὁ Αἰθιοπικὸς λαὸς ἄγει μόνος του τὴν ὁδὸν τοῦ ἁγῶνος διὰ μίαν κοινωνικὴν δικαιοσύνην καὶ ἀτομικὴν ἐλευθερίαν.

7 = Immanuel Wallesten: «Africa: The Politics of Independence». New York, Random House 1961, σελ. 134.

8 = Chersi E.: «L' organisatione Politica, dell' Ethiopia». Padova 1936.

9 = Ἀγγέλου Τανάγρα (μετάφρ.). «Εὐριπίδου Μῆδεια».

10 = Endrea Eshete and Rich. Pankhrust: «Self help in Ethiopia» Ethiopia Observer, II, Ἀριθ. 11 1958. Addis Ababa, σελ. 354-364.

11 = Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 356.

12 = Asfaw Damte: «Ekub». U.C.A.A. Ethnological Society Bulletin Addis Ababa, σελ. 63-76· ἐπὶ πλέον ἴδε Eshete καὶ Pankhrust.

13 = Levine, μν. ἐργ. σελ. 274-5.

14 = Montessori Maria (1870-1962). Ἐξ οὗ καὶ «Μέθοδος Montessori». Αὕτη ἐπίστευε ὅτι τὰ παιδιὰ ἔχουν δυναμικότητα καὶ σοβαρὰν σκέψιν πρὸς μάθησιν· ἐὰν τὰ ἀφήναμεν νὰ δράσουν ἐλευθέρως θὰ ἦσαν ἱκανὰ νὰ ἐλέγξουν τὸ φυσικὸν καὶ κοινωνικὸν περιβάλλον των μετὰ τὴν μέθοδον τῆς «αὐτοδιδασκαλίας» καὶ τὸ σύστημα ἐκαλεῖτο «Αὐτοπαιδεία», βλ. Ἐγκυκλοπαίδεια International ἔκδ. 1967, Τόμ. 12, σελ. 255-256.

15 = Phillip J. Foster: «Status, Power and Education in a traditional Community» ἐν: School Review τεύχ. 72, 1964 σελ. 63.

16 = Dr Seyum Gabregzabher, μν. ἐργ. σελ. 5 (Πρόλογος).

17 = Ruth P. Simms: «Urbanization in West Africa». A Review of Current Literature, Northwestern University press, Evanston, 1965. Περιγραφικῶς μᾶς παρουσιάζει τὴν ἰδιοσυγκρασίαν τῶν μετακινουμένων εἰς τὴν ἀστικὴν ζωὴν. Περιέχει ἀφθόνους βιβλιογραφικὰς ὑποσημειώσεις καὶ διάφορα ἄρθρα ἄνω τῶν 200 βιβλίων, βλ. ἐπίσης τὸν Lloyd, μν. ἐργ. σελ. 94-95.

18 = Lloyd, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 116-117.

19 = Hilda Kuper (ed): «Urbanization and Migration in West Africa». University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 1965. Καταγίνεται με τὸν μηχανισμόν τῶν μετακινουμένων ἐργατῶν, τὰς δυσχερείας καὶ τὴν ἀπορρόφησιν ἀπὸ τὴν ἀστικὴν ζωὴν.

20 = G. Wilson: «An Essay in Economics of Detribalisation», Rhodes — Livingstone, papers 5, 6. Rhodes — Livingstone Institute 1941-1942.

21 = R. S. Steel: «The Native Problem in Africa», 1926, London.

22 = P. Marris: «Family and Social Change in an African City». London, Kegan—Paul, 1961. Πραγματεύεται τὴν ἀνάγκην ἐκκαθαρίσεως τῶν ἀθλίων συνοικιῶν τοῦ Lagos καὶ προτείνει τὴν μεταφορὰν αὐτῶν εἰς τὰ προάστεια τῆς πόλεως.

23 = Clapham, μν. ἐργ. σελ. 16-17.

24 = «Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ζωὴν τῶν κατοίκων τῆς πόλεως, ἐγράφησαν μελέται καὶ ἄρθρα πολλά. Βλ. P. C. Lloyd, A. L. Mabogunje and B. Awe (eds) «The City of Ibadan», Cambridge University Press, Cambridge 1967.

25 = Lloyd, μν. ἐργ. σελ. 92-92.

26 = Gabragzabher, μν. ἐργ. σελ. 4.

27 = S. Messing: «The Highland Plateau Amhara» σελ. 63-67.

28 = (Περιοδ. Ἀγγλιστὶ) «Monthly Bulletin». Addis Ababa, Chamber of Commerce, vol IV, No 4 April 1967.

29 = Εἰς τὰς 23 Μαρτίου τοῦ 1961, ὁ στρατὸς ὑψώνει τὴν φωνὴν διὰ πρῶτην φορὰν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Αἰθιοπίας καὶ ζητεῖ αὐξήσιν τοῦ μισθοῦ καὶ ἀνθρωπίνην συμπεριφορὰν τῶν ἀνωτέρων· ἐπαναλαμβάνεται τὸ αὐτὸ καὶ τὴν 4ην Σεπτεμβρίου τοῦ 1964. Ἀποτέλεσμα, συμμόρφωσις τῆς Κυβερνήσεως· βλ. ἐπίσης Lloyd μν. ἐργ. σελ. 100—101.

30 = L. Baeck: «An Expenditure Study of the Congollesse, exécuté des évolutions, of Leopoldville», καὶ «Belgian Congo in Social change in Modern Africa» A. W. Southall (ed) London, Oxford University Press 1961, σελ. 159-181.

31 = Hoyt M.S. «African Town in Transition. A

Study in Cultural Conflicts», New York 1937, σελ. 74.

32 = «Ethiopian Economic Review». Issued by the Ministry of Commerce and Industry, No 10, January 1968, Addis Ababa.

33 = Pierre L. van den Berghe (ed) «Africa: Social Problems of Change and Conflict». San Francisco 1965.

34 = 'Ο τύπος καὶ τὸ Ραδιόφωνον ὑποφέρουν ἀπὸ τὴν αὐστηρὰν λογοκρισίαν. 'Ο Greenfield, εἰς μν. ἔργ. σελ. 174, συνεχίζων ἀναφέρει ὅτι ὁ Κοσμήτωρ τοῦ Παν/μίου τῆς Addis Ababa ἐξέδωσεν ἀνακοίνωσιν διὰ τοὺς Φοιτητὰς εἰς τὸ Περιοδ. «Φοιτητικαὶ ἐνημερώσεις», ὅτι ἀπαγορεύεται αὐστηρῶς ἀπὸ τὰς Παν/μιακὰς ἀρχὰς ἡ κριτικὴ κατὰ τῆς Ἑθνικῆς Κυβερνήσεως...». Καὶ οἱ Φοιτηταὶ ἐν σώματι ἀπήγγησαν κατὰ τῆς λογοκρισίας καὶ τῆς ἀποφάσεως τῆς Πανεπιστημιακῆς ἀρχῆς.

35 = R. R. Palmer and Joel Colton, «A History of the Modern World». U.S.A. 1967, 1967, σελ. 590-591.

36 = Gabregzabher., μν. ἔργ. σελ. 4.

37 = Luther, μν. ἔργ. σελ. 73-74.

38 = 'Ενθ' ἄνωτ. σελ. 89-90.

39 = Lewis: «Report on Industrialization and the Gold — Cost» Accra 1953.

40 = Mahateme Selassie W. Maskal: «Zekre Negar». Addis Ababa 1949, (Ἀπομνημονεύματα Αἰθιοπιστῶν) σ. 432-43. Ἐπίσης πβλ. Luther ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 118.

41 = R. Pankhurst: «An Introduction to the Economic History of Ethiopia, from Early Times to 1800» London 1961, σελ. 393.

42 = G. Graf von Baudisnin. «The Background to Labour Policy». Journal of Ethiopian law, Vol. II, No 1. Μέχρι τῶν ἡμερῶν κατὰ τὰς ὁποίας ἐπετράπει ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἡ ἱδρυσις τῶν Ἑργατικῶν σωματείων τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1963 καὶ ἐπεκυρώθη ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου.

43 = S. Gabregzabher, αὐτόθι, σελ. 10 βλ. καὶ Negaret — Gazeta, «Βιομηχανικαὶ Ἀνακοινώσεις» Ἀρθρ. 58, 1944 3ου ἔτους, Ἀρθρ. 8. Addis Ababa 29 Ἀπριλίου 1944.

44 = Alexander de Tocqueville, «Democracy in America». Vintage

Books, New York 1957, τομ. 1 σελ. 203. «The most natural privilege of man, next to the right of acting for himself, is that of combining his exertions with them. The right of Association therefore appears to me almost as inalienable in its nature as the right of personal liberty. No legislator can attack it without impairing the foundation of Society. Nevertheless, if the liberty of Association is only a source of advantage and property to some nations, it may be perverted or carried to excess by others, and from an element of life may be changed into a cause of destruction».

45 = Arnold M. Zack. «The Emerging Trade Unionism of Ethiopia». 'Από: Journal of the Society of Public administration, ἐν vol. 3, 1964. Τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον τοῦ 1960 περιγράφει εἰς τὸ τμήμα 5 καὶ 6 τὰ δικαιώματα καὶ τὰ καθήκοντα ὅλων τῶν σωματείων. Ἀρθ. 451-482 καὶ Ἀρθ. 406. Πρβ. ἐκτενέστερον Gabregzabher μν. ἐργ. σελ. 16-21.

46 = «Αἱ ἠνωμένοι ἐκδηλώσεις τοῦ ἐργαζομένου πληθυσμοῦ, δεικνύουν τὸ νέον πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, τὸ ὁποῖον ἡ Αἰθιοπία ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας γνωρίζει. Ὑποστηρίζομεν τὴν ὁμαδικὴν ἐργασίαν καὶ τὰς ἐκδηλώσεις τὰς ἐπιτρεπομένας ὑπὸ τοῦ νόμου...». Αὐτοκράτωρ Χαιλέ—Σελασιέ Αος, Ἐναρχτῆριος λόγος ἐντὸς τοῦ Κοινοβουλίου. Addis Ababa 1964. Πρβλ. καὶ Negaret — Gazeta, Ἀρθμ. 26, τοῦ 1962, ὅρα καὶ τὸν Gabregzabher ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 53.

47 = Zack. Λέγει εἰς μν. ἐργ. σελ. 20: «It would appear that the trade union movement in Ethiopia is of to a good start as a possitive force for the representation of the interests of Ethiopians wage earners, and with reasonable prospects of being a strong contributor to the labour relations stability in this increasingly industrialized nation». Ὁ πρῶτος ἐμφυχωτῆς τῶν ἐργατικῶν ἐκδηλώσεων, κατὰ τῆς κοινωνικῆς καὶ ταξικῆς ἀδικίας, καὶ δυναμικὸς ἀρχηγός των Αἰθίοψ Ἀμπέρα — Γκέμου, λέγεται ὅτι ἠτύοκτόνησε μετὰ τὴν βιαιάν καταστολὴν τῆς ἀπεργίας τῶν ἐργατῶν τὸ 1964. Πρβ. Gabragzabher ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 52-53.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ι. ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ

1. ALEKA TAYE, «Επίτομος Ἱστορία τῆς Αἰθιοπίας» (Αἰθιοπιστί) Addis Ababa: 1931.
2. ALMEIDA E., «The History of High Ethiopia». 1593-1646. London: 1954.
3. ALVAREZ F., «Narrative of the Portuguese Embassy to Abyssinia». (Trans) London: 1881.
4. AMMAR H., «Growing up in a Egyptian Village». London: 1954.
5. APTER D. E., «The Politics of Modernization». Chicago: 1965.
6. BAECK L., «An Expenditure Study of the Congolese: Exécuté des evolutions, of Leopoldville» καὶ «Belgium Congo in Social Change in Modern Africa». London: London Oxford University Press, 1961.
7. BANFIELD E., «The Moral Bases of a Backward Society» Glencoe III, Free Press, 1958.
8. BARYON G.A., «Hametic and Semetic Origins». Philadelphia: 1934.
9. BAUM J. E., «Savage Abyssinia». London: 1928.
10. BEJIROND TECKLE HAWARIAT, «Λόγος» (Αἰθιοπιστί). Addis Ababa 1931.
11. BEKE CHARLES. T., «The British Captives in Abyssinia». London: 1865.
12. BERGHE van den L. P., «Africa, Social Problems of Change and Conflict». San Francisco: 1965, (ed).
13. BOSSUET B., «Politics from the very Words of Holy Scripture» 3rd, book, New York: 1968.
14. BRUCE J., «Travels to Discover the Source of the Nile», 1768-1773. Vol. II. Edinburg: 1790.
15. BUDGE E. A. WALLIS, «A History of Ethiopia». Vol II, London:

- 1928-9 »» «The Queen of Sheba and her only Son Menyelek I». London: 1932.
16. BUSIA K. A., «The Position of the Chief in the Modern Political System of the Ashanti». London: 1954.
 17. BUSSIERE, M. «The Revolution en Perygord». Part III, Paris: 1788.
 18. CERULI E., «People of South West of Ethiopia and Border — Land». London: 1956.
 19. CHAHALAD DIN AHMED, «Futuh el Habacha». (trans) D'Abbadie »» Paulitischke, Paris: 1889.
 20. CLAPHAM CH. «Haile Selassie's Government». London: 1969.
 21. DE CLEENE N., «Le Clan Matrilineal dans la société Indigène». Inst. Roy. col. Belge. 1946.
 22. COLLAT (LIEUT), «L' Abyssinie actuelle». Paris: 1906.
 23. COMBER E. AND TAMISIER M., «Voyages en Abyssinie». Vol. IV. Paris: 1843.
 24. CONTI ROSSINI, «Etiopia e Genti di Etiopia». Roma: 1937 »» «Storia di Etiopia». Pergamo 1928.
 25. CORNI G., «Somalia Italiana». Vol. I., Roma: 1937.
 26. COULBEAU J. B., «Histoire Politique et Religieuse de l' Abyssinie». Vol I, II, Paris: 1928-29.
 27. CRUTTENDEN J. C., «Memoire on the Western or Odoor Tribes. Inhabiting the Somali Coast of N. E. Africa». London: 1848.
 28. DAVIDSON B., «Which way Africa». Britain: 1964.
 29. DORESSE J., «Au payes de la Reine de Saba, l' Éthiopie Antiqua et Moderne». Paris: 1956.
 30. DREWES J.A., «Inscriptions de l'Éthiopie Antiqua». Leiden: 1958.
 31. EISENSTADT S.N., «From Generation to Generation. Age Groups and Social Structure». London: 1954.
 32. EISENSTADT K., «Study of the Kallu Institution, among the Mecha Galla». Göttenburg: 1967.
 33. FALLERS L., «Despotism, Status Culture, and Social Nobility in an African Kingdom». Comparative Studies in Society and History, Vol. II Oct. 1959.
 34. FORTES M., «The Dynamic of Clanship, among the Tallensi». London: 1945.

35. FRAENKEL M., «Tribe and Class in Monrovia». London: 1964.
36. GABREGZABHER S., «The Development of Some Institutions». H.I.S. University Addis Ababa: 1969.
37. GARRAT G. T., «Mussolini's, Roman Empire». London: 1948.
38. GASPARINI G. M. (Abba), «Ἱστορία τῆς Αἰθιοπίας». (Αἰθιοπιστὶ). Asmara: 1954.
39. GHERSI E., «L' Organizzazione Politica dell' Etiopia». Padova: 1936.
40. GREENFIELD R., «Ethiopia. A new Political History». London: 1965.
41. HABERLAND E., «Galla Süd — Äthiopiens». Stüttgart: Vol. II. 1963.
42. HAYES A., «The Source of the Blue Nile». London: 1905.
43. HORNUS J. M., «Les Étapes de l' Emancipation de l' Église d' Éthiopie» ἐν: Ροc. Τόμ. X. τεῦχος I. Jerusalem: 1960.
44. HOTTEN J. C., «Abyssinia and its people» London: 1868.
45. HOWARD H. E., «Public Administration in Ethiopia». Groningen: 1956.
46. HOYT M. S., «African Town in Transition. A Study in Cultural Conflicts». New York: 1956.
47. ΗΡΟΔΟΤΟΥ, Ἱστορίαι, βιβλίον II, 69 ὑπὸ Ernest Rhys. London: 1858.
48. HUFFNAGEL H., «Agriculture in Ethiopia», Roma: 1961.
49. HUNTINGFORD G. W. B., «The Galla of Ethiopia». London, 1955.
50. JENSEN Ad. E., HABERLAND E. and others, «Völker Süd — Äthiopiens, I. Altvölker Süd Äthiopiens» Stüttgart: 1959.
51. JONES and MONROE, «History of Abyssinia». London: Clarendon Press Oxford, 1935.
52. JESMAN, C. «The Ethiopian Paradox». Oxford University, Press, 1963 καὶ «The Russians in Ethiopia». London: 1958.
53. ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ ΓΡΗΓ. Π., «Περὶ ἐπτανησιακοῦ Πολιτισμοῦ». Ἀνατύπωσις ἐκ τῶν «Πρακτικῶν» τοῦ τρίτου Πανιονίου Συνεδρίου. Τόμ. Α'. Ἀθήναι 1967.
54. LESLAU W., «The Influence of Cushitic on the Semetic language of Ethiopia. A Problem of Substratum Word I». New York: 1950.

55. LEVINE D. N., «Wax and Gold». Chicago: University of Chicago Press, 1967.
56. LEWIS M., «Report on Industrialization and the Gold Cost». Accra: 1953.
57. LIPSKY G., «Ethiopia, Its People, Its Society, Its Culture». New York: 1962.
58. LITTMAN E. L., «Deutsch Axsum Expedition». Berlin: 1913.
59. LOBO R. P. JEROME, «Voyage Historique d' Abyssinie». Paris: 1718. (trad.) de J. le Grand.
60. LUDOLPHUS J., «A New History of Ethiopia». (trans) J. R. Ghent and S. Smith. London: 1682.
61. LUTHER E. W., «Ethiopia Today». California: Stanford University Press: 1958.
62. LUTTWAK E., «Coup d' état». Britain 1969.
63. MCCELLAND D. C., «The Achieving Society». New York: 1961.
64. MACCIAVELLI NICCOLO, «The Prince» Florence: 1532.
65. MAHATEME S. W. M., «Zekre Negar». (Ἀπομνημονεύματα, Αἰθιοπιστί). Addis Abeba: 1949.
66. MAIR LUCY, «Primitive Government». Aylesburn and Slough 1962.
67. MAKONNEN ATNAFOU, «Ethiopia ToDay». Tokyo: 1960.
68. MARGERY PERHAM, «The Government of Ethiopia». London: 1946.
69. MARRIS P., «Family and Social Changes in an African City». London, Kegan Paul, 1961.
70. MATHEW DAVID, «Ethiopia, the Study of Polity». 1540-1935. London 1947.
71. MESSING S., «The Highland Plateau Amhara of Ethiopia» University of Pens. 1957. (Ph. D).
72. MOORHEAD ALAN, «Blue Nile»: New York 1963.
73. MORENO M.M., «Grammatica della lingua Galla». Milan: 1939.
74. MOSELY L., «Haile Selassie, the Conquering Lion». London: 1964.
75. MULUGETA W., «Post war Reform in Ethiopian Education». Comparative Education Review III, Feb. 1959.

76. MURDOCK, «Africa, its People and their Cultural History». New York: 1959.
77. MUSSET P. H., «Histoire du Christianisme». Vol. I. Harissa—Liban: 1948.
78. PALMER R. R., and JOEL COLTON, «A History of the Modern World». Princeton and Duke University, New York: 1967.
79. PANKHRUST R., «An Introduction to the Economic History of Ethiopia». London: 1961.
80. PARSON T., «A Rivised Analytical Approach to the theory of Social Stratification in class, Status and Power». Glencoe III Free Press, 1953.
81. POLLERA A., «Lo Stato Ethiopico e la Sua Chiesa». Roma: 1926.
82. PONCET C., «A Voyage to Ethiopia, the Red Sea and Adjacent Countries at the Close of 17th Century». London: 1949.
83. PRITCHARD E. E. and FORTES M., «African Political Systems». London 1940.
84. REY CHARLES, «Unconquered Abyssinia». Seely Service and Co., London: 1923.
85. RUBENSON S., «King of Kings Theodoros of Ethiopia». London: 1964.
86. SALVANINI G., «The French Revolution 1789-92». New York: 1962. (Trans) ὑπὸ I. M. Ranson.
87. SANDFORD C., «Ethiopia Under Haile Selassie». London 1946.
88. SHACK W. A., «The Gurague, A People of the Enset Culture». London: Oxford University Press, 1966.
89. SHILS E., «Political Development in the New States», Haque Mouton and Co., 1962.
90. SKINNER R., «Abyssinia of To-Day». New York: 1906.
91. SLOAN R. and H. KITCHERN, «The Educated African». London: 1963.
92. STEEL R. L., «The Native Problem in Africa». London: 1929.
93. TALBOT D. A., «Contemporary Ethiopia». Philosophical Library, New York: 1952.
94. TEKLE T. M., «Behavior of Human Beings and Methods Living Together». (Αἰθιοπικιστῖ). Addis Abeba: 1941.
95. TELLEZ, B. «Travels of Jesuites in Ethiopia». (Trans) from Portugues. 1710.

96. TIERNEY B., D. KAGAN and others, «Great Issue in Western Civilization». Cornell University, Vol I, New York: 1968.
97. DE TOCQUEVILLE A., «Democracy in America». Vintage books, Vol. I, New York: 1957.
98. TRIMINGHAM J. SP., «Islam in Ethiopia». London: 1952.
99. TSEHAFI TAIZAZ G. S., «Chronique du Règne de Menelik II, Rois des Rois d' Éthiopie». Vol. II. (Αἰθιοπικιστὶ) (trad.) ὑπὸ Maurice de Coppet. Prais: 1931.
100. ULLENDORFF E., «The Ethiopians». London: Oxford University Press, 1967.
101. VAN WING, «Études Bakongo, Histoire et Sociologie». Bruxelles: 1924.
102. WALKER C. H., «The Abyssinian at Home». Sheldon Press, London: 1930.
103. WALLESTEN E., «Africa, the Politics of Independence». New York. Random House, 1961.
104. WHITING JOHN and IRVING CHILD, «Child Training and Personality. A Cross Cultural Study». New Haven, Yale University Press, 1953.
105. WILFRED S. H., «Periplus Maris Erythraei». London: 1902 (trans).
106. WYLDE B. A., «Modern Abyssinia». London: Methuen and Co., 1901.

II ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

1. AMBATCHEW A., «Betrothal Among the Säwan Amhara». U.C. A.A Ethnological Society Bulletin No 5, 1956 Addis Ababa.
2. VON BAUDISNIN GRAF G., «The Background to labour Policy» Journal of Ethiopian law Vol. II, No 1 Addis Ababa 1964.
3. ASFAW DAMTE, «Ekub» U.C.A.A. Ethnological Society Bulletin, No 8, Addis Ababa 1958.
4. «Challenge», Journal of the Ethiopian Students Association in North America, Vol. VIII, No 1, 1968.
5. CHAMBER OF COMMERCE (ὑπὸ) «Monthly Bulletin». Vol. IV Addis Ababa 1967.
6. CLAPHAM CH., «The Ethiopian coup d' état of December 1960». Journal of Modern African Studies Vol. VI, No 4. 1968.

7. «Crown», Journal of the Ethiopian Students Association in Middle East, Novem. 1955.
8. ENDREAS ESHETE and R. PANKHRUST. «Self help in Ethiopia». Ethiopia observer, II, No 11. Addis Ababa 1958.
9. FOSTER J. PHILIP, «Status, Power and Education in a Traditional Community» School Review τυχ. 72, 1964.
10. GABRE WOLD I. W., «Ethiopians Traditional System of Land Tenure and Taxation». (Αἰθιοπιστῖ). Ethiopian Observer Vol. V No 4. Addis Ababa 1962.
11. GAQUOT ANDRÉ. «La Royauté Sacrée en Éthiopie». Annales d' Éthiopie Vol. II. Paris 1957.
12. GRUNDY KENNETH W., «The class struggle in Africa». Journal of Modern Africa Studies. Vol. 2, 1964.
13. LORD EDITH, «The impact of Education on Non - Scientific Believes in Ethiopia». Journal of Social psychology, XLVII, May 1958.
14. MESSINGS, «Changing Ethiopia» Middle East Journal. Vol. IX. No 4, London: 1955.
15. MINISTRY OF INFORMATION, «Facts and Figures». Addis Ababa: 1960.
16. MONTESSORI MARIA, 1870-1952. «Encyclopedia International». Vol. 12, 1967.
17. MULUGETA WODAJO, «Post war Reform in Ethiopia Education» Comparative Education Review, II, 1959.
18. NADEL S. F., «The Concept of Social Elites». International Social Science Bulletin VIII, No 3, 1956.
19. NEGARIT GAZETTA (Ἐπίσημος Κυβερνητικὴ Ἐφημερίς). Addis Ababa, 1949-1966.
20. PRITCHARD and PETERS, «Nuers and Bedwin» 1940-51 and FORD C. DARYLL «Fission and accretion in the Patrilineal class of a Semi — Bantu Community». Journal of the Royal Anthropological Institute. Vol. 68, London 1938.
21. RIVER W. M., «Presidential Address» 1911, British Association for the Advancement of Science. Sec. 4, and Kinship and Social organization 1914.
22. SCHWAL W. B., «Continuity and Change in the Yoruba Lineage

- System» Annals of the New York Academy of Science, Vol. 94, 1962.
23. SHACK W., «Organization and Problems of Education in Ethiopia». The Journal of Negro Education XXVIII, 1959.
 24. SEED W., «Censorship in Ethiopia». Manchester Guardian, Oct. 1954.
 25. TADESSE TERREFFE, «Progress, Problems and Prospects in Ethiopian Education». Ethiopian Observer VIII, No 1, 1964.
 26. ΤΣΑΚΩΝΑΣ ΔΗΜ. ΓΡΗΓ., «Θέσεις καὶ Ἰδέαι». (Περιοδ.) Τομ. Β'. Τεύχος 7. Ἀθῆναι, Ἰουλίου 1969.
 27. WILSON G., «An Essay in Economics of Detribalisation» Rhodes—Livingstone papers 5,6. Rhodes—Livingstone Institute, 1941-42.
 28. ZACK ARNOLD M., «The emerging trade Unionism of Ethiopia». Journal of the Society of Public Administration Vol, 3, 1964.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Πρόλογος	Σελ. 7
Είσαγωγή — 'Ιστορικόν	9

Κεφάλαιον Πρῶτον

'Η 'Αρχική μορφή τῶν Κοινωνικῶν Σχέσεων

A. 'Η εὐρυτέρα διαίρεσις τῆς φυλῆς. Πατριὰ (γενιὰ)	15
B. 'Εδαφο - οριακή ὀργάνωσις. Τὸ Χωρίον	19
I. Πατροπαράδοτος οἰκογένεια — 'Αρχαῖκαὶ σχέσεις τῶν οἰκογενειῶν.	20
II. 'Ο σύζυγος καὶ ἡ σύζυγος	22
III. Συμμετοχὴ τῶν ἀνηλίκων εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς οἰκο- γενείας	23
IV. 'Η θέσις τοῦ ἐνήλικος παρὰ τῇ Αἰθιοπικῇ Κοινωνίᾳ . . .	26
Γ. Νέοι Παράγοντες κοινωνικότητος	29
Δ. Πρὸς μίαν βραδεῖαν μεταβολὴν	32
Ε. 'Η σύγχρονος μορφή	35

Κεφάλαιον Δεύτερον

Αἷτια τῆς Κοινωνικοπολιτικῆς καθυστέρήσεως

A. Τὸ Φεουδαρχικὸν Σύστημα	43
I. 'Η 'Αρχαία Αἰθιοπικὴ Μοναρχία	43
α) 'Η Σολομώντειος Δυναστεία	43

	Σελ.
β) Αυτόκρατορική Ισχύς καὶ Προνόμια	44
γ) Οἱ Ἐπίλεκτοι	47
II. Παράγοντες τοῦ Φεουδαρχικοῦ συστήματος	48
α) Οἱ Εὐγενεῖς ἢ Διοικοῦσα Τάξεις	48
β) Οἱ Ἐπαρχιακοὶ Κυβερνῆται	48
γ) Ὁ Ciqua Shoum ἢ Ἀρχηγὸς Χωρίου	50
δ) Γαιοκτησία	51
ε) Τὸ Στέμμα καὶ αἱ Γαῖαι	54
ζ) Ἡ θέσις τοῦ Κυβερνήτου εἰς τὴν Γαιοκτησίαν	55
η) Κτηματικὴ Περιουσία τῆς Ἐκκλησίας	55
θ) Ὁ Στρατὸς	55
ι) Ἰδιωτικὴ Γαιοκτησία	56
B. Νέον Σύστημα Κοινωνικῆς Διοικήσεως	57
I. Οἱ Ὑπουργοὶ τοῦ Βασιλείου	57
II. Οἱ Παλαιοὶ καὶ Νεοὶ Ἐπίλεκτοι	58
III. Ἡ Φεουδαρχικὴ τάξις εἰς Περίοδον Μεταβατικὴν: Ἡ Παρα- κμὴ τῶν Παλαιῶν Εὐγενῶν	63
IV. Οἱ Νεοὶ Ἰσχυροὶ Ἄνδρες	65
V. Ἡ Ἐκκλησία εἰς τὸ Φεουδαρχικὸν Σύστημα	68

Κεφάλαιον Τρίτον

Αἱ Σύγχρονοι τάσεις τῆς Μέσης Τάξεως

A. Αἱ ἀντιδράσεις κατὰ τῆς κοινωνικοπολιτικῆς ἀνισότητος	73
B. Ἡ οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ δομὴ τῆς Αἰθιοπίας	76

Κεφάλαιον Τέταρτον

Αἱ Κοινωνικαὶ τάξεις καὶ ἡ Πάλη κατὰ τῆς Ἀνισότητος

A. Τὸ Κοινωνικοπολιτικὸν πρόβλημα	89
B. Ἡ ἐμφάνισις τῆς Ἐργατικῆς Τάξεως	94

	Σελ.
I. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν Πόλεων	94
II. Σύγχρονα προβλήματα τῶν νέων ἀστικῶν περιοχῶν . .	96
III. Τὸ οἰκονομικὸν πλαίσιον (περιβάλλον)	97
Γ. Ἡ ἀνάγκη τῆς Ἑργατικῆς Νομοθεσίας	102
Προϋπόθεσις ἐκσυγχρονισμοῦ	105
Βιβλιογραφικαὶ σημειώσεις	107
Β ι β λ ι ο γ ρ α φ ί α	
Συγγράμματα	145
Περιοδικὰ	150

